This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

Digitized by Google

1837
ARTES VERITAS SCIENTIA
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
TUEBOR
SI QUÆRIS PENINSULAM AMŒNAM CIRCUMSPICE
LEVI L. BARBOUR
BEQUEST
Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

878
P7

E libris 1790
P Homer
1792.

Librum hunc dono dedit
Felici Cicognani in
memoriam sui
Philippus Homer
Octobris die 5° 1823.

Digitized by Google

Digitized by Google

878
P7
1790

Digitized by Google

Digitized by Google

C. PLINII CÆCILII

Plinius Caecilius Secundus, C.

SECUNDI

EPISTOLARUM

LIBRI X.

SUMPTIBUS EDITORIS EXCUDEBANT

M. RITCHIE & J. SAMMELLS

LONDINI

M. DCC. XC.

Digitized by Google

Digitized by Google

NOMENCLATOR

Eorum ad quos Plinius Epiſtolas ſcripſit.

Primus numerus Epiſtolam, ſecundus Librum indicat.

A.

ACilio 14,3
Adriano, *vide* Antonino
Albino 10,6
Anniano 16,2
Antonino, ſeu Arriano 3,4. 18,4.10,5
Apollinari 9,2.6,5
Appio 35,9
Ariſtoni 3,5.14,8
Arriano 2,1.11,2.12,2.8,4. 12,4.2,6.21,8
Atrio Clementi 10,1
Augurino 8,9
Avito 6,2

B.

Bæbio Hiſpan. 24,1

C.

Caleſtrio Tironi 12,1
Calphurniæ 4,6.7,6.5,7
Calvinæ 4,2
Calviſio 20,2.1,3.7,5.2,8.6,9
Calviſio Rufo 19,3
Caninio Rufo 3,1
Caninio 8,2.7,3.21,6.18,7. 4,8.33,9
Capitoni 8,5
Catilio 12,3
Catilio Severo 22,1
Celeri 17,7
Cereali 19,2
Clementi 2,4
Coloni 9,9
Corn. Tacito 6,1.20,1
Corn. Titiano 17,1
Corneliano 31,6
Corelliæ Hiſpullæ 3,3
Corelliæ 14,7
Cornuto 21,7.31,7

E.

Euricio 16,1

F.

Fabato 30,6.11,7
Fabato proſocero 1,4.12,5. 12,6.16,7.23,7.32,7.10,8
Fabio Juſto 11,1
Falconi 27,4.22,7.15,9
Feroci 13,7
Flacco 2,5
Fundano 15,4.6,6
Fuſco 9,7.36,9.40,9

G.

Gallo 17,2.17,4.20,8
Geminio 24,7.5,8.22,8.11, 9.30,9
Geniali 13,8
Genitori 30,7.17,9

H.

Hiſpano 25,6
Hiſpullæ 19,4.11,8

I.

Julio Genitori 11, 3
Junio Maurico 14, 1
Juniori 15, 8. 12, 9
Iuſto 2, 7

L.

Laterano 27, 9
Lepido 7, 4
Licinio Suræ 30, 4
Luperco 5, 2. 26, 9

Digitized by Google

M.
Macrino 7, 2. 4, 3. 6, 7. 10, 7. 17, 8. 4, 9
Macro 5, 8. 18, 5. 24, 6
Mæſio Maximo 25, 4
Mamiliano 16, 9. 25, 9
Marcellino 16, 5. 23, 8.
Maurico 18, 2. 14, 6
Maximo 14, 2. 2, 3. 20, 3. 20, 4. 5, 5. 11, 6. 34, 6. 26, 7. 19, 8. 24, 8. 1, 9. 23, 9.
Minutiano 9, 3. 11, 4. 12, 8
Minutio 12, 7
Minutio Fundano 9, 1
Montano 29, 7. 6, 8
Muſtio 39, 9
N.
Naſoni 6, 4
Nepoti 3, 2. 16, 3. 26, 4. 19, 6
O.
Octavio Rufo 7, 1. 10, 2.
P.
Paterno 14, 4. 16, 8
Paulino 2, 2. 19, 5. 3. 9 37, 9
Plinio Paterno 21, 1
Pompejæ Celerinæ ſocrui 4, 1
Pompejo Saturnino 8, 1
Pompejo Falconi 23, 1
Pomponio Baſſo 23, 4
Pontio 15, 5. 28, 6. 4, 7
Priſco 13, 2. 21, 3. 8, 6. 8, 7 19, 7
Proculo 15, 3
Præſenti 3, 7
Q.
Quadrato 29, 6. 13, 9
Quintiliano 32, 6
R.
Reſtituto 17, 6. 1, 7
Romano Voconio 5, 1. 1, 2. 13, 3. 29, 4. 15, 6. 33, 6. 8, 8. 7, 9. 28, 9
Romano Firmo 19, 1
Rufo 21, 5. 25, 7
Rufino 18, 8
Rufoni 19, 9
Ruſtico 29, 9
S.
Sabino 10, 4. 18, 6. 2, 9. 18, 9
Sabiniano 21, 9. 24, 9
Sardo 31, 9
Saturnino 9, 5. 7, 7. 15, 7. 38, 9
Scauro 13, 5
Sempronio Rufo 22, 4
Septitio 1, 1. 28, 7. 1, 8
Septitio Claro 15, 1
Serviano 17, 3. 26, 6
Severo, 6, 3. 18, 3. 28, 4. 1, 5. 27, 6. 22, 9
Soſio Senecioni 13, 1
Soſſio 4, 4
Sparſo 5, 4. 3, 8
Spurinnæ 17, 5
Spurinnæ & Cocciæ 10, 3
Suræ 27, 7
T.
Tacito 13, 4. 9, 6. 16, 6. 20, 6. 20, 7. 33, 7. 7, 8. 10, 9. 14, 9
Tironi 1, 6. 22, 6. 5, 9
Titiano 32, 9
Tranquillo 18, 1. 8, 3. 11, 5. 34, 9
Triario 23, 6
V.
Valenti 24, 4
Valeriano 15, 2. 24, 5. 14, 5
Valerio 15, 2
Valerio Paulino 16, 4
Velio Cereali 21, 4
Venatori 20, 9
Vero 3, 6
Voconio Romano, *vide* Romano.
Vrſo 9, 4. 20, 5. 5, 6. 13, 6. 9, 8.

Digitized by Google

C. PLINII CÆCILII
SECUNDI
EPISTOLARUM
LIBER PRIMUS.

EPIST. I. C. PLINIUS SECUNDUS SEPTITIO SUO S.

FREQUENTER hortatus es ut epiſtolas, ſi quas paulo accuratius ſcripſiſſem, colligerem publicaremque. Collegi, non ſervato temporis ordine (neque enim hiſtoriam componebam:) ſed ut quæque in manus venerat. Supereſt ut nec te conſilii, nec me pœniteat obſequii. Ita enim fiet, ut eas quæ adhuc neglectæ jacent, requiram: &, ſi quas addidero, non ſupprimam. Vale.

II. C. PLINIUS ARRIANO SUO S.

QUIA tardiorem adventum tuum proſpicio, librum, quem prioribus epiſtolis promiſeram,

Digitized by Google

exhibeo. Hunc rogo ex conſuetudine tua & legas & relegas & emendes: eo magis, quod nihil ante peræque eodemque ſtilo ſcripſiſſe videor. Tentavi enim imitari Demoſthenem ſemper tuum, Calvum nuper meum duntaxat figuris orationis. Nam vim tantorum verborum pauci, quos æquus amavit, aſſequi poſſunt. Nec materia ipſa huic (vereor ne improbe dicam) æmulationi repugnavit. Erat enim prope tota in contentione dicendi, quod me longæ deſidiæ indormientem excitavit, ſi modo is ſum ego, qui excitari poſſim. Non tamen omnino Marci noſtri τὰς ληκύθους fugimus, quoties paululum itinere decedere non intempeſtivis amœnitatibus admonebamur, acres enim eſſe, non triſtes volebamus. Nec eſt, quod putes me ſub hac exceptione veniam poſtulare. Immo quo magis intendam limam tuam, confitebor & ipſum me & contubernales ab editione non abhorrere, ſi modo tu fortaſſe errori noſtro album calculum adjeceris. Eſt enim plane aliquid edendum, atque utinam hoc potiſſimum, quod paratum eſt, (audis deſidiæ votum) edendum autem ex pluribus cauſis: maxime quod libelli, quos emiſimus, dicuntur in manibus eſſe, quamvis jam gratiam novi-

Digitized by Google

tatis exuerint. Niſi tamen auribus noſtris bibliopolæ blandiuntur. Sed ſane blandiantur, dum per hoc mendacium nobis ſtudia noſtra commendent. Vale.

III. C. PLINIUS CANINIO RUFO SUO S.

Quid agit Comum, tuæ, meæque deliciæ? quid ſuburbanum amœniſſimum? quid illa porticus, verna ſemper? quid πλατανὼν opaciſſimus? quid Euripus viridis, & gemmeus? quid ſubjectus, & ſerviens lacus? quid illa mollis, & tamen ſolida geſtatio? quid balneum illud, quod plurimus ſol implet & circumit? quid triclinia illa popularia? quid illa paucorum? quid cubicula diurna nocturnaque? poſſidentne te, & per vices partiuntur? An, ut ſolebas, intentione rei familiaris obeundæ, crebris excurſionibus avocaris: ſi te poſſident, felix beatuſque es: ſin minus, unus ex multis. Quin tu (tempus eſt enim) humiles & ſordidas curas aliis mandas: & ipſe te in alto iſto pinguique ſeceſſu ſtudiis adſeris. Hoc ſit negotium tuum, hoc otium, hic labor, hæc quies, in his vigilia, in his etiam ſomnus re-

Digitized by Google

ponatur. Effinge aliquid & excude, quod ſit perpetuo tuum. Nam reliqua rerum tuarum poſt te alium atque alium dominum ſortientur. Hoc nunquam tuum deſinet eſſe, ſi ſemel cœperit. Scio, quem animum, quod horter ingenium. Tu modo enitere, ut tibi ipſe ſis tanti, quanti videberis aliis, ſi tibi fueris. Vale.

IV. C. PLINIUS POMPEIÆ CELERINÆ SOCRUI S.

QUANTUM copiarum in Ocriculano, in Narnienſi, in Carſulano, in Peruſino tuo, in Narnienſi vero etiam balineum, ex epiſtolis meis (nam jam tuis opus non eſt) una illa brevis & vetus ſufficit. Non, me hercule, tam mea ſunt, quæ mea ſunt, quam quæ tua: hoc tamen differunt, quod ſolicitius & intentius tui me, quam mei excipiunt. Idem fortaſſe eveniet tibi, ſi quando in noſtra diverteris: quod velim facias, primum ut perinde tu noſtris rebus, ac nos tuis, perfruaris: deinde, ut mei expergiſcantur aliquando, qui me ſecure, ac prope negligenter expectant. Nam mitium dominorum apud ſervos ipſa conſuetudine metus

Digitized by Google

exoleſcit: novitatibus excitantur, probarique dominis per alios magis, quam per ipſos laborant. Vale.

V. C. PLINIUS VOCONIO ROMANO SUO S.

VIDISTINE quenquam Marco Regulo timidiorem, humilioremque poſt Domitiani mortem: ſub quo non minora flagitia commiſerat, quam ſub Nerone, ſed tectiora. Cœpit vereri ne ſibi iraſcerer: nec fallebatur, iraſcebar. Ruſtici Aruleni periculum foverat, exultaverat morte, adeo ut librum recitaret publicaretque, in quo Ruſticum inſectatur, atque etiam *Stoicorum ſimiam* appellat. Adjicit Vitelliana cicatrice ſtigmoſum. Agnoſcis eloquentiam Reguli. Lacerat Herennium Senecionem tam intemperanter quidem, ut dixerit ei Metius Carus, *Quid tibi cum meis mortuis? nunquid ego aut Craſſo aut Camerino moleſtus ſum?* quos ille ſub Nerone accuſaverat. Hæc me Regulus dolenter tuliſſe credebat: ideoque etiam cum recitaret librum, non adhibuerat. Præterea reminiſcebatur quam capitaliter ipſum me apud centumviros laceſſiſſet. Aderam Arrio-

Digitized by Google

nillæ Timonis uxori, rogatu Aruleni Ruſtici: Regulus contra. Nitebamur nos in parte cauſæ ſententia Vectii Modeſti optimi viri: is tunc in exilio erat à Domitiano relegatus. Ecce ibi Regulus. *Quæro*, inquit, *Secunde: quid de Modeſto ſentias.* Vides quod periculum, ſi reſpondiſſem bene: quod flagitium, ſi male. Non poſſum dicere aliud tunc mihi quam deos adfuiſſe. Reſpondebo, inquam, quid ſentiam, ſi de hoc centumviri judicaturi ſunt. Rurſus ille, Quæro, quid de Modeſto ſentias. Iterum ego, Solebant teſtes in reos, non in damnatos interrogari. Tertio ille, Non jam quid de Modeſto, ſed quid de pietate Modeſti ſentias, quæro. Quæris, inquam, quid ſentiam? at ego ne interrogare quidem fas puto de quo pronuntiatum eſt. Conticuit: me laus, & gratulatio ſecuta eſt, quod nec famam meam aliquo reſponſo utili fortaſſe, inhoneſto tamen læſeram, nec me laqueis tam inſidioſæ interrogationis involveram. Nunc ergo conſcientia exterritus apprehendit Cæcilium Celerem, mox Fabium Juſtum rogat, ut me ſibi reconcilient: nec contentus pervenit ad Spurinam. Huic ſuppliciter (ut eſt, cum timet abjec-

Digitized by Google

tiſſimus) Rogo, inquit, mane videas Plinium domi, ſed plane mane. (Neque enim diutius ferre ſolicitudinem poſſum) & quoquo modo efficias, ne mihi iraſcatur. Evigilaveram. Nuntius à Spurina; Venio ad te: Immo ego ad te. Coimus in porticum Liviæ. Cum alter ad alterum tenderemus, exponit Reguli mandata, addit preces ſuas, ut decebat optimum virum pro diſſimillimo: Parce inquiens. Cui ego, Diſpicies ipſe quid renuntiandum Regulo putes. Te decipi à me non oportet. Expecto Mauricum (nondum enim ab exilio venerat) ideo nihil alterutram in partem reſpondere tibi poſſum, facturus quicquid ille decreverit. Illum enim eſſe hujus conſilii ducem, me comitem decet. Paucos poſt dies ipſe me Regulus convenit in prætoris officio. Illuc me perſecutus ſecretum petit. Ait timere ſe, ne animo meo penitus hæreret, quod in centumvirali judicio aliquando dixiſſet, cum reſpondet mihi & Satrio Rufo, *Satrius Rufus, cui eſt cum Cicerone æmulatio: & qui contentus non eſt eloquentia ſeculi noſtri.* Reſpondi, nunc me intelligere maligne dictum, quia ipſe confiteretur: cæterum potuiſſe honorificum exiſtimari. Eſt enim, inquam,

Digitized by Google

mihi cum Cicerone æmulatio: nec ſum contentus eloquentia ſeculi noſtri. Nam ſtultiſſimum credo, ad imitandum non optima quæque proponere. Sed tu, qui hujus judicii meminiſti, cur illius oblitus es, in quo me interrogaſti, quid de Metii Modeſti pietate ſentirem? Expalluit notabiliter: quamvis palleat ſemper. Hæſitabundus, Interrogavi, non ut tibi nocerem, ſed ut Modeſto. Vide hominis crudelitatem: qui ſe non diſſimulet exuli nocere voluiſſe. Subjunxit egregiam cauſam. Scripſit, inquit, in epiſtola quadam, quæ apud Domitianum recitata eſt, Regulus omnium bipedum nequiſſimus. Quod quidem Modeſtus veriſſime ſcripſerat. Hic fere nobis ſermonis terminus. Neque enim volui progredi longius: ut mihi omnia libera ſervarem, dum Mauricus venit. Nec me præterit eſſe Regulum δυσκαθαίρετον. Eſt enim locuples, factioſus, curatur à multis, timetur à pluribus: quod plerumque fortius amore eſt. Poteſt tamen fieri, ut hæc concuſſa labantur. Nam gratia malorum tam infida eſt, quam ipſi. Verum, ut idem ſæpius dicam, expecto Mauricum. Vir eſt gravis, prudens, multis experimentis eruditus, & qui

Digitized by Google

futura poſſit ex præteritis providere. Mihi & tentandi aliquid, & quieſcendi illo auctore ratio conſtabit. Hæc tibi ſcripſi, quia æquum erat, te pro amore mutuo, non ſolum omnia mea facta dictaque, verum etiam conſilia cognoſcere. Vale.

VI. C. PLINIUS CORNELIO TACITO SUO S.

RIDEBIS, & licet rideas. Ego Plinius ille, quem noſti, apros tres, & quidem pulcherrimos, cepi. Ipſe, inquis? Ipſe, non tamen ut omnino ab inertia mea, & quiete diſcederem. Ad retia ſedebam. Erant in proximo non venabulum, aut lancea, ſed ſtylus & pugillares. Meditabar aliquid, enotabamque: ut ſi manus vacuas, plenas tamen ceras reportarem. Non eſt, quod contemnas hoc ſtudendi genus. Mirum eſt, ut animus hac agitatione, motuque corporis excitetur. Jam undique ſylvæ, & ſolitudo: ipſumque illud ſilentium, quod venationi datur, magna cogitationis incitamenta ſunt. Proinde, cum venabere licebit auctore me, ut panarium & lagunculam, ſic etiam pugillares feras.

Digitized by Google

Experieris non Dianam magis montibus, quam Minervam inerrare. Vale.

VII. C. PLINIUS OCTAVIO RUFO SUO S.

Vide, in quo me faſtigio collocaris, cum mihi idem poteſtatis, idemque regni dederis, quod Homerus Jovi opt. max.

Τῷ δ' ἕτερον μὲν ἔδωκε πατὴρ, ἕτερον δ' ἀνένευσε.

Nam ego quoque ſimili nutu ac renutu, reſpondere voto tuo poſſum. Etenim ſicut fas eſt mihi, præſertim te exigente, excuſare Bæticis contra unum hominem advocationem: ita nec fidei noſtræ, nec conſtantiæ, quam diligis, convenit adeſſe contra provinciam, quam tot officiis, tot laboribus, tot etiam periculis meis aliquando devinxerim. Tenebo ergo hoc temperamentum, ut ex duobus, quorum alterutrum petis, eligam id potius, in quo non ſolum ſtudio tuo, verum etiam judicio ſatisfaciam. Neque enim tantopere mihi conſiderandum eſt, quid vir optimus in præſentia velis, quam quid ſemper ſis probaturus. Me circa idus Octobres ſpero Romæ futurum: eademque hæc præſentem

Digitized by Google

quoque tua meaque fide Gallo confirmaturum: cui tamen jam nunc licet ſpondeas de animo meo,

Ἦ καὶ κυανέῃσιν ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε Κρονίων.

Cur enim non uſquequaque Homericis verſibus agam tecum? quatenus tu me tuis agere non pateris: quorum tanta cupiditate ardeo, ut videar mihi hac ſola mercede poſſe corrumpi, ut vel contra Bæticos adſim. Pene præterii, quod minime prætereundum fuit, accepiſſe me cariotas optimas, quæ nunc cum ficis & boletis certandum habent. Vale.

VIII. C. PLINIUS POMPEIO SATURNINO SUO S.

PEROPPORTUNE mihi redditæ ſunt literæ tuæ, quibus flagitabas, ut tibi aliquid ex ſcriptis meis mitterem, cum ego id ipſum deſtinaſſem. Addidiſti ergo calcaria ſponte currenti, pariterque & tibi veniam recuſandi laboris, & mihi exigendi verecundiam ſuſtuliſti. Nam nec me timide uti decet eo quod oblatum eſt; nec te gravari quod depopoſciſti. Nec eſt tamen quod ab homine deſidioſo aliquid novi operis expectes.

Digitized by Google

Petiturus ſum enim, ut rurſus vaces ſermoni, quem apud municipes meos habui, bibliothecam dedicaturus. Memini quidem te jam quædam adnotaſſe, ſed generaliter: ideo nunc rogo, ut non tantum univerſitati ejus attendas, verum etiam particulas qua ſoles lima perſequaris. Erit enim & poſt emendationem liberum nobis, vel publicare vel continere. Quinimo fortaſſe hanc ipſam cunctationem noſtram in alterutram ſententiam emendationis ratio deducet: quæ aut indignum editione, dum ſæpius retractat, inveniet: aut dignum, dum id ipſum experitur, efficiet. Quanquam hujus cunctationis meæ cauſæ non tam in ſcriptis quam in ipſo materiæ genere conſiſtunt. Eſt enim paulo quaſi glorioſius & elatius. Onerabit hoc modeſtiam noſtram, etiamſi ſtilus ipſe fuerit preſſus demiſſuſque, propterea quod cogimur, cum de munificentia parentum noſtrorum, tum de noſtra diſputare. Anceps hic & lubricus locus eſt, etiam cum illi neceſſitas lenocinetur. Etenim ſi alienæ quoque laudes parum æquis auribus accipi ſolent, quam difficile eſt obtinere, ne moleſta videatur oratio de ſe aut de ſuis diſſerentis? Nam cum ipſi honeſtati, tum ali-

Digitized by Google

quanto magis gloriæ ejus prædicationique invidemus: atque ea demum recte facta minus detorquemus & carpimus, quæ in obſcuritate & ſilentio reponuntur. Qua ex cauſa ſæpe mecum, nobiſne tantum quicquid illud eſt, compoſuiſſe, an & aliis debeamus, ut nobis? Admonet iſtud quoque, quod pleraque quæ ſunt agendæ rei neceſſaria, eadem peracta, nec utilitatem parem, nec gratiam retinent. Ac, ne longius exempla repetamus, quid utilius fuit, quam munificentiæ rationem etiam ſtilo proſequi? Per hoc enim aſſequebamur, primum, ut honeſtis cogitationibus immoraremur: deinde, ut pulchritudinem illarum longiore tractu pervideremus: poſtremo, ut ſubitæ largitionis comitem pœnitentiam caveremus. Naſcebatur ex his exercitatio quædam contemnendæ pecuniæ. Nam cum omnes homines ad cuſtodiam ejus natura reſtrinxerit, nos contra multum ac diu penſitatus amor liberalitatis communibus avaritiæ vinculis eximebat: tantoque laudabilior munificentia noſtra fore videbatur, quod ad illam non impetu quodam, ſed conſilio trahebamur. Accedebat his cauſis, quod non ludos aut gladiatores, ſed annuos ſumptus in alimenta

Digitized by Google

ingenuorum pollicebamur. Oculorum porro & aurium voluptates adeo non egent commendatione, ut non tam incitari debeant oratione, quam reprimi. Ut vero aliquis libenter educationis tædium, laboremque ſuſcipiat, non præmiis modo, verum etiam exquiſitis adhortationibus impetrandum eſt. Nam ſi medici ſalubres, ſed voluptate carentes, cibos blandioribus alloquiis proſequuntur: quanto magis decuit publice conſulentem utiliſſimum munus, ſed non perinde populare, comitate orationis inducere? Præſertim cum enitendum haberemus, ut quod parentibus dabatur, etiam nobis probaretur, honoremque paucorum cæteri patienter & ſpectarent & mirarentur. Sed ut tunc communibus magis commodis quam privatæ jactantiæ ſtudebamus, cum intentionem effectumque muneris noſtri vellemus intelligi: ita nunc in ratione edendi veremur, ne forte non aliorum utilitatibus, ſed propriæ laudi ſerviſſe videamur. Præterea meminimus quanto majore animo honeſtatis fructus in conſcientia, quam in fama reponatur. Sequi enim gloria, non appeti debet: nec, ſi caſu aliquo non ſequatur, idcirco quod gloriam non meruit, minus pulchrum eſt. Ii vero qui

Digitized by Google

beneſacta ſua verbis adornant, non ideo prædicare, quia fecerint, ſed ut prædicarent feciſſe creduntur. Sic, quod magnificum referente alio fuiſſet, ipſo qui geſſerat recenſente, vaneſcit. Homines enim, cum rem deſtruere non poſſunt, jactatione ejus inceſſunt: ita ſi ſilenda feceris, factum ipſum: ſi laudanda, quod non ſileas ipſe, culpatur. Me vero peculiaris quædam impedit ratio: etenim hunc ipſum ſermonem non apud populum, ſed apud Decuriones habui, nec in propatulo, ſed in curia. Vereor ergo ne ſit ſatis congruens, cum in dicendo aſſentationem vulgi acclamationemque defugerim, nunc eadem illa editione ſectari: cumque plebem ipſam cui conſulebatur, limine curiæ parietibuſque diſcreverim, ne quam in ſpeciem ambitionis inciderem, nunc eos etiam, ad quos ex munere noſtro nihil pertinet præter exemplum, velut obvia aſſentatione conquirere. Habes cunctationis meæ cauſas; obſequar tamen conſilio tuo, cujus mihi auctoritas pro ratione ſufficiet. Vale.

Digitized by Google

IX. C. PLINIUS MINUTIO FUNDANO SUO S.

MIRUM eſt, quam ſingulis diebus in urbe ratio aut conſtet, aut conſtare videatur, pluribus cunctiſque non conſtet. Nam, ſi quem interroges, *hodie quid egiſti?* reſpondeat, *officio togæ virilis interfui; ſponſalia aut nuptias frequentavi; ille me ad ſignandum teſtamentum, ille in advocationem, ille in conſilium rogavit.* Hæc quo die feceris, neceſſaria; eadem, ſi quotidie feciſſe te reputes, inania videntur: multo magis cum ſeceſſeris. Tunc enim ſubit recordatio, quot dies, quam frigidis rebus abſumpſeris? Quod evenit mihi poſtquam in Laurentino meo aut lego aliquid, aut ſcribo, aut etiam corpori vaco, cujus fulturis animus ſuſtinetur. Nihil audio, quod audiſſe, nihil dico quod dixiſſe pœniteat. Nemo apud me quenquam ſiniſtris ſermonibus carpit: neminem ipſe reprehendo, niſi unum me, cum parum commode ſcribo: nulla ſpe, nullo timore ſolicitor, nullis rumoribus inquietor, mecum tantum & cum libellis loquor. O rectam ſinceramque vitam! ô dulce otium honeſtumque, ac pene omni negotio pulchrius!

Digitized by Google

ô mare! ô littus, verum ſecretumque μουσεῖον, quam multa invenitis, quam multa dictatis? Proinde tu quoque ſtrepitum iſtum, inanemque diſcurſum, & multum ineptos labores, ut primum fuerit occaſio relinque, teque ſtudiis vel otio trade. Satius eſt enim, ut Attilius noſter eruditiſſime ſimul & facetiſſime dixit, otioſum eſſe, quam nihil agere. Vale.

X. C. PLINIUS ATRIO CLEMENTI SUO S.

Si quando urbs noſtra liberalibus ſtudiis floruit, nunc maxime floret. Multa claraque exempla ſunt. Suffecerit nobis unum, Euphrates philoſophus. Hunc ego in Syria, cum adoleſcentulus militarem, penitus, & domi inſpexi, amarique ab eo laboravi, etſi non erat laborandum. Eſt enim obvius, & expoſitus, pleniſque humanitate, quam præcipit. Atque utinam ſic ipſe, quam ſpem tunc ille de me concepit, impleverim, ut ille multum virtutibus ſuis addidit! At ego nunc illas miror, quia magis intelligo: quanquam ne nunc quidem ſatis intelligo. Ut enim de pictore, ſculptore, fictore, niſi artifex judicare: ita niſi ſapiens non

Digitized by Google

poteſt perſpicere ſapientem. Quantum mihi tamen cernere datur, multa in Euphrate ſic eminent & elucent, ut mediocriter quoque doctos advertant, & afficiant. Diſputat ſubtiliter, graviter, ornate, frequenter etiam Platonicam illam ſublimitatem & latitudinem effingit. Sermo eſt copioſus, & varius: dulcis inprimis, & qui repugnantes quoque ducat & impellat. Ad hæc proceritas corporis & decora facies, demiſſus capillus, ingens & cana barba: quæ licet fortuita & inania putentur, illi tamen plurimum venerationis acquirunt. Nullus horror in vultu, nulla triſtitia, multum ſeveritatis; verearis, occurſum non reformides. Vitæ ſanctitas ſumma, comitas par. Inſectatur vitia, non homines: nec caſtigat errantes, ſed emendat. Sequaris monentem attentus, & pendens: & perſuadere tibi, etiam cum perſuaſerit, cupias. Jam vero liberi tres, duo mares, quos diligentiſſime inſtituit. Socer Pompejus Julianus, cum cætera vita, tum vel hoc uno magnus & clarus, quod ipſe provinciæ princeps hunc, inter altiſſimas conditiones, generum non honoribus principem, ſed ſapientia, elegit. Quanquam quid ego plura de viro, quo mihi

Digitized by Google

frui non licet? An, ut magis angar, quod non licet? Nam diſtringor officio, ut maximo, ſic moleſtiſſimo. Sedeo pro tribunali, ſubnoto libellos, conficio tabulas, ſcribo plurimas, ſed illiteratiſſimas literas. Soleo nonnunquam (nam id ipſum quandoque contingit) de his occupationibus apud Euphratem queri. Ille me conſolatur; affirmat etiam, eſſe hanc philoſophiæ, & quidem pulcherrimam partem, agere negotium publicum, cognoſcere, judicare, promere, & exercere juſtitiam, quæque ipſi doceant, in uſu habere. Mihi tamen hoc unum non perſuadet, ſatius eſſe iſta facere, quam cum illo dies totos audiendo, diſcendoque conſumere. Quo magis te, cui vacat, hortor, cum in urbem proxime veneris (venias autem ob hoc maturius) illi te expoliendum limandumque permittas. Neque enim ego (ut multi) invideo aliis bonum, quo ipſe careo: ſed contra ſenſum quendam, voluptatemque percipio, ſi ea, quæ mihi denegantur, amicis video ſupereſſe. Vale.

Digitized by Google

XI. C. PLINIUS FABIO JUSTO S.

OLIM nullas mihi epiſtolas mittis. Nihil eſt (inquis) quod ſcribam: at hoc ipſum ſcribe, nihil eſſe, quod ſcribas; vel ſolum illud, unde incipere priores ſolebant, *Si vales, bene eſt; ego valeo.* Hoc mihi ſufficit; eſt enim maximum. Ludere me putas? ſerio peto. Fac ſciam, quid agas: quod ſine ſolicitudine ſumma neſcire non poſſum. Vale.

XII. C. PLINIUS CALESTRIO TYRONI S.

JACTURAM graviſſimam feci, ſi jactura dicenda eſt tanti viri amiſſio. Deceſſit Corœlius Rufus, & quidem ſponte, quod dolorem meum exulcerat. Eſt enim luctuoſiſſimum genus mortis, quæ non ex natura, nec fatalis videtur. Nam utcunque in illis, qui morbo finiuntur, magnum ex ipſa neceſſitate ſolatium eſt; in iis vero, quos accerſita mors aufert, hic inſanabilis dolor eſt, quod creduntur potuiſſe diu vivere. Corœlium quidem ſumma ratio, quæ

Digitized by Google

ſapientibus pro neceſſitate eſt, ad hoc conſilium compulit: quanquam plurimas vivendi cauſas habentem, optimam conſcientiam, optimam famam, maximam auctoritatem: præterea filiam, uxorem, nepotem, ſorores, interque tot pignora, veros amicos. Sed tam longa, tam iniqua valetudine conflictabatur, ut hæc tanta pretia vivendi mortis rationibus vincerentur. Tertio & triceſimo anno (ut ipſum prædicantem audiebam) pedum dolore correptus eſt. Patrius hic illi. Nam plerumque morbi quoque per ſucceſſiones quaſdam, ut alia, traduntur. Hunc abſtinentia, ſanctitate, quoad viridis ætas, vicit & fregit: noviſſime eum ſenectute ingraveſcentem, viribus animi ſuſtinebat. Cum quidem incredibiles cruciatus, & indigniſſima tormenta pateretur. Jam enim dolor non pedibus ſolis, ut prius, inſidebat; ſed omnia membra pervagabatur. Veni ad eum Domitiani temporibus, in ſuburbano jacentem. Servi è cubiculo receſſerunt. Habebat enim hoc moris, quoties intraſſet fidelior amicus, quinetiam uxor, quanquam omnis ſecreti capaciſſima, digrediebatur. *Circumtulit oculos, & cur* (inquit) *me putas hos tantos dolores tamdiu ſuſtinere? ut, ſcilicet*

Digitized by Google

iſti latroni vel uno die ſuperſim. Dediſſes huic animo par corpus, feciſſet quod optabat. Affuit tamen Deus voto, cujus ille compos, ut jam ſecurus liberque moriturus, multa illa vitæ, ſed minora retinacula abrupit. Increverat valetudo, quam temperantia mitigare tentavit; perſeverantem conſtantia fugit. Jam dies alter, tertius, quartus, abſtinebat cibo. Miſit ad me uxor ejus Hiſpulla communem amicum C. Geminium cum triſtiſſimo nuntio, deſtinaſſe Corœlium mori: nec aut ſuis aut filiæ precibus flecti, ſolum ſupereſſe me, à quo revocari poſſet ad vitam. Cucurri: perveneram in proximum, cum mihi ab eadem Hiſpulla Julius Atticus nuntiat, nihil jam, ne me quidem impetraturum: tam obſtinate magis ac magis induruiſſe. Dixerat ſane medico admoventi cibum, *κέκρικα.* Quæ vox quantum admirationis in animo meo, tantum deſiderii reliquit. Cogito, quo amico, quo viro caream. Implevit quidem annum ſeptimum & ſexageſimum, quæ ætas etiam robuſtiſſimis ſatis longa eſt, Scio. Evaſit perpetuam valetudinem, Scio. Deceſſit ſuperſtitibus ſuis, florente republica, quæ illi omnibus ſuis charior erat, & hoc ſcio. Ego tamen, tan-

Digitized by Google

quam & juvenis & fortiſſimi morte doleo: doleo autem, licet me imbecillum putes, meo nomine. Amiſi enim, amiſi vitæ meæ teſtem, rectorem, magiſtrum. In ſumma dicam, quod recenti dolore contubernali meo Calviſio dixi, Vereor ne negligentius vivam. Proinde adhibe ſolatia mihi: non hæc, *Senex erat*, *Infirmus erat* (hæc enim novi) ſed nova aliqua, ſed magna, quæ audierim nunquam, legerim nunquam. Nam quæ audivi, quæ legi, ſponte ſuccurrunt, ſed tanto dolore ſuperantur. Vale.

XIII. C. PLINIUS SOSIO SENECIONI S.

MAGNUM proventum poëtarum annus hic attulit. Toto menſe Aprili nullus fere dies, quo non recitaret aliquis. Juvat me, quod vigent ſtudia, proferunt ſe ingenia hominum, & oſtentant: tametſi ad audiendum pigre coitur. Plerique in ſtationibus ſedent, tempuſque audiendis fabulis conterunt, ac ſubinde ſibi nuntiari jubent, an jam recitator intraverit, an dixerit præfationem, an ex magna parte evolverit librum: tum demum, ac tunc quoque lente,

Digitized by Google

cunctanterque veniunt, nec tamen permanent, ſed ante finem recedunt; alii diſſimulanter & furtim, alii ſimpliciter & libere. At hercule memoria parentum, Claudium Cæſarem ferunt, cum in Palatio ſpatiaretur, audiſſetque clamorem, cauſam requiſiſſe: cumque dictum eſſet, recitare Nonianum, ſubitum recitanti inopinatumque veniſſe. Nunc otioſiſſimus quiſque multo ante rogatus, & identidem admonitus, aut non venit, aut, ſi venit, queritur ſe diem, quia non perdiderit, perdidiſſe. Sed tanto magis laudandi probandique ſunt, quos à ſcribendi recitandique ſtudio hæc auditorum vel deſidia vel ſuperbia non retardat. Equidem prope nemini defui: erant ſane plerique amici. Neque enim fere eſt quiſquam qui ſtudia, ut non ſimul & nos amet. His ex cauſis longius, quam deſtinaveram, tempus in urbe conſumpſi. Poſſum jam repetere ſeceſſum, & ſcribere aliquid, quod non recitem, ne videar, quorum recitationibus affui, non auditor fuiſſe, ſed creditor. Nam ut in cæteris rebus, ita in audiendi officio perit gratia, ſi repoſcatur. Vale.

Digitized by Google

XIV. C. PLINIUS JUNIO MAURICO SUO S.

Petis, ut fratris tui filiæ proſpiciam maritum, quod merito mihi potiſſimum injungis. Scis enim quantopere ſummum illum virum ſuſpexerim dilexerimque: quibus ille adoleſcentiam meam exhortationibus foverit, quibus etiam laudibus ut laudandus viderer, effecerit. Nihil eſt, quod à te mandari mihi aut majus aut gratius, nihil quod honeſtius à me ſuſcipi poſſit, quam ut eligam juvenem, ex qua naſci nepotes Aruleno Ruſtico deceat. Qui quidem diu quærendus fuiſſet, niſi paratus & quaſi proviſus eſſet Minutius Acilianus, qui me, ut juvenis juvenem (eſt enim minor pauculis annis) familiariſſime diligit, reveretur ut ſenem. Nam ita à me formari & inſtitui cupit, ut ego à vobis ſolebam. Patria eſt ei Brixia, ex illa noſtra Italia, quæ multum adhuc verecundiæ, frugalitatis, atque etiam ruſticitatis antiquæ retinet ac ſervat. Pater Municius Macrinus, equeſtris ordinis princeps, quia nihil altius voluit, allectus à Divo Veſpaſiano inter prætorios, ho-

Digitized by Google

neſtam quietem huic noſtræ ambitioni dicam an dignitati, conſtantiſſime prætulit. Habet aviam maternam Serranam Proculam è municipio Patavino. Noſti loci mores. Serrana tamen Patavinis quoque ſeveritatis exemplum eſt. Contigit & avunculus ei P. Acilius, gravitate, prudentia, fide prope ſingulari. In ſumma, nihil erit in domo tota, quod non tibi tanquam in tua placeat. Aciliano vero ipſi plurimum vigoris, & induſtriæ: quanquam in maxima verecundia quæſturam, tribunatum, præturam honeſtiſſime percucurrit, ac jam pro ſe tibi neceſſitatem ambiendi remiſit. Eſt illi facies liberalis, multo ſanguine, multo rubore ſuffuſa. Eſt ingenua totius corporis pulchritudo, & quidam Senatorius decor: quæ ego nequaquam arbitror negligenda. Debet enim hoc caſtitati puellarum quaſi præmium dari. Neſcio, an adjiciam, eſſe patri ejus amplas facultates. Nam cum imaginor vos, quibus quærimus generum, ſilendum de facultatibus puto, cum publicos mores, atque etiam leges civitatis intueor, quæ vel inprimis cenſus hominum ſpectandos arbitrantur, ne id quidem prætereundum videtur. Et ſane de poſteris, & his plu-

Digitized by Google

ribus, cogitanti, hic quoque in conditionibus deligendis ponendus eſt calculus. Tu fortaſſe me putes indulſiſſe amori meo, ſupraque iſta, quam res patitur ſuſtuliſſe: at ego fide mea ſpondeo, futurum ut omnia longe ampliora, quam à me prædicantur, invenias. Diligo quidem adoleſcentem ardentiſſime, ſicut meretur. Sed hoc ipſum amantis eſt; non onerare eum laudibus. Vale.

XV. C. PLINIUS SEPTITIO CLARO SUO S.

HEUS tu, promittis ad cœnam, nec venis. Dicitur jus, ad aſſem impendium reddes, nec id modicum. Paratæ erant, lactucæ ſingulæ, cochleæ ternæ, ova bina, alica cum mulſo & nive, (nam hanc quoque computabis, immo hanc inprimis, quæ perit in ferculo) olivæ Bæticæ, cucurbitæ, bulbi, alia mille non minus lauta. Audiſſes comœdum, vel lectorem, vel lyriſten, vel, quæ mea liberalitas, omnes. At tu, apud, neſcio, quem, oſtrea, vulvas, echinos, Gaditana maluiſti. Dabis pœnas, non dico quas. Dure feciſti. Invidiſti, neſcio an tibi, certe mihi, ſed tamen & tibi. Quantum nos

Digitized by Google

luſiſſemus, riſiſſemus, ſtuduiſſemus. Potes apparatius cœnare apud multos: nuſquam hilarius, ſimplicius, incautius: in ſumma, experire. Et, niſi poſtea te aliis potius excuſaveris, mihi ſemper excuſa. Vale.

XVI. C. PLINIUS EURITIO SUO S.

AMABAM Pompejum Saturninum, hunc dico noſtrum: laudabamque ejus ingenium, etiam antequam ſcirem, quam varium, quam flexibile, quam multiplex eſſet; nunc vero totum me tenet, habet, poſſidetque. Audivi cauſas agentem acriter & ardenter, nec minus polite, & ornate, ſive meditata, ſive ſubita proferret. Adſunt aptæ, crebræque ſententiæ, gravis & decora conſtructio, ſonantia verba & antiqua. Omnia hæc mire placent. Cum impetu quodam, & fulmine prævehuntur: placent ſi retractentur. Senties quod ego, cum orationes ejus in manus ſumpſeris, quas facile cuilibet veterum, quorum eſt æmulus, comparabis. Idem tamen in hiſtoria tibi magis ſatisfaciet vel brevitate, vel luce, vel ſuavitate, vel ſplendore, etiam & ſublimitate narrandi. Nam in con-

Digitized by Google

cionibus eadem, quæ in orationibus, vis eſt: preſſior tamen, & circumſcriptior, & adductior. Præterea facit verſus, quales Catullus meus aut Calvus. Quantum illis leporis, dulcedinis, amaritudinis, amoris inſerit! ſane, ſed data opera molliuſculos leviuſculoſque, duriuſculos quoſdam: & hoc, quaſi Catullus meus aut Calvus. Legit mihi nuper epiſtolas, quas uxoris eſſe dicebat. Plautum, vel Terentium metro ſolutum legi credidi, quæ ſive uxoris ſunt ut affirmat, ſive ipſius, ut negat, pari gloria dignus eſt, qui aut illa componat, aut uxorem, quam virginem accepit, tam doctam, politamque reddiderit. Eſt ergo mecum per diem totum, eundem antequam ſcribam, eundem cum ſcripſi, eundem etiam, cum remittor, non tanquam eundem lego. Quod te quoque, ut facias & hortor & moneo: neque enim debet operibus ejus obeſſe, quod vivit. An ſi inter eos quos nunquam vidimus floruiſſet, non ſolum libros ejus, verum etiam imagines conquireremus: ejuſdem nunc honor præſentis & gratia quaſi ſatietate langueſcet? At hoc pravum malignumque eſt, non admirari hominem admiratione digniſſimum, quia videre, alloqui,

Digitized by Google

audire, complecti: nec laudare tantum, verum etiam amare contingit. Vale.

XVII. C. PLINIUS CORN. TITIANO SUO S.

Eſt adhuc curæ hominibus fides & officium. Sunt, qui defunctorum quoque amicos agant. Titinius Capito ab Imperatore noſtro impetravit, ut ſibi liceret ſtatuam L. Syllani in foro ponere. Pulchrum, & magna laude dignum amicitia principis in hoc uti, quantumque gratia valeas, aliorum honoribus experiri. Eſt omnino Capitoni in uſu, claros viros colere. Mirum eſt, qua religione, quo ſtudio imagines Brutorum, Caſſiorum, Catonum domi, ubi poteſt, habeat. Idem clariſſimi cujuſque vitam egregiis carminibus exornat. Scias ipſum plurimis virtutibus abundare, qui alienas ſic amat. Redditus eſt L. Syllano debitus honor, cujus immortalitati Capito proſpexit pariter, & ſuæ. Neque enim magis decorum & inſigne eſt, ſtatuam in foro populi Romani habere, quam ponere. Vale.

Digitized by Google

XVIII. C. PLINIUS TRANQUILLO SUO S.

Scribis te perterritum ſomnio, vereri ne quid adverſi in actione patiaris. Rogas, ut dilationem petam, & pauculos dies: certe proximum excuſem difficile eſt, ſed experiar:

—καὶ γάρ τ' ὄναρ ἐκ Διός ἐστιν.

Refert tamen, eventura ſoleas, an contraria ſomniare. Mihi reputanti ſomnium meum, iſtud quod times tu, egregiam actionem portendere videtur. Suſceperam cauſam Julii Paſtoris cum mihi quieſcenti viſa eſt ſocrus mea advoluta genibus, ne agerem, obſecrare. Et eram acturus adoleſcentulus adhuc: eram in quadruplici judicio: eram contra potentiſſimos civitatis, atque etiam Cæſaris amicos: quæ ſingula excutere mentem mihi poſt tam triſte ſomnium poterant. Egi tamen, λογισάμενος illud,

Εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνασθαι περὶ πάτρης.

Nam mihi patria, & ſi quid charius patria, fides videbatur. Proſpere ceſſit: atque adeo illa actio mihi aures hominum, illa januam famæ patefecit. Proinde diſpice, an tu quoque ſub

Digitized by Google

hoc exemplo ſomnium iſtud in bonum vertas: aut, ſi tutius putas illud cautiſſimi cujuſque præceptum. Quod dubitas ne feceris; id ipſum reſcribe. Ego aliquam ſtropham inveniam, agamque cauſam tuam, ut ipſam agere, cum tu voles, poſſis. Eſt enim ſane alia ratio tua, alia mea fuit. Nam judicium centumvirale differri nullo modo, iſtud ægre quidem, ſed tamen poteſt. Vale.

XIX. C. PLINIUS ROMANO FIRMO SUO S.

MUNICEPS tu meus, & condiſcipulus, & ab ineunte ætate contubernalis: pater tuus & matri, & avunculo meo, mihi etiam quantum ætatis diverſitas paſſa eſt, familiaris: magnæ & graves cauſæ, cur ſuſcipere & augere dignitatem tuam debeam. Eſſe autem tibi centum millium cenſum, ſatis indicat, quod apud nos decurio es. Igitur, ut te non decurione ſolum, verum etiam equite Romano perfruamur, offero tibi ad implendas equeſtres facultates trecenta millia nummûm. Te memorem hujus muneris amicitiæ noſtræ diuturnitas ſpondet. Ego ne illud quidem admoneo, quod admonere deberem, niſi

Digitized by Google

te ſcirem ſponte facturum, ut dignitate à me data, quam modeſtiſſime, ut à me data, utare. Nam ſolicitius cuſtodiendus eſt honor, in quo etiam beneficium amici tuendum eſt. Vale.

XX. C. PLINIUS CORN. TACITO SUO S.

FREQUENS mihi diſputatio eſt cum quodam docto homine & perito, cui nihil æque in cauſis agendis, ut brevitas placet: quam ego cuſtodiendam eſſe confiteor, ſi cauſa permittat, alioqui prævaricatio eſt tranſire dicenda. Prævaricatio etiam, curſim & breviter attingere, quæ ſint inculcanda, infigenda, repetenda. Nam pleriſque longiore tractu vis quædam & pondus accedit. Utque corpori ferrum, ſic oratio animo non ictu magis, quam mora imprimitur. Hic ille mecum auctoritatibus agit, ac mihi ex græcis orationes Lyſiæ oſtenſtat, ex noſtris, Gracchorum Catoniſque, quorum ſane plurimæ ſunt circumciſæ & breves. Ego Lyſiæ Demoſthenem, Æſchinem, Periclem, multoſque præterea: Gracchis, & Catoni, Pollionem, Cæſarem, Cælium, & inprimis Marcum Tullium oppono, cujus oratio optima fertur eſſe, quæ maxima. Et hercule, ut aliæ

Digitized by Google

bonæ res, ita bonus liber quiſque melior eſt, quo major. Vides ut ſtatuas, ſigna, picturas, hominum denique, multorumque animalium formas, arborum etiam, ſi modo ſint decoræ, nihil magis, quam amplitudo commendet. Idem orationibus evenit: quin etiam voluminibus ipſis auctoritatem quandam & pulchritudinem adjicit magnitudo. Hæc ille, multaque alia, quæ à me in eandem ſententiam ſolent dici, ut eſt in diſputando incomprehenſibilis & lubricus, ita eludit, ut contendat hos ipſos, quorum orationibus nitor, pauciora dixiſſe, quam ediderint. Ego contra puto. Teſtes ſunt multæ multorum orationes, & Ciceronis pro Murena, pro Vareno: in quibus brevis & nuda quaſi ſubſcriptio quorundam criminum ſolis titulis indicatur. Ex his apparet, illum permulta dixiſſe, cum ederet, omiſiſſe. Idem pro Cluentio ait, *ſe totam cauſam veteri inſtituto ſolum peroraſſe*, & pro Cornelio *quatriduo egiſſe:* ne dubitare poſſimus, quæ per plures dies, ut neceſſe erat, latius dixerit, poſtea reciſa, ac purgata in unum librum, grandem quidem, unum tamen, coarctaſſe. At aliud eſt actio bona, aliud oratio. Scio nunnullis ita videri, ſed ego (forſitan fallor)

Digitized by Google

perſuaſum habeo, poſſe fieri, ut ſit actio bona, quæ non ſit bona oratio: non poſſe non bonam actionem eſſe, quæ ſit bona oratio. Eſt enim oratio actionis exemplar, & quaſi ἀρχέτυπον. Ideo in optima quaque mille figuras extemporales invenimus; in his etiam, quas tantum editas ſcimus, ut in Verrem, *Artificem quemnam? recte admones. Polycletum eſſe dicebant.* Sequitur ergo, ut actio ſit abſolutiſſima, quæ maxime orationis ſimilitudinem expreſſerit, ſi modo juſtum & debitum tempus accipiat: quod ſi negetur, nulla orationis, maxima judicis culpa eſt. Adſunt huic opinioni meæ leges, quæ longiſſima tempora largiuntur, nec brevitatem dicentibus, ſed copiam, hoc eſt, diligentiam, ſuadent: quam præſtare niſi in anguſtiſſimis cauſis non poteſt brevitas. Adjiciam, quod me docuit uſus, magiſter egregius, frequenter egi, frequenter judicavi, frequenter in conſilio fui. Aliud alios movet, ac plerumque parvæ res maximas trahunt: varia ſunt hominum judicia, variæ voluntates: inde qui eandem cauſam ſimul audierunt, ſæpe diverſum, interdum idem, ſed ex diverſis animi motibus ſentiunt. Præterea ſuæ quiſque inventioni favet, & quaſi fortiſſimum complectitur, cum ab alio dictum

Digitized by Google

eſt, quod ipſe prævidit. Omnibus ergo dandum eſt aliquid, quod teneant, quod agnoſcant. Dixit aliquando mihi Regulus, cum ſimul adeſſemus: *Tu omnia, quæ ſunt in cauſa, putas exequenda: ego jugulum ſtatim video, hunc premo* (premat ſane quod elegit, ſed in eligendo frequenter errant.) Reſpondi, poſſe fieri, ut genu eſſet, aut tibia, aut talus, ubi ille jugulum putaret. At ego, (inquam) qui jugulum perſpicere non poſſum, omnia pertento, omnia experior, *πάντα* denique *λίθον κινῶ*. Utque in agricultura non vineas tantum, verum etiam arbuſta; nec arbuſta tantum, verum etiam campos curo, & exerceo: utque in ipſis campis non far, aut ſiliginem ſolam, ſed hordeum, fabam, cæteraque legumina ſero; ſic in actione plura quaſi ſemina latius ſpargo, ut quæ provenerint, colligam. Neque enim minus imperſpicua, incerta, fallaciaque ſunt judicum ingenia, quam tempeſtatum, terrarumque. Nec me præterit ſummum oratorem Periclem ſic à comico Eupolide laudari,

——*πρὸς δέ γ' αὖ τούτῳ τάχ' ἡ*
Πειθώ τις ἐπεκάθητο τοῖσι χείλεσιν.
Οὕτως ἐκήλει, καὶ μόνος τῶν ῥητόρων,
Τὸ κέντρον ἐγκατέλιπε τοῖς ἀκροωμένοις.

Digitized by Google

Verum huic ipſi Pericli nec illa πειθὼ, nec illud ἐκήλει brevitate, vel velocitate, vel utraque (differunt enim) ſine facultate ſumma contigiſſet. Nam delectare, perſuadere, copiam dicendi ſpatiumque deſiderant: relinquere vero aculeum in audientium animis, is demum poteſt, qui non pungit, ſed infigit. Adde, quæ de eodem Pericle comicus alter,

Ἤστραπτ' ἐβρόντα, ξυνεκύκα τὴν Ἑλλάδα.

Non enim amputata oratio & abſciſſa, ſed lata, & magnifica, & excelſa tonat, fulgurat, omnia denique perturbat ac miſcet. Optimus tamen modus eſt, quis negat? ſed non minus non ſervat modum, qui infra rem quam qui ſupra: qui adſtrictius, quam qui effuſius dicit. Itaque audis frequenter, ut illud immodice & redundanter, ita hoc jejune & infirme. Alius exceſſiſſe materiam, alius dicitur non impleſſe: æque uterque, ſed ille imbecillitate, hic viribus peccat. Quod certe etſi non limatioris, majoris tamen ingenii vitium eſt. Nec vero cum hæc dico, illum Homericum ἀμετροεπῆ probo, ſed hunc,

Καὶ ἔπεα νιφάδεσσιν ἐοικότα χειμερίοισιν:

non quia non & ille mihi validiſſime placeat,

Digitized by Google

πυκνὰ μὲν, ἀλλὰ μάλα λιγέως. Si tamen detur electio, illam orationem ſimilem nivibus hybernis, id eſt, crebram, aſſiduam & largam, poſtremo divinam & cœleſtem volo. At eſt gratior multis actio brevis. Eſt quidem; ſed inertibus, quorum delicias deſidiamque, quaſi judicium, reſpicere ridiculum eſt. Nam ſi hos in conſilio habeas, non ſolum ſatius eſt breviter dicere, ſed omnino non dicere. Hæc eſt adhuc ſententia mea, quam mutabo, ſi diſſenſeris tu; Sed plane cur diſſentias, explices rogo. Quamvis enim cedere auctoritate tuæ debeam, rectius tamen arbitror in tanta re, ratione quam auctoritate ſuperari. Proinde, ſi non errare videor, id ipſum quam voles brevi epiſtola, ſed tamen ſcribe: confirmabis enim judicium meum; ſi vero errare, longiſſimam para. Non corrupi te, qui tibi, ſi mihi accederes, brevis epiſtolæ neceſſitatem; ſi diſſentires, longiſſimæ, impoſui. Vale.

XXI. C. PLINIUS PATERNO SUO S.

UT animi tui judicio, ſic oculorum plurimum tribuo: non quia multum, ne tibi placeas, ſed

Digitized by Google

quia tantum quantum ego, ſapis: quanquam hoc quoque multum eſt. Omiſſis jocis, credo decentes eſſe ſervos, qui ſunt empti mihi ex conſilio tuo: ſupereſt ut frugi ſint: quod de venalibus, melius auribus, quam oculis judicatur. Vale.

XXII. C. PLINIUS CATILIO SEVERO SUO S.

DIU jam in urbe hæreo, & quidem attonitus. Perturbat me longa & pertinax valetudo Titi Ariſtonis, quem ſingulariter & miror & diligo. Nihil eſt enim illo gravius, ſanctius, doctius, ut mihi non unus homo ſed literæ ipſe omneſque bonæ artes in uno homine ſummum periculum adire videantur. Quam peritus ille & privati juris & publici? quantum rerum? quantum exemplorum? quantum antiquitatis tenet? nihil eſt, quod diſcere velis, quod ille docere non poſſit. Mihi certe, quoties aliquid abditum quæro, ille theſaurus eſt. Jam quanta ſermonibus ejus fides? quanta auctoritas? quam preſſa & decora cunctatio? quid eſt, quod non ſtatim ſciat? & tamen plerumque hæſitat, dubi-

Digitized by Google

tat diverſitate rationum, quas acri magnoque judicio ab origine cauſiſque primis repetit, diſcernit, expendit. Ad hæc quam parcus in victu? quam modicus in cultu? Soleo ipſum cubiculum ejus ipſumque lectum, ut imaginem quandam priſcæ frugalitatis aſpicere. Ornat hæc magnitudo animi, quæ nihil ad oſtentationem, omnia ad conſcientiam refert: recteque facti, non ex populi ſermone mercedem, ſed ex facto petit. In ſumma, non facile quis quenquam ex iſtis qui ſapientiæ ſtudium habitu corporis præferunt, huic viro compararit. Non quidem gymnaſia ſectatur, aut porticus, nec diſputationibus longis aliorum otium ſuumque delectat: ſed in toga, negotiiſque verſatur; multos advocatione, plures conſilio juvat. Nemini tamen iſtorum caſtitate, pietate, juſtitia: fortitudine, etiam primo loco ceſſerit. Mirareris, ſi intereſſes, qua patientia hanc ipſam valetudinem toleret, ut dolori reſiſtat, ut ſitim differat, ut incredibilem febrium ardorem immotus opertuſque tranſmittat. Nuper me, paucoſque mecum, quos maxime diligit, advocavit, rogavitque ut medicos conſuleremus de ſumma valetudinis, ut, ſi eſſet inſuperabilis, ſponte exiret

Digitized by Google

è vita: ſin tantum difficilis, & longa, reſiſteret, maneretque. Dandum enim precibus uxoris, dandum filiæ lacrymis, dandum etiam nobis amicis, ne ſpes noſtras, ſi modo non eſſent inanes, voluntaria morte deſereret. Id ego arduum inprimis, & præcipua laude dignum puto. Nam impetu quodam, & inſtinctu procurrere ad mortem, commune cum multis: deliberare vero, & cauſas ejus expendere, utque ſuaſerit ratio, vitæ mortiſque conſilium ſuſcipere, vel ponere, ingentis eſt animi. Et medici quidem ſecunda nobis pollicentur: Supereſt ut promiſſis Deus adnuat, tandemque me hac ſolicitudine exſolvat; qua liberatus, Laurentinum meum, hoc eſt libellos & pugillares, ſtudioſumque otium repetam. Nunc enim nihil legere, nihil ſcribere, aut aſſidenti vacat, aut anxio libet. Habes, quid timeam, quid optem, quid etiam in poſterum deſtinem. Tu quid egeris, quid agas, quid velis agere, invicem nobis, ſed latioribus epiſtolis, ſcribe. Erit confuſioni meæ non mediocre ſolatium, ſi tu nihil quereris. Vale.

Digitized by Google

XXIII. C. PLINIUS POMPEJO FALCONI SUO S.

Consulis, an exiſtimem te in Tribunatu cauſas agere decere? Plurimum refert quid eſſe Tribunatum putes: inanem umbram, & ſine honore nomen, an poteſtatem ſacroſanctam, & quam in ordinem cogi, ut à nullo, ita ne à ſe quidem deceat. Ipſe cum Tribunus eſſem, erraverim fortaſſe, qui me eſſe aliquid putavi; ſed tanquam eſſem, abſtinui cauſis agendis: primum, quod deforme arbitrabar, cui aſſurgere, cui loco cedere omnes oporteret, hunc omnibus ſedentibus ſtare: & qui jubere poſſet tacere quemcunque, huic ſilentium clepſydra indici, & quem interfari nefas eſſet, hunc etiam convitia audire, & ſi inulta pateretur, inertem: ſi ulciſceretur, inſolentem videri. Erat hic quoque æſtus ante oculos, ſi forte me appellaſſet, vel ille cui adeſſem, vel ille quem contra intercederem, & auxilium ferrem, an quieſcerem ſileremque, & quaſi ejurato magiſtratu privatum ipſe me facerem. His rationibus motus, malui me tribunum omnibus exhibere, quam paucis

Digitized by Google

advocatum. Sed tu (iterum dicam) plurimum intereſt, quid eſſe tribunatum putes: quam perſonam tibi imponas, quæ ſapienti viro ita aptanda eſt, ut perferatur. Vale.

XXIV. C. PLINIUS BEBIO HISPANO SUO S.

TRANQUILLUS, contubernalis meus, vult emere agellum, quem venditare amicus tuus dicitur. Rogo cures quanti æquum eſt emat. Ita enim delectabit emiſſe. Nam mala emptio ſemper ingrata eſt, eo maxime, quod exprobrare ſtultitiam domino videtur. In hoc autem agello (ſi modo arriſerit pretium) Tranquilli mei ſtomachum multa ſolicitant, vicinitas urbis, opportunitas viæ, mediocritas villæ, modus ruris, qui advocet magis, quam diſtringat. Scholaſticis porro, ut hic eſt, ſufficit abunde tantum ſoli, ut relevare caput, reficere oculos, reptare per limitem, unamque ſemitam terere, omneſque viticulas ſuas noſſe & numerare arbuſculas poſſint. Hæc tibi expoſui, quo magis ſcires, quantum ille eſſet mihi, quantum ego tibi debiturus, ſi prædiolum iſtud quod com-

Digitized by Google

mendatur his dotibus, tam ſalubriter emerit, ut pœnitentiæ locum non relinquat. Vale.

Digitized by Google

C. PLINII CÆCILII SECUNDI EPISTOLARUM

LIBER SECUNDUS.

I. C. PLINIUS SECUNDUS VOCONIO ROMANO SUO S.

Post aliquot annos inſigne, atque etiam memorabile populi Romani oculis ſpectaculum exhibuit publicum funus Virginii Rufi, maximi & clariſſimi civis, & perinde fœlicis. Triginta annis gloriæ ſuæ ſupervixit. Legit ſcripta de ſe carmina, legit hiſtorias, & poſteritati ſuæ interfuit. Perfunctus eſt tertio conſulatu, ut ſummum faſtigium privati hominis impleret, cum principis noluiſſet. Cæſares, quibus ſuſpectus, atque etiam inviſus virtutibus fuerat, evaſit: reliquit incolumem optimum atque amiciſſimum, tanquam ad hunc ipſum honorem publici funeris reſervatus. Annum tertium & octogeſimum exceſſit in altiſſima tranquillitate, pari veneratione. Uſus eſt firma valetudine, niſi quod ſolebant ei manus tremere,

Digitized by Google

citra dolorem tamen: aditus tantum mortis durior longiorque, ſed hic ipſe laudabilis. Nam cum vocem præpararet, acturus in conſulatu principi gratias, liber, quem forte acceperat grandiorem, & ſeni & ſtanti ipſo pondere elapſus eſt. Hunc dum conſequitur colligitque, per læve & lubricum pavimentum fallente veſtigio cecidit, coxamque fregit, quæ parum apte collocata, reluctante ætate, male coiit. Hujus viri exequiæ magnum ornamentum principi, magnum ſeculo, magnum etiam foro & roſtris attulerunt. Laudatus eſt à conſule Cornelio Tacito. Nam hic ſupremus fœlicitati ejus cumulus acceſſit, laudator eloquentiſſimus, & ille quidem plenus annis abiit, plenus honoribus, illis etiam quos recuſavit. Nobis tamen quærendus ac deſiderandus eſt, ut exemplar ævi prioris: mihi vero præcipue, qui illum non ſolum publice, ſed etiam privatim quantum admirabar, tantum diligebam. Primum, quod utrique eadem regio, municipia finitima, agri etiam poſſeſſioneſque conjunctæ. Præterea quod ille tutor mihi relictus, affectum parentis exhibuit. Sic candidatum me ſuffragio ornavit, ſic ad omnes honores meos ex ſeceſſibus accur-

Digitized by Google

rit, cum jam pridem ejuſmodi officiis renunciaſſet, ſic illo die, quo ſacerdotes ſolent nominare, quos digniſſimos ſacerdotio judicant, me ſemper nominabat. Quinetiam in hac noviſſima valetudine, veritus, ne forte inter quinqueviros crearetur, qui minuendis publicis ſumptibus judicio Senatus conſtituebantur, cum illi tot amici ſenes, conſulareſque ſupereſſent, me hujus ætatis, per quem excuſaretur, elegit, his quidem verbis: *Etiamſi filium haberem, tibi mandarem.* Quibus ex cauſis neceſſe eſt tanquam immaturam mortem ejus in ſinu tuo defleam: ſi tamen fas eſt aut flere, aut omnino mortem vocare, qua tanti viri mortalitas magis finita, quam vita eſt. Vivit enim, vivetque ſemper, atque etiam latius in memoria hominum & ſermone verſabitur, poſtquam ab oculis receſſit. Volui tibi multa alia ſcribere, ſed totus animus in hac una contemplatione defixus eſt. Virginium cogito, Virginium video, Virginium jam vanis imaginibus, recentibus tamen audio, alloquor, teneo: cui fortaſſe cives aliquos virtutibus pares, & habemus & habebimus, gloria neminem. Vale.

Digitized by Google

II. C. PLINIUS PAULINO SUO S.

IRASCOR, nec liquet mihi an debeam, ſed iraſcor. Scis, quam ſit amor iniquus interdum, impotens ſæpe, μικραίτιος ſemper. Hæc tamen cauſa magna eſt, neſcio an juſta: ſed ego tanquam non minus juſta, quam magna ſit, graviter iraſcor, quod à te tamdiu literæ nullæ. Exorare me potes uno modo, ſi nunc ſaltem plurimas, & longiſſimas miſeris. Hæc mihi ſola excuſatio vera, cæteræ, falſæ videbuntur. Non ſum auditurus: *Non eram Romæ*, vel *occupatior eram*. Illud enim nec dii ſinant, ut infirmior. Ipſe ad villam partim ſtudiis, partim deſidia fruor, quorum utrumque ex otio naſcitur. Vale.

III. C. PLINIUS NEPOTI SUO S.

MAGNA Iſæum fama præceſſerat, major inventus eſt. Summa eſt facultas, copia, ubertas. Dicit ſemper ex tempore, ſed tanquam diu ſcripſerit. Sermo Græcus, immo Atticus. Præfationes terſæ, graciles, dulces, graves interdum, & erectæ. Poſcit controverſias plures,

Digitized by Google

electionem auditoribus permittit; ſæpe etiam partes: ſurgit, amicitur, incipit. Statim omnia, ac pene pariter ad manum. Senſus reconditi, occurſant verba, ſed qualia: quæſita, & exculta. Multa lectio in ſubitis, multa ſcriptio elucet, proœmiatur apte, narrat aperte, pugnat acriter, colligit fortiter, ornat excelſe: Poſtremo docet, delectat, afficit, (quod maxime dubites) crebra ἐνθυμήματα καὶ νοήματα, crebri ſyllogiſmi, circumſcripti & effecti: quod ſtilo quoque aſſequi magnum eſt. Incredibilis memoria, repetit altius quæ dixit ex tempore, ne verbo quidem labitur. Ad tantam ἕξιν ſtudio & exercitatione pervenit. Nam diebus & noctibus nihil aliud agit, nihil audit, nihil loquitur. Annum ſexageſimum exceſſit, & adhuc ſcholaſticus tantum eſt. Quo genere hominum nihil aut ſimplicius aut ſincerius aut melius. Nos enim, qui in foro veriſque litibus terimur, multum malitiæ, quamvis nolimus, addiſcimus. Schola & auditorium, ut ficta cauſa, ita res inermis innoxia eſt: nec minus fœlix, ſenibus præſertim. Nam quid in ſenectute fœlicius, quam quod dulciſſimum eſt in juventa? Quare ego Iſæum non diſertiſſimum tantum,

Digitized by Google

verum etiam beatiſſimum judico, quem tu niſi cognoſcere concupiſcis, ſaxeus ferreuſque es. Proinde ſi non ob alia, noſque ipſos, at certe ut hunc audias veni. Nunquamne legiſti Gaditanum quendam Titi Livii nomine gloriaque commotum, ad viſendum eum ab ultimo terrarum orbe veniſſe, ſtatimque ut viderat abiiſſe? ἀφιλόκαλον, illiteratum, iners, ac pene etiam turpe eſt, non putare tanti cognitionem, qua nulla eſt jucundior, nulla pulchrior, nulla denique humanior. Dices, *Habeo hic, quos legam, non minus diſertos.* Etiam: ſed legendi ſemper occaſio eſt, audiendi non ſemper. Præterea multo magis, (ut vulgo dicitur) viva vox afficit. Nam licet acriora ſint, quæ legas, altius tamen in animo ſedent, quæ pronunciatio, vultus, habitus, geſtus etiam dicentis adfigit. Niſi vero falſum putamus illud Æſchinis, qui cum legiſſet Rhodiis orationem Demoſthenis, admirantibus cunctis, adjeciſſe fertur, τί δὲ εἰ αὐτοῦ τοῦ θηρίου (τὰ αὐτοῦ ῥήματα βοῶντος) ἀκηκόατε. Et erat Æſchines, ſi Demoſtheni credimus, μεγαλοφωνότατος: fatebatur tamen longe melius eadem illa pronunciaſſe ipſum qui pepe-

Digitized by Google

rerat. Quæ omnia huc tendunt; ut audias Iſæum: vel ideo tantum, ut audieris.

IV. C. PLINIUS CALVINÆ S.

Si pluribus pater tuus, vel uni cuilibet alii quam mihi, debuiſſet, fuiſſet fortaſſe dubitandum, an adires hæreditatem etiam viro gravem: cum vero ego ductus adfinitatis officio, dimiſſis omnibus, qui, non dico moleſtiores, ſed diligentiores erant, creditor ſolus extiterim: cumque vivente eo nubenti tibi in dotem centum millia contulerim, præter eam ſummam, quam pater tuus, quaſi de meo dixit (erat enim ſolvenda de meo) magnum habes facilitatis meæ pignus, cujus fiducia debes famam defuncti pudoremque ſuſcipere, ad quod ne te verbis magis quam rebus horter, quicquid mihi pater tuus debuit, acceptum tibi ferri jubeo. Nec eſt, quod verearis, ne ſit mihi iſta oneroſa donatio. Sunt quidem omnino nobis modicæ facultates, dignitas ſumptuoſa, reditus propter conditionem agellorum, neſcio minor, an incertior, ſed quod ceſſat ex reditu, frugalitate ſuppletur, ex qua

Digitized by Google

velut à fonte liberalitas noſtra decurrit. Quæ tamen ita temperanda eſt, ne nimia profuſione inareſcat. Sed temperanda in aliis, in te vero facile ratio conſtabit, etiamſi modum exceſſerit. Vale.

V. C. PLINIUS LUPERCO SUO S.

Actionem & à te frequenter efflagitatam, & à me ſæpe promiſſam exhibui tibi, non tamen totam. Adhuc enim pars ejus perpolitur. Interim quæ abſolutiora mihi videbantur, non fuit alienum judicio tuo tradi. His tu rogo, intentionem ſcribentis accommodes. Nihil enim adhuc inter manus habui, cui majorem ſolicitudinem præſtare deberem. Nam in cæteris actionibus exiſtimationi hominum, diligentia tamen, & fides noſtra, in hac etiam pietas ſubjicietur. Inde & liber crevit, dum ornare patriam & amplificare gaudemus, pariterque & defenſioni ejus deſervimus, & gloriæ. Tu tamen hæc ipſa, quantum ratio exegerit, reſeca. Quoties enim ad faſtidium legentium, deliciaſque reſpicio, intelligo nobis commendationem etiam ex ipſa mediocritate libri pe-

Digitized by Google

tendam. Idem tamen, qui à te hanc auſteritatem exigo, cogor id quod diverſum eſt poſtulare, ut in pleriſque frontem remittas. Sunt enim quædam adoleſcentium auribus danda, præſertim ſi materia non refragetur. Nam deſcriptiones locorum, quæ in hoc libro frequentiores erunt, non hiſtorice tantum, ſed prope poëtice proſequi fas eſt. Quod tamen ſi quis extiterit qui putet nos latius feciſſe, quam orationis ſeveritas exigat: hujus, ut ita dixerim, triſtitiam reliquæ partes actionis exorare debebunt. Adniſi certe ſumus, ut quamlibet diverſa genera lectorum per plures dicendi ſpecies teneremus. At ſicut veremur, ne quibuſdam pars aliqua ſecundum ſuam cujuſque naturam non probetur: ita videmur poſſe confidere, ut univerſitatem omnibus varietas ipſa commendet. Nam & in ratione conviviorum, quamvis à pleriſque cibis ſinguli temperemus, totam tamen cœnam laudare omnes ſolemus: nec ea quæ ſtomachus noſter recuſat, adimunt gratiam illis, quibus capitur. Atque hæc ego ſic accipi volo, non tanquam aſſequutum eſſe me credam, ſed tanquam aſſequi laboraverim, fortaſſe non fruſtra, ſi modo

Digitized by Google

tu curam tuam admoveris, interim iſtis, mox iis quæ ſequentur. Dices te non poſſe ſatis diligenter id facere, niſi prius totam actionem cognoveris. Fateor: in præſentia tamen & iſta tibi familiariora fient, & quædam ex his talia erunt, ut per partes emendari poſſint. Etenim ſi avulſum ſtatuæ caput, aut membrum aliquod inſpiceres, non tu quidem ex illo poſſes congruentiam æqualitatemque deprehendere, poſſes tamen judicare an idipſum ſatis elegans eſſet. Nec alia ex cauſa principia librorum circumferuntur, quam quia exiſtimatur pars aliqua etiam ſine cæteris eſſe perfecta. Longius me provexit dulcedo quædam tecum loquendi. Sed jam finem faciam, ne modum quem etiam orationi adhibendum puto, in epiſtola excedam. Vale.

VI. C. PLINIUS AVITO S.

LONGUM eſt altius repetere, nec refert quemadmodum acciderit, ut homo minime familiaris cœnarem apud quendam ut ſibi videbatur, lautum & diligentem: ut mihi, ſordidum ſimul & ſumptuoſum. Nam ſibi & paucis

Digitized by Google

optima quædam, cæteris viſia & minuta ponebat. Vinum etiam parvulis lagunculis in tria genera deſcripſerat, non ut poteſtas eligendi, ſed ne jus eſſet recuſandi. Et aliud ſibi & nobis, aliud minoribus amicis (nam gradatim amicos habet) aliud ſuis noſtriſque libertis. Animadvertit qui mihi proximus recumbebat, &, an probarem, interrogavit. Negavi. Tu ergo, inquit, quam conſuetudinem ſequeris? Eadem omnibus pono, ad cœnam enim non ad notam invito: cunctiſque rebus exæquo, quos menſa & toro æquavi. Etiamne libertos? etiam: convictores enim tunc, non libertos puto. Et ille: Magno tibi conſtat: Minime. Quî fieri poteſt? Quia ſcilicet liberti mei non idem, quod ego bibunt, ſed idem ego, quod liberti. Et Hercule, ſi gulæ temperes, non eſt oneroſum, quo utaris ipſe, communicare cum pluribus. Illa ergo reprimenda, illa quaſi in ordinem redigenda eſt, ſi ſumptibus parcas, quibus aliquanto rectius tua continentia, quam aliena contumelia conſulas. Quorſum hæc? Ne tibi optimæ indolis juveni quorundam immenſa luxuria ſpecie frugalitatis imponat. Convenit autem amori in te meo

Digitized by Google

quoties tale aliquid inciderit ſub exemplo præmonere, quid debeas fugere. Igitur memento, nihil magis eſſe vitandum, quam iſtam luxuriæ & ſordium novam ſocietatem: quæ cum ſint turpiſſima, diſcreta ac ſeparata, turpius junguntur. Vale.

VII. C. PLINIUS MACRINO SUO S.

Heri à Senatu Veſtricio Spurinnæ, Principe auctore triumphalis ſtatua decreta eſt: non ita ut multis, qui nunquam in acie ſteterunt, nunquam caſtra viderunt, nunquam denique tubarum ſonum niſi in ſpectaculis, audierunt: verum ut illis qui decus iſtud ſudore & ſanguine & factis aſſequebantur. Nam Spurinna Bructerum regem vi & armis induxit in regnum: oſtentatoque bello, ferociſſimam gentem (quod eſt pulcherrimum victoriæ genus) terrore perdomuit. Et hoc quidem virtutis præmium, illud ſolatium doloris accepit, quod filio ejus Cottio quem amiſit abſens, habitus eſt honor ſtatuæ. Rarum id in juvene, ſed pater hoc quoque merebatur, cujus graviſſimo vulneri magno aliquo fomento medendum fuit.

Digitized by Google

Præterea Cottius ipſe tam clarum ſpecimen indolis dederat, ut vita ejus brevis & anguſta debuerit hac veluti immortalitate proferri. Nam tanta ei ſanctitas, gravitas, auctoritas etiam, ut poſſet ſenes illos provocare virtute, quibus nunc honore adæquatus eſt. Quo quidem honore, quantum ego interpretor, non modo defuncti memoriæ, dolori patris, verum etiam exemplo proſpectum eſt. Acuent ad bonas artes juventutem: adoleſcentibus quoque (digni ſint modo) tanta præmia conſtituta: acuent principes viros ad liberos ſuſcipiendos. Et gaudia ex ſuperſtitibus, & amiſſis tam glorioſa ſolatia. His ex cauſis ſtatua Cottii publice lætor, nec privatim minus. Amavi conſummatiſſimum juvenem tam ardenter, quam nunc impatienter requiro. Erit ergo pergratum mihi hanc effigiem ejus ſubinde intueri, ſubinde reſpicere, ſub hac conſiſtere, præter hanc commeare. Etenim ſi defunctorum imagines domi poſitæ dolorem noſtrum levant, quanto magis eæ, quibus in celeberrimo loco non modo ſpecies & vultus illorum, ſed honor etiam & gloria refertur? Vale.

Digitized by Google

VIII. C. PLINIUS CANINIO SUO S.

Studes? an piſcaris? an venaris? an ſimul omnia? poſſunt enim omnia ſimul fieri ad Larium noſtrum. Nam lacus piſcem, feras ſylvæ, quibus lacus cingitur, ſtudia altiſſimus iſte ſeceſſus affatim ſuggerunt. Sed ſive omnia ſimul, ſive aliquid facias, non poſſum dicere, invideo: angor tamen non & mihi licere, quæ ſic concupiſco, ut ægri vinum, balinea, fontes. Nunquamne hos arctiſſimos laqueos ſi ſolvere negatur, abrumpam? nunquam puto. Nam veteribus negotiis nova accreſcunt, nec tamen priora peraguntur, tot nexibus, tot quaſi catenis majus indies occupationum agmen extenditur. Vale.

IX. C. PLINIUS APOLLINARI SUO S.

Anxium me & inquietum habet petitio Sexti Euritii mei. Afficior cura: & quam pro me ſolicitudinem non adii, quaſi pro me altero patior: & alioquin meus pudor, mea exiſtimatio, mea dignitas in diſcrimen adducitur. Ego Sexto la-

Digitized by Google

tumclavum à Cæſare noſtro, ego quæſturam impetravi: meo ſuffragio pervenit ad jus Tribunatus petendi: quem niſi obtinet in Senatu, vereor ne decepiſſe Cæſarem videar. Proinde adnitendum eſt mihi ut talem eum judicent omnes qualem eſſe Princeps mihi credidit: quæ cauſa ſi ſtudium meum non incitaret, adjutum tamen cuperem juvenem probiſſimum, graviſſimum, eruditiſſimum, omni denique laude digniſſimum, & quidem cum tota domo. Nam pater ejus Euritius vir ſanctus, antiquus, diſertus, atque in agendis cauſis exercitatus quas ſumma fide, pari conſtantia, nec verecundia minore defendit. Habet avunculum C. Septitium, quo nihil verius, nihil ſimplicius, nihil candidius, nihil fidelius novi. Omnes me certatim, & tamen æqualiter amant: omnibus nunc ego in uno referre gratiam poſſum. Itaque prenſo amicos, ſupplico, ambio domos, ſtationeſque circumeo: quantumque vel auctoritate vel gratia, valeam, precibus experior. Te quoque obſecro, ut aliquam oneris mei partem ſuſcipere tanti putes. Reddam vicem, ſi repoſces: reddam, &, ſi non repoſces. Diligeris, coleris, frequentaris. Oſtende modo

Digitized by Google

velle te, nec deerunt, qui quod tu velis, cupiant. Vale.

X. C. PLINIUS OCTAVIO SUO S.

Hominem te patientem, vel potius durum, ac pene crudelem, qui tam inſignes libros tam diu teneas! Quouſque & tibi & nobis invidebis? tibi, maximam laudem: nobis, voluptatem? Sine per ora hominum ferantur, iiſdemque quibus lingua Romana, ſpatiis pervagentur: magna etiam longaque expectatio eſt: quam fruſtrari adhuc & differre non debes. Enotuerunt quidam tui verſus, & invito te, clauſtra tua refregerunt: hos, niſi retrahes in corpus, quandoque ut errones, aliquem cujus dicantur invenient. Habe ante oculos mortalitatem, à qua aſſerere te hoc uno monimento potes. Nam cætera, fragilia & caduca, non minus quam ipſi homines, occidunt deſinuntque. Dices, ut ſoles, Amici mei viderint. Opto equidem amicos tibi tam fideles, tam eruditos, tam laborioſos, ut tantum curæ intentioniſque ſuſcipere & poſſint & velint. Sed diſpice ne ſit parum providum, ſperare ex aliis, quod tibi

Digitized by Google

ipſe non præſtes. Et de editione quidem interim, ut voles, recita ſaltem, quo magis libeat emittere: utque tandem percipias gaudium, quod ego olim pro te non temere præſumo. Imaginor enim, qui concurſus, quæ admiratio te, qui clamor, quod etiam ſilentium maneat: quo ego, cum dico vel recito, non minus quam clamore, delector. Sit modo ſilentium acre & intentum & cupidum ulteriora audiendi. Hoc fructu tanto, tam parato, deſine ſtudia tua infinita iſta cunctatione fraudare: quæ cum modum excedit, verendum eſt, ne inertiæ & deſidiæ vel etiam timiditatis nomen accipiat. Vale.

XI. C. PLINIUS ARRIANO SUO S.

SOLET eſſe gaudio tibi, ſi quid actum eſt in ſenatu dignum ordine illo. Quamvis enim quietis amore ſeceſſeris, inſidet tamen animo tuo majeſtatis publicæ cura. Accipe ergo quod per hos dies actum eſt perſonæ claritate famoſum, ſeveritate exempli ſalubre, rei magnitudine æternum. Marius Priſcus accuſantibus Afris, quibus Proconſul præfuit, omiſſa de-

Digitized by Google

fenſione judices petiit. Ego & Cornelius Tacitus adeſſe provincialibus juſſi, exiſtimavimus fidei noſtræ convenire, notum ſenatui facere, exceſſiſſe Priſcum immanitate & ſævitia, crimina quibus dari judices poſſent, cum ob innocentes condemnandos, interficiendos etiam, pecunias accepiſſet. Reſpondit Fronto Catius, deprecatuſque eſt: ne quid ultra repetundarum legem quæreretur, omniaque actionis ſuæ vela vir movendarum lacrymarum peritiſſimus, quodam velut vento miſerationis implevit. Magna contentio, magni utrinque clamores, aliis cognitionem Senatus lege concluſam, aliis liberam ſolutamque dicentibus: quantumque admiſiſſet reus, tantum vindicandum. Noviſſime conſul deſignatus Julius Ferox, vir rectus & ſanctus Mario quidem judices interim cenſuit dandos: evocandos autem quibus diceretur innocentium pœnas vendidiſſe. Quæ ſententia non prævaluit modo, ſed omnino poſt tantas diſſenſiones fuit ſola frequens: adnotatumque experimentis, quod favor & miſericordia acres & vehementes primos impetus habent, paulatim conſilio & ratione, quaſi reſtincta, conſidunt. Unde evenit,

Digitized by Google

ut quod multi clamore permixto tuentur, nemo tacentibus cæteris dicere velit. Pateſcit enim cum ſepararis à turba, contemplatio rerum quæ turba teguntur. Venerunt qui adeſſe erant juſſi, Vitellius Honoratus, & Flavius Martianus: ex quibus Honoratus trecentis millibus exilium equitis Romani, ſeptemque amicorum ejus ultimam pœnam: Martianus unius equitis Romani ſeptingentis millibus plura ſupplicia arguebatur emiſſe. Erat enim fuſtibus cæſus, damnatus in metallum, ſtrangulatus in carcere. Sed Honoratum cognitioni Senatus mors opportuna ſubtraxit: Martianus inductus eſt abſente Priſco. Itaque Tutius Cerealis conſularis jure ſenatorio poſtulavit, ut Priſcus certior fieret: ſive quia miſerabiliorem, ſive quia invidioſiorem fore arbitrabatur, ſi præſens fuiſſet, ſive (quod maxime credo) quia æquiſſimum erat, commune crimen ab utroque defendi. Et, ſi dilui non potuiſſet, in utroque puniri. Dilata res eſt in proximum Senatum, cujus ipſe conſpectus auguſtiſſimus fuit. Princeps præſidebat (erat enim Conſul) ad hoc Januarius menſis cum cætera, tum præcipue Senatorum frequentia celeberrimus: præterea

Digitized by Google

cauſæ amplitudo, auctaque dilatione expectatio, & fama, inſitumque mortalibus ſtudium magna & inuſitata noſcendi, omnes undique exciverat. Imaginare, quæ ſolicitudo nobis, qui metus, quibus ſuper tanta re, in illo cœtu, præſente Cæſare, dicendum erat. Equidem in Senatu non ſemel egi: quinimmo nuſquam audiri benignius ſoleo. Nunc me tamen, ut nova omnia novo metu permovebant. Obverſabatur præter illa, quæ ſupra dixi, cauſæ difficultas, ſtabat modo Conſularis, modo Septemvir Epulonum, jam neutrum. Erat igitur perquam oneroſum accuſare damnatum, quem, ut premebat atrocitas criminis, ita quaſi peractæ damnationis miſeratio tuebatur: utcunque tamen animum, cogitationemque collegi. Cœpi dicere, non minore audientium aſſenſu, quam ſolicitudine mea. Dixi horis pene quinque. Nam decem clepſydris, quas ſpatioſiſſimas acceperam, ſunt additæ quatuor. Adeo illa ipſa, quæ dura & adverſa dicturo videbantur, ſecunda dicenti fuerunt. Cæſar quidem mihi tantum ſtudium, tantam etiam curam (nimium eſt enim dicere ſolicitudinem) præſtitit, ut libertum meum poſt me ſtantem, ſæpius admo-

Digitized by Google

neret, voci laterique conſulerem, cum me vehementius putaret intendi, quam gracilitas mea perpeti poſſet. Reſpondit mihi pro Martiano Claudius Marcellinus. Miſſus deinde Senatus & revocatus in poſterum. Neque enim jam inchoari poterat actio, niſi ut noctis interventu ſcinderetur. Poſtero die dixit pro Mario Salvius Liberalis, vir ſubtilis, diſpoſitus, acer, diſertus, in illa vero cauſa omnes artes ſuas protulit. Reſpondit Cornelius Tacitus eloquentiſſime &, quod eximium orationi ejus ineſt, σεμνῶς. Dixit pro Mario rurſus Fronto Catius inſigniter: utque jam locus ille poſcebat, plus in precibus temporis, quam in defenſione conſumpſit. Hujus actionem veſpera incluſit: non tamen ſic, ut abrumperet. Itaque in tertium diem probationes exierunt. Jam hoc ipſum pulchrum & antiquum, Senatum nocte dimitti, triduo vocari, triduo contineri. Cornutus Tertullus Cos. deſignatus, vir egregius, & pro veritate firmiſſimus, cenſuit ſeptingenta millia, quæ acceperat Marius, ærario inferenda, Mario urbe Italiaque interdicendum: Martiano hoc amplius, Africa. In fine ſententiæ adjecit, Quod ego & Tacitus in-

Digitized by Google

junĉta advocatione diligenter fortiterque funĉti eſſemus, arbitrari ſenatum, ita nos feciſſe, ut dignum mandatis partibus fuerit. Aſſenſerunt Conſules deſignati, omnes etiam conſulares uſque ad Pompejum Collegam: ille & ſeptingenta millia, quæ acceperat Marius, ærario inferenda, & Martianum in quinquennium relegandum, Marium repetundarum pœnæ, quam jam paſſus eſſet, cenſuit relinquendum. Erant in utraque ſententia multi, fortaſſe etiam plures in hac vel ſolutiore vel molliore. Nam quidam ex illis quoque, qui Cornuto videbantur aſſenſi, hunc qui poſt ipſos cenſuerat, ſequebantur. Sed cum fieret diſceſſio, qui ſellis Conſulum aſtiterant, in Cornuti ſententiam ire cœperunt. Tum illi, qui ſe Collegæ adnumerari patiebantur, in diverſum tranſierunt, Collega cum paucis relictus. Multum poſtea de impulſoribus ſuis, præcipue de Regulo, queſtus eſt, qui ſe in ſententia quam ipſe dictaverat, deſeruiſſet. Eſt alioqui Regulo tam mobile ingenium, ut plurimum audeat, plurimum timeat. Hic finis cognitionis ampliſſimæ, ſupereſt tamen λειτούργιον non leve, Hoſtilius Firminus, legatus Marii Priſci, qui permiſtus

Digitized by Google

cauſæ, graviter vehementerque vexatus eſt. Nam & rationibus Martiani & ſermone, quem ille habuerat in ordine Leptitanorum, operam ſuam Priſco ad turpiſſimum miniſterium commodaſſe, ſtipulatuſque de Martiano quinquaginta millia denarium probabatur ipſe: præterea accepiſſe ſeſtertium decem millia, fœdiſſimo quidem titulo, nomine unguentarii, qui titulus à vita hominis compti ſemper & pumicati, non abhorrebat. Placuit cenſente Cornuto referri de eo proximo Senatu: tunc enim caſu, incertum an conſcientia, abfuerat. Habes res urbanas: invicem ruſticas ſcribe, quid arbuſculæ tuæ, quid vineæ, quid ſegetes agant, quid oves delicatiſſimæ. In ſumma, niſi æque longam epiſtolam reddes, non eſt quod poſtea niſi breviſſimam expectes. Vale.

XII. C. PLINIUS ARRIANO SUO S.

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΟΝ illud, quod ſupereſſe Marii Priſci cauſæ proxime ſcripſeram, neſcio an ſatis circumciſum, tamen & abraſum eſt. Firminus inductus in Senatum reſpondit crimini noto. Secutæ ſunt diverſæ ſententiæ Conſulum deſig-

Digitized by Google

natorum. Cornutus Tertullus cenſuit ordine movendum: acutius Nerva, in ſortitione provinciæ rationem ejus non habendam: quæ ſententia, tanquam mitior, vicit. Cum ſit alioqui durior triſtiorque. Quid enim miſerius quam exectum & exemptum honoribus ſenatoriis, labore & moleſtia non carere? quid gravius, quam tanta ignominia affectum, non in ſolitudine latere? ſed in hac altiſſima ſpecula conſpiciendum ſe monſtrandumque præbere? Præterea, quid publice minus aut congruens, aut decorum? notatum à Senatu in Senatu ſedere? ipſiſque illis, à quibus ſit notatus, æquari? ſummotum à Proconſulatu, quia ſe in legatione turpiter geſſerat, de Proconſulibus judicare? damnatumque ſordium, vel damnare alios vel abſolvere? Sed hoc pluribus viſum eſt. Numerantur enim ſententiæ, non ponderantur: nec aliud in publico conſilio poteſt fieri, in quo nihil eſt tam inæquale, quam æqualitas ipſa. Nam cum ſit impar prudentia, par omnium jus eſt. Implevi promiſſum, priorisque epiſtolæ fidem exſolvi, quam ex ſpatio temporis jam recepiſſe te colligo. Nam & feſtinanti & diligenti tabellario dedi, niſi quid

Digitized by Google

impedimenti in via paſſus eſt. Tuæ nunc partes, ut primum illam, deinde hanc remunereris literis, quales iſtinc redire uberrimæ poſſunt. Vale.

XIII. C. PLINIUS PRISCO SUO S.

Et tu occaſiones obligandi me avidiſſime amplecteris, & ego nemini libentius debeo. Duabus ergo de cauſis à te potiſſimum petere conſtitui, quod impetratum maxime cupio. Regis exercitum ampliſſimum, hinc tibi beneficiorum larga materia: longum prætereа tempus, quo amicos tuos exornare potuiſti. Convertere ad noſtros, nec hos multos. Malles tu quidem multos, ſed meæ verecundiæ ſufficit unus aut alter, ac potius unus. Is erit Voconius Romanus: Pater ei in equeſtri gradu clarus, clarior vitricus, immo pater alius. Nam huic quoque nomini pietate ſucceſſit mater è primis citerioris Hiſpaniæ. Scis quod judicium provinciæ illius: ſcis quanta ſit gravitas: ipſe flamen proxime fuit. Hunc ego, cum ſimul ſtuderemus, arcte familiariterque dilexi. Ille meus in urbe, ille in ſeceſſu contubernalis.

Digitized by Google

Cum hoc ſeria, cum hoc jocos miſcui. Quid enim aut illo fidelius amico, aut ſodale jucundius? mira in ſermone, mira etiam in ore ipſo vultuque ſuavitas. Ad hoc, ingenium excelſum, ſubtile, dulce, facile, eruditum in cauſis agendis. Epiſtolas quidem ſcribit, ut muſas ipſas latine loqui credas. Amatur à me plurimum, nec tamen vincitur. Equidem juvenis ſtatim juveni quantum potui per ætatem avidiſſime contuli, & nuper ab optimo Principe trium liberorum ei jus impetravi. Quod quanquam parce & cum delectu daret, mihi tamen, tanquam eligeret, indulſit. Hæc beneficia mea tueri nullo modo melius, quam ut augeam, poſſum. Præſertim cum ipſe illa tam grate interpretetur, ut dum priora accipit, poſteriora mereatur. Habes qualis, quam probatus charuſque ſit nobis. Quem rogo pro ingenio, pro fortuna tua exornes. Inprimis ama hominem. Nam licet tribuas ei quantum ampliſſimum potes, nihil tamen amplius potes amicitia tua: cujus eſſe eum uſque in intimam familiaritatem capacem, quo magis ſcires, breviter tibi ſtudia, mores, omnem denique vitam ejus expreſſi. Extenderem preces, niſi & tu rogari diu nolles,

Digitized by Google

& ego tota hac epiſtola feciſſem. Rogat enim & quidem efficaciſſime, qui reddit cauſas rogandi. Vale.

XIV. C. PLINIUS MAXIMO SUO S.

VERUM opinaris, diſtringor centumviralibus cauſis, quæ me exercent magis quam delectant. Sunt enim pleræque parvæ & exiles. Raro incidit vel perſonarum claritate, vel negotii magnitudine inſignis. Ad hoc, perpauci, cum quibus juvet dicere. Cæteri audaces, atque etiam magna ex parte adoleſcentuli obſcuri ad declamandum huc tranſeunt, tam irreverenter & temere, ut mihi Attilius noſter expreſſe dixiſſe videatur, *Sic in foro pueros à centumviralibus cauſis auſpicari, ut ab Homero in ſcholis.* Nam hic quoque, ut illic primum cœpit eſſe, quod maximum eſt. At hercule ante memoriam meam, (majores natu ita ſolent dicere) ne nobiliſſimis quidem adoleſcentibus locus erat, niſi aliquo Conſulari producente: tanta veneratione pulcherrimum opus celebrabatur. Nunc refractis pudoris & reverentiæ clauſtris, omnia patent omnibus. Nec inducuntur, ſed irrumpunt.

Digitized by Google

Sequuntur auditores actoribus ſimiles, conducti & redempti mancipes: convenitur in media baſilica, ubi tam palam ſportulæ, quam in triclinio dantur. Ex judicio in judicium pari mercede tranſitur. Inde jam non inurbane Σοφοκλεῖς vocantur: iiſdem latinum nomen impoſitum eſt, *laudicœni*. Et tamen creſcit indies fœditas utraque lingua notata. Heri duo nomenclatores mei, (habent ſane ætatem eorum, qui nuper togas ſumpſerunt) ternis denariis ad laudandum trahebantur. Tanti conſtat, ut ſis diſertiſſimus. Hoc pretio quamlibet numeroſa ſubſellia implentur, hoc ingens corona colligitur: hoc infiniti clamores commoventur, cum μεσόχορος dedit ſignum. Opus eſt enim ſigno apud non intelligentes, ne audientes quidem: nam plerique non audiunt, nec ulli magis laudant. Si quando tranſibis per Baſilicam, & voles ſcire quomodo quiſque dicat, nihil eſt quod tribunal aſcendas, nihil quod præbeas aurem, facilis divinatio. Scito eum peſſime dicere, qui laudabitur maxime. Primus hunc audiendi morem induxit Largius Licinius, hactenus tamen, ut auditores corrogaret. Ita certe ex Quintiliano, præceptore meo, audiſſe memini. Narrabat

Digitized by Google

ille, Affectabar Domitium Afrum, cum apud centumviros diceret graviter & lente (hoc enim illi actionis genus erat) audiit ex proximo immodicum inſolitumque clamorem, admiratus reticuit: ubi ſilentium factum eſt, repetit quod abruperat: iterum clamor, iterum reticuit: & poſt ſilentium cœpit idem tertio. Noviſſime quis diceret, quæſivit. Reſponſum eſt, Licius. Tum intermiſſa cauſa, *Centumviri*, inquit, *hoc artificium periit*. Quod alioqui perire incipiebat, cum periſſe Afro videretur: nunc vero prope funditus extinctum, & everſum eſt. Pudet referre, quæ, quam fracta pronunciatione dicantur: quibus, quam teneris clamoribus excipiantur. Plauſus tantum, ac ſola cymbala & tympana illis canticis deſunt. Ululatus quidem (neque enim alio vocabulo poteſt exprimi, theatris quoque indecora laudatio) large ſuperſunt. Nos tamen adhuc & utilitas amicorum, & ratio ætatis moratur, ac retinet. Veremur enim ne forte non has indignitates reliquiſſe, ſed laborem refugiſſe videamur. Sumus tamen ſolito rariores, quod initium eſt gradatim deſinendi. Vale.

Digitized by Google

XV. C. PLINIUS VALERIANO SUO S.

Quo modo te veteres Marſi tui? Quo modo emptio nova? placent agri, poſtquam tui facti ſunt? Rarum id quidem, nihil tamen æque gratum eſt adeptis, quam concupiſcentibus. Me prædia materna parum commode tractant: delectant tamen, ut materna. Alioqui longa patientia occalui. Habent hunc finem aſſiduæ querelæ, quod queri pudet. Vale.

XVI. C. PLINIUS ANNIANO SUO S.

Tu quidem pro cætera tua diligentia admones me, codicillos Aciliani, qui me ex parte inſtituit hæredem, pro non ſcriptis habendos, quia non ſint confirmati teſtamento. Quod jus ne mihi quidem ignotum eſt, cum ſit iis etiam notum, qui nihil aliud ſciunt: ſed ego propriam quandam legem mihi dixi, ut defunctorum voluntates, etiamſi jure deficerentur, quaſi perfectas tuerer. Conſtat autem codicillos iſtos Aciliani manu ſcriptos. Licet ergo non ſint confirmati teſtamento, à me tamen ut confirmati obſerva-

Digitized by Google

buntur. Præſertim cum delatori locus non ſit. Nam ſi verendum eſſet, ne quod ego dediſſem, populus eriperet, cunctatior fortaſſe, & cautior eſſe deberem. Cum vero liceat hæredi donare, quod in hæreditate ſubſedit, nihil eſt quod obſtet illi meæ legi, cui publicæ leges non repugnant. Vale.

XVII. C. PLINIUS GALLO SUO S.

MIRARIS, cur me Laurentinum, vel (ſi ita mavis) Laurens meum tantopere delectet? deſines mirari, cum cognoveris gratiam villæ, opportunitatem loci, litoris ſpatium. Decem & ſeptem millibus paſſuum ab urbe ſeceſſit: ut peractis, quæ agenda fuerint, ſalvo jam & compoſito die poſſis ibi manere. Aditur non una via: nam & Laurentina & Hoſtienſis eodem ferunt, ſed Laurentina à quartodecimo lapide, Oſtienſis ab undecimo relinquenda eſt. Utrinque excipit iter aliqua ex parte arenoſum jumentis paulo gravius & longius, equo breve & molle. Varia hinc atque inde facies. Nam modo occurrentibus ſylvis via coarctatur: modo latiſſimis pratis diffunditur & pateſcit. Multi greges

Digitized by Google

ovium, multa ibi equorum, boumque armenta: quæ montibus hyeme depulſa, herbis & tepore verno niteſcunt. Villa uſibus capax; non ſumptuoſa tutela. Cujus in prima parte atrium frugi, nec tamen ſordidum: deinde porticus in O literæ ſimilitudinem circumactæ, quibus parvula, ſed feſtiva area includitur: egregium hæ adverſum tempeſtates receptaculum: nam ſpecularibus, ac multo magis imminentibus tectis muniuntur. Eſt contra medias cavædium hilare: mox triclinium ſatis pulchrum, quod in litus excurrit; ac ſiquando Africo mare impulſum eſt, fractis jam, & noviſſimis fluctibus leviter adluitur. Undique valvas, aut feneſtras non minores valvis habet: atque ita à lateribus, à fronte quaſi tria maria proſpectat. A tergo cavædium, porticum, aream: porticum rurſus, mox atrium, ſylvas, & longinquos reſpicit montes. Hujus à læva retractius paulo cubiculum eſt amplum: deinde aliud minus, quod altera feneſtra admittit orientem, occidentem altera retinet. Hæc & ſubjacens mare longius quidem, ſed ſecurius intuetur. Hujus cubiculi, & triclinii illius objectu includitur angulus, qui puriſſimum ſolem continet, & accendit. Hoc

Digitized by Google

Hybernaculum, hoc etiam Gymnaſium meorum eſt. Ibi omnes ſilent venti, exceptis, qui nubilum inducunt, & ſerenum antequam uſum loci eripiunt. Adnectitur angulo cubiculum in apſida curvatum, quod ambitum ſolis feneſtris omnibus ſequitur. Parieti ejus in bibliothecæ ſpeciem armarium inſertum eſt, quod non legendos libros, ſed lectitandos capit. Adhæret dormitorium membrum tranſitu interjacente, qui ſuſpenſus & tabulatus conceptum vaporem ſalubri temperamento huc illuc digerit & miniſtrat. Reliqua pars lateris hujus ſervorum libertorumque uſibus detinetur, pleriſque tam mundis, ut accipere hoſpites poſſint. Ex alio latere cubiculum eſt politiſſimum, deinde vel cubiculum grande, vel modica cœnatio, quæ plurimo ſole, plurimo mari lucet. Poſt hanc cubiculum cum procœtone, altitudine æſtivum, munimentis hybernum. Eſt enim ſubductum omnibus ventis. Huic cubiculo aliud, & procœton communi pariete junguntur, inde balinei, cella frigidaria, ſpatioſa & effuſa, cujus in contrariis parietibus duo baptiſteria, velut ejecta ſinuantur, abunde capacia. Si innare in proximo cogites, adjacet unctuarium hypocauſtum,

Digitized by Google

adjacet propnigeon balinei. Mox duæ cellæ magis elegantes, quam ſumptuoſæ. Cohæret calida piſcina mirifice, ex qua natantes mare aſpiciunt. Nec procul ſphæriſterium, quod calidiſſimo ſoli, inclinato jam die, occurrit. Hinc turris erigitur, ſub qua diætæ duæ, totidem in ipſa. Præterea cœnatio, quæ latiſſimum mare, longiſſimum litus, amœniſſimas villas proſpicit. Eſt & alia turris: in hac cubiculum, in quo ſol naſcitur conditurque: lata poſt apotheca & horreum. Sub hoc triclinium, quod turbati maris non niſi fragorem & ſonum patitur, eumque jam languidum ac deſinentem. Hortum & geſtationem videt qua hortus includitur. Geſtatio buxo aut rore marino, ubi deficit buxus, ambitur. Nam buxus qua parte defenditur tectis, abunde viret aperto cœlo, apertoque vento: &, quanquam longinqua aſpergine maris, inareſcit. Adjacet geſtationi interiore circuitu vinea tenera & umbroſa, nudiſque etiam pedibus mollis & cedens. Hortum morus & ficus frequens veſtit, quarum arborum illa vel maxime ferax eſt terra, malignior cæteris. Hac non deteriore quam maris facie cœnatio remota à mari fruitur. Cingitur diætis duabus à tergo,

Digitized by Google

quarum feneſtris ſubjacet veſtibulum villæ, & hortus alius pinguior & ruſticus. Hinc cryptoporticus prope publici operis inſtar extenditur. Utrinque feneſtræ, à mari plures, ab horto ſingulæ, & altius pauciores. Hæ, cum ſerenus dies & immotus, omnes: cum hinc vel inde ventus inquietus, qua venti quieſcunt, ſine injuria, patent, ante cryptoporticum Xyſtus violis odoratus. Teporem ſolis infuſi repercuſſu cryptoporticus auget, quæ ut tenet ſolem, ſic aquilonem inhibet, ſummovetque, quantumque caloris ante, tantum retro frigoris, ſimiliter Africum ſiſtit, atque ita diverſiſſimos ventos alium alio à latere frangit & finit. Hæc jucunditas ejus hyeme, major æſtate. Nam ante meridiem xyſtum, poſt meridiem geſtationis, hortique proximam partem umbra ſua temperat, quæ ut dies crevit decrevitque, modo brevior, modo longior hac vel illac cadit. Ipſa vero cryptoporticus tunc maxime caret ſole, cum ardentiſſimus culmini ejus inſiſtit. Ad hoc patentibus feneſtris favonios accipit, tranſmittitque: nec unquam aëre pigro & manente ingraveſcit. In capite xyſti deinceps cryptoporticus, horti diæta eſt, amores mei: re vera amores.

Digitized by Google

Ipſe poſui. In hac heliocaminus quidem, alia xyſtum, alia mare, utraque ſolem: cubiculum autem valvis, cryptoporticum feneſtra proſpicit: qua mare contra parietem medium zotheca perquam eleganter recedit, quæ ſpecularibus & velis obductis reductiſve modo adjicitur cubiculo, modo aufertur. Lectum & duas cathedras capit, à pedibus mare, à tergo villæ, à capite ſylvæ, tot facies locorum, totidem feneſtris & diſtinguit & miſcet. Junctum eſt cubiculum noctis & ſomni. Non illud voces ſervulorum, non maris murmur, non tempeſtatum motus, non fulgurum lumen, ac ne diem quidem ſentit, niſi feneſtris apertis. Tam alti abditique ſecreti illa ratio, quod interjaces andron parietem cubiculi, hortique diſtinguit, atque ita omnem ſonum media inanitate conſumit. Applicitum eſt cubiculo hypocauſtum perexiguum, quod anguſta feneſtra ſuppoſitum calorem, ut ratio exigit, aut effundit, aut retinet. Procœton inde & cubiculum porrigitur in ſolem, quem orientem ſtatim exceptum, ultra meridiem, obliquum quidem, ſed tamen ſervat. In hanc ego diætam cum me recipio, abeſſe mihi etiam à villa mea videor. Magnamque ejus volup-

Digitized by Google

tatem præcipue Saturnalibus capio, cum reliqua pars tecti licentia dierum, feſtiſque clamoribus perſonat. Nam nec ipſe meorum luſibus, nec illi ſtudiis meis obſtrepunt. Hæc utilitas, hæc amœnitas, deficitur aqua ſalienti, ſed puteos ac potius fontes habet. Sunt enim in ſummo, & omnino litoris illius mira natura. Quocunque loco moveris humum, obvius & paratus humor occurrit, iſque ſincerus, ac ne leviter quidem tanta maris vicinitate ſalſus. Suggerunt affatim ligna proximæ ſylvæ. Cæteras copias Oſtienſis colonia miniſtrat. Frugi quidem homini ſufficit etiam vicus, quem una villa diſcernit, in hoc balinea meritoria tria. Magna commoditas, ſi forte balineum domi, vel ſubitus adventus, vel brevior mora calefacere diſſuadeat. Litus ornant varietate gratiſſima nunc continua, nunc intermiſſa tecta villarum, quæ præſtant multarum urbium faciem, ſive ipſo mari, ſive ipſo litore utare. Quod nonnunquam longa tranquillitas mollit, ſæpius frequens & contrarius fluctus indurat. Mare non ſane precioſis piſcibus abundat: ſoleas tamen & ſquillas optimas ſuggerit. Villa vero noſtra etiam mediterraneas copias præſtat, lac in primis. Nam

Digitized by Google

illuc è paſcuis pecora conveniunt, ſi quando aquam, umbramve ſectantur. Juſtiſne de cauſis eum tibi videor incolere, inhabitare, diligere ſeceſſum? quem tu, nimis urbanus es, niſi concupiſcis: atque utinam concupiſcas, ut tot tantiſque dotibus villulæ noſtræ maxima commendatio ex tuo contubernio accedat! Vale.

XVIII. C. PLINIUS MAURICO SUO S.

Quid à te jucundius mihi potuit injungi, quam ut præceptorem fratris tui liberis quærerem? Nam beneficio tuo in ſcholam redeo: & illam dulciſſimam ætatem quaſi reſumo. Sedeo inter juvenes ut ſolebam: atque etiam experior quantum apud illos auctoritatis ex ſtudiis habeam. Nam proxime frequenti auditorio inter ſe, coram multis ordinis noſtri, clare jocabantur. Intravi, conticuerunt. Quod non referrem, niſi ad illorum magis laudem, quam ad meam pertineret, ac niſi ſperare te vellem, poſſe fratris tui filios probe diſcere. Quod ſupereſt, cum omnes, qui profitentur audiero, quid de quoque ſentiam, ſcribam: efficiamque, quantum tamen epiſtola conſequi potero, ut

Digitized by Google

ipſe omnes audiſſe videaris. Debeo enim tibi, debeo memoriæ fratris tui hanc fidem, hoc ſtudium, præſertim ſuper tanta re. Nam quid magis intereſt veſtra, quam ut liberi, (dicerem tui, niſi nunc illos magis amares) digni illo patre, te patruo reperiantur: quam curam mihi etiamſi non mandaſſes, vindicaſſem. Nec ignoro ſuſcipiendas offenſas in eligendo præceptore. Sed oportet me non modo offenſas, verum ſimultates pro fratris tui filiis tam æquo animo ſubire, quam parentes pro ſuis. Vale.

XIX. C. PLINIUS CEREALI SUO S.

HORTARIS ut orationem amicis pluribus recitem. Faciam, quia hortaris: quamvis vehementer addubitem. Neque enim me præterit, actiones, quæ recitantur, impetum, omnem calorem, ac prope nomen ſuum perdere: ut quas ſoleant commendare, ſimul & accendere judicum conſeſſus, celebritas advocatorum, expectatio eventus, fama non unius actoris, diductumque in partes audientium ſtudium: ad hoc, dicentis geſtus, inceſſus, diſcurſus etiam, omnibuſque motibus animi conſentaneus vigor

Digitized by Google

corporis. Unde accidit ut hi qui ſedentes agunt, quamvis illis maxima ex parte ſuperſint eadem illa quæ ſtantibus, tamen hoc quod ſedent quaſi debilitentur & deprimantur. Recitantium vero præcipua pronunciationis adjumenta, oculi, manus, præpediuntur, quominus mirum eſt ſi auditorum intentio langueſcit, nullis extrinſecus aut blandimentis capta aut aculeis excitata. His accedit quod oratio de qua loquor pugnax & contentioſa eſt. Porro ita natura comparatum eſt, ut ea quæ ſcripſimus cum labore, etiam cum labore audiri putemus. Et ſane quotuſquiſque tam rectus auditor, quem non potius dulcia hæc & ſonantia, quam auſtera & preſſa delectent? Eſt quidem omnino turpis iſta diſcordia, eſt tamen, quia plerumque evenit ut aliud auditores, aliud judices exigant, cum alioqui præcipue auditor iis affici debeat, quibus idem, ſi foret judex, maxime permoveretur. Poteſt tamen fieri, ut quanquam in his difficultatibus libro iſti novitas lenocinetur. Novitas apud noſtros: apud Græcos enim eſt quiddam quamvis ex diverſo, non tamen omnino diſſimile. Nam ut illis erat moris, leges quas ut contrarias prioribus legibus argue-

Digitized by Google

bant, aliarum collatione convincere: ita nobis ineſſe repetundarum lege quod poſtularemus, cum hac ipſa lege, tum aliis colligendum fuit: quod nequaquam blandum auribus imperitorum, tanto majorem apud doctos habere gratiam debet, quanto minorem apud indoctos habet. Nos autem, ſi placuerit recitare, adhibituri ſumus eruditiſſimum quemque: ſed plane adhuc an ſit recitandum, examina tecum, omneſque quos ego novi in utraque parte calculos pone. Idque elige, in quo vicerit ratio. A te enim ratio exigetur, nos excuſabit obſequium. Vale.

XX. C. PLINIUS CALVISIO SUO S.

ASSEM para, & accipe auream fabulam: fabulas immo, nam me priorum nova admonuit: nec refert à qua potiſſimum incipiam. Verania Piſonis graviter jacebat. (Hujus dico Piſonis, quem Galba adoptavit.) Ad hanc Regulus venit. Primum impudentiam hominis, qui venerit ad ægram, cujus marito inimiciſſimus, ipſi inviſiſſimus fuerat. Eſto, ſi venit tantum. At ille etiam proximus toro

Digitized by Google

ſedit, quo die, qua hora nata eſſet, interrogavit. Ubi audivit, componit vultum, intendit oculos, movet labra, agitat digitos, computat nihil, niſi ut diu miſeram expectatione ſuſpendat. *Habes* (inquit) *climactericum tempus, ſed evades. Quod ut tibi magis liqueat, aruſpicem conſulam, quem ſum frequenter expertus.* Nec mora: ſacrificium facit. Affirmat exta cum ſiderum ſignificatione congruere. Illa, ut in periculo, credula, poſcit codicillos, legatum Regulo ſcribit: mox ingraveſcit, clamat moriens: *O hominem nequam, perfidum, ac plus etiam quàm perjurum, qui ſibi per ſalutem filii pejeraſſet!* Facit hoc Regulus non minus ſcelerate quam frequenter, quod iram deorum quos ipſe quotidie fallit, in caput infelicis pueri deteſtatur. Vellejus Blæſus, ille locuples Conſularis noviſſima valetudine conflictabatur, cupiebat mutare teſtamentum. Regulus qui ſperaret aliquid ex novis tabulis, quia nuper captare eum cœperat, medicos hortari, rogare, quoquo modo ſpiritum homini prorogarent. Poſtquam ſignatum eſt teſtamentum, mutat perſonam, vertit allocutionem, iiſdemque medicis *quouſque miſerum cruciatis? quid invidetis bonam mortem, cui dare*

Digitized by Google

vitam non poteſtis? Moritur Blæſus: &, tanquam omnia audiſſet, Regulo ne tantulum quidem. Sufficiunt duæ fabulæ, an ſcholaſtica lege tertiam poſcis? eſt unde fiat. Aurelia, ornata fœmina, ſignatura teſtamentum, ſumpſerat pulcherrimas tunicas: Regulus cum veniſſet ad ſignandum, *Rogo*, inquit, *has mihi leges*. Aurelia ludere hominem putabat, ille ſerio inſtabat, nec multa: coëgit mulierem aperire tabulas, ac ſibi tunicas, quas erat induta, legare. Obſervavit ſcribentem, inſpexit an ſcripſiſſet. Et Aurelia quidem vivit, ille tamen iſtud tanquam morituram coëgit. Et hic hæreditates, hic legata, quaſi mereatur, accipit. Ἀλλά τι διατένομαι in ea civitate, in qua jampridem non minora præmia, immo majora, nequitia & improbitas, quam pudor & virtus habent? Aſpice Regulum, qui ex paupere & tenui, ad tantas opes per flagitia proceſſit, ut ipſe mihi dixerit cum conſuleret, quam cito ſeſtertium ſexcenties impleturus eſſet, inveniſſe ſe exta duplicata, quibus portendi millies & ducenties habiturum. Et habebit, ſi modo, ut cœpit, aliena teſtamenta, (quod eſt improbiſ-

Digitized by Google

ſimum genus falſi) ipſis, quorum ſunt illa, dictaverit. Vale.

Digitized by Google

C. PLINII CÆCILII
SECUNDI
EPISTOLARUM
LIBER TERTIUS.

I. C. PLINIUS SECUNDUS CALVISIO SUO S.

NESCIO, an ullum jucundius tempus exegerim, quam quo nuper apud Spurinnam fui: adeo quidem ut neminem magis in ſenectute, (ſi modo ſeneſcere datum eſt) æmulari velim. Nihil eſt enim illo vitæ genere diſtinctius. Me autem ut certus ſiderum curſus, ita vita hominum diſpoſita delectat, ſenum præſertim. Nam juvenes adhuc, confuſa quædam & quaſi conturbata non indecent: ſenibus placida omnia & ordinata conveniunt, quibus induſtria ſera, turpis ambitio eſt. Hanc regulam Spurinna conſtantiſſime ſervat. Quinetiam parva hæc, (parva, ſi non quotidie fiant) ordine quodam, & velut orbe circumagit. Mane lectulo continetur: hora ſecunda calceos poſcit, ambulat

Digitized by Google

millia paſſuum tria: nec minus animum quam corpus exercet. Si adſunt amici, honeſtiſſimi ſermones explicantur: ſi non, liber legitur: interdum etiam præſentibus amicis: ſi tamen illi non gravantur. Deinde conſidet, & liber rurſus, aut ſermo libro potior, mox vehiculum aſcendit: aſſumit uxorem ſingularis exempli, vel aliquem amicorum, ut me proxime. Quam pulchrum illud, quam dulce ſecretum: quantum ibi antiquitatis: quæ facta, quos viros audias, quibus præceptis imbuare. Quamvis ille hoc temperamentum modeſtiæ ſuæ indixerit, ne præcipere videatur. Peractis ſeptem millibus paſſuum, iterum ambulat mille, iterum reſidet, vel ſe cubiculo ac ſtylo reddit. Scribit enim, & quidem utraque lingua, lyrica doctiſſime, mira illis dulcedo, mira ſuavitas, mira hilaritas, cujus gratiam cumulat ſanctitas ſcribentis. Ubi hora balinei nunciata eſt (eſt autem hyeme nona, æſtate octava) in ſole, ſi caret vento, ambulat nudus. Deinde movetur pila vehementer & diu. Nam hoc quoque exercitationis genere pugnat cum ſenectute. Lotus accubat, & pauliſper cibum differt. Interim audit legentem remiſſius aliquid & dul-

Digitized by Google

cius. Per hoc omne tempus liberum eſt amicis, vel eadem agere vel alia, ſi malint. Apponitur cœna non minus nitida quam frugi in argento puro & antiquo. Sunt in uſu & Corinthia, quibus delectatur, nec afficitur. Frequenter comœdis cœna diſtinguitur, ut voluptates quoque ſtudiis condiantur. Sumit aliquid de nocte & æſtate. Nemini hoc longum eſt, tanta comitate convivium trahitur. Inde illi poſt ſeptimum & ſeptuageſimum annum aurium oculorumque vigor integer, inde agile & vividum corpus, ſolaque ex ſenectute prudentia. Hanc ego vitam voto & cogitatione præſumo, ingreſſurus avidiſſime, ut primum ratio ætatis receptui canere permiſerit. Interim mille laboribus conteror, quorum mihi & ſolatium, & exemplum eſt idem Spurinna. Nam ille quoque, quoad honeſtum fuit, obiit officia, geſſit magiſtratus, provincias rexit, multoque labore hoc otium meruit. Igitur eundem mihi curſum, eundem terminum ſtatuo, idque jam nunc apud te ſubſigno: ut ſi me longius evehi videris, in jus voces ad hanc epiſtolam meam, & quieſcere jubeas cum inertiæ crimen effugero. Vale.

Digitized by Google

II. C. PLINIUS GAVIO MAXIMO SUO S.

QUOD ipſe amicis tuis obtuliſſem ſi mihi eadem materia ſuppeteret, id nunc jure videor à te meis petiturus. Arrianus Maturius Altinatium eſt princeps. Cum dico princeps, non de facultatibus loquor, quæ illi large ſuperſunt: ſed de caſtitate, juſtitia, gravitate, prudentia. Hujus ego conſilio in negotiis: judicio in ſtudiis utor. Nam plurimum fide, plurimum veritate, plurimum intelligentia præſtat. Amat me (nihil poſſum ardentius dicere) ut tu. Caret ambitu, ideo ſe in equeſtri gradu tenuit cum facile poſſet aſcendere altiſſimum. Mihi tamen ornandus excolenduſque eſt. Itaque magni æſtimo dignitati ejus aliquid adſtruere inopinantis, neſcientis, immo etiam fortaſſe nolentis: adſtruere autem quod ſit ſplendidum nec moleſtum: cujus generis quæ prima occaſio tibi, conferas in eum rogo. Habebis me, habebis ipſum gratiſſimum debitorem. Quamvis enim iſta non appetat, tam grate tamen excipit, quam ſi concupiſcat. Vale.

Digitized by Google

III. C. PLINIUS CORELLIÆ HISPULLÆ S.

Cum patrem tuum, graviſſimum & ſanctiſſimum virum, ſuſpexerim magis an amaverim dubitem: teque & in memoriam ejus & in honorem tuum unice diligam: cupiam neceſſe eſt, (atque etiam, quantum in me fuerit, enitar) ut filius tuus avo ſimilis exiſtat: equidem malo materno, quanquam illi paternus etiam clarus ſpectatuſque contigerit. Pater quoque & patruus illuſtri laude conſpicui, quibus omnibus ita demum ſimilis adoleſcet, ſi imbutus honeſtis artibus fuerit, quas plurimum refert, à quo potiſſimum accipiat. Adhuc illum pueritiæ ratio intra contubernium tuum tenuit, præceptores domi habuit, ubi eſt vel erroribus modica, vel etiam nulla materia. Jam ſtudia ejus extra limen proferenda ſunt, jam circumſpiciendus rhetor Latinus, cujus ſcholæ ſeveritas, pudor inprimis, caſtitas conſtet. Adeſt enim adoleſcenti noſtro cum cæteris naturæ fortunæque dotibus, eximia corporis pulchritudo, cui in hoc lubrico ætatis non præceptor modo, ſed cuſtos etiam rectorque quærendus

Digitized by Google

eſt. Videor ego demonſtrare tibi poſſe Julium Genitorem. Amatur à me, judicio tamen meo non obſtat charitas hominis, quæ ex judicio nota eſt: vir eſt emendatus & gravis: paulo etiam horridior & durior, ut in hac licentia temporum. Quantum eloquentia valeat pluribus credere potes. Nam dicendi facultas aperta & expoſita ſtatim cernitur. Vita hominum altos receſſus, magnaſque latebras habet, cujus pro Genitore me ſponſorem accipe. Nihil ex hoc viro filius tuus audiet niſi profuturum: nihil diſcet quod neſciſſe rectius fuerit: nec minus ſæpe ab illo quam à te meque admonebitur, quibus imaginibus oneretur, quæ nomina & quanta ſuſtineat. Proinde, faventibus diis, trade eum præceptori, à quo mores primum, mox eloquentiam diſcat: quæ male ſine moribus diſcitur. Vale.

IV. C. PLINIUS MACRINO SUO S.

Quamvis & amici quos præſentes habebam, & ſermones hominum factum meum comprobaſſe videantur, magni tamen æſtimo ſcire quid ſentias tu. Nam cujus integra re conſilium

Digitized by Google

exquirere optaſſem, hujus etiam peracta judicium noſſe mire concupiſco. Cum publicum opus mea pecunia inchoaturus in Thuſcos excurriſſem, accepto, ut Præfectus ærarii, commeatu, legati provinciæ Bæticæ queſturi de Proconſulatu Cæcilii Claſſici, advocatum me à Senatu petierunt. Collegæ optimi, meique amantiſſimi de communis officii neceſſitatibus prælocuti, excuſare me & eximere tentarunt. Factum eſt Senatuſconſultum perquam honorificum, *ut darer provincialibus patronus, ſi ab ipſo me impetraſſent*. Legati rurſus inducti, iterum me jam præſentem advocatum poſtulaverunt, implorantes fidem meam quam eſſent contra Maſſam Bæbium experti, allegantes patrocinii fœdus. Secuta eſt Senatus clariſſima aſſenſio, quæ ſolet decreta præcurrere. Tum ego, *Deſino*, inquam, *Patres Conſcripti, putare me juſtas excuſationis cauſas attuliſſe*. Placuit & modeſtia ſermonis & ratio. Compulit autem me ad hoc conſilium, non ſolum conſenſus Senatus (quanquam hic maxime) verum & alii quidam minores, ſed tamen numeri. Veniebat in mentem priores noſtros etiam ſingulorum hoſpitum injurias accuſationibus volun-

Digitized by Google

tariis executos, quo deformius arbitrabar publici hoſpitii jura negligere. Præterea cum recordarer, quanta pro iiſdem Bæticis priore advocatione etiam pericula ſubiiſſem, conſervandum veteris officii meritum novo videbatur. Eſt enim ita comparatum, ut antiquiora beneficia ſubvertas, niſi illa poſterioribus cumules. Nam quamlibet ſæpe obligati, ſi quid unum neges, hoc ſolum meminerunt, quod negatum eſt. Ducebar etiam, quod deceſſerat Claſſicus, amotumque erat quod in ejuſmodi cauſis ſolet eſſe triſtiſſimum, periculum Senatoris. Videbam ergo advocationi meæ non minorem gratiam, quam ſi viveret ille propoſitam, invidiam nullam. In ſumma, computabam, ſi munere hoc, jam tertio fungerer, faciliorem mihi excuſationem fore, ſi quis incidiſſet quem non deberem accuſare. Nam cum eſt omnium officiorum finis aliquis, tum optime libertati venia obſequio præparatur. Audiſti conſilii mei motus, ſupereſt alterutra ex parte judicium tuum. In quo mihi æque jucunda erit ſimplicitas diſſentientis, quam comprobantis auctoritas. Vale.

Digitized by Google

V. C. PLINIUS MACRO SUO S.

Pergratum eſt mihi, quod tam diligenter libros avunculi mei lectitas, ut habere omnes velis, quæraſque, qui ſint omnes. Fungar indicis partibus: atque etiam quo ſint ordine ſcripti, notum tibi faciam. Eſt enim hæc quoque ſtudioſis non injucunda cognitio. De jaculatione equeſtri unus, hunc, cum præfectus alæ militaret, pari ingenio curaque compoſuit. De vita Pomponii Secundi duo, à quo ſingulariter amatus, hoc memoriæ amici quaſi debitum munus exſolvit. Bellorum Germaniæ viginti, quibus omnia, quæ cum Germanis geſſimus bella, collegit: Inchoavit, cum in Germania militaret, ſomnio monitus. Adſtitit enim ei quieſcenti Druſi Neronis effigies, qui Germaniæ latiſſime victor ibi periit: commendabat memoriam ſuam, orabatque, ut ſe ab injuria oblivionis aſſereret. Studioſi tres, in ſex volumina propter amplitudinem diviſi: quibus oratorem ab incunabulis inſtituit, & perfecit. Dubii ſermonis octo ſcripſit ſub Nerone noviſſimis annis, cum omne ſtudiorum genus

Digitized by Google

paulo liberius & erectius periculoſum ſervitus feciſſet. A fine Aufidii Baſſi triginta unus. Naturæ hiſtoriarum triginta ſeptem, opus diffuſum, eruditum, nec minus varium, quam ipſa natura. Miraris quod tot volumina, multaque in his tam ſcrupuloſa, homo occupatus abſolverit: magis miraberis, ſi ſcieris, illum aliquandiu cauſas actitaſſe, deceſſiſſe anno ſexto & quinquageſimo, medium tempus diſtentum impeditumque, qua officiis maximis, qua amicitia principum, egiſſe. Sed erat acre ingenium, incredibile ſtudium, ſumma vigilantia. Lucubrare à Vulcanalibus incipiebat, non auſpicandi cauſa, ſed ſtudendi, ſtatim à nocte multa: hyeme vero ab hora ſeptima. Vel cum tardiſſime octava, ſæpe ſexta. Erat ſane ſomni parciſſimi: nonnunquam etiam inter ſtudia inſtantis & deſerentis. Ante lucem ibat ad Veſpaſianum Imperatorem. Nam ille quoque noctibus utebatur: inde ad delegatum ſibi officium. Reverſus domum, quod reliquum erat temporis, ſtudiis reddebat. Poſt cibum ſæpe (quem interdiu levem & facilem, veterum more, ſumebat) æſtate, ſi quid otii, jacebat in ſole, liber legebatur, adnotabat, excerpebatque.

Digitized by Google

Nihil enim unquam legit, quod non excerperet. Dicere etiam ſolebat, *Nullum eſſe librum tam malum, ut non aliqua parte prodeſſet.* Poſt ſolem plerunque frigida lavabatur, deinde guſtabat, dormiebatque minimum. Mox, quaſi alio die, ſtudebat in cœnæ tempus: ſuper hanc liber legebatur, adnotabatur, & quidem curſim. Memini quendam ex amicis, cum lector quædam perperam pronunciaſſet, revocaſſe, & repeti coëgiſſe, huic avunculum meum dixiſſe, *Intellexeras nempe?* cum ille annuiſſet. *Cur ergo revocabas? decem amplius verſus hac tua interpellatione perdidimus.* Tanta erat parſimonia temporis. Surgebat æſtate à cœna, luce; hyeme, intra primam noctis, & tanquam aliqua lege cogente. Hæc inter medios labores, urbiſque fremitum: ſeceſſu ſolum balinei tempus ſtudiis eximebatur. Cum dico balinei, de interioribus loquor. Nam dum diſtringitur, tergiturque, audiebat aliquid, aut dictabat. In itinere, quaſi ſolutus cæteris curis, huic uni vacabat, ad latus notarius cum libro & pugillaribus, cujus manus hyeme manicis muniebantur, ut ne cœli quidem aſperitas ullum ſtudii tempus eriperet: qua ex cauſa Romæ

Digitized by Google

quoque ſella vehebatur. Repeto me correptum ab eo cur ambularem, *Poteras*, inquit, *has horas non perdere*. Nam perire omne tempus arbitrabatur, quod ſtudiis non impertiretur. Hac intentione tot iſta volumina peregit, Electorumque commentarios centum ſexaginta mihi reliquit, opiſtographos quidem & minutiſſime ſcriptos: qua ratione multiplicatur hic numerus. Referebat ipſe potuiſſe ſe, cum procuraret in Hiſpania, vendere hos commentarios Lartio Licinio, quadringentis millibus nummum: & tunc aliquanto pauciores erant. Nonne videtur tibi recordanti quantum legerit, quantum ſcripſerit, nec in officiis ullis, nec in amicitia principum fuiſſe? rurſus cum audis, quid ſtudiis laboris impenderit, nec ſcripſiſſe ſatis nec legiſſe. Quid eſt enim, quod non aut illæ occupationes impedire, aut hæc inſtantia non poſſit efficere? Itaque ſoleo ridere cum me quidam ſtudioſum vocant: qui ſi comparer illi, ſum deſidioſiſſimus. Ego autem tantum? quem partim publica, partim amicorum officia diſtringunt. Quin ex iſtis, qui tota vita literis adſident, collatus illi, non quaſi ſomno & inertiæ deditus erubeſcat? Extendi epiſtolam,

Digitized by Google

quamvis hoc ſolum quod requirebas ſcribere deſtinaſſem, quos libros reliquiſſet. Confido tamen, hæc quoque tibi non minus grata, quam ipſos libros futura, quæ te non tantum ad legendos eos, verum etiam ad ſimile aliquid elaborandum poſſunt *æmulationis ſtimulis excitare*. Vale.

VI. C. PLINIUS SEVERO SUO S.

Ex hæreditate quæ mihi obvenit, emi proxime Corinthium ſignum: modicum quidem, ſed feſtivum & expreſſum, quantum ego ſapio: qui fortaſſis in omni re, in hac certe perquam exiguum ſapio. Hoc tamen ſignum ego quoque intelligo. Eſt enim nudum, nec aut vitia, ſi qua ſunt, celat: aut laudes parum oſtentat. Effingit ſenem ſtantem: oſſa, muſculi, nervi, venæ, rugæ etiam ut ſpirantis apparent: rari & cedentes capilli, lata frons, contracta facies, exile collum: pendent lacerti, papillæ jacent, receſſit venter. A tergo quoque eadem ætas, ut à tergo, æs ipſum, quantum verus color indicat, vetus & antiquum. Talia denique omnia, ut poſſint artificum oculos tenere, de-

Digitized by Google

lectare imperitorum. Quod me, quanquam tyrunculum, ſollicitavit ad emendum. Emi autem, non ut haberem domi (neque enim ullum adhuc Corinthium domi habeo) verum ut in patria noſtra celebri loco ponerem, ac potiſſimum in Jovis templo. Videtur enim dignum templo, dignum Deo donum. Tu ergo, ut ſoles omnia quæ à me tibi injunguntur, ſuſcipe hanc curam. Et jam nunc jube baſim fieri, ex quo voles marmore, quæ nomen meum, honoreſque capiat, ſi hos quoque putabis addendos. Ego ſignum ipſum, ut primum invenero aliquem, qui non gravetur, mittam tibi: vel ipſe, quod mavis, adferam mecum. Deſtino enim, ſi tamen officii ratio permiſerit, excurrere iſto. Gaudes, quod me venturum eſſe polliceor, ſed contrahes frontem, cum adjecero, ad paucos dies: neque enim diutius abeſſe me ſinunt eadem hæc, quæ nondum exire patiuntur. Vale.

VII. C. PLINIUS CANINIO SUO S.

MODO nunciatus eſt Silius Italicus in Neapolitano ſuo inedia vitam finiſſe. Cauſa mor-

Digitized by Google

tis, valetudo. Erat illi natus inſanabilis clavus, cujus tædio ad mortem irrevocabili conſtantia decurrit, uſque ad ſupremum diem beatus & fœlix, niſi quod minorem è liberis duobus amiſit, ſed majorem melioremque, florentem, atque etiam Conſularem, reliquit. Læſerat famam ſuam ſub Nerone, credebatur ſponte accuſaſſe. Sed in Vitellii amicitia ſapienter ſe, & comiter geſſerat. Ex Proconſulatu Aſiæ gloriam reportaverat: maculam veteris induſtriæ laudabili otio abluerat. Fuit inter principes civitatis ſine potentia, ſine invidia. Salutabatur, colebatur, multumque in lectulo jacens, cubiculo ſemper non ex fortuna frequenti. Doctiſſimis ſermonibus dies tranſigebat, cum à ſcribendo vacaret. Scribebat carmina majore cura quam ingenio, nonnunquam judicia hominum recitationibus experiebatur. Noviſſime ita ſuadentibus annis ab urbe ſeceſſit, ſeque in Campania tenuit, ac ne adventu quidem novi principis inde commotus eſt. Magna Cæſaris laus, ſub quo hoc liberum fuit: magna illius qui hac libertate auſus eſt uti. Erat φιλόκαλος uſque ad emacitatis reprehenſionem. Plures iiſdem in locis villas

poſſidebat, adamatiſque novis, priores negligebat: multum ubique librorum, multum ſtatuarum, multum imaginum, quas non habebat modo, verum etiam venerabatur: Virgilii ante omnes, (cujus natalem religioſius, quam ſuum celebrabat:) Neapoli maxime, ubi monumentum ejus adire, ut templum, ſolebat. In hac tranquillitate annum quintum & ſeptuageſimum exceſſit, delicato magis corpore quam infirmo. Utque noviſſimus à Nerone factus eſt Conſul, ita poſtremus ex omnibus, quos Nero Conſules fecerat, deceſſit. Illud etiam notabile, ultimus ex Neronianis Conſularibus obiit, quo Conſule Nero periit. Quod me recordantem fragilitatis humanæ miſeratio ſubit. Quid enim tam circumciſum, tam breve, quam hominis vita longiſſima? Annon videtur tibi Nero modo fuiſſe, cum interim ex iis qui ſub illo geſſerant Conſulatum, nemo jam ſupereſt? quanquam quid hoc miror? nuper Lucius Piſo, pater Piſonis illius, qui à Valerio Feſto per ſummum facinus in Africa occiſus eſt, dicere ſolebat, *Neminem ſe videre in Senatu, quem* COS. *ipſe ſententiam rogaviſſet.* Tam anguſtis terminis tantæ multitudinis vi-

Digitized by Google

vacitas ipſa concluditur, ut mihi non venia ſolum dignæ, verum etiam laude, videantur illæ regiæ lacrymæ. Nam ferunt Xerxem, cum immenſum exercitum oculis obiiſſet, illacrymaſſe, quod tot millibus tam brevis immineret occaſus. Sed tanto magis hoc, quicquid eſt temporis futilis & caduci, ſi non datur factis, (nam horum materia in aliena manu) nos certe ſtudiis proferamus: & quatenus nobis denegatur diu vivere, relinquamus aliquid, quo nos vixiſſe teſtemur. Scio te ſtimulis non egere. Me tamen tui charitas evocat, ut currentem quoque inſtigem, ſicut tu ſoles me. Ἀγαθὴ δ' ἔρις, cum invicem ſe mutuis exhortationibus amici ad amorem immortalitatis exacuunt. Vale.

VIII. C. PLINIUS TRANQUILLO SUO S.

FACIS pro cætera reverentia, quam mihi præſtas, quod tam ſolicite petis, ut tribunatum, quem à Neratio Marcello, clariſſimo viro, impetravi tibi, in Cæſennium Sylvanum propinquum tuum transferam. Mihi autem, ſicut jucundiſſimum, ipſum te Tribunum, ita non

Digitized by Google

minus gratum, alium per te videre. Neque enim eſſe congruens arbitror, quem augere honoribus cupias, huic pietatis titulos invidere, qui ſunt omnibus honoribus pulchriores. Video etiam, cum ſit egregium & mereri beneficia, & dare, utramque te laudem ſimul aſſecuturum, ſi quod ipſe meruiſti, alii tribuas. Præterea intelligo, mihi quoque gloriæ fore, ſi ex hoc tuo facto non fuerit ignotum amicos meos non gerere tantum Tribunatus poſſe, verum etiam dare. Quare ego vero honeſtiſſimæ voluntati tuæ pareo. Neque enim adhuc nomen in numeros relatum eſt. Ideoque liberum eſt nobis Sylvanum in locum tuum ſubdere: cui cupio tam gratum eſſe munus tuum, quam tibi meum eſt. Vale.

IX. C. PLINIUS MINUTIANO SUO S.

POSSUM jam perſcribere tibi, quantum in publica provinciæ Bæticæ cauſa laboris exhauſerim. Nam fuit multiplex, actaque eſt ſæpius cum magna varietate. Unde varietas? unde plures actiones? Cæcilius Claſſicus, homo fœdus & aperte malus, Proconſulatum in ea non minus

Digitized by Google

violenter quam ſordide geſſerat, eodem anno quo in Africa Marius Priſcus. Erat autem Priſcus ex Bætica, ex Africa Claſſicus. Inde dictum Bæticorum, (ut plerunque dolor etiam venuſtos facit) non illepidum ferebatur. *Dedi malum, & accepi:* ſed Marium una civitas publice, multique privati reum peregerunt: in Claſſicum tota provincia incubuit. Ille accuſationem vel fortuita, vel voluntaria morte prævertit. Nam fuit mors ejus infamis: ambigua tamen. Ut enim credibile videbatur voluiſſe exire de vita cum defendi non poſſet, ita (mirum) pudorem damnationis morte fugiſſe, quem non puduiſſet damnanda committere. Nihilominus Bætica etiam in defuncti accuſatione perſtabat: proviſum hoc legibus, intermiſſum tamen, & poſt longam intercapedinem tunc reductum. Addiderunt Bætici, quod ſimul ſocios, miniſtroſque Claſſici detulerunt, nominatimque in eos inquiſitionem poſtulaverunt. Aderam Bæticis, mecumque Luceius Albinus, vir in dicendo copioſus, ornatus, quem ego cum olim mutuo diligerem, ex hac officii ſocietate amare ardentius cœpi. Habet quidem gloria, in ſtudiis præſertim, quiddam ἀκοινώνη-

του: nobis tamen nullum certamen, nulla contentio: cum uterque pari jugo, non pro ſe, ſed pro cauſa niteretur. Cujus & magnitudo, & utilitas viſa eſt poſtulare, ne tantum oneris ſingulis actionibus ſubiremus. Verebamur, ne nos dies, ne vox, ne latera deficerent: ſi tot crimina, tot reos uno velut faſce complecteremur. Deinde ne judicum intentio multis nominibus multiſque cauſis non laſſaretur modo, verum etiam confunderetur. Mox ne gratia ſingulorum collata, atque permiſta, pro ſingulis quoque vires omnium acciperet: poſtremo, ne potentiſſimi viliſſimo quoque quaſi piaculari dato, alienis pœnis elaberentur. Etenim tum maxime favor, & ambitio dominatur, cum ſub aliqua ſpecie ſeveritatis deliteſcere poteſt. Erat in conſilio Sertorianum illud exemplum, qui robuſtiſſimum & infirmiſſimum militem juſſit caudam equi: reliqua noſti. Nam nos quoque tam numeroſum agmen reorum ita demum videbamus poſſe ſuperare, ſi per ſingulos carperetur. Placuit in primis ipſum Claſſicum oſtendere nocentem: hic aptiſſimus ad ſocios ejus, & miniſtros tranſitus erat, quia ſocii miniſtrique probari, niſi illo nocente, non pote-

Digitized by Google

rant. Ex quibus, duos ſtatim Claſſico junximus, Bæbium Probum, & Fabium Hiſpanum: utrumque gratia, Hiſpanum etiam facundia validum. Et circa Claſſicum quidem brevis, & expeditus labor: ſua manu reliquerat ſcriptum, quid ex quaque re, quid ex quaque cauſa accepiſſet. Miſerat etiam epiſtolas Romam ad amiculam quandam, jactantes & glorioſas, his quidem verbis, *Io, io, liber ad te venio: jam ſeſtertium quadragies redegi, parte vendita Bæticorum.* Circa Hiſpanum & Probum multum ſudoris. Horum antequam crimina ingrederer, neceſſarium credidi elaborare, ut conſtaret miniſterium crimen eſſe. Quod niſi effeciſſem, fruſtra miniſtros probaſſem. Neque enim ita defendebantur, ut negarent, ſed ut neceſſitati veniam precarentur. Eſſe enim ſe provinciales, & ad omne Proconſulum imperium metu cogi. Solet dicere Claudius Reſtitutus, qui mihi reſpondit, vir exercitatus & vigilans, & quamlibet ſubitis paratus, nunquam ſibi tantum caliginis, tantum perturbationis offuſum, quam cum ea prærepta & extorta defenſioni ſuæ cerneret, in quibus omnem fiduciam reponebat. Conſilii noſtri exitus fuit: bona Claſſici, quæ

Digitized by Google

habuiſſet ante provinciam, placuit Senatui à reliquis ſeparari, illa filiæ, hæc ſpoliatis relinqui. Additum eſt, ut pecuniæ, quas creditoribus ſolverat, revocarentur. Hiſpanus & Probus in quinquennium relegati. Adeo grave viſum eſt, quod initio dubitabatur, an omnino crimen eſſet. Poſt paucos dies Clavium Fuſcum, Claſſici generum, & Stilonium Priſcum, qui Tribunus cohortis ſub Claſſico fuerat, accuſavimus, diſpari eventu. Priſco in biennium Italia interdictum: abſolutus eſt Fuſcus. Actione tertia commodiſſimum putavimus, plures congregare: ne ſi longius eſſet extracta cognitio, ſatietate & tædio quodam juſtitia cognoſcentium ſeveritaſque langueſceret: alioqui ſupererant minores rei, data opera hunc in locum reſervati: excepta tamen Claſſici uxore, quæ ſicut implicita ſuſpicionibus, ita non ſatis convinci probationibus viſa eſt. Nam Claſſici filia, quæ & ipſa inter reos erat, ne ſuſpicionibus quidem hærebat. Itaque cum ad nomen ejus in extrema actione veniſſem (neque enim ut initio, ſic etiam in fine verendum erat, ne per hoc totius accuſationis auctoritas minueretur) honeſtiſſimum credidi non premere imme-

Digitized by Google

rentem: idque ipſum dixi & libere & varie. Nam modo legatos interrogabam, *docuiſſentne me aliquid, quod reprobari poſſe confiderent?* modo conſilium à Senatu petebam, *putaretne debere me, ſi quam haberem in dicendo facultatem, in jugulum innocentis, quaſi telum aliquod, intendere:* poſtremo totum locum hoc fine concluſi, *Dicet aliquis, Judicas ergo? Ego vero non judico. Memini tamen me advocatum ex judicibus datum.* Hic numeroſiſſimæ cauſſæ terminus fuit, quibuſdam abſolutis, pluribus damnatis, atque etiam relegatis: aliis in tempus, aliis in perpetuum. Eodem Senatuſconſulto induſtria, fides, conſtantia noſtra pleniſſimo teſtimonio comprobata eſt: dignum, ſolumque par pretium tanti laboris. Concipere animo potes, quam ſimus fatigati, quibus toties agendum, toties altercandum, tam multi teſtes interrogandi, ſublevandi, refutandi. Jam illa, quam ardua, quam moleſta: tot reorum amicis ſecreto rogantibus negare, adverſantibus palam obſiſtere? Referam unum aliquod ex iis, quæ dixi. Cum mihi quidam è judicibus ipſis pro reo gratioſiſſimo reclamarent, *Non minus*, inquam, *hic*

Digitized by Google

innocens erit, ſi ego omnia dixero. Conjectabis ex hoc quantas contentiones, quantas etiam offenſas ſubierimus, duntaxat ad breve tempus. Nam fides in præſentia eos, quibus reſiſtit, offendit: deinde ab illis ipſis ſuſpicitur, laudaturque. Non potui magis te in rem præſentem perducere. Dices, Non fuit tanti. Quid enim mihi cum tam longa epiſtola? Nolito ergo identidem quærere, quid Romæ geratur: & tamen memento eſſe non epiſtolam longam, quæ tot dies, tot cognitiones, tot denique reos, cauſaſque complexa ſit. Quæ omnia videor mihi non minus breviter, quam diligenter perſecutus. Temere dixi, *diligenter*: ſuccurrit quod præterieram, & quidem ſero: ſed quanquam præpoſtere, reddetur. Facit hoc Homerus, multique illius exemplo. Eſt alioqui perdecorum: à me tamen non ideo fiet. E teſtibus quidam ſive iratus, quod evocatus eſſet invitus, ſive ſubornatus ab aliquo reorum, ut accuſationem exarmaret, Norbanum Licinianum legatum, & inquiſitorem reum poſtulavit: tanquam in cauſa Caſtæ uxor hæc Claſſici prævaricaretur. Eſt lege cautum, ut reus ante peragatur, tunc de prævaricatore quæra-

tur: videlicet, quia optime ex accuſatione ipſa accuſatoris fides æſtimatur. Norbano tamen non ordo legis, non legati nomen, non inquiſitionis officium præſidio fuit: tanta conflagravit invidia, homo alioqui flagitioſus, & Domitiani temporibus uſus, ut multi, electuſque tunc à provincia ad inquirendum, non tanquam bonus & fidelis, ſed *tanquam Claſſici inimicus*. Erat ab illo relegatus: dari ſibi diem ad diluenda crimina poſtulavit. Neutrum impetravit, coactus eſt ſtatim reſpondere: reſpondit: malum pravumque ingenium hominis facit, ut dubitem confidenter, an conſtanter, certe paratiſſime. Objecta ſunt multa, quæ magis, quam prævaricatio nocuerunt. Quinetiam duo Conſulares, Pomponius Rufus & Libo Frugi, læſerunt eum teſtimonio, tanquam apud judicem ſub Domitiano Salvii Liberalis accuſatoribus adfuiſſet: damnatus, & in inſulam relegatus eſt. Itaque cùm Caſtam accuſarem, nihil magis preſſi, quam quod accuſator ejus, prævaricationis crimine corruiſſet. Preſſi tamen fruſtra. Accidit enim res contraria & nova, ut accuſatore prævaricationis damnato, rea abſolveretur. Quæris quid nos,

dum hæc aguntur? indicavimus Senatui ex Norbano didiciſſe nos publicam cauſam, rurſuſque debere ex integro diſcere, ſi ille prævaricator probaretur. Atque ita dum ille peragitur reus, ſedimus. Poſtea Norbanus omnibus diebus cognitionis interfuit: eandemque uſque ad extremum vel conſtantiam, vel audaciam pertulit. Interrogo ipſe me, an aliquid omiſerim: rurſus & rurſus pene omiſi. Summo die Salvius Liberalis reliquos legatos graviter increpuit, tanquam non omnes, quos mandaſſet provincia, reos peregiſſent. Atque, ut eſt vehemens, & diſertus, in diſcrimen adduxit. Protexi viros optimos, eoſdemque gratiſſimos: mihi certe debere ſe prædicant, quod illum turbinem evaſerint. Hic erit epiſtolæ finis, revera finis: literam non addam, etiamſi adhuc aliquid præteriiſſe me ſenſero. Vale.

X. C. PLINIUS SPURINNÆ SUO ET COCCIÆ S.

COMPOSUISSE me quædam de filio veſtro non dixi vobis, cum proxime apud vos fui. Primum, quia non ideo ſcripſeram, ut dice-

Digitized by Google

rem: ſed ut meo amori, meo dolori ſatisfacerem. Deinde, quia te Spurinna, cum audiſſes recitaſſe me (ut mihi ipſe dixiſti) quid recitaſſem, ſimul audiſſe credebam. Præterea veritus ſum ne vos feſtis diebus confunderem, ſi in memoriam graviſſimi luctus reduxiſſem. Nunc quoque paulisper hæſitavi, id ſolum, quod recitavi, mitterem exigentibus vobis, an adjicerem, quæ in aliud volumen cogito reſervare? Neque enim affectibus meis uno libello chariſſimam mihi & ſanctiſſimam memoriam proſequi ſatis eſt: cujus famæ latius conſuletur, ſi diſpenſata & digeſta fuerit. Verum hæſitanti mihi, omnia, quæ jam compoſui, vobis exhiberem, an adhuc aliqua differrem; ſimplicius & amicius viſum eſt, omnia: præcipue cum affirmetis intra vos futura, donec placeat emittere. Quod ſupereſt, rogo, ut pari ſimplicitate, ſiqua exiſtimabitis addenda, commutanda, omittenda indicetis. Mihi difficile eſt hucuſque intendere animum in dolore: difficile, [& vobis.] Sed tamen ut ſculptorem, ut pictorem, qui filii veſtri imaginem faceret, admoneretis, quid exprimere, quid emendare deberet: ita me quoque formate, regite, qui non

Digitized by Google

fragilem & caducam, ſed immortalem, ut vos putatis, effigiem conor efficere: quæ hoc diuturnior erit, quo verior, melior, abſolutior fuerit. Vale.

XI. C. PLINIUS JULIO GENITORI SUO S.

EST omnino Artemidori noſtri tam benigna natura, ut officia amicorum in majus extollat: inde etiam meum meritum, ut vera, ita ſupra meritum prædicatione circumfert. Equidem cum eſſent philoſophi ab urbe ſummoti, fui apud illum in ſuburbano: & quo notabilius hoc periculoſiuſque eſſet, fui prætor. Pecuniam etiam, qua tunc illi ampliore opus erat, ut æs alienum exſolveret, contractum ex pulcherrimis cauſis, muſſantibus magnis quibuſdam & locupletibus amicis, mutuatus ipſe, gratuitam dedi. Atque ita hoc feci, cum ſeptem amicis meis aut occiſis aut relegatis: (occiſis, Senecione, Ruſtico, Helvidio: relegatis, Maurico, Gratilla, Arria, Fannia.) Tot circa me jactis fulminibus quaſi ambuſtus, mihi quoque impendere idem exitium certis quibuſdam notis augurarer. Non ideo tamen exi-

Digitized by Google

miam gloriam meruiſſe me, ut ille prædicat, credo: ſed tantum effugiſſe flagitium. Nam & C. Muſonium ſocerum ejus, quantum licitum eſt per ætatem, cum admiratione dilexi, & Artemidorum ipſum jam tum, cum in Syria tribunus militarem, arcta familiaritate complexus ſum: idque primum nonnullius indolis dedi ſpecimen, quod virum aut ſapientem, aut proximum, ſimillimumque ſapienti intelligere ſum viſus. Nam ex omnibus, qui nunc ſe philoſophos vocant, vix unum aut alterum invenies tanta ſinceritate, tanta veritate. Mitto qua patientia corporis, hyemes juxta, & æſtates ferat, ut nullis laboribus cedat, ut nihil in cibo, in potu voluptatibus tribuat, ut oculos animumque contineat. Sunt hæc magna, ſed in alio: in hoc vero, minima, ſi cæteris virtutibus comparentur: quibus meruit, ut à C. Muſonio ex omnibus omnium ordinum affectatoribus gener adſumeretur. Quæ mihi recordanti eſt quidem jucundum, quod me cum apud alios, tum apud te tantis laudibus cumulat. Vereor tamen ne modum excedat, quem benignitas ejus (illuc enim unde cœpi revertor) non ſolet tenere. Nam in hoc uno interdum

Digitized by Google

vir alioqui prudentiſſimus, honeſto quidem, ſed tamen errore verſatur, quod pluris amicos ſuos, quam ſunt, arbitratur. Vale.

XII. C. PLINIUS CATILIO SUO S.

VENIAM ad cœnam, ſed jam nunc paciſcor, ſit expedita, ſit parca, Socraticis tantum ſermonibus abundet: in his quoque teneat modum. Erunt officia antelucana, in quæ incidere impune, ne Catoni quidem licuit. Quem tamen C. Cæſar ita reprehendit, ut laudet. Deſcribit enim, eos, quibus obvius fuerat, cum caput ebrii retexiſſent, erubuiſſe. Deinde adjicit, *Putares non ab illis Catonem, ſed illos à Catone deprehenſos.* Potuitne plus auctoritatis tribui Catoni, quam ſi ebrius quoque tam venerabilis erat? Noſtræ tamen cœnæ ut apparatus & impendii, ſic temporis modus conſtet. Neque enim ii ſumus, quos vituperare ne inimici quidem poſſint, niſi ut ſimul laudent. Vale.

Digitized by Google

XIII. C. PLINIUS ROMANO SUO S.

LIBRUM, quo nuper optimo Principi Conſul gratias egi, miſi exigenti tibi, miſſurus etſi non exegiſſes. In hoc conſideres velim, ut pulchritudinem materiæ, ita difficultatem. In cæteris enim lectorem novitas ipſa intentum habet: in hac, nota, vulgata, dicta ſunt omnia: quo fit, ut quaſi otioſus ſecuruſque lector tantum elocutioni vacet: in qua ſatisfacere difficilius eſt, cum ſola æſtimatur. Atque utinam ordo ſaltem & tranſitus, & figuræ ſimul ſpectarentur. Nam invenire præclare, enunciare magnifice, interdum etiam barbari ſolent: diſponere apte, figurare varie, niſi eruditis negatum eſt. Nec vero affectanda ſunt ſemper elata & excelſa. Nam ut in pictura lumen non alia res magis quam umbra commendat, ita orationem tam ſubmittere, quam attollere decet. Sed quid ego hæc doctiſſimo viro? Quin potius illud, adnota, quæ putaveris corrigenda. Ita enim magis credam cætera tibi placere, ſi quædam diſpliciuiſſe cognovero. Vale.

Digitized by Google

XIV. C. PLINIUS ACILIO SUO S.

Rem atrocem, nec tantum epiſtola dignam, Largius Macedo, vir prætorius, à ſervis ſuis paſſus eſt: ſuperbus alioqui dominus & ſævus, & qui ſerviſſe patrem ſuum parum, immo minimum meminiſſet. Lavabatur in villa Formiana. Repente eum ſervi circumſiſtunt: alius fauces invadit, alius os verberat, alius pectus & ventrem: atque etiam (fœdum dictu) verenda contundit: & cum exanimem putarent, abjiciunt in fervens pavimentum, ut experirentur, an viveret. Ille, ſive quia non ſentiebat, ſive quia ſe non ſentire ſimulabat, immobilis, & extentus, fidem peractæ mortis implevit. Tum demum quaſi æſtu ſolutus effertur: excipiunt ſervi fideliores; concubinæ cum ululatu & clamore concurrunt. Ita & vocibus excitatus, & recreatus loci frigore, ſublatis oculis agitatoque corpore, vivere ſe (& jam tutum erat) confitetur. Diffugiunt ſervi, quorum magna pars comprehenſa eſt, cæteri requiruntur: ipſe paucis diebus ægre refocillatus, non ſine ultionis ſolatio deceſſit, ita vivus vindicatus,

Digitized by Google

ut occiſi ſolent. Vides quot periculis, quot contumeliis, quot ludibriis ſimus obnoxii, nec eſt quod quiſquam poſſit eſſe ſecurus, quia ſit remiſſus & mitis. Non enim judicio domini, ſed ſcelere perimuntur. Verum hæc hactenus. Quid præterea novi? Quid? nihil, alioqui ſubjungerem. Nam & charta adhuc ſupereſt, & dies feriatus patitur plura contexi. Addam, quod opportune de eodem Macedone ſuccurrit, cum in publico Romæ lavaretur, notabilis, atque etiam ut exitus docuit, ominoſa res accidit. Eques Romanus à ſervo ejus, ut tranſitum daret, manu leviter admonitus, convertit ſe, nec ſervum à quo erat tactus, ſed ipſum Macedonem tam graviter palma percuſſit, ut pene concideret. Ita balneum illi, quaſi per gradus quoſdam, primum contumeliæ locus, deinde exitii fuit. Vale.

XV. C. PLINIUS PROCULO SUO S.

Petis, ut libellos tuos in ſeceſſu legam, examinemque, an editione ſint digni: adhibes preces, allegas exemplum. Rogas etiam, ut aliquid ſucciſivi temporis ſtudiis meis ſubtraham,

Digitized by Google

impertiam tuis. Adjicis M. Tullium mira benignitate poëtarum ingenia foviſſe. Sed ego nec rogandus ſum nec hortandus. Nam & poëticen ipſam religioſiſſime veneror, & te validiſſime diligo. Faciam ergo, quod deſideras, tam diligenter, quam libenter. Videor autem jam nunc poſſe reſcribere, eſſe opus pulchrum, nec ſupprimendum, quantum æſtimare licuit ex iis, quæ me præſente recitaſti: ſi modo mihi non impoſuit recitatio tua. Legis enim ſuaviſſime & peritiſſime. Confido tamen, me non ſic auribus duci, ut omnes aculei judicii mei illarum delinimentis reſtringantur, hebetentur fortaſſe & paululum retundantur, revelli quidem, extorquerique non poſſunt. Igitur non temere jam nunc de univerſitate pronuncio: de partibus experiar, legendo. Vale.

XVI. C. PLINIUS NEPOTI SUO S.

ADNOTASSE videor facta, dictaque virorum, fœminarumque illuſtrium, alia clariora eſſe, alia majora: confirmata eſt opinio mea heſterno Fanniæ ſermone. Neptis hæc Arriæ illius, quæ marito & ſolatium mortis & exemplum

Digitized by Google

fuit. Multa referebat aviæ ſuæ non minora hoc, ſed obſcuriora: quæ tibi exiſtimo tam mirabilia legenti fore, quam mihi audienti fuerunt. Ægrotabat Cæcinna Pætus, maritus ejus. Ægrotabat & filius, uterque mortifere, ut videbatur. Filius deceſſit eximia pulchritudine, pari verecundia, & parentibus non minus ob alia charus, quam quod filius erat. Huic illa ita funus paravit, ita duxit exequias, ut ignoraret maritus. Quinimmo quoties cubiculum ejus intraret, vivere filium atque etiam commodiorem eſſe ſimulabat. Ac perſæpe interroganti, *quid ageret puer*, reſpondebat, *Bene quievit, libenter cibum ſumpſit.* Deinde cum diu cohibitæ lacrymæ vincerent prorumperentque, egrediebatur. Tunc ſe dolori dabat: ſatiata ſiccis oculis, compoſito vultu redibat tanquam orbitatem foris reliquiſſet. Præclarum quidem illud ejuſdem, ferrum ſtringere, perfodere pectus, extrahere pugionem, porrigere marito, addere vocem immortalem ac pene divinam, *Pæte non dolet*. Sed tamen iſta facienti dicentique gloria & æternitas ante oculos erant: quo majus eſt ſine præmio æternitatis, ſine præmio gloriæ abdere lacrymas, operire luctum, amiſ-

Digitized by Google

ſoque filio matrem adhuc agere. Scribonianus arma in Illyrico contra Claudium moverat: fuerat Pætus in partibus, & occiſo Scriboniano, Romam trahebatur. Erat aſcenſurus navem, Arria milites orabat, ut ſimul imponeretur. *Nempe enim* (inquit) *daturi eſtis Conſulari viro ſervulos aliquos, quorum è manu cibum capiat, à quibus veſtiatur, à quibus calcietur. Omnia ſola præſtabo.* Non impetravit. Conduxit piſcatoriam naviculam, ingenſque navigium minimo ſecuta eſt. Eadem apud Claudium, uxori Scriboniani, cum illa profiteretur indicium, *Ego* (inquit) *te audiam, cujus in gremio Scribonianus occiſus eſt: & vivis?* Ex quo manifeſtum eſt, ei conſilium pulcherrimæ mortis non ſubitum fuiſſe. Quinetiam cum Thraſea gener ejus deprecaretur, ne mori pergeret: interque alia dixiſſet, *Tu vis ego filiam tuam, ſi mihi pereundum fuerit, mori mecum?* Reſpondebat, *ſi tamdiu, tantaque concordia vixerit tecum, quam ego cum Pæto, volo.* Auxerat hoc reſponſo curam ſuorum. Attentius cuſtodiebatur, ſenſit, &, *nihil agitis,* inquit, *Poteſtis enim efficere ut male moriar: ne moriar, non poteſtis.* Dum hæc dicit, exiluit cathedra, adverſoque parieti, ca-

Digitized by Google

put ingenti impetu impegit & corruit. Refocillata, *Dixeram*, inquit, *vobis, inventuram me quamlibet duram ad mortem viam, ſi vos facilem negaſſetis.* Videnturne hæc tibi majora illo, *Pæte non dolet.* Ad quod per hæc perventum eſt. Cum interim illud quidem ingens fama, hæc nulla circumfert. Unde colligitur, quod initio dixi, alia eſſe clariora, alia majora.

XVII. C. PLINIUS SERVIANO SUO S.

RECTENE omnia, quod jampridem epiſtolæ tuæ ceſſant, *an omnia recte? ſed occupatus es tu?* an tu non occupatus? ſed occaſio ſcribendi vel rara vel nulla? Exime hunc mihi ſcrupulum, cui par eſſe non poſſum. Exime autem vel data opera tabellario miſſo, ego viaticum, ego etiam præmium dabo, nuntiet mihi modo, quod opto. Ipſe valeo, ſi valere eſt ſuſpenſum & anxium vivere, expectantem in horas, timentemque pro capite amiciſſimo, quicquid accidere homini poteſt. Vale.

Digitized by Google

XVIII. C. PLINIUS SEVERO SUO S.

OFFICIUM Conſulatus injunxit mihi, ut Reip. nomine Principi gratias agerem. Quod ego in Senatu, cum ad rationem & loci & temporis ex more feciſſem, bono civi convenientiſſimum credidi, eadem illa ſpatioſius & uberius volumine amplecti. Primum, ut Imperatori noſtro virtutes ſuæ veris laudibus commendarentur: deinde ut futuri principes non quaſi à magiſtro, ſed tamen ſub exemplo præmonerentur, qua potiſſimum via poſſent ad eandem gloriam niti. Nam præcipere qualis eſſe debeat princeps, pulchrum quidem, ſed oneroſum, ac prope ſuperbum eſt: laudare vero optimum principem, ac per hoc poſteris, velut è ſpecula, lumen quod ſequantur oſtendere, idem utilitatis habet, arrogantiæ nihil. Cepi autem non mediocrem voluptatem, quod hunc librum cum amicis recitare voluiſſem, non per codicillos, non per libellos, ſed ſi commodum eſſet, & ſi valde vacaret, admoniti (nunquam porro, aut valde raro, vacat Romæ, aut commodum eſt audire recitantem) fœdiſſimis inſu-

Digitized by Google

per tempeſtatibus per biduum convenerunt, cumque modeſtia mea finem recitationi facere voluiſſet, ut adjicerem tertium diem, exegerunt. Mihi hunc honorem habitum putem, an ſtudiis? ſtudiis malo, quæ prope extincta refoventur. At cui materiæ hanc ſedulitatem præſtiterunt? nempe quam in Senatu quoque, ubi perpeti neceſſe erat, gravari tamen vel puncto temporis ſolebamus. Eadem nunc & qui recitari, & qui audire triduo velint, inveniuntur: non quia eloquentius quam prius, ſed quia liberius, ideoque etiam libentius ſcribitur. Accedet ergo hoc quoque laudibus Principis noſtri, quod res antea tam inviſa quam falſa, nunc ut vera, ita amabilis facta eſt. Sed ego cum ſtudium audientium, tum judicium mire probavi. Animadverti enim ſeveriſſima quæque vel maxime ſatisfacere. Memini quidem, me non multis recitaſſe quod omnibus ſcripſi: nihilominus tamen, tanquam ſit eadem omnium futura ſententia, hac ſeveritate aurium lætor. Ac ſicut olim theatra male muſicos canere docuerunt, ita nunc in ſpem adducor poſſe fieri, ut eadem theatra bene canere muſicos doceant. Omnes enim qui placendi cauſa ſcribunt, qua-

Digitized by Google

lia placere viderint, ſcribent. Ac mihi quidem confido in hoc genere materiæ lætioris ſtyli conſtare rationem cum ea potius, quæ preſſius & adſtrictius, quam illa quæ hilarius & quaſi exultantius ſcripſi, poſſint videri accerſita & inducta. Non ideo tamen ſegnius precor, ut quandoque veniat dies (utinamque jam venerit) quo auſteris illis ſeveriſque dulcia hæc blandaque vel juſta poſſeſſione decedant. Habes acta mea tridui, quibus cognitis volui tantum te voluptatis abſentem, & ſtudiorum nomine, & meo capere, quantum præſens percipere potuiſſes. Vale.

XIX. C. PLINIUS CALVISIO RUFO SUO S.

ADSUMO te in conſilium rei familiaris, ut ſoleo. Prædia agris meis vicina, atque etiam inſerta venalia ſunt: in his me multa ſolicitant, aliqua nec minora deterrent. Solicitat primum ipſa pulchritudo jungendi: deinde, quod non minus utile quam voluptuoſum, poſſe utraque eadem opera, eodem viatico inviſere, ſub eodem procuratore, ac pene iiſdem actoribus habere, unam villam colere & onare, alteram tan-

Digitized by Google

tum tueri. Ineſt huic computationi ſumptus ſupellectilis, ſumptus atrienſium, topiariorum, fabrorum, atque etiam venatorii inſtrumenti: quæ plurimum refert, unum in locum conferas, an in diverſa diſpergas. Contra, vereor ne ſit incautum, rem tam magnam iiſdem tempeſtatibus, iiſdem caſibus ſubdere. Tutius videtur, incerta fortunæ poſſeſſionum varietatibus experiri. Habet etiam multum jucunditatis ſoli cœlique mutatio, ipſaque illa peregrinatio interſita. Jam, quod deliberationis noſtræ caput eſt, agri ſunt fertiles, pingues, aquoſi. Conſtant campis, vineis, ſylvis, quæ materiam & ex ea reditum ſicut modicum, ita ſtatum præſtant. Sed hæc felicitas terræ, imbecillis cultoribus fatigatur. Nam poſſeſſor prior ſæpius vendidit pignora: & dum reliqua colonorum minuit ad tempus, vires in poſterum exhauſit, quarum defectione rubus & aliqua incommoda creverunt. Sunt ergo inſtruendi complures frugi mancipes. Nam nec ipſe uſquam vinctos habeo, nec ibi quiſquam ſupereſt. Ut ſcias quanti videantur poſſe emi, Seſtertio tricies, non quia non aliquando quinquagies fuerint, verum & hac penuria colonorum & communi

Digitized by Google

temporis iniquitate, ut reditus agrorum, ſic etiam pretium retro abiit. Quæris, an hoc ipſum tricies facile colligere poſſimus? Sum quidem prope totus in prædiis, aliquid tamen fœnore: nec moleſtum erit mutuari. Accipiam à ſocru, cujus arca non ſecus ac mea utor. Proinde hoc te non moveat, ſi cætera non refragantur: quæ velim quam diligentiſſime examines. Nam cum in omnibus rebus, tum in diſponendis facultatibus plurimum tibi & uſus & providentiæ ſupereſt. Vale.

XX. C. PLINIUS MESSIO MAXIMO SUO S.

MEMINISTINE te ſæpe legiſſe quantas contentiones excitarit lex tabellaria? quantumque ipſe latori vel gloriæ, vel reprehenſionis attulerit? At nunc in Senatu ſine ulla diſſenſione hoc idem, ut optimum placuit. Omnes comitiorum die tabellas poſtulaverunt. Exceſſeramus ſane manifeſtis illis apertiſque ſuffragiis licentiam concionum. Non tempus loquendi, non tacendi modeſtia, non denique ſedendi dignitas cuſtodiebatur. Magni undique diſſonique clamores. Procurrebant omnes cum ſuis

Digitized by Google

candidatis. Multa agmina in medio, multique circuli & indecora confuſio: adeo deſciveramus à conſuetudine parentum, apud quos omnia diſpoſita, moderata, tranquilla, majeſtatem loci, pudoremque retinebant. Superſunt ſenes, ex quibus audire ſoleo hunc ordinem comitiorum. Citato nomine candidati, ſilentium ſummum; dicebat ipſe pro ſe, vitam ſuam explicabat, teſtes & laudatores dabat: vel eum ſub quo militaverat, vel eum, cui quæſtor fuerat, vel utrumque, ſi poterat. Addebat quoſdam ex ſuffragatoribus: illi graviter & paucis loquebantur. Plus hoc, quam preces proderat. Nonnunquam candidatus aut natales competitoris, aut annos, aut etiam mores arguebat. Audiebat Senatus gravitate cenſoria: ita ſæpius digni, quam gratioſi prævalebant. Quæ nunc immodico favore corrupta, ad tacita ſuffragia, quaſi ad remedium, decurrerunt. Quod interim plane remedium fuit. Erat enim novum & ſubitum. Sed vereor, ne procedente tempore ex ipſo remedio vitia naſcantur. Eſt enim periculum, ne tacitis ſuffragiis impudentia irrepat. Nam quoto cuique eadem honeſtatis cura ſecreto, quæ palam? Multi famam, conſcientiam

Digitized by Google

pauci verentur. Sed nimis cito de futuris: interim beneficio tabellarum habebimus magiſtratus, qui maxime fieri debuerunt. Nam ut in recuperatoriis judiciis, ſic nos in his comitiis quaſi repente apprehenſi, ſinceri judices fuimus. Hæc tibi ſcripſi, primum, ut aliquid novi ſcriberem, deinde ut nonnunquam de Rep. loquerer, cujus materiæ nobis quanto rarior quam veteribus occaſio, tanto minus omittenda eſt. Et Hercule quouſque illa vulgaria? *Eho quid agis? ecquid commode vales?* Habeant noſtræ quoque literæ aliquid non humile, nec ſordidum, nec privatis rebus incluſum. Sunt quidem cuncta ſub unius arbitrio, qui pro utilitate communi ſolus omnium curas, laboreſque ſuſcepit: quidam tamen ſalubri temperamento ad nos quoque, velut rivi ex illo benigniſſimo fonte decurrunt, quos & haurire ipſi, & abſentibus amicis, quaſi miniſtrare epiſtolis poſſumus. Vale.

XXI. C. PLINIUS PRISCO SUO S.

Audio Valerium Martialem deceſſiſſe, & moleſte fero. Erat homo ingenioſus, acutus, acer,

Digitized by Google

& qui plurimum in ſcribendo & ſalis haberet, & fellis, nec candoris minus. Proſecutus eram viatico ſecedentem, dederam hoc amicitiæ, dederam etiam verſiculis, quos de me compoſuit. Fuit moris antiqui, eos qui vel ſingulorum laudes, vel urbium ſcripſerant, aut honoribus aut pecunia ornare: noſtris vero temporibus, ut alia ſpecioſa & egregia, ita hoc in primis exolevit. Nam poſtquam deſiimus facere laudanda, laudari quoque ineptum putamus. Quæris qui ſint verſiculi quibus gratiam retulerim? Remitterem te ad ipſum volumen, niſi quoſdam tenerem: Tu, ſi placuerint hi, cæteros in libro requires. Alloquitur muſam, mandat ut domum meam in Exquiliis quærat, adeat reverenter:

Sed ne tempore non tuo diſertam,
Pulſes ebria januam, videto.
Totos dat tetricæ dies Minervæ,
Dum centum ſtudet auribus virorum,
Hoc, quod ſecula poſterique poſſint
Arpinis quoque comparare chartis.
Seras tutior ibis ad lucernas,
Hæc hora eſt tua cum furit Lyæus.
Cum regnat roſa, cum madent capilli,
Tunc me vel rigidi legant Catones.

Digitized by Google

Meritone eum qui hæc de me ſcripſit, & tunc demiſi amiciſſime, & nunc ut amiciſſimum defunctum eſſe doleo? Dedit enim mihi quantum maxime potuit, daturus amplius, ſi potuiſſet. Tametſi quid homini poteſt dari majus, quam gloria, & laus, & æternitas? At non erunt æterna quæ ſcripſit. Non erunt fortaſſe, ille tamen ſcripſit tanquam eſſent futura. Vale.

Digitized by Google

C. PLINII CÆCILII SECUNDI EPISTOLARUM

LIBER QUARTUS.

I. C. PLINIUS SECUNDUS FABATO PROSOCERO SUO S.

Cupis poſt longum tempus neptem tuam, meque una videre. Gratum eſt utrique noſtrum quod cupis, mutuo me hercule. Nam invicem nos increbili quodam deſiderio veſtri tenemur, quod non ultra differemus. Atque jam adeo ſarcinulas alligavimus, feſtinaturi quantum itineris ratio permiſerit. Erit una, ſed brevis mora: deflectemus in Thuſcos, non ut agros, remque familiarem oculis ſubjiciamus (id enim poſtponi poteſt) ſed ut fungamur neceſſario officio. Oppidum eſt prædiis noſtris vicinum. Nomen Tifernium Tyberinum, quod me pene adhuc puerum patronum cooptavit: tanto majore ſtudio, quanto minore judicio adventus meos celebrat, profectionibus angitur, honori-

Digitized by Google

bus gaudet. In hoc ego ut referrem gratiam (nam vinci in amore turpiſſimum eſt) templum mea pecunia extruxi, cujus dedicationem, cum ſit paratum, differre longius irreligioſum eſt. Erimus ergo ibi dedicationis die, quem epulo celebrare conſtitui. Subſiſtemus fortaſſe, & ſequenti die, ſed tanto magis viam ipſam corripiemus, contingat modo te filiamque tuam fortes invenire: nam hilares certum eſt, ſi nos incolumes receperitis. Vale.

II. C. PLINIUS CLEMENTI SUO S.

Regulus filium amiſit: hoc uno malo indignus, quod neſcio an malum putet. Erat puer acris ingenii, ſed ambigui, qui tamen poſſet recta ſectari, ſi patrem non referret. Hunc Regulus emancipavit, ut hæres matris exiſteret. Mancipatum (ita vulgo ex moribus hominis loquebantur) fœda & inſolita parentibus indulgentiæ ſimulatione captabat. Incredibile eſt, ſed Regulum cogita. Amiſſum tamen luget inſane. Habebat puer manulos multos, & junctos & ſolutos: habebat canes majores, minoreſque: habebat luſcinias, pſittacos, merulas:

Digitized by Google

omnes Regulus circa rogum trucidavit. Nec dolor erat ille, ſed oſtentatio doloris. Convenitur ad eum mira celebritate. Cuncti deteſtantur, oderunt: &, quaſi probent, quaſi diligant, curſant, frequentant, utque breviter, quod ſentio, enunciem, in Regulo demerendo, Regulum imitantur. Tenet ſe trans Tyberim in hortis, in quibus latiſſimum ſolum porticibus immenſis, ripam ſtatuis ſuis occupavit: ut eſt in ſumma avaritia ſumptuoſus, in ſumma infamia glorioſus. Vexat ergo civitatem in ſaluberrimo tempore, & quod vexat, ſolatium putat. Dicit ſe velle ducere uxorem: hoc quoque, ſicut alia, perverſe. Audies brevi nuptias lugentis, nuptias ſenis: quorum alterum, immaturum, alterum, ſerum eſt. Unde hoc augurer, quæris? non quia affirmat ipſe, (quo mendacius nihil eſt) ſed quia certum eſt Regulum eſſe facturum, quicquid fieri non oportet. Vale.

III. C. PLINIUS ANTONINO SUO S.

QUOD ſemel atque iterum Conſul fuiſti, ſimilis antiquis, quod Proconſul Aſiæ, qualis

Digitized by Google

ante te, qualis poſt te, vix unus aut alter. (Non ſinit me verecundia tua dicere, qualis nemo:) quod ſanctitate, quod auctoritate, ætate quoque princeps civitatis, eſt quidem venerabile & pulchrum, ego tamen te vel magis in remiſſioribus miror. Nam ſeveritatem iſtam pari jucunditate condire, ſummæque gravitati tantum comitatis adjungere, non minus difficile, quam magnum eſt: id tu cum incredibili quadam ſuavitate ſermonum, tum vel præcipue ſtilo aſſequeris. Nam & loquenti tibi illa Homerici ſenis mella profluere, & quæ ſcribis complere apes floribus, & innectere videntur. Ita certe ſum refectus ipſe cum Græca epigrammata tua, cum iambos proxime legerem. Quantum ibi humanitatis, venuſtatis. Quam dulcia illa! quantum amantia? quam antiqua! quam arguta! quam recta! Callimachum me, vel Herodem, vel ſi quid his melius, tenere credebam. Quorum tamen neuter utrumque aut abſolvit aut attigit. Hominemne Romanum tam Græce loqui? Non medius fidius ipſas Athenas tam Atticas dixerim. Quid multa? invideo Græcis, quod illorum lingua ſcribere maluiſti: neque enim conjectura eget,

Digitized by Google

quid ſermone patrio exprimere poſſis, cum hoc inſititio & inducto, tam præclara opera perfeceris. Vale.

IV. C. PLINIUS SOSSIO SUO S.

Calvisium Nepotem validiſſime diligo, virum induſtrium, rectum, diſertum, quod apud me vel potiſſimum eſt. Idem C. Calviſium contubernalem meum, amicum tuum arcta propinquitate complectitur. Eſt enim filius ſororis. Hunc rogo ſemeſtri Tribunatu ſplendidiorem, & ſibi & avunculo ſuo facias. Obligabis me, obligabis Calviſium noſtrum, obligabis ipſum non minus idoneum debitorem, quam nos putas. Multa beneficia in multos contuliſti. Auſim contendere nullum te melius æque bene, vix unum aut alterum collocaſſe. Vale.

V. C. PLINIUS SPARSO SUO S.

Æschinem ajunt petentibus Rhodiis legiſſe orationem ſuam: deinde Demoſthenis ſummis utramque clamoribus. Quod tantorum viro-

rum contigiſſe ſcriptis non miror, cum orationem meam proxime doctiſſimi homines hoc ſtudio, hoc aſſenſu, hoc etiam labore per biduum audierint. Quamvis intentionem eorum nulla hinc, & inde collatio, nullum quaſi certamen accenderet. Nam Rhodii, cum ipſis orationum virtutibus, tum etiam comparationis aculeis excitabantur: noſtra oratio ſine æmulationis gratia probabatur. An merito, ſcies cum legeris librum, cujus amplitudo non finit me longiore epiſtola præloqui. Oportet enim nos in hac certe, in qua poſſumus, breves eſſe: quo ſit excuſatius, quod librum ipſum, non tamen ultra cauſæ amplitudinem, extendimus. Vale.

VI. C. PLINIUS NASONI SUO S.

THUSCI grandine excuſſi, in regione Tranſpadana ſumma abundantia, ſed parum utilitatis nunciatur: ſolum mihi Laurentinum meum in reditu. Nihil quidem ibi poſſideo præter tectum & hortum, ſtatimque arenas, ſolum tamen mihi in reditu. Ibi enim plurimum ſcribo, nec agrum quem non habeo, ſed ipſum me ſtudiis

Digitized by Google

excolo, ac jam poſſum tibi, ut aliis in locis horreum plenum, ſic ibi ſcrinium oſtendere. Igitur tu quoque ſi certa & fructuoſa prædia concupiſcis, aliquid in hoc litore para. Vale.

VII. C. PLINIUS LEPIDO SUO S.

SÆPE tibi dico, ineſſe vim Regulo. Mirum eſt, quam efficiat in quod incubuit. Placuit ei lugere filium: luget ut nemo. Placuit ſtatuas ejus & imagines quam plurimas facere, hoc omnibus officinis agit. Illum coloribus, illum cera, illum ære, illum argento, illum auro, ebore, marmore effingit. Ipſe vero & nuper adhibito ingenti auditorio librum de vita ejus recitavit: Tum eundem librum in exemplaria tranſcriptum mille, per totam Italiam provinciaſque dimiſit. Scripſit publice, ut à decurionibus eligeretur vocaliſſimus aliquis ex ipſis, qui legeret eum populo: factum eſt. Hanc ille vim, (ſeu quo alio nomine vocanda eſt intentio quicquid velis obtinendi) ſi ad potiora vertiſſet, quantum boni efficere potuiſſet? quanquam minor vis bonis, quam malis ineſt, ac ſicut ἀμαθία μὲν θράσος, λογισμὸς δὲ

Digitized by Google

ὄκνον φέρει, ita recta ingenia debilitat verecundia, perverſa confirmat audacia. Exemplo eſt Regulus, imbecillum latus, os confuſum, hæſitans lingua, tardiſſima inventio, memoria nulla: nihil denique præter ingenium inſanum: & tamen eo impudentia ipſoque illo furore pervenit, ut à plurimis orator habeatur. Itaque Herennius Senecio mirifice Catonis illud de oratore in hunc è contrario vertit, Orator eſt vir malus, dicendi imperitus. Non, me Hercule, Cato ipſe tam bene verum oratorem, quam hic Regulum expreſſit. Habeſne quo tali epiſtolæ parem gratiam referas? habes, ſi reſcripſeris, num aliquis in municipio veſtro ex ſodalibus meis, num etiam ipſe tu hunc luctuoſum Reguli librum, ut circulator in foro legeris, ſcilicet, ut ait Demoſthenes, *ἐπάρας τὴν φωνὴν καὶ γεγηθὼς, καὶ λαρυγγίζων*. Eſt enim tam ineptus, ut riſum magis poſſit exprimere, quam gemitum. Credas non de puero ſcriptum, ſed à puero. Vale.

Digitized by Google

VIII. C. PLINIUS ARRIANO SUO S.

GRATULARIS mihi, quod acceperim auguratum. Jure gratularis: primum, quod graviſſimi Principis judicium in minoribus etiam rebus conſequi pulchrum eſt: deinde quod ſacerdotium ipſum cum priſcum & religioſum, tum hoc quoque ſacrum plane & inſigne eſt, quod non adimitur viventi. Nam cætera, quam dignitate propemodum paria, ut tribuuntur, ſic auferuntur: in hoc fortunæ hactenus licet, ut dari poſſit. Mihi vero etiam illud gratulatione dignum videtur, quod ſucceſſi Julio Frontino, principi viro, qui me nominationis die per hos continuos annos inter ſacerdotes nominabat, tanquam in locum ſuum cooptaret: quod nunc eventus ita comprobavit, ut non fortuitum videretur. Te quidem (ut ſcribis) ob hoc maxime delectat auguratus meus, quod Marcus Tullius augur fuit. Lætaris enim, quod honoribus ejus inſiſtam, quem æmulari in ſtudiis cupio. Sed utinam, ut ſacerdotium, idem & Conſulatum, multo etiam juvenior quam ille, ſum conſecutus: ita ſenex

Digitized by Google

ſaltem ingenium ejus aliqua ex parte aſſequi poſſim! Sed nimirum, quæ ſunt in manu hominum, & mihi, & multis contigerunt: illud vero, ut adipiſci arduum, ſic etiam ſperare nimium eſt, quod dari nonniſi à diis poteſt. Vale.

IX. C. PLINIUS URSO SUO S.

CAUSAM per hos dies dixit Julius Baſſus, homo laborioſus, & adverſis ſuis clarus. Accuſatus eſt ſub Veſpaſiano à privatis duobus: ad Senatum remiſſus diu pependit, tandemque abſolutus vindicatuſque eſt. Titum timuit, ut Domitiani amicus: à Domitiano relegatus eſt, revocatus à Nerva: ſortituſque Bithyniam, rediit reus. Accuſatus non minus acriter, quam fideliter defenſus: varias ſententias habuit, plures tamen, quaſi mitiores. Egit contra eum Pomponius Rufus, vir paratus & vehemens. Rufo ſucceſſit Theophanes, unus ex legatis, princeps & fax accuſationis & origo. Reſpondi ego. Num mihi Baſſus injunxerat, ut totius defenſionis fundamenta jacerem? dicerem de ornamentis ſuis, quæ illi & ex generis claritate, & ex periculis ipſis magna erant: dicerem de

Digitized by Google

conſpiratione delatorum, quam in quæſtu habebant: dicerem cauſas, quibus factioſiſſimum quemque ut illum ipſum Theophanem, offendiſſet. Eundem me voluerat occurrere crimini, quo maxime premebatur. In aliis enim, quamvis auditu gravioribus, non abſolutionem modo, verum etiam laudem merebatur. Hoc illum onerabat, quod homo ſimplex & incautus, quædam à provincialibus, ut amicus, acceperat. Nam fuerat in provincia eadem Quæſtor. Hæc accuſatores furta ac rapinas, ipſe munera vocabat. Sed lex munera quoque accipi vetat. Hîc ego, quid agerem? quod iter defenſionis ingrederer? Negarem? Verebar, ne plane furtum videretur, quod confiteri timerem: præterea rem manifeſtam inficiari, augentis erat crimen, non diluentis: præſertim cum reus ipſe nihil integrum advocatis reliquiſſet. Multis enim, atque etiam Principi dixerat, ſola ſe munuſcula, duntaxat natali ſuo, aut Saturnalibus accepiſſe, & pleriſque miſiſſe. Veniam ergo peterem? Jugularem reum, quem ita deliquiſſe concederem, ut ſervari, niſi venia, non poſſet? Tanquam recte factum tuerer? non illi profuiſſem, ſed ipſe impudens extitiſſem.

Digitized by Google

In hac difficultate placuit medium quiddam tenere. Videor tenuiſſe. Actionem meam, ut prælia ſolet, nox diremit. Egeram horis tribus, & dimidia, ſupererat ſeſquihora. Nam cum ex lege accuſator ſex horas, novem reus accepiſſet, ita diviſerat tempora reus inter me, & eum, qui dicturus poſt erat, ut ego quinque horis, ille reliquis uteretur. Mihi ſucceſſus actionis ſilentium, finemque ſuadebat. Temerarium eſt enim ſecundis non eſſe contentum. Ad hoc verebar, ne mox corporis vires iterato labore deficerent, quem difficilius eſt repetere, quam jungere. Erat etiam periculum, ne reliqua actio mea & frigus ut depoſita, & tædium ut reſumpta, pateretur. Ut enim faces ignem aſſidua concuſſione cuſtodiunt, dimiſſum ægerrime reparant: ſic & dicentis calor, & audientis intentio continuatione ſervatur, intercapedine & quaſi remiſſione langueſcit: ſed Baſſus multis precibus, pene etiam lacrymis, obſecrabat, implerem meum tempus. Parui, utilitatemque ejus prætuli meæ. Bene ceſſit: inveni ita erectos animos Senatus: ita recentes, ut priore actione incitati magis, quam ſatiati viderentur. Succeſſit mihi Lucius Albinus, tam apte, ut orationes noſ-

Digitized by Google

træ varietatem duarum, contextum unius habuiſſe credantur. Reſpondit Herennius Pollio inſtanter & graviter. Deinde Theophanes rurſus. Fecit enim hoc quoque ut cætera, impudentiſſime, quod poſt duos, & Conſulares, & diſertos, tempus ſibi, & quidem laxius, vindicavit. Dixit in noctem, atque etiam nocte, illatis lucernis. Poſtero die egerunt pro Baſſo Homulus, & Fronto, mirifice: quartum diem probationes occupaverunt. Cenſuit Bæbius Macer, Conſul deſignatus, lege repetundarum Baſſum teneri. Cæpio Hiſpo ſalva dignitate judices dandos: uterque recte. Quî fieri poteſt, inquit, cum tam diverſa cenſuerint? quia ſcilicet & Macro legem intuenti, conſentaneum fuit damnare eum, qui contra legem munera acceperat: & Cæpio cum putaret licere Senatui, ſicut licet, & mitigare leges, & intendere, non ſine ratione veniam dedit facto, vetito quidem, non tamen inuſitato. Prævaluit ſententia Cæpionis. Quinimmo conſurgenti ei ad cenſendum acclamatum eſt, quod ſolet reſidentibus. Ex quo potes æſtimare, quanto conſenſu ſit exceptum, cum diceret, quod tam favorabile fuit, cum dicturus videretur. Sunt ta-

Digitized by Google

men ut in Senatu, ita in civitate, in duas partes hominum judicia diviſa. Nam quibus ſententia Cæpionis placuit, ſententiam Macri ut rigidam duramque reprehendunt: quibus Macri, illam alteram diſſolutam, atque etiam incongruentem vocant. Negant enim congruens eſſe, retinere in Senatu, cui judices dederis. Fuit & tertia ſententia: Valerius Paulinus aſſenſus Cæpioni, hoc amplius cenſuit, referendum de Theophane cum legationem renunciaſſet. Arguebatur enim multa in accuſatione feciſſe, quæ illa ipſa lege, qua Baſſum accuſaverat, tenerentur. Sed hanc ſententiam Conſules (quanquam maximæ parti Senatus mire probabatur) non ſunt perſecuti. Paulinus tamen & juſtitiæ famam & conſtantiæ tulit. Miſſo Senatu Baſſus magna hominum frequentia, magno clamore, magno gaudio exceptus eſt. Fecerat eum favorabilem renovata diſcriminum vetus fama, notumque periculis nomen, & in procero corpore mœſta & ſqualida ſenectus. Habebis hanc interim epiſtolam, ut πρόδρομον: expectabis orationem plenam, onuſtamque expectabis diu. Neque enim leviter & curſim, ut de re tanta, retractanda eſt. Vale.

Digitized by Google

X. C. PLINIUS SABINO SUO S.

Scribis mihi, Sabinam, quæ nos reliquit hæredes, Modeſtum ſervum ſuum nuſquam liberum eſſe juſſiſſe: eidem tamen ſic adſcripſiſſe legatum, *Modeſto, quem liberum eſſe juſſi.* Quæris quid ſentiam? Contuli cum prudentibus. Convenit inter omnes nec libertatem deberi, quia non ſit data: nec legatum, quia ſervo ſuo dederit. Sed mihi manifeſtus error videtur: ideoque puto, nobis quaſi ſcripſerit Sabina faciendum, quod ipſe ſcripſiſſe credidit. Confido acceſſurum te ſententiæ meæ, cum religioſiſſime ſoleas cuſtodire defunctorum voluntatem, quam bonis hæredibus intellexiſſe pro jure eſt. Neque enim minus apud nos honeſtas, quam apud alios neceſſitas valet. Moretur ergo in libertate ſinentibus nobis, fruatur legato, quaſi omnia diligentiſſime caverit. Cavit enim, quæ hæredes bene elegit. Vale.

Digitized by Google

XI. C. PLINIUS MINUTIANO CORNELIO SUO S.

Audistine Valerium Licinianum in Sicilia profiteri? Nondum te puto audiſſe. Eſt enim recens nuncius: Prætorius hic modo inter eloquentiſſimos cauſarum actores habebatur: nunc eo decidit, ut exul de Senatore, rhetor de oratore fieret. Itaque ipſe in præfatione dixit dolenter & graviter *Quos tibi fortuna ludos facis? Facis enim ex profeſſoribus ſenatores, ex ſenatoribus profeſſores.* Cui ſententiæ tantum bilis, tantum amaritudinis ineſt, ut mihi videatur ideo profeſſus, ut hoc diceret. Idem cum Græco pallio amictus intraſſet (carent enim togæ jure, quibus aqua & igni interdictum eſt) poſtquam ſe compoſuit, circumſpexitque habitum ſuum, *Latine*, inquit, *declamaturus ſum: dices, triſtia & miſeranda; Dignum tamen illum, qui hæc ipſa ſtudia inceſti ſcelere maculaverit!* Confeſſus eſt quidem inceſtum: ſed incertum, utrum quia verum erat, an quia graviora metuebat, ſi negaſſet. Fremebat enim Domitianus, æſtuabatque ingenti invidia deſtitutus.

Digitized by Google

Nam cum Corneliam Veſtalium Maximam defodere vivam concupiſſet, ut qui illuſtrari ſeculum ſuum ejuſmodi exemplo arbitraretur, Pontificis Maximi jure, ſeu potius immanitate tyranni, licentia Domini, reliquos Pontifices, non in regiam, ſed in Albanam villam convocavit. Nec minore ſcelere, quam quod ulciſci videbatur, abſentem inauditamque damnavit inceſti, cum ipſe fratris filiam inceſto non polluiſſet ſolum, verum etiam occidiſſet. Nam vidua abortu periit. Miſſi ſtatim Pontifices, qui defodiendam necandamque curarent. Illa nunc ad Veſtam, nunc ad cæteros deos manus tendens, multa, ſed hoc frequentiſſime clamitabat, *Me Cæſar inceſtam putat: qua ſacra faciente, vicit, triumphavit.* Blandiens hæc, an irridens, ex fiducia ſui, an ex contemptu Principis dixerit, dubium eſt: dixit donec ad ſupplicium neſcio an innocens, certe tanquam nocens ducta eſt. Quinetiam, cum in illud ſubterraneum cubiculum demitteretur, hæſiſſetque deſcendenti ſtola, vertit ſe, ac recollegit. Cumque ei carnifex manum daret, averſata eſt, & reſiluit: fœdumque contactum, quaſi plane à caſto puroque corpore noviſſima ſanctitate rejecit: omnibuſque nume-

Digitized by Google

ris pudoris, πολλὴν πρόνοιαν ἔσχεν εὐσχήμως πεσεῖν. Præterea Celer, eques Romanus, cui Cornelia objiciebatur, cum in comitio virgis cæderetur, in hac voce perſtiterat, Quid feci? nihil feci. Ardebat ergo Domitianus & crudelitatis & iniquitatis inſania. Arripit Licinianum, quod in agris ſuis occultaſſet Corneliæ libertatem. Ille ab iis, quibus erat curæ, præmonetur, ſi comitium & virgas pati nollet, ad confeſſionem confugeret, quaſi ad veniam. Fecit. Locutus eſt pro abſente Herennius Senecio tale quiddam, quale eſt illud, κεῖται Πάτροκλος. Ait enim, ex advocato nuncius factus ſum. Receſſit Licinianus. Gratum hoc Domitiano, adeo quidem, ut gaudio proderetur, diceretque, Abſolvit nos Licinianus. Adjecit etiam, non eſſe verecundiæ ejus inſtandum: ipſi vero permiſit, ſi qua poſſet, ex rebus ſuis raperet, antequam bona publicarentur, exiliumque molle, velut præmium dedit. Ex quo tamen poſtea clementia Divi Nervæ tranſlatus eſt in Siciliam, ubi nunc profitetur, ſeque de fortuna præfationibus vindicat. Vides, quam obſequenter paream tibi, qui non ſolum res urbanas, verum etiam peregrinas tam

Digitized by Google

ſedulo ſcribo, ut altius repetam. Et ſane putabam te, quia tum abſuiſti, nihil aliud de Liciniano audiſſe, quam relegatum ob inceſtum. Summam enim rerum nunciat fama, non ordinem. Mereor, ut viciſſim quid in oppido tuo, quid in finitimis agatur (ſolent enim notabilia quædam incidere) perſcribas. Denique quicquid voles: dummodo non minus longa epiſtola nuncies. Ego non paginas tantum, ſed etiam verſus ſyllabaſque numerabo. Vale.

XII. C. PLINIUS ARRIANO SUO S.

AMAS Egnatium Marcellinum, atque etiam mihi ſæpe commendas: amabis magis, commendabiſque, ſi cognoveris recens ejus factum. Cum in provinciam Quæſtor exiſſet, ſcribamque, qui ſorte obtigerat, ante legitimum ſalarii tempus amiſiſſet, quod acceperat ſcribæ daturus, intellexit, & ſtatuit ſubſidere apud ſe non oportere. Itaque reverſus, Cæſarem, deinde, Cæſare auctore ſenatum conſuluit, quid fieri de ſalario vellet. Parva quæſtio, ſed tamen quæſtio. Hæredes ſcribæ ſibi, præfecti ærarii populo vindicabant. Acta cauſa eſt, dixit hæ-

Digitized by Google

redum advocatus, deinde populi: uterque percommode. Cæcilius Strabo ærario cenſuit inferendum: Bæbius Macer hæredibus dandum. Obtinuit Strabo. Tu lauda Marcellinum, ut ego ſtatim feci. Quamvis enim abunde ſufficiat illi, quod eſt & à Principe & à Senatu probatus, gaudebit tamen teſtimonio tuo. Omnes enim, qui gloria famaque ducuntur, mirum in modum aſſenſio & laus à minoribus etiam profecta delectat. Te vero Marcellinus ita reveretur, ut judicio tuo plurimum tribuat. Accedit his, quod ſi cognoverit factum ſuum iſto uſque penetraſſe, neceſſe eſt laudis ſuæ ſpatio & curſu & peregrinatione lætetur. Etenim neſcio quo pacto vel magis homines juvat gloria lata, quam magna. Vale.

XIII. C. PLINIUS TACITO SUO S.

SALVUM te in urbem veniſſe gaudeo, veniſti autem ſiquando alias, nunc maxime mihi deſideratus. Ipſe pauculis adhuc diebus in Thuſculano commorabor, ut opuſculum, quod eſt in manibus, abſolvam. Vereor enim, ne ſi hanc intentionem jam in finem laxavero, ægre

Digitized by Google

reſumam: interim, ne quid feſtinationi meæ pereat, quod ſum præſens petiturus, hac quaſi præcurſoria epiſtola rogo, ſed prius accipe cauſas rogandi, deinde ipſum, quod peto. Proxime cum in patria mea fui, venit ad me ſalutandum municipis mei filius prætextatus. Huic ego, *Studes?* inquam. Reſpondit, *Etiam. Ubi? Mediolani. Cur non hìc?* & pater ejus? (erat enim una, atque etiam ipſe adduxerat puerum) *quia nullos hìc præceptores habemus. Quare nullos? Nam vehementer intererat veſtra, qui patres eſtis* (& opportune complures patres audiebant) *liberos veſtros hìc potiſſimum diſcere.* Ubi enim aut jucundius morarentur, quam in patria? aut pudicius continerentur, quam ſub oculis parentum? aut minore ſumptu, quam domi? Quantulum eſt ergo collata pecunia conducere præceptores? quodque nunc in habitationes, in viatica, in ea, quæ peregre emuntur (omnia autem peregre emuntur) impenditis, adjicere mercedibus? Atque adeo ego, qui nondum liberos habeo, paratus ſum pro Republ. noſtra, quaſi pro filia vel parente tertiam partem ejus, quod conferre vobis placebit, dare. Totum etiam pollicerer, niſi timerem, ne hoc

Digitized by Google

munus meum quandoque ambitu corrumperetur: ut accidere multis in locis video, in quibus præceptores publice conducuntur. Huic vitio uno remedio occurri poteſt, ſi parentibus ſolis jus conducendi relinquatur, iiſdemque religio recte judicandi neceſſitate collationis addatur. Nam qui fortaſſe de alieno negligentes, certe de ſuo diligentes erunt: dabuntque operam, ne eam à me pecuniam non niſi dignus accipiat, ſi accepturus & ab ipſis erit. Proinde conſentite, conſpirate, majoremque animum ex meo ſumite, qui cupio eſſe quamplurimum, quod debeam conferre. Nihil honeſtius præſtare liberis veſtris, nihil gratius patriæ poteſtis. Edoceantur hic, qui hic naſcuntur, ſtatimque ab infantia natale ſolum amare, frequentare conſueſcant: atque utinam tam claros præceptores inducatis, ut à finitimis oppidis ſtudia hinc petantur, utque nunc liberi veſtri aliena in loca, ita mox alieni in hunc locum confluant! Hæc putavi altius, & quaſi à fonte repetenda: quo magis ſcires, quam gratum mihi foret, ſi ſuſciperes, quod injungo. Injungo autem, & pro rei magnitudine rogo, ut ex copia ſtudiorum, quæ ad te ex admira-

Digitized by Google

tione ingenii tui convenit, circumſpicias præceptores, quos ſolicitare poſſimus: ſub ea tamen conditione, ne cui fidem meam obſtringam. Omnia enim libera parentibus ſervo. Illi judicent, illi eligant: ego mihi curam tantum, & impendium vindico. Proinde, ſi quis fuerit repertus, qui ingenio ſuo fidat, eat illuc ea lege, ut hinc nihil aliud certum, quam fiduciam ſuam ferat. Vale.

XIV. C. PLINIUS PATERNO SUO S.

Tu fortaſſe orationem, ut ſoles, & flagitas, & expectas: at ego quaſi ex aliqua peregrina delicataque merce, luſus meos tibi prodo. Accipies cum hac epiſtola hendecaſyllabos noſtros: quibus nos in vehiculo, in balineo, inter cœnam oblectamus otium temporis. His jocamur, ludimus, amamus, dolemus, querimur, iraſcimur: deſcribimus aliquid modo preſſius, modo elatius: atque ipſa varietate tentamus efficere, ut alia aliis, quædam fortaſſe omnibus placeant. Ex quibus tamen, ſi nonnulla tibi paulo petulantiora videbuntur, erit eruditionis tuæ cogitare ſummos illos & graviſſimos viros, qui talia

Digitized by Google

ſcripſerunt, non modo laſcivia rerum, ſed ne verbis quidem nudis abſtinuiſſe: quæ nos refugimus, non quia ſeveriores, (unde enim?) ſed quia timidiores ſumus. Scimus alioqui hujus opuſculi illam eſſe veriſſimam legem, quam Catullus expreſſit,

Nam caſtum eſſe decet pium poëtam
Ipſum, verſiculos nihil neceſſe eſt:
Qui tunc denique habent ſalem & leporem,
Si ſunt molliculi, & parum pudici.

Ego quanti faciam judicium tuum, vel ex hoc potes æſtimare, quod malui omnia à te penſitari, quam electa laudari. Et ſane, quæ ſunt commodiſſima, deſinunt videri cum paria eſſe cœperunt. Præterea ſapiens ſubtiliſque lector debet non diverſis conferre diverſa, ſed ſingula expendere: nec deterius alio putare, quod eſt in ſuo genere perfectum. Sed quid ego plura? Nam longiore præfatione vel excuſare, vel commendare ineptias, ineptiſſimum eſt. Unum illud prædicendum videtur, cogitare me has nugas meas ita inſcribere, Hendecaſyllabi, qui titulus ſola metri lege conſtringitur. Proinde ſive epigrammata, ſive edyllia, ſive eclogas, ſive (ut multi) poëmata, ſeu quod aliud vocare malu-

Digitized by Google

eris, licebit voces: ego tantum Hendecaſyllabos præſto. A ſimplicitate tua peto, ut, quod de libello meo dicturus es aliis, mihi dicas. Neque eſt difficile, quod poſtulo. Nam ſi hoc opuſculum noſtrum, aut potiſſimum eſſet, aut ſolum, fortaſſe poſſet durum videri dicere, Quære quod agas: molle & humanum eſt, Habes quod agas. Vale.

XV. C. PLINIUS FUNDANO SUO S.

SIQUID omnino, hoc certe judicio facio, quod Aſinium Rufum ſingulariter amo. Eſt homo eximius, & bonorum amantiſſimus. Cur enim non me quoque inter bonos numerem? Idem Cornelium Tacitum (ſcis quem virum) arcta familiaritate complexus eſt. Proinde, ſi utrumque noſtrûm probas, de Rufo quoque neceſſe eſt idem ſentias, cum ſit ad connectendas amicitias vel tenaciſſimum vinculum, morum ſimilitudo. Sunt ei liberi plures. Nam in hoc quoque functus eſt optimi civis officio, quod fœcunditate uxoris large frui voluit eo ſeculo, quo pleriſque etiam ſingulos filios orbitatis præmia graves faciunt: quibus ille deſpectis, avi

Digitized by Google

quoque nomen aſſumpſit. Eſt enim avus & quidem ex Saturio Firmo, quem diliges, ut ego, ſi ut ego, propius inſpexeris. Hæc eo pertinent, ut ſcias, quam copioſam, quam numeroſam domum uno beneficio ſis obligaturus: ad quod petendum, voto primum, deinde bono quodam omine adducimur. Optamus enim tibi, ominamurque in proximum annum Conſulatum. Ita nos virtutes tuæ & judicia Principis augurari volunt. Concurrit autem, ut ſit eodem anno quæſtor maximus ex liberis Rufi Aſinius Baſſus, juvenis (neſcio an dicam, quod me pater & ſentire & dicere cupit, adoleſcentis verecundia vetat) ipſo patre melior. Difficile eſt, ut mihi de abſente credas, quanquam credere ſoles omnia. Tantum in illo induſtriæ, probitatis, eruditionis, ingenii, ſtudii, memoriæ denique eſſe, quantum expertus invenies. Vellem tam ferax ſeculum bonis artibus haberemus, ut aliquos Baſſo præferre deberes. Tum ego te primus hortarer, moneremque, circumferres oculos, ac diu penſitares, quem potiſſimum eligeres. Nunc vero, ſed nihil volo de amico meo arrogantius dicere, hoc ſolum dico, Dignum eſſe juvenem, quem

Digitized by Google

more majorum in filii locum aſſumas. Debent autem ſapientes viri, ut tu, tales quaſi à Rep. liberos accipere, quales à natura ſolemus optare. Decorus erit tibi conſuli quæſtor patre prætorio: propinquis conſularibus: quibus judicio ipſorum, quanquam adoleſcentulus adhuc, jam tamen invicem ornamento eſt. Proinde indulge precibus meis, obſequere conſilio: & ante omnia, ſi feſtinare videor, ignoſce: primum, quia votis ſuis amor plerumque præcurrit: deinde quod in ea civitate, in qua omnia quaſi ab occupantibus aguntur; quæ legitimum tempus expectant, non matura ſed ſera ſunt: in ſumma, quod rerum, quas aſſequi cupias, præſumptio ipſa jucunda eſt. Revereatur jam te Baſſus ut conſulem: Tu dilige illum, ut quæſtorem. Nos denique utriuſque veſtrum amantiſſimi, duplici lætitia perfruamur. Etenim cum ſic te, ſic Baſſum diligamus, ut & illum cujuſcunque, & tuum quemcunque quæſtorem in petendis honoribus omni ope, omni labore, gratia ſimus juvaturi, perquam jucundum nobis erit ſi in eundem juvenem ſtudium noſtrum & amicitiæ meæ & conſulatus tui ratio contulerit: ſi denique precibus

Digitized by Google

meis tu potiſſimus adjutor acceſſeris, cujus Senatus & ſuffragio libentiſſime indulgeat, & teſtimonio plurimum credat. Vale.

XVI. C. PLINIUS VALERIO PAULINO SUO S.

Gaude meo, gaude tuo, gaude etiam publico nomine. Adhuc honor ſtudiis durat. Proxime cum dicturus apud Centumviros eſſem, adeundi mihi locus, niſi à tribunali, niſi per ipſos judices, non fuit: tanta ſtipatione cætera tenebantur. Ad hoc quidam ornatus adoleſcens, ſciſſis tunicis, ut in frequentia ſolet, ſola velatus toga perſtitit, & quidem horis ſeptem. Nam tamdiu dixi, magno cum labore, ſed majore cum fructu. Studeamus ergo, nec deſidiæ noſtræ prætendamus alienam. Sunt qui audiant, ſunt qui legant, nos modo dignum aliquid auribus, dignum chartis elaboremus. Vale.

XVII. C. PLINIUS GALLO SUO S.

Et admones, & rogas ut ſuſcipiam abſentis Corelliæ cauſam contra C. Cæcilium, conſulem

Digitized by Google

deſignatum. Quod admones, gratias ago: quod rogas, queror. Admoneri enim debeo, ut ſciam, rogari non debeo ut faciam, quod mihi non facere turpiſſimum eſt. An ego tueri Corelli filiam dubitem? Eſt quidem mihi cum iſto, contra quem me advocas, non plane familiaritas, ſed tamen amicitia. Accedit huc dignitas hominis, atque hic ipſe cui deſtinatus eſt honor. Cujus nobis hoc major agenda reverentia eſt, quod jam illo functi ſumus. Naturale eſt enim, ut ea quæ quis adeptus eſt, ipſa quam ampliſſima exiſtimari velit. Sed mihi cogitanti adfuturum me Corelli filiæ, omnia iſta frigida & inania videntur. Obverſatur oculis ille vir, quo neminem ætas noſtra graviorem, ſanctiorem, ſubtiliorem denique tulit: quem ego cum ex admiratione diligere cœpiſſem, quod evenire contra ſolet, magis admiratus ſum, poſtquam penitus inſpexi. (Inſpexi enim penitus.) Nihil à me ille ſecretum, non joculare, non ſerium, non triſte, non lætum. Adoleſcentulus eram, & jam mihi ab illo honor, atque etiam, (audebo dicere) reverentia, ut æquali habebatur. Ille meus in petendis honoribus ſuffragator, & teſtis: ille in inchoandis deductor & comes;

Digitized by Google

ille in gerendis conſiliator & rector: ille denique in omnibus officiis noſtris, quanquam & imbecillus & ſenior, quaſi juvenis & validus conſpiciebatur. Quantum ille famæ meæ domi, in publico, quantum etiam apud Principem adſtruxit? Nam cum forte de bonis juvenibus apud Nervam Imperatorem ſermo incidiſſet, & plerique me laudibus ferrent: pauliſper ſe intra ſilentium tenuit, quod illi plurimum auctoritatis addebat: deinde gravitate, quam noras, *Neceſſe eſt* (inquit) *parcius laudem Secundum, quia nihil niſi ex conſilio meo facit.* Qua voce tribuit mihi, quantum petere voto immodicum erat, nihil me facere non ſapientiſſime, cum omnia ex conſilio ſapientiſſimi viri facerem. Quinetiam moriens, filiæ ſuæ (ut ipſa ſolet prædicare) *multos quidem amicos* (inquit) *tibi in longiore vita paravi, præcipuos tamen Secundum, & Cornutum.* Quod dum recordor, intelligo mihi laborandum, ne qua parte videar hanc de me fiduciam providentiſſimi viri deſtituiſſe. Quare ego vero Corelliæ adero promptiſſime, nec ſubire offenſas recuſabo: quanquam non ſolum veniam me, verum etiam laudem apud iſtum ipſum, à quo, ut ais, nova lis fortaſſe

ut fœminæ intenditur, arbitror conſecuturum, ſi hæc eadem in actione latius ſcilicet, & uberius, quam epiſtolarum anguſtiæ ſinunt, contigerit mihi vel in excuſationem, vel etiam in commendationem meam dicere. Vale.

XVIII. C. PLINIUS ANTONINO SUO S.

Quemadmodum magis approbare tibi poſſum, quantopere miror Epigrammata tua Græca, quam quod quædam æmulari Latine, & exprimere tentavi? In deterius quidem accidit hoc, primum imbecillitate ingenii mei, deinde inopia: ac potius, ut Lucretius ait, egeſtate patrii ſermonis. Quod ſi hæc, & quæ ſunt Latina, & mea habere tibi aliquid venuſtatis videbuntur, quantum putas ineſſe eis gratiæ, quæ & à te, & Græce proferuntur? Vale.

XIX. C. PLINIUS HISPULLÆ SUÆ S.

Cum ſis pietatis exemplum, fratremque optimum & amantiſſimum tui pari charitate dilexeris, filiamque ejus ut tuam diligas, nec tantum amitæ ejus, verum etiam patris amiſſi

Digitized by Google

affectum repræſentes, non dubito maximo tibi gaudio fore, cum cognoveris dignam patre, dignam te, dignam avo evadere. Summum eſt acumen, ſumma frugalitas: amat me, quod caſtitatis indicium eſt. Accedit his ſtudium literarum, quod ex mei charitate concepit. Meos libellos habet, lectitat, ediſcit etiam. Qua illa ſollicitudine cum videor acturus, quanto, cum egi, gaudio afficitur? Diſponit, qui nuncient ſibi, quem aſſenſum, quos clamores excitarim, quem eventum judicii tulerim. Eadem ſiquando recito, in proximo diſcreta velo ſedet, laudeſque noſtras avidiſſimis auribus excipit. Verſus quidem meos cantat, formatque cithara, non artifice aliquo docente, ſed amore, qui magiſter eſt optimus. His ex cauſis in ſpem certiſſimam adducor, perpetuam nobis majoremque indies futuram eſſe concordiam. Non enim ætatem meam aut corpus, quæ paulatim occidunt ac ſeneſcunt, ſed gloriam diligit. Nec aliud decet tuis manibus educatam, tuis præceptis inſtitutam: quæ nihil in contubernio tuo viderit, niſi ſanctum honeſtumque: quæ denique amare me ex tua prædicatione conſueverit. Nam cum matrem meam parentis loco vene-

Digitized by Google

rêre, meque à pueritia ſtatim formares, laudare, talemque qualis nunc uxori meæ videor, ominari ſolebas. Certatim ergo tibi gratias agimus. Ego, quod illam mihi, illa, quod me ſibi dederis, quaſi invicem elegeris. Vale.

XX. C. PLINIUS NONO MAXIMO SUO S.

QUID ſenſerim de ſingulis libris tuis, notum tibi, ut quemque perlegeram feci. Accipe nunc, quid de univerſis generaliter judicem. Eſt opus pulchrum, validum, acre, ſublime, varium, elegans, purum, figuratum, ſpatioſum etiam, & cum magna tua laude diffuſum. In quo tu ingenii ſimul, doloriſque velis latiſſime vectus es, & horum utrumque invicem adjumento fuit. Nam dolori ſublimitatem & magnificentiam ingenium; ingenio vim & amaritudinem dolor addidit. Vale.

XXI. C. PLINIUS VELIO CEREALI SUO S.

TRISTEM & acerbum caſum Helvidiarum ſororum! utraque à partu, utraque filiam enixa deceſſit. Afficior dolore, nec tamen ſupra mo-

Digitized by Google

dum doleo, ita mihi luctuoſum videtur, quod puellas honeſtiſſimas in flore primo fœcunditas abſtulit. Angor infantium ſorte, quæ ſunt parentibus ſtatim, & dum naſcuntur, orbatæ. Angor optimorum maritorum, angor etiam meo nomine. Nam patrem illarum defunctum quoque perſeverantiſſime diligo, ut actione mea, libriſque teſtatum eſt: cui nunc unus ex tribus liberis ſupereſt, domumque pluribus adminiculis paulo ante fundatam deſolatus fulcit, ac ſuſtinet. Magno tamen fomento dolor meus acquieſcet, ſi hunc ſaltem & incolumem, paremque illi patri, illi avo fortuna ſervaverit. Cujus ego pro ſalute, pro moribus, hoc ſum magis anxius, quod unicus factus eſt. Noſti in amore mollitiem animi mei, noſti metus. Quo minus te mirari oportebit, quod plurimum timeam, de quo plurimum ſpero. Vale.

XXII. C. PLINIUS SEMPRONIO RUFO SUO S.

INTERFUI Principis optimi cognitioni in conſilium aſſumptus. Gymnicus agon apud Vienneſes ex cujuſdam teſtamento celebrabatur. Hunc Trebonius Rufinus, vir egregius, nobiſ-

Digitized by Google

que amicus, in Duumviratu ſuo tollendum, abolendumque curavit. Negavit ex auctoritate publica feciſſe. Egit ipſe cauſam non minus feliciter, quam diſerte. Commendabat actionem, quod tanquam homo Romanus & bonus civis in negotio ſuo mature & graviter loquebatur. Cum ſententiæ rogarentur, dixit Junius Mauricus (quo viro nihil firmius, nihil verius) non eſſe reſtituendum Viennenſibus agona: adjecit, Vellem etiam Romæ tolli poſſet: Conſtanter, inquis, & fortiter. Quidni? Sed hoc Maurico novum non eſt. Idem apud Nervam Imperatorem non minus fortiter. Cœnabat Nerva cum paucis: Vejento proximus, atque etiam in ſinu recumbebat. Dixi omnia, cum hominem nominavi. Incidit ſermo de Catullo Meſſalino, qui luminibus orbatus, ingenio ſævo mala cæcitatis addiderat. Non verebatur, non erubeſcebat, non miſerebatur. Sæpius à Domitiano non ſecus ac tela, quæ & ipſa cæca & improvida feruntur, in optimum quemque contorquebatur. De hujus nequitia, ſanguinariiſque ſententiis, in commune omnes ſuper cœnam loquebantur. Tum ipſe Imperator, Quid putamus paſſurum fuiſſe, ſi vive-

Digitized by Google

ret? & Mauricus, Nobiſcum cœnaret. Longius abii, libens tamen. Placuit agona tolli, qui mores Viennenſium infecerat, ut noſter hic omnium. Nam Viennenſium vitia intra ipſos reſident, noſtra late vagantur. Utque in corporibus, ſic in imperio graviſſimus eſt morbus, qui à capite diffunditur. Vale.

XXIII. C. PLINIUS POMPONIO BASSO SUO S.

MAGNAM cepi voluptatem, cum ex communibus amicis cognovi, te, ut ſapientia tua dignum eſt, & diſponere otium, & ferre, habitare amœniſſime, & nunc terra, nunc mari corpus agitare: multum diſputare, multum audire, multum lectitare: cumque plurimum ſcias, quotidie tamen aliquid addiſcere. Ita ſeneſcere oportet virum, qui magiſtratus ampliſſimos geſſerit, exercitus rexerit, totumque ſe Reip. quamdiu decebat, obtulerit. Nam & prima vitæ tempora, & media patriæ, extrema nobis impertire debemus, ut ipſæ leges monent, quæ majorem annis LX. otio reddunt. Quando mihi licebit? quando per ætatem honeſtum erit imitari iſtud pulcherrimæ quietis exem-

Digitized by Google

plum? quando ſeceſſus mei, non deſidiæ nomen, ſed tranquillitatis accipient? Vale.

XXIV. C. PLINIUS FABIO VALENTI SUO S.

PROXIME cum apud centumviros in quadruplici judicio dixiſſem, ſubiit recordatio egiſſe me juvenem, æque in quadruplici. Proceſſit animus, ut ſolet, longius: cœpi reputare, quos in hoc judicio, quos in illo ſocios laboris habuiſſem. Solus eram, qui in utroque dixiſſem: tantas converſiones, aut fragilitas mortalitatis, aut fortunæ mobilitas facit. Quidam ex iis, qui tunc egerant, deceſſerunt, exulant alii: huic ætas, & valetudo ſilentium ſuaſit: hic ſponte beatiſſimo otio fruitur: alius exercitum regit: illum civilibus officiis Principis amicitia exemit. Circa nos ipſos quam multa mutata ſunt, ſtudiis proceſſimus, ſtudiis periclitati ſumus: rurſuſque proceſſimus. Profuerunt nobis bonorum amicitiæ, bonorum obfuerunt, iterumque proſunt. Si computes annos, exiguum tempus: ſi vices rerum, ævum putes. Quod poteſt eſſe documento, nihil deſperare, nulli rei fidere, cum videamus tot varietates tam volubili orbe

Digitized by Google

circumagi. Mihi autem familiare eſt, omnes cogitationes meas communicare, iiſdemque te vel præceptis vel exemplis monere, quibus ipſe me moneo, quæ ratio hujus epiſtolæ fuit. Vale.

XXV. C. PLINIUS MESSIO MAXIMO SUO S.

SCRIPSERAM tibi verendum eſſe, ne ex tacitis ſuffragiis vitium aliquod exiſteret. Factum eſt. Proximis comitiis in quibuſdam tabellis multa jocularia, atque etiam fœda dictu: in una vero pro candidatorum nominibus, ſuffragatorum nomina inventa ſunt. Excanduit Senatus, magnoque clamore ei qui ſcripſiſſet, iratum Principem eſt comprecatus: ille tamen fefellit, & latuit, fortaſſe etiam inter indignantes fuit. Quid hunc putamus domi facere, qui in tanta re, tam ſerio tempore, tam ſcurriliter ludat? qui denique omnino in Senatu dicax, & urbanus, & bellus eſt? Tantum licentiæ pravis ingeniis adjicit illa fiducia. Quis enim ſciet? popoſcit tabellas, ſtylum accepit, demiſit caput, neminem veretur, ſe contemnit. Inde iſta ludibria, ſcena & pulpito digna. Quo te vertas? quæ remedia conquiras? ubique vitia

Digitized by Google

remediis fortiora. ἀλλὰ ταῦτα τῶν ὑπὲρ ἡμᾶς, ἄλλῳ μελήσει. Cui multum quotidie vigiliarum, multum laboris adjicit hæc noſtra iners, ſed tamen effrænata petulantia. Vale.

XXVI. C. PLINIUS NEPOTI SUO S.

Petis, ut libellos meos, quos ſtudioſiſſime comparaſti, recognoſcendos, emendandoſque curem: faciam. Quid enim ſuſcipere libentius debeo, te præſertim exigente? Nam cum vir graviſſimus, doctiſſimus, diſertiſſimus, ſuper hæc occupatiſſimus, maximæ provinciæ præfuturus, tanti putes ſcripta noſtra circumferre tecum, quantopere mihi providendum eſt, ne hæc pars ſarcinarum, tanquam ſupervacua offendat? Adnitar ergo primum, ut comites iſtos quam commodiſſimos habeas: deinde, ut reverſus invenias, quos iſtis addere velis. Neque enim mediocriter me ad nova opera tu lector hortaris. Vale.

Digitized by Google

XXVII. C. PLINIUS FALCONI SUO S.

Tertius dies eſt, quod audivi recitantem Sentium Augurinum cum ſumma mea voluptate, immo etiam admiratione (poëmatia appellat) multa tenuiter, multa ſublimiter, multa venuſte, multa tenere, multa dulciter, multa cum bile. Aliquot annis puto nihil generis ejuſdem abſolutius ſcriptum, niſi forte me fallit, aut amor ejus, aut quod me ipſum laudibus evexit. Nam lemma ſibi ſumpſit, quod ego interdum verſibus ludo. Atque adeo judicii mei te judicem faciam, ſi mihi ex hoc ipſo lemmate ſecundus verſus occurrerit. Nam cæteros teneo, & jam explicui:

Canto carmina verſibus minutis,
His olim quibus & meus Catullus,
Et Calvus, custereſque. Sed quid ad me?
Unus Plinius eſt mihi, priores
Mavult verſiculos, foro relicto,
Et quærit quod amet, putatque amari.
Ille Plinius, ille. Quid Catones?
I nunc qui ſapias, amare noli.

Vides, quam acuta omnia, quam apta, quam

Digitized by Google

expreſſa! Ad hunc guſtum totum librum repromitto, quem tibi, ut primum publicaverit, exhibebo. Interim ama juvenem, & temporibus noſtris gratulare pro ingenio tali, quod ille moribus adornat. Vivit cum Spurinna, vivit cum Antonino: quorum alteri affinis, utrique contubernalis eſt. Poſſis ex hoc facere conjecturam, quam ſit emendatus adoleſcens, qui à graviſſimis ſenibus ſic amatur. Eſt enim illud veriſſimum:

—— Γιγνώσκων ὅτι
Τοιοῦτός ἐστιν ἕκαστος, οἵσπερ ἥδεται ξυνών.
Vale.

XXVIII. C. PLINIUS SEVERO SUO S.

HERENNIUS Severus, vir doctiſſimus, magni æſtimat in bibliotheca ſua ponere imagines municipum tuorum, Cornelii Nepotis, & Titi Caſſii: petitque ſi ſunt iſtic, ut eſſe credibile eſt, exſcribendas, pingendaſque delegem. Quam curam tibi potiſſimum injungo: primum, quia deſideriis meis amiciſſime obſequeris: deinde, quia tibi ſtudiorum ſumma reverentia, ſummus amor ſtudioſorum: poſtremo, quod patriam

XXVII

TERTI
Sentium
tate, imm
lat) mult
venuſte,
cum bile.
ejuſdem
lit, aut a
evexit.
interdum
mei te j
lemmate
teros tene

Canto c
His olin.
Et Cal
Unus
Mavul
Et quæ
Ille Pli
I nunc

Vides,

XXX. C. PLINIUS LICINIO SURRÆ SUO S.

Attuli tibi ex patria mea pro munuſculo quæſtionem, altiſſima iſta eruditione digniſſimam. Fons oritur in monte, per ſaxa decurrit, excipitur cœnatiuncula manu facta. Ibi paululum retentus in Larium lacum decidit. Hujus mira natura. Ter in die ſtatis auctibus, ac diminutionibus creſcit, decreſcitque. Cernitur id palam, & cum ſumma voluptate deprehenditur. Juxta recumbis & veſceris: Atque etiam ex ipſo fonte (nam eſt frigidiſſimus) potas: interim ille certis dimenſiſque momentis vel ſubtrahitur vel aſſurgit. Annulum, ſeu quid aliud ponis in ſicco, alluitur ſenſim, ac noviſſime operitur: detegitur rurſus, paulatimque deſeritur. Si diutius obſerves, utrumque iterum ac tertio videas. Spiritufne aliquis occultior os fontis & fauces modo laxat, modo includit, prout illatus occurrit, aut deceſſit expulſus? Quod in ampullis cæteriſque generis ejuſdem videmus accidere, quibus non hians, nec ſtatim patens exitus. Nam illa quoque, quanquam prona & vergentia, per quaſdam ob-

Digitized by Google

luctantis animæ moras crebris quaſi ſingultibus ſiſtunt, quod effundunt. An, quæ Oceano natura, fonti quoque? quaque ille ratione aut impellitur aut reſorbetur, hac modicus hic humor vicibus alternis ſupprimitur, vel egeritur? An, ut flumina, quæ in mare deferuntur, adverſantibus ventis, obvioque æſtu retorquentur, ita eſt aliquid quod hujus fontis excurſum per momenta repercutiat? An latentibus venis certa menſura, quæ dum colligit quod exhauſerat, minor rivus eſt & pigrior: cum collegit, agilior majorque profertur? An, neſcio quod libramentum abditum & cæcum, quod cum exinanitum eſt, ſuſcitat & elicit fontem: cum repletum, moratur, & ſtrangulat? Scrutare tu cauſas, (potes enim) quæ tantum miraculum efficiunt. Mihi abunde eſt, ſi ſatis expreſſi, quod efficitur. Vale.

Digitized by Google

C. PLINII CÆCILII SECUNDI EPISTOLARUM

LIBER QUINTUS.

I. C. PLINIUS SECUNDUS SEVERO SUO S.

LEGATUM mihi obvenit modicum, ſed ampliſſimo gratius. Cur ampliſſimo gratius? Pomponia Gratilla exhæredato filio Aſſudio Curiano, hæredem reliquerat me: dederat cohæredes Sertorium Severum, prætorium virum, alioſque equites Romanos ſplendidos: Curianus orabat, ut ſibi donarem portionem meam, ſeque præjudicio juvarem: eandem tacita conventione ſalvam mihi pollicebatur. Reſpondebam, non convenire moribus meis aliud palam, aliud agere ſecreto. Præterea, non eſſe ſatis honeſtum donare & locupleti & orbo. In ſumma, non profuturum ei, ſi donaſſem: profuturum, ſi ceſſiſſem: eſſe autem me paratum cedere, ſi inique exhæredatum mihi

N 2

Digitized by Google

liqueret. Ad hoc ille, *Rogo cognoſcas*. Cunctatus paulum, *Faciam*, inquam, *Neque enim video, cur ipſe me minorem putem, quam tibi videor. Sed jam nunc memento, non defuturam mihi conſtantiam, ſi ita fides duxerit ſecundum matrem tuam pronuntiandi*. *Ut voles*, ait: *voles enim quod æquiſſimum*. Adhibui in conſilium duos, quos tunc civitas noſtra ſpectatiſſimos habuit, Corellium & Frontinum. His circumdatus, in cubiculo meo ſedi. Dixit Curianus, quæ pro ſe putabat. Reſpondi paucis ego. Neque enim aderat alius, qui defunctæ pudorem tueretur. Deinde ſeceſſi, & ex conſilii ſententia, *Videtur*, inquam, *Curiane, mater tua juſtas habuiſſe cauſas iraſcendi tibi*. Poſt hoc ille, cum cæteris ſubſcripſit centumvirale judicium, mecum non ſubſcripſit. Appetebat judicii dies. Cohæredes mei componere & tranſigere cupiebant: non diffidentia cauſæ, ſed metu temporum. Verebantur, quod videbant multis accidiſſe, ne ex centumvirali judicio capitis rei exirent. Et erant quidam in illis, quibus objici & Gratillæ amicitia & Ruſtici poſſet: Rogant me, ut cum Curiano loquar. Convenimus in ædem Concordiæ. Ibi ego, Si mater

Digitized by Google

(inquam) te ex parte quarta ſcripſiſſet hæredem, num queri poſſes? Quid ſi hæredem quidem inſtituiſſet ex aſſe, ſed legatis ita exhauſiſſet, ut non amplius apud te, quam quarta remaneret? Igitur ſufficere tibì debet, ſi exhæredatus à matre, quartam partem ab hæredibus ejus accipias, quam tamen ego augebo. Scis te non ſubſcripſiſſe mecum, & jam biennium tranſiſſe, omniaque me uſucepiſſe. Sed ut te cohæredes mei tractabiliorem experiantur, utque tibi nihil abſtulerit reverentia mei, offero pro mea parte tantundem. Tuli fructum non conſcientiæ modo, verum etiam famæ. Ille ergo Curianus legatum mihi reliquit: & factum meum (niſi forte blandior mihi) antiquorum notabili more ſignavit. Hæc tibi ſcripſi, quia de omnibus quæ me vel delectant vel angunt, non aliter tecum quam mecum loqui ſoleo: deinde, quod durum exiſtimabam, te amantiſſimum mei fraudare voluptate, quam ipſe capiebam. Neque enim ſum tam ſapiens, ut nihil mea interſit, an iis, quæ honeſte feciſſe me credo, teſtificatio quædam, & quaſi præmium accedat. Vale.

Digitized by Google

II. C. PLINIUS FLACCO SUO S.

Accepi pulcherrimos turdos, cum quibus parem calculum ponere, nec ullis copiis ex Laurentino, nec maris tam turbidis tempeſtatibus poſſum. Recipies ergo epiſtolas ſteriles, & ſimpliciter ingratas: ac ne illam quidem ſolertiam Diomedis in permutando munere imitantes. Sed, quæ facilitas tua, hoc magis dabis veniam, quod ſe non mereri fatentur. Vale.

III. C. PLINIUS ARISTONI SUO S.

Cum plurima officia tua mihi grata & jucunda ſunt, tum vel maxime quod me celandum non putaſti, fuiſſe apud te de verſiculis meis multum copioſumque ſermonem, eumque diverſitate judiciorum longius proceſſiſſe: extitiſſe etiam quoſdam, qui ſcripta quidem ipſa non improbarent, me tamen amice ſimpliciterque reprehenderent, quod hæc ſcriberem recitaremque. Quibus ego, ut augeam meam culpam, ita reſpondeo. Facio nonnunquam verſiculos ſeveros parum, facio comœdias, & audio &

Digitized by Google

ſpecto mimos, & lyricos lego, & Sotadicos intelligo: aliquando præterea rideo, jocor, ludo; utque omnia innoxiæ remiſſionis genera breviter amplectar, homo ſum. Nec vero moleſte fero hanc eſſe de moribus meis exiſtimationem: ut, qui neſciunt talia doctiſſimos, graviſſimos, ſanctiſſimos homines ſcriptitaſſe, me ſcribere mirentur. Ab illis autem, quibus notum eſt, quos quantoſque auctores ſequar, facile impetrari poſſe confido, ut errare me, ſed cum illis ſinant, quorum non ſeria modo, verum etiam luſus exprimere, laudabile eſt. An ego verear (neminem viventium, ne quam in ſpeciem adulationis incidam, nominabo) ſed ego verear, ne me non ſatis deceat, quod decuit M. Tullium, Cajum Calvum, Aſinium Pollionem, Marcum Meſſalam, Q. Hortenſium, M. Brutum, L. Syllam, Quintum Catulum, Quintum Scævolam, Servium Sulpitium, Varronem, Torquatum, immo Torquatos, C. Memmium, Lentulum, Gætulicum, Annæum Senecam, Lucejum, & proxime Virginium Rufum: & ſi non ſufficiunt exempla privata, Divum Julium, Divum Auguſtum, Divum Nervam, T. Cæſarem? Neronem enim tranſeo, quamvis ſci-

Digitized by Google

am, non corrumpi in deterius, quæ aliquando etiam à malis, ſed honeſta manere, quæ ſæpius à bonis fiunt. Inter quos vel præcipue numerandus eſt P. Vergilius, Corn. Nepos, & prius Ennius, Actiuſque. Non quidem hi Senatores, ſed ſanctitas morum non diſtat ordinibus. Recito tamen, quod an illi fecerint, neſcio etiam, ſed illi judicio ſuo poterant eſſe contenti: mihi modeſtior conſtantia eſt, quam ut ſatis abſolutum putem, quod à me probetur. Itaque has recitandi cauſas ſequor. Primum, quod ipſe qui recitat, aliquanto acrius ſcriptis ſuis auditorum reverentia intendit: deinde, quod, de quibus dubitat, quaſi ex conſilii ſententia ſtatuit. Multa etiam à multis admonetur, & ſi non admoneatur, quid quiſque ſentiat, perſpicit ex vultu, oculis, nutu, manuum motu, murmure, ſilentio, quæ ſatis apertis notis judicium ab humanitate diſcernunt. Atque adeo, ſi cui forte eorum, qui interfuerunt, curæ fuerit eadem illa legere, intelliget me quædam aut commutaſſe, aut præteriſſe, fortaſſe etiam ex ſuo judicio, quamvis ipſe nihil dixerit mihi. Atque hæc ita diſputo, quaſi populum in auditorium, non in cubiculum amicos advocarim,

Digitized by Google

quos plures habere, multis glorioſum, reprehenſioni nemini fuit. Vale.

IV. C. PLINIUS VALERIANO SUO S.

Res parva, ſed initium non parvum. Solers vir prætorius à Senatu petiit, ut ſibi inſtituere in agris ſuis nundinas permitteretur. Contradixerunt Vicentinorum legati: adfuit Thuſcillus Nominatus: dilata cauſa eſt. Alio Senatu Vicentini ſine advocato intraverunt: Dixerunt *ſe deceptos*, lapſine verbo, an quia ita ſentiebant? Interrogati à Nepote Prætore, *quem docuiſſent*: reſponderunt, *quem prius*. Interrogati, *an tunc gratis adfuiſſet*: reſponderunt, *Sex millibus nummûm*. An rurſus aliquid dediſſent: dixerunt, *mille denarios*. Nepos poſtulavit, ut Nominatus induceretur. Hactenus illo die. Sed, quantum auguror, longius res procedet. Nam pleraque tacita tantum ex minimo commota, latiſſime ſerpunt. Erexi aures tuas, quamdiu nunc oportet: quam blande roges ut reliqua cognoſcas, ſi tamen non ante ob hæc ipſa veneris Romam, ſpectatorque malueris eſſe, quam lector. Vale.

Digitized by Google

V. C. PLINIUS MAXIMO SUO S.

Nunciatum mihi eſt, C. Fannium deceſſiſſe: qui nuncius gravi me dolore confudit. Primum, quod amavi hominem elegantem, & diſertum: deinde, quod judicio ejus uti ſolebam. Erat enim natura acutus, uſu exercitatus, varietate promptiſſimus. Angit me ſuper iſta caſus ipſius. Deceſſit veteri teſtamento. Omiſit, quos maxime diligebat: proſecutus eſt, quibus offenſior erat. Sed hoc utcunque tolerabile: gravius illud, quod pulcherrimum opus imperfectum reliquit. Quamvis enim agendis cauſis diſtringeretur, ſcribebat tamen exitus occiſorum, aut relegatorum à Nerone: & jam tres libros abſolverat ſubtiles, & diligentes, & Latinos, atque inter ſermonem hiſtoriamque medios. Ac tanto magis reliquos perficere cupiebat, quanto frequentius hi lectitabantur. Mihi autem videtur acerba ſemper & immatura mors eorum, qui immortale aliquid parant. Nam qui voluptatibus dediti, quaſi in diem vivunt, vivendi cauſas quotidie finiunt: qui vero poſteros cogitant, & memoriam ſui operibus

Digitized by Google

extendunt, his nulla mors non repentina eſt, ut quæ ſemper inchoatum aliquid abrumpat. Cajus quidem Fannius, quod accidit, multo ante præſenſit. Viſus eſt ſibi per nocturnam quietem jacere in lectulo ſuo compoſitus in habitum ſtudentis, habere ante ſe ſcrinium (ita ut ſolebat.) Mox imaginatus eſt veniſſe Neronem, in toro reſediſſe: prompſiſſe primum librum, quem de ſceleribus ejus ediderat, eumque ad extremum revolviſſe: idem in ſecundo ac tertio feciſſe, tum abiiſſe. Expavit, & ſic interpretatus eſt, tanquam idem ſibi futurus eſſet ſcribendi finis, qui fuiſſet illi legendi: & fuit idem. Quod me recordantem miſeratio ſubit, quantum vigiliarum, quantum laboris exhauſerit fruſtra. Occurſant animo mea mortalitas, mea ſcripta. Nec dubito, te quoque eadem cogitatione terreri pro iſtis, quæ inter manus habes. Proinde dum ſuppetit vita, enitamur, ut mors quam pauciſſima, quæ abolere poſſit, inveniat. Vale.

Digitized by Google

VI. C. PLINIUS APOLLINARI SUO S.

AMAVI curam & ſolicitudinem tuam, qui cum audiſſes me æſtate Thuſcos meos petiturum, ne facerem ſuaſiſti, dum putas inſalubres. Eſt ſane gravis, & peſtilens ora Thuſcorum, quæ per litus extenditur: Sed hi procul à mari receſſerunt, quinetiam Apennino ſaluberrimo montium ſubjacent. Atque adeo, ut omnem pro me metum ponas, accipe temperiem cœli, regionis ſitum, villæ amœnitatem, quæ & tibi auditu, & mihi relatu jucunda erunt. Cœlum eſt hyeme frigidum, & gelidum. Myrtos, oleas, quæque alia aſſiduo tepore lætantur, aſpernatur ac reſpuit: laurum tamen patitur, atque etiam viridiſſimam profert interdum: ſed non ſæpius, quam ſub urbe noſtra, necat. Æſtatis mira clementia. Semper aër ſpiritu aliquo movetur, frequentius tamen auras, quam ventos habet. Hinc ſenes multos videas avos, proavoſque jam juvenum. Audias fabulas veteres, ſermoneſque majorum: cumque veneris illo, putes alio te ſeculo natum. Regionis forma pulcherrima, imaginare Amphitheatrum aliquod immenſum,

Digitized by Google

& quale ſola rerum natura poſſit effingere. Lata & diffuſa planities montibus cingitur: montes ſumma ſui parte procera nemora & antiqua habent. Frequens ibi & varia venatio: Inde cæduæ ſylvæ cum ipſo monte deſcendunt: has inter pingues, terrenique colles, (neque enim facile uſquam ſaxum, etiam ſi quæratur, occurrit,) planiſſimis campis fertilitate non cedunt, opimamque meſſem ſerius tantum, ſed non minus percoquunt. Sub his per latus omne vineæ porriguntur, unamque faciem longe lateque contexunt. Quarum à fine, imoque quaſi margine, arbuſta naſcuntur: prata inde, campique. Campi, quos nonniſi ingentes boves & fortiſſima aratra perfringunt: tantis glebis tenaciſſimum ſolum, cum primum proſecatur, aſſurgit, ut nono demum ſulco perdometur. Prata florida & gemmea, trifolium, aliaſque herbas, teneras ſemper & molles, & quaſi novas alunt. Cuncta enim perennibus rivis nutriuntur. Sed ubi aquæ plurimum, palus nulla: quia devexa terra quicquid liquoris accepit: nec abſorbuit, effundit in Tyberim. Medios ille agros ſecat: navium patiens, omneſque fruges devehit in urbem, hyeme duntaxat, & vere. Æſtate ſummittitur,

Digitized by Google

immenſique fluminis nomen arenti alveo deſerit, autumno reſumit. Magnam capies voluptatem, ſi hunc regionis ſitum ex monte proſpexeris. Neque enim terras tibi, ſed formam aliquam ad eximiam pulchritudinem pictam videberis cernere. Ea varietate, ea deſcriptione, quocunque inciderint oculi, reficientur. Villa in colle imo ſita proſpicit quaſi ex ſummo, ita leviter & ſenſim clivo fallente conſurgit, ut cum aſcendere te non putes, ſentias aſcendiſſe. A tergo Apenninum, ſed longius habet. Accipit ab hoc auras quamlibet ſereno & placido die, non tamen acres, & immodicas, ſed ſpatio ipſo laſſas & infractas, magna ſui parte meridiem ſpectat, æſtivumque ſolem ab hora ſexta, hybernum aliquanto maturius, quaſi invitat in porticum latam, & pro modo longam. Multa in hac membra: atrium etiam ex more veterum, ante porticum xyſtus conciſus in plurimas ſpecies, diſtinctuſque buxo, demiſſus inde, pronuſque pulvinus, cui beſtiarum effigies invicem adverſas buxus inſcripſit. Acanthus in plano mollis, & pene dixerim liquidus. Ambit hunc ambulatio, preſſis varieque tonſis viridibus incluſa: ab his geſtatio in modum circi,

Digitized by Google

quæ buxum multiformem, humileſque, & retentas manu arbuſculas circumit. Omnia maceria muniuntur: hanc gradata buxus operit & abſcondit. Pratum inde non minus natura, quam ſuperiora illa, arte viſendum. Campi deinde, porro multaque alia prata & arbuſta. A capite porticus triclinium excurrit, valvis xyſtum deſinentem, & protinus pratum, multumque ruris videt feneſtris. Hac latus xyſti & quod proſilit villæ, ac adjacentis hippodromi nemus, comaſque proſpectat. Contra mediam fere porticum diæta paulum recedit, cingit areolam, quæ quatuor platanis inumbratur. Inter has marmoreo labro aqua exundat, circumjectaſque platanos, & ſubjecta platanis leni aſpergine fovet. Eſt in hac diæta dormitorium cubiculum, quod diem, clamorem, ſonumque excludit: junctaque quotidiana amicorum cœnatio. Areolam illam porticus alia, eademque omnia, quæ porticus aſpicit. Eſt & aliud cubiculum à proxima platano, viride & umbroſum, marmore exſculptum podio tenus: nec cedit gratiæ marmoris, ramos, inſidenteſque ramis aves imitata pictura; cui ſubeſt fonticulus: In hoc fonte crater, circa ſiphunculi

Digitized by Google

plures miſcent jucundiſſimum murmur. In cornu porticus ampliſſimum cubiculum à triclinio occurrit: aliis feneſtris xyſtum, aliis deſpicit pratum, ſed ante piſcinam; quæ feneſtris ſervit ac ſubjacet, ſtrepitu viſuque jucunda. Nam ex edito deſiliens aqua, ſuſcepta marmore albeſcit. Idem cubiculum hyeme tepidiſſimum, quia plurimo ſole perfunditur. Cohæret hypocauſtum, & ſi dies nubilus, immiſſo vapore, ſolis vicem ſupplet. Inde apodyterium balinei laxum & hilare excipit cella frigidaria, in qua baptiſterium amplum atque opacum. Si natare latius aut tepidius velis, in area piſcina eſt, in proximo puteus, ex quo poſſis rurſus aſtringi, ſi pœniteat teporis. Frigidariæ cellæ connectitur media, cui ſol benigniſſime præſto eſt, caldariæ magis. Prominet enim. In hac tres deſcenſiones: duæ in ſole, tertia à ſole longius, à luce non longius. Apodyterio ſuperpoſitum eſt ſphæriſterium, quod plura genera exercitationis, pluresque circulos capit. Nec procul à balineo ſcalæ, quæ, in cryptoporticum ferunt, prius ad diætas tres. Harum alia areolæ illi, in qua platani quatuor, alia prato, alia vineis imminet, diverſaſque cœli partes, ac proſpectus

Digitized by Google

habet. In ſumma cryptoporticu cubiculum, ex ipſa cryptoporticu exciſum, quod hippodromum, vineas, montes intuetur. Jungitur cubiculum obvium ſoli maxime hyberno. Hinc oritur diæta, quæ villæ hippodromum adnectit. Hæc facies, hic viſus à fronte, à latere æſtiva cryptoporticus in edito poſita, quæ non aſpicere vineas, ſed tangere videtur. In media triclinium ſaluberrimum afflatum ex Apenninis vallibus recipit. Poſt latiſſimis feneſtris vineas, valvis æque vineas, ſed per cryptoporticum quaſi admittit, à latere triclinii, quod feneſtris caret, ſcalæ convivio utilia, ſecretiore ambitu ſuggerunt. In fine cubiculum, cui non minus jucundum proſpectum cryptoporticus ipſa, quam vineæ præbent. Subeſt cryptoporticus ſubterraneæ ſimilis, æſtate incluſo frigore riget: contentaque aëre ſuo nec deſiderat auras nec admittit. Poſt utramque cryptoporticum, unde triclinium deſinit, incipit porticus: ante medium diem, hyberna: inclinato die, æſtiva: hac adeuntur diætæ duæ, quarum in altera cubicula quatuor, altera tria, ut circuit ſol, aut ſole utuntur, aut umbra. Hanc diſpoſitionem, amœnitatemque tectorum longe præcedit hip-

Digitized by Google

podromus, medius pateſcit, ſtatimque intrantium oculis totus offertur. Platanis circuitur: illæ hedera veſtiuntur, utque ſummæ ſuis, ita imæ alienis frondibus virent. Hedera truncum & ramos pererrat, vicinaſque platanos tranſitu ſuo copulat. Has buxus interjacet. Exteriores buxos circumvenit Laurus, umbræque platanorum ſuam confert. Rectus hic hippodromi limes in extrema parte hemicyclo frangitur, mutatque faciem: cupreſſis ambitur, & tegitur, denſiore umbra opacior, nigriorque: interioribus circulis (ſunt enim plures) puriſſimum diem recipit. Inde etiam roſas offert, umbrarumque frigus non ingrato ſole diſtinguit. Finito vario illo, multiplicique curvamine, recto limiti redditur, nec huic uni. Nam viæ plures intercedentibus buxis, dividuntur, alibi pratulum, alibi ipſa buxus intervenit in formas mille deſcripta, literis interdum, quæ modo nomen Domini dicunt, modo artificis: alternis metulæ ſurgunt, alternis inſerta ſunt poma: & in opere urbaniſſimo, ſubita velut illati ruris imitatio, medium in ſpatium brevioribus utrinque platanis adornatur. Poſt has, acanthus hinc inde lubricus

Digitized by Google

& flexuoſus, deinde plures figuræ, pluraque nomina. In capite ſtibadium candido marmore, vite protegitur. Vitem quatuor columellæ Caryſtiæ ſubeunt. E ſtibadio aqua, velut expreſſa cubantium pondere, ſiphunculis effluit; cavato lapide ſuſcipitur, gracili marmore continetur, atque ita occulte temperatur, ut impleat, nec redundet. Guſtatorium graviorque cœnatio margini imponitur, levior naviculatum & avium figuris innatans circuit: contra fons egerit aquam & recipit. Nam expulſa in altum in ſe cadit, junctiſque hiatibus & abſorbetur & tollitur. E regione ſtibadii adverſum cubiculum tantum ſtibadio reddit ornatus, quantum accipit ab illo. A marmore ſplendet, valvis in viridia prominet, & exit: alia viridia ſuperioribus inferioribuſque feneſtris ſuſpicit, deſpicitque. Mox zothecula refugit quaſi in cubiculum idem atque aliud. Lectulus hîc & undique feneſtræ, & tamen lumen obſcurum umbra premente. Nam lætiſſima vitis per omne tectum in culmen nititur & aſcendit. Non ſecus ibi, quam in nemore jaceas: imbrem tantum tanquam in nemore non ſentias. Hîc quoque fons naſcitur, ſimulque ſubducitur. Sunt

Digitized by Google

locis pluribus diſpoſita ſedilia è marmore, quæ ambulatione feſſos, ut cubiculum ipſum juvant. Fonticuli ſedilibus adjacent, per totum hippodromum inductis fiſtulis ſtrepunt rivi, & qua manus duxit, ſequuntur. His nunc illa viridia, nunc hæc, interdum ſimul omnia lavantur. Vitaſſem jamdudum, ne viderer argutior, niſi propoſuiſſem omnes angulos tecum epiſtola circumire. Neque enim verebar, ne laborioſum eſſet legenti tibi, quod viſenti non fuiſſet: præſertim cum interquieſcere ſi liberet, depoſitaque epiſtola, quaſi reſidere ſæpius poſſes. Præterea indulſi amori meo. Amo enim, quæ maxima ex parte ipſe inchoavi, aut inchoata percolui. In ſumma (cur enim non aperiam tibi vel judicium meum vel errorem?) primum ego officium ſcriptoris exiſtimo, ut titulum ſuum legat, atque identidem interroget ſe, quid cœperit ſcribere: ſciatque, ſi materiæ immoratur, non eſſe longum: longiſſimum, ſi aliquid accerſit atque attrahit. Vides, quot verſibus Homerus, quot Virgilius arma, hic Æneæ, Achillis ille, deſcribat: brevis tamen uterque eſt, quia facit quod inſtituit. Vides, ut Aratus minutiſſima etiam ſidera conſectetur & colligat, mo-

Digitized by Google

dum tamen ſervat. Non enim excurſus hic ejus, ſed opus ipſum eſt. Similiter nos, ut parva magnis, cum totam villam oculis tuis ſubjicere conamur, ſi nihil inductum & quaſi devium loquimur, non epiſtola, quæ deſcribit, ſed villa, quæ deſcribitur magna eſt. Verum illuc, unde cœpi; ne ſecundum legem meam jure reprehendar, ſi longior fuero in hoc, quod exceſſi. Habes cauſas, cur ego Thuſcos meos Thuſculanis, Tyburtinis, Præneſtiniſque meis præponam. Nam ſuper illa, quæ retuli, altius ibi otium, & pinguius, eoque ſecurius: nulla neceſſitas togæ, nemo accerſitor ex proximo. Placida omnia & quieſcentia, quod ipſum ſalubritate regionis, ut purius cœlum, ut aër liquidior accedit: ibi animo, ibi corpore maxime valeo. Nam ſtudiis animum, venatu corpus exerceo. Mei quoque nuſquam ſalubrius degunt, uſque adhuc certe neminem ex iis, quos eduxeram mecum (venia ſit dicto) ibi amiſi. Dii modo in poſterum hoc mihi gaudium, hanc gloriam loco ſervent. Vale.

Digitized by Google

VII. C. PLINIUS CALVISIO SUO S.

Nec hæredem inſtitui, nec percipere poſſe Rempubl. conſtat: Saturninus autem, qui nos reliquit hæredes, quadrantem Reipubl. noſtræ, deinde pro quadrante præceptionem quadringentorum millium dedit. Hoc, ſi jus aſpicias, irritum: ſi defuncti voluntatem, ratum & firmum eſt. Mihi autem defuncti voluntas (vereor quam in partem Juriſconſulti, quod ſum dicturus, accipiant) antiquior jure eſt, utique in eo quod ad communem patriam voluit pervenire. An cui de meo ſeſtertium undecies contuli, huic quadringentorum millium paulo amplius tertiam partem ex adventitio denegem? Scio te quoque à judicio meo non abhorrere, cum eandem Remp. ut civis optimus diligas. Velim ergo cum proxime decuriones contrahentur, quid ſit juris indices, parce tamen & modeſte: deinde ſubjungas, nos quadringenta millia offerre, ſicut præcepit Saturninus. Illius hoc munus, illius liberalitas, noſtrum tantum obſequium vocetur. Hæc ego ſcribere publice ſuperſedi: Primum, quod me-

Digitized by Google

minueram pro neceſſitudine amicitiæ noſtræ, pro facultate prudentiæ tuæ, & debere te & poſſe, perinde meis, ac tuis partibus fungi: deinde, quia verebar ne modum, quem tibi in ſermone cuſtodire facile eſt, tenuiſſe in epiſtola non viderer. Nam ſermonem vultus, geſtus, vox ipſa moderatur; epiſtola, omnibus commendationibus deſtituta, malignitati interpretantium exponitur. Vale.

VIII. C. PLINIUS CAPITONI SUO S.

SUADES, ut hiſtoriam ſcribam, & ſuades non ſolus: multi hoc me ſæpe monuerunt, & ego volo. Non quia commode facturum eſſe confido (id enim temere credas, niſi expertus) ſed quia mihi pulchrum inprimis videtur, non pati occidere, quibus æternitas debeatur, aliorumque famam cum ſua extendere. Me autem nihil æque, ac diuturnitatis amor & cupido ſolicitat: res homine digniſſima, præſertim qui nullius ſibi conſcius culpæ, poſteritatis memoriam non reformidet. Itaque diebus ac noctibus cogito,

——— *Si qua me quoque poſſim*
Tollere humo. ———

Digitized by Google

Id enim voto meo ſufficit: illud ſupra votum,

——— *Victorque virum volitare per ora.*

Quanquam ô! ———

Sed hoc ſatis eſt, quod prope ſola hiſtoria polliceri videtur. Orationi enim & carmini parva gratia, niſi eloquentia ſit ſumma: hiſtoria quoquo modo ſcripta delectat. Sunt enim homines natura curioſi, & quamlibet nuda rerum cognitione capiuntur, ut qui ſermunculis etiam fabelliſque ducantur. Me vero ad hoc ſtudium impellit domeſticum quoque exemplum. Avunculus meus, idemque per adoptionem pater, hiſtorias, & quidem religioſiſſime, ſcripſit. Invenio autem apud ſapientes honeſtiſſimum eſſe: majorum veſtigia ſequi, ſi modo recto itinere præceſſerint. Cur ergo cunctor? Egi magnas & graves cauſas. Has (etiamſi mihi tenuis ex eis ſpes) deſtino retractare, ne tantus ille labor meus, niſi hoc quod reliquum eſt ſtudii addidero, mecum pariter intercidat. Nam ſi rationem poſteritatis habeas, quicquid non eſt peractum, pro non inchoato eſt. Dices, *Potes ſimul & reſcribere actiones, & componere hiſtoriam.* Utinam! Sed utrumque tam magnum eſt, ut abunde ſit alterum efficere. Undeviceſimo æta-

Digitized by Google

tis anno dicere in foro cœpi, & nunc demum, quid præſtare debeat orator, adhuc tamen per caliginem video. Quid, ſi huic oneri novum acceſſerit? Habet quidem oratio & hiſtoria multa communia, ſed plura diverſa in his ipſis, quæ communia videntur. Narrat ſane illa, narrat hæc, ſed aliter. Huic pleràque humilia & ſordida, & ex medio petita: illi omnia recondita, ſplendida, excelſa, conveniunt. Hanc ſæpius oſſa, muſculi, nervi: illam tori quidam & quaſi jubæ decent. Hæc vel maxime vi, amaritudine, inſtantia: illa tractu & ſuavitate, atque etiam dulcedine placet. Poſtremo alia verba, alius ſonus, alia conſtructio. Nam plurimum refert, ut Thucydides ait, *κτῆμα* ſit, an *ἀγώνισμα*, quorum alterum oratio, alterum hiſtoria. His ex cauſis non adducor, ut duo diſſimilia, & hoc ipſo diverſa, quod maxima, confundam, miſceamque: ne tanta quaſi colluvione turbatus, ibi faciam, quod hîc debeo. Ideoque interim veniam, (ne à forenſibus verbis recedam,) advocandi peto. Tu tamen jam nunc cogita, quæ potiſſimum tempora aggrediamur. Vetera & ſcripta aliis? parata inquiſitio, ſed oneroſa collatio; intacta & nova? graves offenſæ, levis

Digitized by Google

gratia. Nam præterii, quod in tantis vitiis hominum plura culpanda ſunt, quam laudanda: tum ſi laudaveris, parcus: ſi culpaveris, nimius fuiſſe dicaris: quamvis illud pleniſſime, hoc reſtrictiſſime, feceris. Sed hæc me non retardant: eſt enim mihi pro fide ſatis animi. Illud peto præſtruas, ad quod hortaris, eligaſque materiam, ne mihi, jam ſcribere parato, alia rurſus cunctationis & moræ juſta ratio naſcatur. Vale.

IX. C. PLINIUS SATURNINO SUO S.

VARIE me affecerunt literæ tuæ: nam partim læta, partim triſtia continebant. Læta, quod te in urbe teneri nunciabant. Nollem, inquis: ſed ego volo, propterea quod recitaturum ſtatim ut ego veniſſem, pollicebantur. Ago gratias: quod expector. Triſte illud, quod Julius Valens graviter jacet: quanquam ne hoc quidem triſte, ſi illius utilitatibus æſtimetur, cujus intereſt quam maturiſſime inexplicabili morbo liberari. Illud plane non triſte ſolum, verum etiam luctuoſum, quod Julius Avitus deceſſit, dum ex quæſtura redit. Deceſſit autem in navi procul à fratre amantiſſimo, procul

Digitized by Google

à matre, à ſororibus. Nihil iſta ad mortuum pertinent, ſed pertinuerunt, cum moreretur. Pertinent ad hos, qui ſuperſunt. Jam, quod in flore primo tantæ indolis juvenis extinctus eſt, ſumma conſecuturus, ſi virtutes ejus maturuiſſent. Quo ille ſtudiorum amore flagrabat? quantum legit? quantum etiam ſcripſit? quæ nunc omnia cum ipſo ſine fructu poſteritatis aruerunt. Sed quid ego indulgeo dolori? cui ſi frenos remittas, nulla materia non maxima eſt. Finem epiſtolæ faciam, ut facere poſſim etiam lacrymis, quas epiſtola expreſſit. Vale.

X. C. PLINIUS ANTONINO SUO S.

CUM verſus tuos æmulor, tum maxime, quam ſint boni, experior. Ut enim pictores pulchram, abſolutamque faciem raro, niſi in pejus effingunt: ita ego ab hoc archetypo laboro & decido. Quo magis hortor, ut quamplurima proferas, quæ imitari omnes concupiſcant, nemo aut pauciſſimi poſſint. Vale.

Digitized by Google

XI. C. PLINIUS TRANQUILLO SUO S.

LIBERA tandem hendecaſyllaborum meorum fidem, qui ſcripta tua communibus amicis ſpoponderunt, appellantur quotidie & flagitantur: ac jam periculum eſt, ne cogantur ad exhibendum formulam accipere. Sum & ipſe in edendo hæſitator: tu tamen meam quoque cunctationem tarditatemque viciſti. Proinde aut rumpe jam moras, aut cave ne eoſdem illos libellos, quos tibi hendecaſyllabi noſtri blanditiis elicere non poſſunt, convicio ſcazontes extorqueant. Perfectum opus, abſolutumque eſt, nec jam ſplendeſcit lima, ſed atteritur. Patere me videre titulum tuum, patere audire, deſcribi, legi, vænire volumina Tranquilli mei. Æquum eſt, nos in amore tam mutuo eandem percipere ex te voluptatem, qua tu perfrueris ex nobis. Vale.

Digitized by Google

XII. C. PLINIUS FABATO PROSOCERO SUO S.

Accepi literas tuas, ex quibus cognovi ſpecioſiſſimam te porticum ſub tuo filiique tui nomine dedicaſſe, ſequenti die in portarum ornatum pecuniam promiſiſſe, ut initium liberalitatis eſſet conſummatio prioris. Gaudeo primum tua gloria, cujus ad me pars aliqua pro neceſſitudine noſtra redundat: deinde quod memoriam Soceri mei pulcherrimis operibus video proferri. Poſtremo quod patria noſtra floreſcit, quam mihi à quocunque excoli jucundum, à te vero lætiſſimum eſt. Quod ſupereſt, Deos precor, ut animum iſtum tibi, animo iſti tempus quam longiſſimum tribuant. Nam liquet mihi futurum, ut peracto, quod maxime promiſiſti, inchoes aliud. Neſcit enim ſemel incitata liberalitas ſtare, cujus pulchritudinem uſus ipſe commendat. Vale.

Digitized by Google

XIII. C. PLINIUS SCAURO SUO S.

Recitaturus oratiunculam, quam publicare cogito, advocavi aliquos, ut vererer: paucos, ut verum audirem. Nam mihi duplex ratio recitandi: una, ut ſolicitudine incendar: altera, ut admonear, ſi quid forte me, ut meum, fallat. Tuli quod petebam: inveni, qui mihi copiam conſilii ſui facerent. Ipſe præterea quædam emendanda annotavi. Emendavi librum, quem miſi tibi. Materiam ex titulo cognoſces, cætera liber explicabit: quem jam nunc oportet ita conſueſcere, ut ſine præfatione intelligatur. Tu velim, quid de univerſo, quid de partibus ſentias, ſcribas mihi. Ero enim vel cautior in continendo, vel conſtantior in edendo, ſi huc vel illuc auctoritas tua acceſſerit. Vale.

XIV. C. PLINIUS VALERIANO SUO S.

Et tu rogas, & ego promiſi, ſi rogaſſes, ſcripturum me tibi, quem habuiſſet eventum poſtulatio Nepotis circa Thuſcillum Nominatum.

Digitized by Google

Inductus eſt Nominatus, egit ipſe pro ſe nullo accuſante. Etenim legati Vicentinorum non modo non preſſerunt eum, verum etiam ſublevaverunt. Summa defenſionis, *non fidem ſibi in advocatione, ſed conſtantiam defuiſſe: deſcendiſſe ut acturum, atque etiam in curia viſum: deinde ſermonibus amicorum perterritum, receſſiſſe. Monitum enim, ne deſiderio Senatoris non jam quaſi de nundinis, ſed quaſi de gratia, fama, dignitate certantis, tam pertinaciter, præſertim in Senatu repugnaret: alioqui majorem invidiam, quam proxime paſſurus.* Erat ſane verum: tamen à paucis acclamatum eſt. Inde ſubjunxit preces, multumque lacrymarum: quinetiam tota actione homo in dicendo exercitatus operam dedit, ut deprecari magis (id enim & favorabilius & tutius) quam defendi videretur. Abſolutus eſt ſententia deſignati Conſulis Afranii Dextri, cujus hæc ſumma: *Melius quidem Nominatum fuiſſe facturum, ſi cauſam Vicentinorum eodem animo quo ſuſceperat, pertuliſſet; quia tamen in hoc genus culpæ non fraude incidiſſet, nihilque dignum animadverſione admiſiſſe convinceretur, liberandum, ita tamen ut Vicentinis, quod acceperat, redderet.* Aſſenſerunt omnes,

Digitized by Google

præter Flavium Aprum. Is interdicendum ei advocationibus in quinquennium cenſuit: & quamvis neminem auctoritate traxiſſet, conſtanter in ſententia manſit: quinetiam Dextrum, qui primus diverſum cenſuerat, prolata lege de Senatu habendo, jurare coëgit è Rep. eſſe, quod cenſuiſſet: cui, quanquam legitimæ poſtulationi, à quibuſdam reclamatum eſt. Exprobrare enim cenſenti ambitionem videbatur. Sed priuſquam ſententiæ dicerentur, Nigrinus, Tribunus plebis, recitavit libellum diſertum & gravem, quo queſtus eſt vænire advocationes, vænire etiam prævaricationes: in lites coiri: & gloriæ loco poni ex ſpoliis civium magnos & ſtatos reditus. Recitavit capita legum, admonuit Senatuſconſultorum: in fine dixit petendum ab optimo Principe, ut quia leges, quia Senatuſconſulta contemnerentur, ipſe tantis vitiis mederetur. Pauci dies, & liber Principis ſeverus, & tamen moderatus. Leges ipſum, eſt in publicis actis. Quam me juvat, quod in cauſis agendis non modo pactione, dono, munere, verum etiam xeniis ſemper abſtinui! Oportet quidem, quæ ſunt inhoneſta, non quaſi illicita, ſed quaſi pudenda vitare:

Digitized by Google

Jucundum tamen ſi prohiberi publice videas, quod nunquam tibi ipſe permiſeris. Erit fortaſſe, immo non dubie, hujus propoſiti mei & minor laus, & obſcurior fama, cum omnes ex neceſſitate facient, quod ego ſponte faciebam. Interim fruor voluptate, cum alii divinum me, alii meis rapinis, meæ avaritiæ occurſum, per ludum ac jocum dictitant. Vale.

XV. C. PLINIUS PONTIO SUO S.

SECESSERAM in municipium, cum mihi nunciatum eſt, Cornutum Tertullum accepiſſe Æmiliæ viæ curam. Exprimere non poſſum, quanto ſim gaudio affectus, & ipſius & meo nomine. Ipſius, quod ſit licet, ſicut eſt, ab omni ambitione longe remotus, debet tamen ei jucundus eſſe honor ultro datus. Meo, quod aliquanto magis me delectat, mandatum mihi officium, poſtquam par Cornuto datum video. Neque enim augeri dignitate, quam æquari bonis gratius. Cornuto autem quid melius? quid ſanctius? quid in omni genere laudis ad exemplar antiquitatis expreſſius? quod mihi cognitum eſt non fama, qua alioqui optima &

Digitized by Google

meritiſſima fruitur, ſed longis magniſque experimentis. Una diligimus, una dileximus omnes fere, quos ætas noſtra in utroque ſexu æmulandos tulit: quæ ſocietas amicitiarum arctiſſima nos familiaritate conjunxit. Acceſſit vinculum neceſſitudinis publicæ. Idem enim mihi, (ut ſcis) collega quaſi voto petitus in præfectura ærarii fuit: fuit & in Conſulatu. Tum ego qui vir, & quantus eſſet, altiſſime inſpexi, cum ſequerer ut magiſtrum, ut parentem vererer: quod non tam ætatis maturitate, quam vitæ merebatur. His ex cauſis, ut illi, ſic mihi gratulor, nec privatim magis quam publice, quod tandem homines non ad pericula, ut prius, verum ad honores virtute perveniunt. In infinitum epiſtolam extendam, ſi gaudio meo indulgeam. Prævertor ad ea, quæ me agentem hic nuncius deprehendit. Eram cum proſocero meo, eram cum amita uxoris, eram cum amicis diu deſideratis, circumibam agellos, audiebam multum ruſticarum querelarum: rationes legebam invitus & curſim (aliis enim chartis, aliis ſum literis initiatus) cœperam etiam itineri me præparare: nam includor anguſtiis commeatus, eoque ipſo, quod delegatum Cor-

Digitized by Google

nuto audio officium, mei admoneor. Cupio te quoque ſub idem tempus Campania tua remittat, ne quis, cum in urbem rediero, contubernio noſtro dies pereat. Vale.

XVI. C. PLINIUS MARCELLINO SUO S.

TRISTISSIMUS hæc tibi ſcribo. Fundani noſtri filia minor eſt defuncta: qua puella nihil unquam feſtivius, amabilius, nec modo longiore vita, ſed prope immortalitate dignius vidi. Nondum annos quatuordecim impleverat, & jam illi anilis prudentia, matronalis gravitas erat: & tamen ſuavitas puellaris cum virginali verecundia. Ut illa patris cervicibus inhærebat! ut nos amicos paternos & amanter & modeſte complectebatur! ut nutrices & pædagogos, ut præceptores, pro ſuo quemque officio diligebat! quam ſtudioſe, quam intelligenter lectitabat! ut parce cuſtoditeque ludebat! qua illa temperantia, qua patientia, qua etiam conſtantia noviſſimam valetudinem tulit! medicis obſequebatur, ſororem, patrem adhortabatur, ipſamque ſe deſtitutam corporis ſui viribus, vigore animi ſuſtinebat: duravit hic illi uſque

Digitized by Google

ad extremum, nec aut ſpatio valetudinis, aut metu mortis infractus eſt, quo plures gravioreſque nobis cauſas relinqueret, & deſiderii & doloris. O triſte plane, acerbumque funus! ô morte ipſa mortis tempus indignius! Jam deſtinata erat egregio juveni, jam electus nuptiarum dies, jam nos vocati. Quod gaudium, quo mœrore mutatum eſt? Non poſſum exprimere verbis, quantum animo vulnus acceperim, cum audivi, Fundanum ipſum (ut multa luctuoſa dolor invenit) præcipientem, quod in veſtes, margaritas, gemmas fuerat erogaturus, hoc in thura & unguenta, & odores impenderetur. Eſt quidem ille eruditus & ſapiens, ut qui ſe ab ineunte ætate altioribus ſtudiis artibuſque dediderit: ſed nunc omnia, quæ audiit, quærit: ſæpe quæ dixit, aſpernatur, expulſiſque virtutibus aliis, pietatis eſt totus. Et talis eſt pietas, cui ignoſcas: laudabis etiam, ſi cogitaveris quid amiſerit. Amiſit enim filiam quæ non minus mores ejus, quam os vultumque referebat, totumque patrem mira ſimilitudine exſcripſerat. Proinde ſi quas ad eundem de dolore tam juſto literas mittes, memento adhibere ſolatium, non quaſi caſtigatorium & nimis forte, ſed molle

Digitized by Google

& humanum. Quod ut facilius admittat, multum faciet medii temporis ſpatium. Ut enim crudum adhuc vulnus, medentium manus reformidat, deinde patitur, atque ultro requirit: ſic recens animi dolor conſolationes rejicit ac refugit, mox deſiderat, & clementer admotis acquieſcit. Vale.

XVII. C. PLINIUS SPURINNÆ SUO S.

Scio quantopere bonis artibus faveas, quantum gaudium capias, ſi nobiles juvenes dignum aliquid majoribus ſuis faciant: quo feſtinantius nuncio tibi fuiſſe me hodie in auditorio Calphurnii Piſonis. Recitabat ἐρωτοπαίγνιον, eruditam ſane luculentamque materiam ſcripta elegis erat fluentibus, & teneris, & enodibus, ſublimibus etiam verbis, ut poſcit locus. Alte enim & varie nunc attollebatur, nunc reſidebat: excelſa depreſſis, exilia plenis, ſeveris jucunda mutabat: omnia ingenio pari. Commendabat hæc voce ſuaviſſima, vocem verecundia, multum ſanguinis, multum ſolicitudinis in ore, magna ornamenta recitantis. Etenim neſcio, quo pacto magis in ſtudiis homines

Digitized by Google

timor, quam fiducia decet. Ne plura, (quanquam libet plura, quo ſunt pulchriora de juvene, rariora de nobili) recitatione finita, multum ac diu exoſculatus adoleſcentem, qui eſt acerrimus ſtimulus monendi, laudibus incitavi, *pergeret, qua cœpiſſet, lumenque quod ſibi majores ſui prætuliſſent, poſteris ipſis præferret.* Gratulatus ſum optimæ matri, gratulatus & fratri, qui ex auditorio illo non minorem pietatis gloriam, quam ille alter eloquentiæ tulit. Tam notabiliter pro fratre recitante primum metus ejus, mox gaudium eminuit. Dii faciant, ut talia tibi ſæpius nunciem. Faveo enim ſeculo, ne ſit ſterile & effœtum: mireque cupio, ne nobiles noſtri nihil in domibus ſuis pulchrum, niſi imagines habeant: quæ nunc mihi hos adoleſcentes tacite laudare, adhortari, & quod amborum gloriæ ſatis magnum eſt, agnoſcere videntur. Vale.

XVIII. C. PLINIUS MACRO SUO S.

Bene eſt mihi, quia tibi bene eſt. Habes uxorem tecum, habes filium. Frueris mari, fontibus, viridibus, agro, villa amœniſſima.

Digitized by Google

Neque enim dubito eſſe amœniſſimam, in qua ſe compoſuerat homo, felicior ante, quam feliciſſimus fieret. Ego in Thuſcis & venor & ſtudeo: quæ interdum alternis, & interdum ſimul facio: nec tamen adhuc poſſum pronunciare, utrum ſit difficilius, capere aliquid, an ſcribere. Vale.

XIX. C. PLINIUS PAULINO SUO S.

VIDEO quam molliter tuos habeas, quo ſimplicius tibi confitebor, qua indulgentia meos tractem. Eſt mihi ſemper in animo & Homericum illud, πατὴρ δ' ὡς ἤπιος ἦεν, & hoc noſtrum, *paterfamilias*. Quod ſi eſſem natura aſperior & durior, frangeret me tamen infirmitas liberti mei Zoſimi: cui tanto major humanitas exhibenda eſt, quanto nunc illa magis eget. Eſt homo probus, officioſus, literatus, & ars quidem ejus, & quaſi inſcriptio, comœdus, in qua plurimum facit. Nam pronunciat acriter, ſapienter, apte, decenter etiam, utitur & cithara perite, ultra quam comœdo neceſſe eſt. Idem tam commode orationes, & hiſtorias, & carmina legit, ut hoc ſolum didiciſſe videatur.

Digitized by Google

Hæc tibi ſedulo expoſui, quo magis ſcires, quam multa unus mihi, & quam jucunda miniſteria præſtaret. Accedit huc longa jam charitas hominis, quam ipſa pericula auxerunt. Eſt enim à natura comparatum, ut nihil æque amorem incitet & accendat, quam carendi metus, quem ego pro hoc non ſemel patior. Nam ante aliquot annos, dum intente inſtanterque pronunciat, ſanguinem rejecit, atque ob hoc in Ægyptum miſſus, à me poſt longam peregrinationem confirmatus rediit nuper. Deinde dum per continuos dies, nimis imperat voci, veteris infirmitatis tuſſicula admonitus, rurſus ſanguinem reddidit. Qua ex cauſa deſtinavi eum mittere in prædia tua, quæ Forojulii poſſides. Audivi enim te ſæpe referentem eſſe ibi, & aërem ſalubrem, & lac hujuſmodi curationibus accommodatiſſimum. Rogo ergo ſcribas tuis, ut illi villa, ut domus pateat: offerant etiam ſumptibus ejus, ſi quid opus erit: erit autem opus modico. Eſt enim tam parcus & continens, ut non ſolum delicias, verum etiam neceſſitates valetudinis frugalitate reſtringat; ego proficiſcenti tantum viatici dabo, quantum ſufficit eunti in tua. Vale.

Digitized by Google

XX. C. PLINIUS URSO SUO S.

ITERUM Bithyni poſt breve tempus à Julio Baſſo & Rufum Varenum Proconſulem detulerunt: Varenum, quem nuper adverſus Baſſum advocatum, & poſtularant, & acceperant. Inducti in Senatum, inquiſitionem poſtulaverunt; tum Varenus petit, ut ſibi quoque defenſionis cauſa evocare teſtes liceret. Recuſantibus Bithynis, cognitio ſuſcepta eſt. Egi ego pro Vareno non ſine eventu. Nam bene an male, liber indicabit. In actionibus enim utramque in partem fortuna dominatur: multum commendationis & detrahit & adfert memoria, vox, geſtus, tempus ipſum: poſtremo vel amor, vel odium rei. Liber offenſis, liber gratia, liber & ſecundis caſibus & adverſis caret. Reſpondit mihi Fontejus Magius, unus ex Bithynis, plurimis verbis, pauciſſimis rebus. Mos eſt pleriſque Græcorum, ut illis ſit pro copia volubilitas: tam longas, tamque rigidas periodos uno ſpiritu quaſi torrente contorquent. Ita Julius Candidus non invenuſte ſolet dicere, *aliud eſſe eloquentiam, aliud loquentiam.* Nam eloquentia

Digitized by Google

vix uni aut alteri, immo ſi Marco Antonio credimus, nemini: hæc vero, quam Candidus loquentiam appellat, multis atque etiam impudentiſſimo cuique maxime contingit. Poſtero die dixit pro Vareno Homullus callide, acriter, culte: contra Nigrinus preſſe, graviter, ornate. Cenſuit Acilius Rufus, Conſul deſignatus, inquiſitionem Bithynis dandam: poſtulationem Vareni ſilentio præteriit. Hæc forma neganda fuit. Cornelius Priſcus Conſularis, & accuſatoribus, quæ petebant, & reo tribuit, vicitque numero. Impetravimus rem, nec lege comprehenſam, nec ſatis uſitatam, juſtam tamen. Quare juſtam non ſum epiſtola executurus, ut deſideres actionem. Nam ſi verum eſt Homericum illud,

Τὴν γὰρ ἀοιδὴν μᾶλλον ἐπικλείουσ᾽ ἄνθρωποι,
Ἥπερ ἀκουόντεσσι νεωτάτη ἀμφιπέληται,

Apud te providendum eſt mihi, ne gratiam novitatis & florem, quæ oratiunculam meam vel maxime commendant, epiſtolæ loquacitate præcerpam. Vale.

Digitized by Google

XXI. C. PLINIUS RUFO SUO S.

Descenderam in Baſilicam Juliam, auditurus quibus proxima comperendinatione reſpondere debeam. Sedebant judices, Centumviri venerant, obverſabantur advocati; ſilentium longum, tandem à Prætore nuncius. Dimittuntur Centumviri: eximitur dies, me gaudente, qui nunquam ita paratus ſum, ut non mora læter. Cauſa dilationis, Nepos Prætor, qui legibus quærit. Propoſuerat breve edictum, admonebat accuſatores, admonebat reos, executurum ſe quæ Senatuſconſulto continerentur. Suberat edicto Senatuſconſultum hoc: *Omnes, qui quid negotii haberent, jurare prius, quam agerent, jubebantur, nihil ſe ob advocationem cuiquam dediſſe, promiſiſſe, caviſſe.* His enim verbis, ac mille præterea, & vænire advocationes, & emi vetabantur. Peractis tamen negotiis, permittebat pecuniam duntaxat decem millium dare. Hoc facto Nepotis commotus prætor, qui Centumviralibus præſidet, deliberaturus, an ſequeretur exemplum, inopinatum nobis otium dedit. Interim tota civi-

Digitized by Google

tate Nepotis edictum carpitur, laudatur. Multi, *Invenimus, qui curva corrigerent. Quid? ante hunc Prætores non fuerunt? Quis autem hic eſt, qui emendet publicos mores?* Alii contra, *Rectiſſime fecit, initurus magiſtratum: jura recognovit: Senatuſconſulta legit, reprimit noviſſimas pactiones: rem pulcherrimam turpiſſime vænire non patitur.* Tales ubique ſermones, qui tamen alterutram in partem ex eventu prævalebunt. Eſt omnino iniquum, ſed uſu receptum, quod honeſta conſilia, vel turpia, prout male aut proſpere cedunt, ita vel probantur, vel reprehenduntur. Inde plerumque eadem facta, modo diligentiæ, modo vanitatis, modo libertatis, modo furoris nomen accipiunt. Vale.

Digitized by Google

C. PLINII CÆCILII SECUNDI EPISTOLARUM

LIBER SEXTUS.

I. C. PLINIUS SECUNDUS TYRONI SUO S.

QUAMDIU ego trans Padum, tu in Piceno, minus te requirebam. Poſtquam ego in urbe, tu adhuc in Piceno, multo magis: ex quo ipſa loca, in quibus eſſe una ſolemus, acrius me tui commonent, ſeu, quod deſiderium abſentium nihil perinde, ac vicinitas acuit, quoque propius acceſſeris ad ſpem fruendi, hoc impatientius careas. Quicquid in cauſa, eripe me huic tormento: veni, aut ego illuc, unde inconſulte properavi, revertar, vel ob hoc ſolum, ut experiar an mihi, cum ſine me Romæ cœperis eſſe, ſimiles his epiſtolas mittas. Vale.

Digitized by Google

II. C. PLINIUS ARRIANO SUO S.

Soleo nonnunquam in judiciis quærere Marcum Regulum: nolo enim dicere, deſiderare. Cur ergo quæro? habebat ſtudiis honorem, timebat, pallebat, ſcribebat: quamvis non poſſet dediſcere illud ipſum, quod oculum modo dextrum, modo ſiniſtrum circumlinebat: dextrum, ſi à petitore, alterum, ſi à poſſeſſore eſſet acturus, quod candidum ſplenium in hoc aut illud ſupercilium transferebat: quod ſemper aruſpices conſulebat de actionis eventu, animi ſuperſtitione, ſed tamen à magno ſtudiorum honore veniebat. Jam illa perquam jucunda una dicentibus, quod libera tempora petebat, quod audituros corrogabat. Quid denique jucundius, quam ſub alterius invidia, quamdiu velis, & in alieno auditorio, quaſi deprehenſum commode dicere? Sed utcunque ſe habent iſta, bene fecit Regulus, quod eſt mortuus, melius ſi ante. Nunc enim ſane poterat ſine malo publico vivere ſub eo Principe, ſub quo nocere non poterat. Ideo fas eſt, nonnunquam eum quærere. Nam poſtquam obiit ille, increbuit

Digitized by Google

paſſim, & invaluit conſuetudo, binas vel ſingulas clepſydras, interdum & dimidias, & dandi & petendi. Nam & qui dicunt, egiſſe malunt, quam agere: & qui audiunt, finire quam judicare. Tanta negligentia, tanta deſidia, tanta denique irreverentia ſtudiorum, periculorumque eſt. An nos ſapientiores majoribus noſtris? nos legibus ipſis juſtiores, quæ tot horas, tot dies, tot comperendinationes largiuntur? Hebetes illi, & ſupra modum tardi? Nos apertius dicimus, celerius intelligimus, religioſius judicamus, qui paucioribus clepſydris præcipitamus cauſas, quam diebus explicari ſolebant. O Regule, qui ambitione ab omnibus obtinebas, quod fidei pauciſſimi præſtant! Equidem quoties judico, quod vel ſæpius facio quam dico, quantum quis plurimum poſtulat aquæ do. Etenim temerarium exiſtimo divinare, quam ſpatioſa ſit cauſa inaudita, tempuſque negotio finire, cujus modum ignores: præſertim cum primum religioni ſuæ judex patientiam debeat, quæ pars magna juſtitiæ eſt. At quædam ſupervacua dicuntur; etiam: ſed ſatius eſt & hæc dici, quam non dici neceſſaria. Præterea, an ſint ſupervacua, niſi cum audieris, ſcire non

Digitized by Google

poſſis. Sed de his melius coram, ut de pluribus vitiis civitatis. Nam tu quoque amore communium ſoles emendari cupere, quæ jam corrigere difficile eſt. Nunc reſpiciamus domos noſtras. Ecquid omnia in tua recte? in mea novi nihil. Mihi autem & gratiora ſunt bona, quod perſeverant: & leviora incommoda, quod aſſuevi. Vale.

III. C. PLINIUS VERO SUO S.

GRATIAS ago, quod agellum, quem nutrici meæ donaveram, colendum ſuſcepiſti. Erat, cum donarem centum millium nummûm: poſtea decreſcente reditu, etiam pretium minuit, quod nunc te curante, reparabit. Tu modo memineris commendari tibi à me non arbores, & terram, (quanquam hæc quoque) ſed munuſculum meum, quod eſſe quam fructuoſiſſimum non illius magis intereſt, quæ accepit, quam mea, qui dedi. Vale.

Digitized by Google

IV. C. PLINIUS CALPHURNIÆ SUÆ S.

NUNQUAM ſum magis de occupationibus meis queſtus, quæ me non ſunt paſſæ, aut proficiſcentem te valetudinis cauſa in Campaniam proſequi, aut profectam, è veſtigio ſubſequi. Nunc enim præcipue ſimul eſſe cupiebam, ut oculis meis crederem, quid viribus, quid corpuſculo acquireres, & qui denique receſſus, voluptates, regioniſque abundantiam inoffenſa tranſmitteres. Equidem etiam fortem te, non ſine cura deſiderarem. Eſt enim ſuſpenſum & anxium de eo, quem ardentiſſime diligas, interdum nihil ſcire. Nunc vero me cum abſentiæ, tum infirmitatis tuæ ratio, incerta & varia ſolicitudine exterret. Vereor omnia, imaginor omnia: quæque natura metuentium eſt, ea maxime mihi, quæ maxime abominor, fingo. Quo impenſius rogo, ut timori meo quotidie ſingulis, vel etiam binis epiſtolis conſulas. Ero enim ſecurior, dum lego, ſtatimque timebo, cum legero. Vale.

Digitized by Google

V. C. PLINIUS URSO SUO S.

Scripseram tenuiſſe Varenum, ut ſibi evocare teſtes liceret, quod pluribus æquum, quibuſdam iniquum, & quidem pertinaciter, viſum; maxime Licinio Nepoti, qui ſequenti Senatu, cum de rebus aliis referretur, de proximo Senatuſconſulto diſſeruit, finitamque cauſam retractavit. Addidit etiam, petendum à Conſulibus, ut referrent ſub exemplo legis ambitus, de lege repetundarum, an placeret in futurum ad eam legem adjici, ut ſicut accuſatoribus inquirendi, teſtibuſque denunciandi poteſtas ex ea lege eſſet: ita reis quoque fieret. Fuerunt quibus hæc ejus oratio, ut ſera & intempeſtiva, & præpoſtera, diſpliceret: quæ omiſſo contradicendi tempore caſtigaret peractum, cui potuiſſet occurrere. Jubentius quidem Celſus Prætor, tanquam emendatorem Senatus, & multis, & vehementer increpuit. Reſpondit Nepos, rurſuſque Celſus: neuter contumeliis temperavit. Nolo referre, quæ dici ab ipſis moleſte tuli: quo magis quoſdam è numero noſtro improbavi, qui modo ad Celſum, modo ad Ne-

Digitized by Google

potem, prout hic vel ille diceret, cupiditate audiendi curſitabant: & nunc quaſi ſtimularent & accenderent, nunc quaſi reconciliarent, componerentque: frequentius ſingulis, ambobus interdum propitium Cæſarem, ut in ludicro aliquo, precarentur. Mihi quidem illud etiam peracerbum fuit, quod ſunt alter alteri, quid pararent, indicati. Nam & Celſus Nepoti ex libello reſpondit, & Celſo Nepos ex pugillaribus. Tanta loquacitas amicorum, ut homines jurgaturi, idipſum invicem ſcirent, tanquam conveniſſent. Vale.

VI. C. PLINIUS FUNDANO SUO S.

Si quando, nunc præcipue cuperem eſſe te Romæ, & ſis rogo. Opus eſt mihi voti, laboris, ſolicitudinis ſocio. Petit honores Julius Naſo, petit cum multis, cum bonis, quos ut glorioſum, ſic eſt difficile ſuperare. Pendeo ergo, & exerceor ſpe, atque afficior metu, & me Conſularem eſſe non ſentio. Rurſus mihi videor omnium, quæ decurri, Candidatus. Meretur hanc curam longa mei charitate: eſt mihi cum illo non ſane paterna amicitia: neque enim po-

Digitized by Google

tuit eſſe per meam ætatem. Solebat tamen vix dum adoleſcentulo mihi pater ejus cum magna laude monſtrari. Erat non ſtudiorum tantum, verum etiam ſtudioſorum amantiſſimus, ac prope quotidie ad audiendos, quos tunc ego frequentabam, Quinctilianum & Niceten Sacerdotem, ventitabat: vir alioqui clarus & gravis, & qui prodeſſe filio memoria ſui debeat. Sed multi nunc in Senatu, quibus ignotus ille, multi, quibus notus, ſed non niſi viventes reverentur: quo magis huic, omiſſa gloria patris, in qua magnum ornamentum, gratia infirma, ipſi enitendum & laborandum eſt. Quod quidem ſemper, quaſi provideret hoc tempus, ſedulo fecit, paravit amicos, quos paraverat, coluit: me certe, ut primum ſibi ætas judicare permiſit, ad amorem imitationemque delegit. Dicenti mihi ſolicite adſiſtit, aſſidet recitanti: primus etiam & cum maxime naſcentibus opuſculis meis intereſt, nunc ſolus, ante cum fratre, cujus nuper amiſſi ego ſuſcipere partes, ego vicem debeo implere. Doleo enim & illum immatura morte indigniſſime raptum, & hunc optimi fratris adjumento deſtitutum, ſoliſque amicis relictum. Quibus ex cauſis exigo, ut ve-

Digitized by Google

nias, & ſuffragio meo tuum jungas, permultum intereſt mea, te oſtentare & mecum circumire. Ea eſt auctoritas tua, ut putem me efficacius tecum etiam meos amicos rogaturum. Abrumpe, ſi qua te retinent. Hoc tempus meum, hoc fides, hoc etiam dignitas poſtulat. Suſcepi Candidatum & ſuſcepiſſe me notum eſt: ego ambio, ego periclitor. In ſumma, ſi datur Naſoni quod petit, illius honor: ſi negatur, mea repulſa eſt. Vale.

VII. C. PLINIUS CALPHURNIÆ SUÆ S.

SCRIBIS te abſentia mea non mediocriter affici: unumque habere ſolatium, quod pro me libellos meos teneas, ſæpe etiam in veſtigio meo colloces: gratum eſt, quod nos requiris, quod his fomentis acquieſcis. Invicem ego epiſtolas tuas lectito, atque identidem in manus quaſi novas ſumo; ſed eo magis ad deſiderium tui accendor. Nam cujus literæ tantum habent ſuavitatis, hujus ſermonibus quantum dulcedinis ineſt? Tu tamen frequentiſſime ſcribe, licet hoc ita me delectet ut torqueat. Vale.

Digitized by Google

VIII. C. PLINIUS PRISCO SUO S.

Attilium Creſcentem & noſti & amas. Quis enim illum ſpectatior paulo, aut non novit, aut non amat? Hunc ego non ut multi, ſed arctiſſime diligo. Oppida noſtra unius diei itinere dirimuntur, ipſi amare invicem, qui eſt flagrantiſſimus amor, adoleſcentuli cœpimus. Manſit hic poſtea, nec refrixit judicio, ſed invaluit. Sciunt qui alterutrum noſtrûm familiarius intuentur. Nam & ille amicitiam meam latiſſima prædicatione circumfert, & ego præ me fero, quam ſit mihi curæ modeſtia, quies, ſecuritas ejus. Quin etiam cum inſolentiam cujuſdam tribunatum plebis inituri vereretur, idque indicaſſet mihi, reſpondi:

Οὔτις ἐμεῦ ζῶντος καὶ ἐπὶ χθονὶ δερκομένοιο,
Σοὶ κοίλης παρὰ νηυσὶ βαρείας χεῖρας ἐποίσει,

Quorſum hæc? Ut ſcias non poſſe Attilium, me incolumi, injuriam accipere. Iterum dices: Quorſum hæc? Debuit ei pecuniam Valerius Varus: hujus eſt hæres Maximus noſter, quem & ipſe amo: ſed conjunctius tu. Rogo ergo, exigo etiam pro jure amicitiæ, cures, ut Attilio

Digitized by Google

meo ſalva ſit non ſors modo, ſed etiam uſura plurium annorum. Homo eſt alieni abſtinentiſſimus, ſui diligens, nullis quæſtibus ſuſtinetur, nullus illi, niſi ex frugalitate reditus. Nam ſtudia, quibus plurimum præſtat, ad voluptatem tantum & gloriam exercet: gravis eſt ei vel minima jactura, quia reparare quod amiſeris gravius eſt. Exime hunc illi, exime hunc mihi ſcrupulum: ſine me ſuavitate ejus, ſine leporibus perfrui. Neque enim poſſum triſtem videre, cujus hilaritas me triſtem eſſe non patitur. In ſumma noſti facetias hominis: quas velim attendas, ne in bilem & amaritudinem vertat injuria. Quam vim habeat offenſus, crede ei, quam in amore habet. Non feret magnum & liberum ingenium cum contumelia damnum. Verum ut ferat ille, ego meum damnum, meam contumeliam vindicabo: ſed non tanquam pro mea, hoc eſt gravius, iraſcar. Quanquam quid denunciationibus & quaſi minis ago? Quin potius ut cœperam, rogo, oro, des operam, ne ille ſe, quod validiſſime vereor, à me, ego me neglectum à te putem. Dabis autem, ſi hoc perinde curæ eſt tibi, quam illud mihi. Vale.

Digitized by Google

IX. C. PLINIUS TACITO SUO S.

Commendas mihi Julium Naſonem Candidatum. Naſonem mihi? quid ſi meipſum? Fero tamen & ignoſco. Eundem enim commendaſſem tibi, ſi te Romæ morante, ipſe abfuiſſem. Habet hoc ſolicitudo, quod omnia neceſſaria putat. Tu tamen cenſeo alios roges: ego precum tuarum miniſter, adjutor, particeps ero. Vale.

X. C. PLINIUS ALBINO SUO S.

Cum veniſſem in ſocrus meæ villam Alſienſem, quæ aliquando Rufi Virginii fuit, ipſe mihi locus optimi illius & maximi viri deſiderium non ſine dolore renovavit. Hunc enim incolere ſeceſſum, atque etiam ſenectutis ſuæ nidulum vocare conſueverat. Quocunque me contuliſſem, illum animus, illum oculi requirebant. Libuit etiam monumentum ejus videre, & vidiſſe pœnituit. Eſt enim adhuc imperfectum, nec difficultas operis in cauſa, modici, ac potius exigui, ſed inertia ejus, cui

Digitized by Google

cura mandata eſt. Subit indignatio cum miſeratione: poſt decimum mortis annum reliquias, neglectumque cinerem ſine titulo, ſine nomine jacere, cujus memoria orbem terrarum gloria pervagetur. At ille mandaverat, caveratque, ut divinum illud & immortale factum verſibus inſcriberetur:

Hic ſitus eſt Rufus, pulſo qui Vindice quondam,
Imperium aſſeruit non ſibi, ſed patriæ.

Tam rara in amicitiis fides, tam parata oblivio mortuorum, ut ipſi nobis debeamus etiam conditoria exſtruere, omniaque hæredum officia præſumere. Nam cui non eſt verendum, quod videmus accidiſſe Virginio? cujus injuriam ut indigniorem, ſic etiam notiorem ipſius claritas facit. Vale.

XI. C. PLINIUS MAXIMO SUO S.

O DIEM lætum! adhibitus in conſilium à præfecto urbis audivi ex diverſo agentes ſummæ ſpei, ſummæ indolis juvenes duos, Fuſcum Salinatorem, & Numidium Quadratum, egregium par, nec modo temporibus noſtris, ſed literis ipſis ornamento futurum. Mira utrique

Digitized by Google

probitas, conſtantia ſalva, decorus habitus, os planum, vox virilis, tenax memoria, magnum ingenium, judicium æquale, quæ ſingula mihi voluptati fuerunt: atque inter hæc illud quod & ipſi me ut rectorem, ut magiſtrum intuebantur: & ii qui audiebant me æmulari, meis inſtare veſtigiis videbantur. O diem (repetam enim) lætum, notandumque mihi candidiſſimo calculo! Quid enim aut publice lætius quam clariſſimos juvenes nomen & famam ex ſtudiis petere? aut mihi optatius, quam me ad recta tendentibus quaſi exemplar eſſe propoſitum? Quod gaudium, ut perpetuo capiam, deos oro: ac eoſdem teſtes peto, ut omnes qui me imitari tanti putabunt, meliores eſſe quam me, velint. Vale.

XII. C. PLINIUS FABATO PROSOCERO SUO S.

Tu vero non debes ſuſpenſa manu commendare mihi, quos tuendos putas. Nam & te decet multis prodeſſe, & me ſuſcipere quicquid ad curam tuam pertinet. Itaque Vectio Priſco quantum plurimum potuero præſtabo, præſer-

Digitized by Google

tim in arena mea, hoc eſt apud Centumviros. Epiſtolarum, quas mihi, ut ais, aperto pectore ſcripſiſti, oblivifci me jubes: at ego nullarum libentius memini. Ex illis enim vel præcipue ſentio quantopere me diligas, cum ſic exegeris mecum ut ſolebas cum tuo filio. Nec diſſimulo, hoc mihi jucundiores eas fuiſſe, quod habebam bonam cauſam, cum ſummo ſtudio curaſſem, quod tu curari volebas. Proinde etiam atque etiam rogo, ut mihi ſemper eadem ſimplicitate, quoties ceſſare videbor, (nunquam enim ceſſabo) convitium facias. Quod & ego intelligam à ſummo amore proficiſci, & tu non meruiſſe me gaudeas. Vale.

XIII. C. PLINIUS URSO SUO S.

UNQUAMNE vidiſti quenquam tam laborioſum & exercitum, quam Varenum meum? cui, quod ſumma contentione impetraverat, defendendum, & quaſi rurſus petendum fuit. Bithyni Senatuſconſultum apud Conſules carpere & labefactare ſunt auſi, atque etiam abſente Principe criminari: ab illo ad Senatum remiſſi, non deſtiterunt. Egit Claudius Ca-

Digitized by Google

pito irreverenter magis quam conſtanter, ut qui ipſum Senatuſconſultum apud Senatum accuſaret. Reſpondit Fronto Catius graviter & firme: Senatus ipſe mirificus. Nam illi quoque qui prius negarant Vareno quæ petebat, eadem danda, poſtquam erant data, cenſuerunt. Singulos enim, integra re, diſſentire fas eſſe, peracta, quod pluribus placuiſſet, cunctis tuendum. Acilius tantum Rufus, & cum eo ſeptem an octo? ſeptem immo, in priore ſententia perſeverarunt. Erant in hac paucitate nonnulli, quorum temporaria gravitas, vel potius gravitatis imitatio ridebatur. Tu tamen æſtima quantum nos in ipſa pugna certaminis maneat, cujus quaſi præluſio atque præcurſio has contentiones excitavit. Vale.

XIV. C. PLINIUS MAURICO SUO S.

SOLICITAS me in Formianum. Veniam ea conditione, ne quid contra commodum tuum facias: qua pactione invicem mihi caveo. Neque enim mare & litus, ſed te, otium, libertatem ſequor: alioqui ſatius eſt in urbe remanere. Oportet enim omnia aut ad alienum

Digitized by Google

arbitrium, aut ad ſuum facere: mei certe ſtomachi hæc natura eſt, ut nihil niſi totum & merum velit. Vale.

XV. C. PLINIUS ROMANO SUO S.

MIRIFICÆ rei non interfuiſti: ne ego quidem, ſed me recens fabula excepit. Paſſienus Paulus ſplendidus eques Romanus, & inprimis eruditus, ſcribit elegos. Gentilicium hoc illi. Eſt enim municeps Propertii, atque etiam inter majores ſuos Propertium numerat. Is cum recitaret, ita cœpit dicere, *Priſce jubes?* Ad hoc Jabolenus Priſcus, (aderat enim ut Paulo amiciſſimus) *Ego vero non jubeo.* Cogita qui riſus hominum, qui joci. Eſt omnino Priſcus dubiæ ſanitatis: intereſt tamen officiis, adhibetur conſiliis, atque etiam jus civile publice reſpondet: quo magis quod tunc fecit, & ridiculum & notabile fuit. Interim Paulo aliena deliratio aliquantum frigoris attulit. Tam ſollicite recitaturis providendum eſt, non ſolum ut ſint ipſi ſani, verum etiam ut ſanos adhibeant. Vale.

Digitized by Google

XVI. C. PLINIUS TACITO SUO S.

PETIS ut tibi avunculi mei exitum ſcribam, quo verius tradere poſteris poſſis. Gratias ago. Nam video, morti ejus, ſi celebretur à te, immortalem gloriam eſſe propoſitam. Quamvis enim pulcherrimarum clade terrarum, ut populi, ut urbes memorabili caſu, quaſi ſemper victurus occiderit: quamvis ipſe plurima opera & manſura condiderit, multum tamen perpetuitati ejus ſcriptorum tuorum æternitas addet. Equidem beatos puto, quibus deorum munere datum eſt, aut facere ſcribenda aut ſcribere legenda: beatiſſimos vero quibus utrumque: horum in numero avunculus meus & ſuis libris & tuis erit. Quo libentius ſuſcipio, depoſco etiam quod injungis. Erat Miſeni, claſſemque imperio præſens regebat. Nono Calend. Septembr. hora diei fere ſeptima, mater mea indicat ei, apparere nubem inuſitata & magnitudine & ſpecie. Uſus ille ſole, mox frigida, guſtaverat jacens, ſtudebatque: poſcit ſoleas, aſcendit locum, ex quo maxime miraculum illud conſpici poterat. Nubes (incertum procul

Digitized by Google

intuentibus ex quo monte, Veſuvium fuiſſe poſtea cognitum eſt) oriebatur, cujus ſimilitudinem & formam non alia magis arbor quam pinus expreſſerit. Nam longiſſimo velut trunco elata in altum, quibuſdam ramis diffundebatur. Credo quia recenti ſpiritu evecta, deinde ſeneſcente eo deſtituta, aut etiam pondere ſuo victa, in latitudinem evaneſcebat: candida interdum, interdum ſordida & maculoſa, prout terram cineremve ſuſtulerat. Magnum propiuſque noſcendum ut eruditiſſimo viro viſum. Jubet liburnicam aptari: mihi ſi venire una vellem, facit copiam. Reſpondi, ſtudere me malle: & forte ipſe, quod ſcriberem, dederat. Egrediebatur domo, accipit codicillos. Retinæ claſſiarii imminenti periculo exterriti (nam villa ea ſubjacebat, nec ulla niſi navibus fuga) ut ſe tanto diſcrimine eriperet, orabant. Non vertit ille conſilium, ſed quod ſtudioſo animo inchoaverat, obit maximo. Deducit quadriremes, aſcendit ipſe non Retinæ modo, ſed multis (erat enim frequens amœnitas oræ) laturus auxilium. Properat illuc, unde alii fugiunt: rectumque curſum, recta gubernacula in periculum tenet, adeo ſolutus metu, ut omnes illius

Digitized by Google

mali motus, omnes figuras, ut deprehenderat oculis, dictaret enotaretque. Jam navibus cinis inciderat, quo propius accederet, calidior & denſior, jam pumices etiam, nigrique & ambuſti, & fracti igne lapides. Jam vadum ſubitum, ruinaque montis litora obſtantia, cunctatuſque paulum, an retro flecteret, mox gubernatori, ut ita faceret monenti, *Fortes*, inquit, *fortuna juvat: Pomponianum pete.* Stabiis erat, diremptus ſinu medio. Nam ſenſim circumactis curvatiſque litoribus mare infunditur. Ibi, quanquam nondum periculo appropinquante, conſpicuo tamen, & cum creſceret, proximo, ſarcinas contulerat in naves, certus fugæ, ſi contrarius ventus reſediſſet: quo tunc avunculus meus ſecundiſſimo invectus complectitur trepidantem, conſolatur, hortatur: utque timorem ejus, ſua ſecuritate leniret, deferri ſe in balineum jubet, lotus accubat, cœnat, atque hilaris, aut, quod eſt æque magnum, ſimilis hilari. Interim è Veſuvio monte pluribus locis latiſſimæ flammæ, altaque incendia relucebant, quorum fulgor & claritas tenebris noctis excitabatur. Ille agreſtium trepidatione, igni relictas deſertaſque villas per ſolitudinem ardere, in reme-

Digitized by Google

dium formidinis dictitabat: tum ſe quieti dedit & quievit, veriſſimo quidem ſomno. Nam meatus animæ, qui illi propter amplitudinem corporis gravior & ſonantior erat, ab iis qui limini obſervabantur, audiebatur. Sed area ex qua zeta adibatur, ita jam cinere, mixtiſque pumicibus oppleta ſurrexerat, ut ſi longior in cubiculo mora eſſet, exitus negaretur. Excitatus procedit, ſeque Pomponiano, cæteriſque qui pervigilarant, reddit. In commune conſultant, an intra tecta ſubſiſtant, an in aperto vagentur. Nam crebris vaſtiſque tremoribus tecta nutabant, & quaſi emota ſedibus ſuis nunc huc, nunc illuc abire, aut referri videbantur. Sub dio rurſus, quanquam levium exeſorumque pumicum caſus metuebatur. Quod tamen periculorum collatio elegit, & apud illum quidem ratio rationem, apud alios timorem timor vicit, cervicalia capitibus impoſita linteis conſtringunt. Id munimentum adverſus decidentia fuit. Jam dies alibi, illic nox omnibus noctibus nigrior denſiorque: quam tamen faces multæ, variaque limina ſolvebant. Placuit egredi in litus, & è proximo aſpicere, ecquid jam mare admitteret, quod adhuc vaſtum & adverſum perma-

R

Digitized by Google

nebat. Ibi ſuper abjectum linteum recubans, ſemel atque iterum frigidam popoſcit, hauſitque: deinde flammæ, flammarumque prænuncius odor ſulfuris, alios in fugam vertunt, excitavit illum. Innixus ſervis duobus aſſurrexit, & ſtatim concidit, ut ego conjecto, craſſiore caligine ſpiritu obſtructo, clauſoque ſtomacho, qui illi natura, invalidus & anguſtus, & frequenter interæſtuans erat. Ubi dies redditus, is ab eo quem noviſſime viderat, tertius, corpus inventum eſt integrum, illæſum opertumque ut fuerat indutus. Habitus corporis quieſcenti, quam defuncto ſimilior. Interim Miſeni ego & mater. Sed nihil ad hiſtoriam, nec tu aliud, quam de exitu ejus ſcire voluiſti. Finem ergo faciam: unum adjiciam, omnia me quibus interfueram, quæque ſtatim, cum maxime vera memorantur, audiveram, vere perſecutum: tu potiſſima excerpes. Aliud eſt enim epiſtolam, aliud hiſtoriam: aliud amico, aliud omnibus ſcribere. Vale.

Digitized by Google

XVII. C. PLINIUS RESTITUTO SUO S.

Indignatiunculam, quam in cujuſdam amici auditorio cepi, non poſſum mihi temperare, quo minus apud te, quia non contigit coram, per epiſtolam effundam. Recitabatur liber abſolutiſſimus: hunc duo, aut tres, ut ſibi & paucis videntur, diſerti, ſurdis mutiſque ſimiles audiebant. Non labra diduxerunt, non moverunt manum, non denique aſſurrexerunt ſaltem laſſitudine ſedendi. Quæ tanta gravitas? quæ tanta ſapientia? quæ immo pigritia, arrogantia, ſiniſteritas, ac potius amentia? in hoc totum diem impendere, ut offendas, ut inimicum relinquas: ad quem tanquam amiciſſimus veneris? Diſertior ipſe es? tanto magis ne invideris. Nam qui invidet, minor eſt. Denique ſive plus, ſive minus, ſive idem præſtas, lauda, vel inferiorem, vel ſuperiorem, vel parem. Superiorem, quia niſi laudandus ille non eſt, non potes ipſe laudari: inferiorem, aut parem, quia pertinet ad tuam gloriam quam maximum videri, quem præcedis, vel exæquas. Equidem omnes, qui aliquid in ſtudiis faciunt, ve-

Digitized by Google

nerari etiam, mirarique ſoleo. Eſt enim res difficilis, ardua, faſtidioſa, & quæ eos à quibus contemnitur, dedignatur. Niſi forte aliud judicas tu. Quanquam, quis uno te reverentior hujus operis, quis benignior æſtimator? Qua ratione ductus, tibi potiſſimum indignationem meam prodidi, quem habere ſocium maxime poteram. Vale.

XVIII. C. PLINIUS SABINO SUO S.

ROGAS ut agam Firmanorum publicam cauſam: quod ego, quanquam plurimis occupationibus diſtentus, adnitar. Cupio enim & ornatiſſimam Coloniam advocationis officio, & te, gratiſſimo tibi munere obſtringere. Nam cum familiaritatem noſtram, ut ſoles prædicare, ad præſidium ornamentumque tibi ſumpſeris, nihil eſt quod negare debeam, præſertim pro patria petenti. Quid enim precibus aut honeſtius piis, aut efficacius amantis? Proinde Firmanis tuis, ac jam potius noſtris, obliga fidem meam; quos labore & ſtudio meo dignos, cum ſplendor ipſorum tum hoc maxime pollicetur, quod credibile eſt optimos eſſe, inter quos tu talis extiteris. Vale.

Digitized by Google

XIX. C. PLINIUS NEPOTI SUO S.

SCIS tu acceſſiſſe pretium agris, præcipue ſuburbanis. Cauſa ſubitæ caritatis, res multis agitata ſermonibus, proximis comitiis honeſtiſſimas voces Senatui expreſſit: *Candidati ne conviventur, ne mittant munera, ne pecunias deponant.* Ex quibus duo priora tam aperte quam immodice fiebant: hoc tertium, quanquam occultaretur, pro comperto habebatur. Homulus deinde noſter vigilanter uſus hoc conſenſu Senatus, ſententiæ loco poſtulavit, ut Conſules deſiderium univerſorum notum Principi facerent, peterentque ſicut aliis vitiis huic quoque providentia ſua occurreret. Occurrit. Nam ſumptus candidatorum, fœdos illos & infames ambitus lege reſtrinxit. Eoſdem patrimonii tertiam partem conferre juſſit in ea quæ ſolo continerentur, deforme arbitratus (ut erat) honorem petituros, urbem, Italiamque, non pro patria, ſed pro hoſpitio, aut ſtabulo quaſi peregrinantes habere. Concurſant ergo candidati certatim, quicquid venale audiunt, emptitant: ut ſint quoque plura venalia, efficiunt.

Digitized by Google

Proinde, ſi pœnitet te Italicorum prædiorum, hoc vendendi tempus, tam Hercule, quam in provinciis comparandi, dum iidem candidati illic vendunt, ut hîc emant. Vale.

XX. C. PLINIUS CORNELIO TACITO SUO S.

Ais te adductum literis, quas exigenti tibi de morte avunculi mei ſcripſi, cupere cognoſſcere, quos ego Miſeni relictus (id enim ingreſſus litus abruperam) non ſolum metus verum etiam caſus pertulerim. *Quanquam animus meminiſſe horret, incipiam.* Profecto avunculo, ipſe reliquum tempus ſtudiis (ideo enim remanſeram) impendi, mox balineum, cœna, ſomnus inquietus & brevis. Præceſſerat per multos dies tremor terræ minus formidoloſus, quia Campaniæ ſolitus: illa vero nocte ita invaluit, ut non moveri omnia, ſed everti crederentur. Irrumpit cubiculum meum mater: ſurgebam invicem, ſi quieſceret, excitaturus. Reſedimus in area domus, quæ mare à tectis modico ſpatio dividebat. Dubito conſtantiam vocare, an imprudentiam debeam: agebam enim duodeviceſimum

Digitized by Google

annum. Poſco librum Titi Livii, & quaſi per otium lego, atque etiam ut cœperam, excerpo. Ecce amicus avunculi, qui nuper ad eum ex Hiſpania venerat, ut me, & matrem ſedentes, me vero etiam legentem videt, illius patientiam, ſecuritatem meam corripit: nihilo ſegnius ego intentus in librum. Jam hora diei prima, & adhuc dubius, & quaſi languidus dies, jam quaſſatis circumjacentibus tectis, quanquam in aperto loco, anguſto tamen magnus & certus ruinæ metus. Tum demum excedere oppido viſum. Sequitur vulgus attonitum, quodque in pavore ſimile prudentiæ, alienum conſilium ſuo præfert, ingentique agmine abeuntes premit & impellit. Egreſſi tecta conſiſtimus, multa ibi miranda, multas formidines patimur. Nam vehicula, quæ produci juſſeramus, quanquam in planiſſimo campo, in contrarias partes agebantur: ac ne lapidibus quidem fulta, in eodem veſtigio quieſcebant. Præterea mare in ſe reſorberi, & tremore terræ quaſi repelli videbamus. Certe proceſſerat litus, multaque animalia maris in ſiccis arenis detinebat. Ab altero latere nubes atra & horrenda ignei ſpiritus tortis vibratiſque diſcurſibus rupta, in

Digitized by Google

longas flammarum figuras dehiſcebat, fulgoribus illæ & ſimiles & majores erant. Tum vero ille idem ex Hiſpania amicus acrius & inſtantius, *Si frater*, inquit, *tuus, tuus avunculus, vivit, vult vos eſſe ſalvos : ſi periit, ſuperſtites voluit. Proinde quid ceſſatis evadere?* Reſpondimus, *Non commiſſuros nos, ut de ſalute ejus incerti, noſtræ conſuleremus.* Non moratus ultra proripit ſe, effuſoque curſu periculo aufertur: nec multo poſt, illa nubes deſcendere in terras, operire maria. Cinxerat Capreas, & abſconderat: Miſeni quod procurrit, abſtulerat. Tum mater orare, hortari, jubere quoquo modo fugerem. Poſſe enim juvenem, *ſe & annis & corpore gravem bene morituram, ſi mihi cauſa mortis non fuiſſet.* Ego contra, *ſalvum me, niſi una, non futurum:* deinde manum ejus amplexus, addere gradum cogo: paret ægre, incuſatque ſe quod me moretur. Jam cinis adhuc tamen rarus, reſpicio, denſa caligo tergis imminebat, quæ nos, torrentis modo infuſa terræ, ſequebatur. *Deflectamus* (inquam,) *dum videmus, ne in via ſtrati, comitantium turba in tenebris obteramur.* Vix conſideramus, & mox non qualis illunis, & nubila, ſed qualis in locis clauſis lu-

Digitized by Google

mine extincto: audires ululatus fœminarum, infantium queritatus, clamores virorum: alii parentes, alii liberos, alii conjuges vocibus requirebant, vocibus noſcitabant: hi ſuum caſum, illi ſuorum miſerabantur: erant qui metu mortis mortem precarentur. Multi ad deos manus tollere: plures nuſquam jam deos ullos, æternamque illam & noviſſimam noctem mundo interpretabantur. Nec defuerunt qui fictis mentitiſque terroribus vera pericula augerent. Aderant qui Miſeni illud fuiſſe, illud ardere falſo, ſed credentibus, nunciabant. Paululum reluxit, quod non dies nobis, ſed adventantis ignis indicium videbatur: & ignis quidem longius ſubſtitit: tenebræ rurſus, cinis rurſus multus & gravis: hunc identidem aſſurgentes excutiebamus, operti alioqui, atque etiam obliſi pondere eſſemus. Poſſem gloriari, non gemitum mihi, non vocem parum fortem in tantis periculis excidiſſe, niſi me cum omnibus, omnia mecum perire miſero, magno tamen mortalitatis ſolatio credidiſſem. Tandem illa caligo tenuata quaſi in fumum, nebulamve deceſſit: Mox dies verus, ſol etiam effulſit, luridus tamen, qualis eſſe, cum deficit, ſolet. Occur-

Digitized by Google

ſabant trepidantibus adhuc oculis mutata omnia, altoque cinere tanquam nive obducta. Regreſſi Miſenum, curatis utcunque corporibus, ſuſpenſam dubiamque noctem, ſpe ac metu exegimus: metus prævalebat. Nam & tremor terræ perſeverabat, & plerique lymphati terrificis vaticinationibus, & ſua & aliena mala ludificabantur. Nobis tamen ne tunc quidem, quanquam & expertis periculum, & exſpectantibus, abeundi conſilium donec de avunculo nuncius. Hæc nequaquam hiſtoria digna, non ſcripturus, leges, & tibi ſcilicet, qui requiſiſti, imputabis, ſi digna ne epiſtola quidem videbuntur. Vale.

XXI. C. PLINIUS CANINIO SUO S.

SUM ex iis, qui mirer antiquos: non tamen, ut quidam, temporum noſtrorum ingenia deſpicio. Neque enim quaſi laſſa & effœta natura, ut nihil jam laudabile pariat. Atque adeo nuper audii Verginium Romanum paucis legentem comœdiam ad exemplar veteris comœdiæ ſcriptam, tam bene, ut eſſe quandoque poſſit exemplar. Neſcio an noris hominem, quanquam

Digitized by Google

noſſe debes. Eſt enim probitate morum, ingenii elegantia, operum varietate monſtrabilis. Scripſit mimiambos tenuiter, argute, venuſte, atque in hoc genere eloquentiſſime. Nullum eſt enim genus, quod abſolutum, non poſſit eloquentiſſimum dici. Scripſit comœdias, Menandrum, alioſque ætatis ejuſdem æmulatus. Licet has inter Plautinas Terentianaſque numeres. Nunc primum ſe in vetere comœdia, ſed non tanquam inciperet, oſtendit: non illi vis, non granditas, non ſubtilitas, non amaritudo, non dulcedo, non lepos defuit. Ornavit virtutes, inſectatus eſt vitia, fictis nominibus decenter, veris uſus eſt apte. Circa me tantum benignitate nimia modum exceſſit, niſi quod tamen poëtis mentiri licet. In ſumma extorquebo ei librum, legendumque, immo ediſcendum mittam tibi. Neque enim dubito futurum, ut non deponas, ſi ſemel ſumpſeris. Vale.

XXII. C. PLINIUS TYRONI SUO S.

MAGNA res acta eſt omnium, qui ſunt provinciis præfuturi, magna omnium, qui ſe ſimpliciter credunt amicis. Luſtricus Bruttianus

Digitized by Google

cum Montanum Atticinum comitem ſuum in multis flagitiis deprehendiſſet, Cæſari ſcripſit, Atticinus flagitiis addidit, ut quem deceperat, accuſaret. Recepta cognitio eſt. Fui in conſilio, egit uterque pro ſe, egit autem carptim, & κατὰ κεφάλαια: quo genere veritas ſtatim oſtenditur. Protulit Bruttianus teſtamentum ſuum, quod Atticini manu ſcriptum eſſe dicebat. Hoc enim & arcana familiaritas, & querendi de eo, quem ſic amaſſet, neceſſitas indicabatur. Enumeravit crimina fœda manifeſtaque. Ille cum diluere non poſſet, ita regeſſit, ut dum defenditur, turpis: dum accuſat, ſceleratus probaretur. Corrupto enim ſcribæ ſervo, interceperat commentarios, interciderat-que, ac per ſummum nefas utebatur adverſus amicum crimine ſuo. Fecit pulcherrime Cæſar. Non enim de Bruttiano, ſed ſtatim de Atticino perrogavit. Damnatus & in inſulam relegatus: Bruttiano juſtiſſimum integritatis teſtimonium redditum, quem quidem etiam conſtantiæ gloria ſecuta eſt. Nam defenſus expeditiſſime, accuſavit vehementer, nec minus acer quam bonus & ſincerus apparuit. Quod tibi ſcripſi, ut te ſortitum provinciam

Digitized by Google

præmonerem, plurimum tibi credas, nec cuiquam ſatis fidas: deinde ſcias, ſi quis forte, quod abominor, fallat, paratam ultionem, qua tamen ne ſit opus, etiam atque etiam attende. Neque enim tam jucundum eſt vindicari, quam decipi miſerum. Vale.

XXIII. C. PLINIUS TRIARIO SUO S.

IMPENSE petis, ut agam cauſam pertinentem ad curam tuam, pulchram alioquin & famoſam: faciam, ſed non gratis. Quî fieri poteſt (inquis) ut non gratis? tu potes. Exigam enim mercedem honeſtiorem gratuito patrocinio. Peto atque etiam paciſcor, ut ſimul agat Cremutius Ruſo, ſolitum hoc mihi, & jam in pluribus claris adoleſcentibus factitatum. Nam mire concupiſco bonos juvenes oſtendere foro, aſſignare famæ. Quod ſi cui, præſtare Ruſoni meo debeo, vel propter natales ipſius, vel propter eximiam mei caritatem: quem magni æſtimo in iiſdem judiciis, ex iiſdem etiam partibus conſpici, audiri. Obliga me, obliga antequam dicat. Nam cum dixerit, gratias ages. Spondeo, ſolicitudini tuæ, ſpei meæ, magni-

Digitized by Google

tudini cauſæ ſuffecturum. Eſt indolis optimæ, brevi producturus alios, ſi interim provectus fuerit à nobis. Neque enim cuiquam tam clarum ſtatim ingenium eſt, ut poſſit emergere, niſi illi materia, occaſio, fautor etiam commendatorque contingat. Vale.

XXIV. C. PLINIUS MACRO SUO S.

QUAM multum intereſt, quid à quoque fiat! Eadem enim facta claritate vel obſcuritate facientium, aut tolluntur altiſſime, aut humillime deprimuntur. Navigabam per Larium noſtrum, cum ſenior amicus oſtendit mihi villam, atque etiam cubiculum quod in lacum prominet. *Ex hoc* (inquit) *aliquando municeps noſtra cum marito ſe præcipitavit.* Cauſam requiſivi. Maritus ex diutino morbo circa velanda corporis ulceribus putreſcebat: Uxor, ut inſpiceret, exegit: neque enim quenquam fidelius judicaturum, poſſetne ſanari. Vidit, deſperavit. Hortata eſt, ut moreretur, comeſque ipſa mortis, dux, immo & exemplum & neceſſitas fuit. Nam ſe cum marito ligavit, abjecitque in lacum. Quod factum, ne mihi quidem, qui

Digitized by Google

municeps, niſi proxime, auditum eſt: non quia minus illo clariſſimo Arriæ facto, ſed quia minor eſt ipſa. Vale.

XXV. C. PLINIUS HISPANO SUO S.

Scribis, Robuſtum, ſplendidum equitem Rom. cum Attilio Scauro amico meo Ocriculum uſque commune iter peregiſſe: deinde nuſquam comparuiſſe: petis ut Scaurus veniat, noſque, ſi poteſt, in aliqua inquiſitionis veſtigia inducat. Veniet, vereor ne fruſtra. Suſpicor enim tale neſcio quid Robuſto accidiſſe, quale aliquando Metilio Criſpo, municipi meo. Huic ego ordines impetraveram, atque etiam proficiſcenti quadraginta millia nummûm ad inſtruendum ſe ornandumque donaveram: nec poſtea aut epiſtolas ejus, aut aliquem de exitu nuncium accepi. Interceptuſne ſit à ſuis, an cum ſuis, dubium: certe non ipſe, non quiſquam ex ſervis ejus apparuit. Utinam ne in Robuſto idem experiamur! tamen accerſamus Scaurum. Demus hoc tuis, demus optimi adoleſcentis honeſtiſſimis precibus, qui pietate ſumma, mira etiam ſagacitate patrem quærit:

Digitized by Google

dii faveant, ut ſic inveniat ipſum, quemadmodum jam cum quo fuiſſet, invenit! Vale.

XXVI. C. PLINIUS SERVIANO SUO S.

Gaudeo & gratulor, quod Fuſco Salinatori filiam tuam deſtinaſti. Domus patricia, pater honeſtiſſimus, mater pari laude. Ipſe eſt ſtudioſus, literatus, etiam diſertus, puer ſimplicitate, comitate juvenis, ſenex gravitate: neque amore decipior. Amo quidem effuſe (ita officiis, ita reverentia meruit) judico tamen, & quidem tanto acrius, quanto magis amo: tibique, ut qui exploraverim, ſpondeo habiturum te generum, quo melior fingi, ne voto quidem potuit. Supereſt, ut avum te quam maturiſſime ſimillimum ſui faciat. Quam fœlix tempus illud quo mihi liberos illius, nepotes tuos, ut meos vel liberos vel nepotes ex veſtro ſinu ſumere, & quaſi pari jure tenere continget! Vale.

XXVII. C. PLINIUS SEVERO SUO S.

Rogas, ut cogitem, quid deſignatus Conſul in honorem Principis cenſeas. Facilis inven-

Digitized by Google

tio, non facilis electio. Eſt enim ex virtutibus ejus larga materia, tamen quod ſentiam, indicabo, ſi prius hæſitationem meam oſtendero. Dubito, num idem tibi ſuadere, quod mihi debeam. Deſignatus ego Conſul, omni hac, & ſi non adulatione, ſpecie tamen adulationis abſtinui: non tanquam liber & conſtans, ſed tanquam intelligens Principis noſtri: cujus videbam hanc eſſe præcipuam laudem, ſi nihil quaſi ex neceſſitate decernerem. Recordabar etiam plurimos honores peſſimo cuique delatos, à quibus hic Optimus ſeparari non alio modò magis poterat, quam diverſitate cenſendi: quod ipſum diſſimulatione & ſilentio non præterii, ne forte non judicium illud meum, ſed oblivio videretur. Hoc tunc ego, ſed non omnibus eadem placent, nec conveniunt quidem. Præterea, faciendi aliquid vel non faciendi vera ratio, cum hominum ipſorum, tum rerum etiam ac temporum conditione mutatur. Nam recentia opera maximi Principis præbent facultatem, nova, magna, vera, cenſendi: quibus ex cauſis (ut ſupra ſcripſi) dubito an idem nunc tibi, quod tunc mihi ſuadeam. Illud non du-

Digitized by Google

bito, debuiſſe me in partes conſilii tui ponere, quid ipſe feciſſem. Vale.

XXVIII. C. PLINIUS PONTIO SUO S.

SCIO quæ tibi cauſa fuerit impedimento, quo minus præcurrere adventum meum in Campaniam poſſes: ſed quanquam abſens totus huc migraſti, tantum mihi copiarum tam urbanarum quam ruſticarum, nomine tuo oblatum eſt, quas omnes imprŏbe quidem, accepi tamen. Nam me tui, ut ita facerem rogabant: & verebar ne & mihi & illis iraſcereris, ſi non feciſſem. In poſterum niſi adhibueris modum, egŏ adhibebŏ. Etiam tuis denunciavi, ſi rurſus tam multa attuliſſent, omnia relaturos. Dices, *oportere me tuis rebus ut meis uti.* Etiam: ſed perinde illis ac meis parco. Vale.

XXIX. C. PLINIUS QUADRATO SUO S.

AVIDIUS Quietus, qui me unice dilexit, &, quo non minus gaudeo, probavit, ut multa alia Thraſeæ (fuit enim familiaris) ita hoc ſæpe referebat, præcipere ſolitum, ſuſcipiendas eſſe

Digitized by Google

cauſas, aut amicorum, aut deſtitutas, aut ad exemplum pertinentes. Cur amicorum? non eget interpretatione. Cur deſtitutas? quod in illis maxime & conſtantia agentis, & humanitas cerneretur. Cur pertinentes ad exemplum? quia plurimum referret, bonum an malum induceretur. Ad hæc ego genera cauſarum, ambitioſe fortaſſe, addam tamen claras & illuſtres. Æquum enim eſt agere nonnunquam gloriæ, & famæ, id eſt ſuam cauſam: hos terminos, quia me conſuluiſti, dignitati ac verecundiæ tuæ ſtatuo. Nec me præterit, uſum & eſſe, & haberi optimum dicendi magiſtrum. Video etiam multos parvo ingenio, literis nullis: ut bene agerent agendo conſecutos. Sed & illud quod vel Pollionis, vel tanquam Pollionis accepi, veriſſimum experior, *Commode agendo factum eſt, ut ſæpe agerem, ſæpe agendo, ut minus commode*: quia ſcilicet aſſiduitate nimia facilitas magis, quam facultas: nec fiducia, ſed temeritas paratur. Nec vero Iſocrati, quo minus haberetur ſummus orator, offecit, quod infirmitate vocis, mollitie frontis, ne in publico diceret, impediebatur. Proinde multum lege, ſcribe, meditare, ut poſſis, cum voles dicere:

Digitized by Google

dices, cum velle debebis. Hoc fere temperamentum ipſe ſervavi, nonnunquam neceſſitati, quæ pars rationis eſt, parui. Egi enim quaſdam à Senatu juſſus, quo tamen in numero fuerunt ex illa Thraſeæ diviſione, hoc eſt ad exemplum pertinentes. Adfui Bæticis contra Bæbium Maſſam. Quæſitum eſt, an danda eſſet inquiſitio: data eſt. Adfui rurſus, iiſdem querentibus de Cæcilio Claſſico. Quæſitum eſt, an provinciales, ut ſocios miniſtroſque Proconſulis, plecti oporteret: pœnas luerunt. Accuſavi Marium Priſcum, qui lege repetundarum damnatus, utebatur clementia legis, cujus ſeveritatem immanitate criminum exceſſerat: relegatus eſt. Tuitus ſum Julium Baſſum, ut incuſtoditum nimis & incautum, ita minime malum: judicibus acceptis in Senatu remanſit. Dixi proxime pro Vareno poſtulante, ut ſibi invicem vocare teſtes liceret; impetratum eſt. In poſterum opto, ut ea potiſſimum jubeat, quæ me deceat vel ſponte feciſſe. Vale.

Digitized by Google

XXX. C. PLINIUS FABATO SUO S.

Debemus, me Hercule, natales tuos perinde ac noſtros celebrare, cum lætitia noſtrorum ex tuis pendeat, cujus diligentia & cura hic hilares, iſtic ſecuri ſumus. Villa Camilliani quam in Campania poſſides, eſt quidem vetuſtate vexata, ea tamen, quæ ſunt pretioſiora, aut integra manent, aut leviſſime læſa ſunt. Attendemus ergo ut quam ſalubertime reficiantur. Ego videor habere multos amicos, ſed hujus generis, cujus & tu quæris, & res exigit, prope neminem. Sunt enim omnes togati & urbani: ruſticorum autem prædiorum adminiſtratio poſcit durum aliquem & agreſtem, cui nec labor ille gravis, nec cura ſordida, nec triſtis ſolitudo videatur. Tu de Rufo honeſtiſſime cogitas. Fuit enim filio tuo familiaris. Quid tamen nobis ibi præſtare poſſit, ignoro, velle plurimum, credo. Vale.

Digitized by Google

XXXI. C. PLINIUS CORNELIANO SUO S.

EVOCATUS in conſilium à Cæſare noſtro ad Centumcellas (hoc loco nomen) longe maximam cepi voluptatem. Quid enim jucundius quam Principis juſtitiam, gravitatem, comitatem, in ſeceſſu quoque ubi hæc maxime recluduntur, inſpicere? Fuerunt variæ cognitiones, & quæ virtutes judicis per plures ſpecies experirentur. Dixit cauſam Claudius Ariſto princeps Epheſiorum, homo munificus, & innoxiæ popularitatis: inde invidia, & ab diſſimillimis diſſimilis delator immiſſus. Itaque abſolutus vindicatuſque eſt. Sequenti die audita eſt Galitta adulterii rea. Nupta hæc Tribuno militum honores petituro, & ſuam & mariti dignitatem centurionis amore maculaverat. Maritus Legato Conſulari, ille Cæſari ſcripſerat. Cæſar excuſſis probationibus, centurionem exauctoravit, atque etiam relegavit. Supererat crimini, quod niſi duorum eſſe non poterat reliqua pars ultionis, ſed maritum non ſine aliqua reprehenſione patientiæ, amor uxoris retardabat: quam quidem etiam poſt delatum adulterium

Digitized by Google

domi habuerat, quaſi contentus æmulum removiſſe. Admonitus, ut perageret accuſationem, peregit invitus, ſed illam damnari etiam invito accuſatore neceſſe erat: damnata, & Juliæ legis pœnis relicta eſt. Cæſar & nomen centurionis, & commemorationem diſciplinæ militaris ſententiæ adjecit, ne omnes ejuſmodi cauſas revocare ad ſe videretur. Tertio die inducta cognitio eſt multis ſermonibus, & vario rumore jactata Julii Tyronis codicillis, quos ex parte veros eſſe conſtabat, ex parte falſi dicebantur. Subſtituebantur crimini Sempronius Senecio, Eques Romanus, & Eurythmus, Cæſaris libertus, & procurator. Hæredes, cum Cæſar eſſet in Dacia, communiter epiſtola ſcripta petierant ut ſuſciperet cognitionem: ſuſceperat. Reverſus diem dixerat, & cum ex hæredibus quidam quaſi reverentia Eurythmi remitterent accuſationem, pulcherrime dixerat, *Nec ille Polycletus eſt, nec ego Nero.* Indulſerat tamen petentibus dilationem, cujus tempore exacto conſederat auditurus. A parte hæredum intraverunt duo: omnino poſtularunt, ut omnes hæredes agere cogerentur, cum detuliſſent omnes, aut ſibi quoque deſiſtere permitteretur. Locutus eſt Cæſar

Digitized by Google

ſumma gravitate, ſumma moderatione: cumque advocatus Senecionis & Eurythmi dixiſſet; ſuſpicionibus relinqui reos, niſi audirentur; *Non curo* (inquit) *an iſti ſuſpicionibus relinquantur, ego relinquor.* Dein converſus ad nos, Ἐπίςασθε, *quid facere debeamus? Iſti enim queri volunt quod ſibi licuerit non accuſare:* tum ex Conſulis ſententia juſſit denunciari hæredibus omnibus, aut agerent, aut ſinguli approbarent cauſas non agendi, alioqui ſe vel de calumnia pronunciaturum. Vides quam honeſti, quam ſeveri dies, quos jucundiſſimæ remiſſiones ſequebantur. Adhibebamur quotidie cœnæ. Erat modica, ſi Principem cogites: interdum ἀκροάματα audiebamus, interdum jucundiſſimis ſermonibus nox ducebatur. Summo die abeuntibus nobis (quam diligens in Cæſare humanitas!) xenia ſunt miſſa. Sed mihi ut gravitas cognitionum, conſilii honor, ſuavitas ſimplicitaſque convictus, ita locus ipſe perjucundus fuit. Villa pulcherrima cingitur viridiſſimis agris: imminet litori, cujus in ſinu quam maximus portus velut amphitheatrum. Hujus ſiniſtrum brachium firmiſſimo opere munitum eſt: dextrum elaboratur. In ore portus inſula

aſſurgit, quæ illatum vento mare, objacens frangat, tutumque ab utroque latere decurſum navibus præſtet. Aſſurgit autem arte viſenda: ingentia ſaxa latiſſima navis provehit. Contra, hæc alia ſuper alia dejecta ipſo pondere manent, ac ſenſim quodam velut aggere conſtruuntur. Eminet jam, & apparet ſaxeum dorſum, impactoſque fluctus in immenſum elidit, & tollit. Vaſtus illic fragor, canumque circa mare. Saxis deinde pilæ adjiciuntur, quæ procedente tempore enatam inſulam imitentur. Habebit hic portus etiam nomen auctoris, eritque vel maxime ſalutaris. Nam per longiſſimum ſpatium litus importuoſum hoc receptaculo utetur. Vale.

XXXII. C. PLINIUS QUINTILIANO SUO S.

QUAMVIS & ipſe ſis continentiſſimus, & filiam tuam ita inſtitueris, ut decebat filiam tuam, Tutilii neptem, cum tamen ſit nuptura honeſtiſſimo viro, Nonio Celeri, cui ratio civilium officiorum neceſſitatem quandam nitoris imponit, debet ſecundum conditiones mariti, veſte, comitatu (quibus non quidem augetur

Digitized by Google

dignitas, ornatur tamen) inſtrui. Te porro animo beatiſſimum, modicum facultatibus ſcio. Itaque partem oneris tui mihi vindico, & tanquam parens alter puellæ noſtræ confero quinquaginta millia nummûm: plus collaturus, niſi à verecundia tua ſola mediocritate munuſculi impetrari poſſe conſiderem, ne recuſares. Vale.

XXXIII. C. PLINIUS ROMANO SUO S.

Tollite *cuncta*, inquit, *cæptoſque auferte labores*. Seu ſcribis aliquid, ſeu legis, tolli, auferri jube, & accipe orationem meam, ut illi arma divina. Num ſuperbius potui? revera, ut inter meas pulchram. Nam mihi ſatis eſt certare mecum. Eſt hæc pro Accia Variola & dignitate perſonæ, & exempli raritate, & judicii magnitudine inſignis. Nam fœmina ſplendide nata, nupta prætorio viro, exhæredata ab octogenario patre, intra undecim dies, quam ille novercam ei amore captus induxerat, quadruplici judicio bona paterna repetebat. Sedebant Judices centum & octoginta. (Tot enim quatuor conſiliis conſcribuntur) ingens

utrinque advocatio, & numeroſa ſubſellia: præterea denſa circumſtantium corona, latiſſimum judicium multiplici circulo ambibat. Ad hoc ſtipatum tribunal, atque etiam ex ſuperiore Baſilicæ parte, qua fœminæ, qua viri, & audiendi, quod difficile, & quod facile viſendi ſtudio imminebant. Magna expectatio Patrum, magna filiarum, magna etiam novercarum. Secutus eſt varius eventus. Nam duobus conſiliis vicimus, totidem victi ſumus. Notabilis prorſus res & mira, eadem in cauſa, iiſdem judicibus, iiſdem advocatis, eodem tempore tanta diverſitas accidit caſu quidem, ſed non ut caſus videretur. Victa eſt noverca: Ipſa hæres ex parte ſexta, Victus Suburranus, qui exhæredatus à patre, ſingulari impudentia alieni patris bona vindicabat, non auſus ſui petere. Hæc tibi expoſui, primum, ut ex epiſtola ſcires, quæ ex oratione non poteras: deinde (nam detegam artes) ut orationem libentius legeres, ſi non legere tibi, ſed intereſſe judicio videreris, quam ſit licet magna, non deſpero gratiam breviſſime impetraturam. Nam & copia rerum, & arguta diviſione, & narratiunculis pluribus, & eloquendi varietate reno-

Digitized by Google

vatur. Sunt multa (non auderem niſi tibi dicere) elata, multa pugnantia, multa ſubtilia. Intervenit enim acribus illis, & erectis frequens neceſſitas computandi, ac pene calculos, tabulamque poſcendi, ut repente in privati judicii formam Centumvirale vertatur. Dedimus vela indignationi, dedimus iræ, dedimus dolori: & in ampliſſima cauſa, quaſi magno mari pluribus ventis ſumus vecti. In ſumma, ſolent quidam ex contubernalibus noſtris exiſtimare, hanc orationem (iterum dicam) præcipuam, ut inter meas, ὡς ὑπὲρ Κτησιφῶντος eſſe. An vere, tu facillime judicabis, qui tam memoriter tenes omnes, ut conferre cum hac, dum hanc ſolam legis, poſſis. Vale.

XXXIV. C. PLINIUS MAXIMO SUO S.

RECTE feciſti, quod gladiatorium munus Veronenſibus noſtris promiſiſti, à quibus olim amaris, ſuſpiceris, ornaris. Inde etiam uxorem cariſſimam tibi & probatiſſimam habuiſti: cujus memoriæ aut opus aliquod, aut ſpectaculum, atque hoc potiſſimum, quod maxime funeri debeatur. Præterea tanto conſenſu ro-

Digitized by Google

gabaris, ut negare non conſtans, ſed durum videretur. Illud quoque egregium, quod tam facilis, tam liberalis in edendo fuiſti. Nam per hæc etiam magnus animus oſtenditur. Vellem Africanæ, quas coëmeras plurimas, ad præfinitum diem occurriſſent, ſed licet ceſſaverint illæ tempeſtate detentæ, tu tamen meruiſti ut acceptum tibi fieret, quod quo minus exhiberes, non per te ſtetit. Vale.

Digitized by Google

Digitized by Google

C. PLINII CÆCILII
SECUNDI
EPISTOLARUM
LIBER SEPTIMUS.

I. C. PLINIUS SECUNDUS RESTITUTO SUO S.

TERRET me hæc tua tam pertinax valetudo, & quanquam te temperatiſſimum noverim, vereor tamen, ne quid illi etiam in mores tuos liceat. Proinde moneo, patienter reſiſtas. Hoc laudabile, hoc ſalutare admittit humana natura. Quod ſuadeo, ipſe certe ſic agere ſanus cum meis ſoleo. Spero quidem, ſi forte in adverſam valetudinem incidero, nihil me deſideraturum vel pudore, vel pœnitentia dignum: Si tamen ſuperaverit morbus, denuncio, ne quid mihi detur, niſi permittentibus medicis, ſciantque, ſi dederint, ita vindicaturum, ut ſolent alii, quæ negantur. Quinetiam cum peruſtus ardentiſſima febri, tandem remiſſus, unctuſque acciperem à medico potionem, porrexi manum, ut-

Digitized by Google

que me tangeret dixi, admotumque jam labris poculum reddidi. Poſtea cum viceſimo valetudinis die balineo præpararer, muſſanteſque medicos repente vidiſſem: cauſam requiſivi: reſponderunt, poſſe me tuto lavari, non tamen omnino ſine aliqua ſuſpicione. Quid inquam neceſſe eſt? atque ita ſpe balinei, cui jam videbar inferri, placide leniterque dimiſſa, ad abſtinentiam rurſus, non ſecus ac modo ad balineum animum vultumque compoſui. Quæ tibi ſcripſi, primum, ut te non ſine exemplo monerem: deinde, ut in poſterum ipſe ad eandem temperantiam aſtringerer, cum me hac epiſtola quaſi pignore obligaviſſem. Vale.

II. C. PLINIUS JUSTO SUO S.

QUEMADMODUM congruit, ut ſimul & affirmes te aſſiduis occupationibus impediri, & ſcripta noſtra deſideres, quæ vix ab otioſis impetrare aliquid perituri temporis poſſunt? Patiar ergo æſtatem inquietam nobis, exercitamque tranſcurrere: & hyeme demum, cum credibile erit noctibus ſaltem vacare te poſſe; quæram quid potiſſimum ex nugis meis tibi ex-

Digitized by Google

bibeam. Interim abunde eſt, ſi epiſtolæ non ſunt moleſtæ. Sunt autem, & ideo breviores erunt. Vale.

III. C. PLINIUS PRÆSENTI SUO S.

TANTANE perſeverantia tu modo in Lucania, modo in Campania? Ipſe enim, inquis, Lucanus, uxor Campana. Juſta cauſa longioris abſentiæ, non perpetuæ tamen. Quin ergo aliquando in urbem redis? ubi dignitas, honor, amicitiæ tam ſuperiores quam minores. Quouſque regnabis? quouſque vigilabis, cum voles? dormies quamdiu voles? quouſque calcei nuſquam? toga feriata? liber totos dies? tempus eſt te reviſere moleſtias noſtras, vel ob hoc ſolum, ne voluptates iſtæ ſatietate langueſcant: Saluta pauliſper, quo ſit tibi jucundius ſalutari: terere in hac turba, ut te ſolitudo delectet. Sed quid imprudens, quem evocare conor, retardo? fortaſſe enim his ipſis admoneris, ut te magis ac magis otio involvas, quod ego non abrumpi, ſed intermitti volo. Ut enim ſi cœnam tibi facerem, dulcibus cibis acres acutoſque miſcerem, ut obtuſus illis, & oblitus ſto-

T

Digitized by Google

machus his excitaretur: ita nunc hortor, ut jucundiſſimum genus vitæ nonnullis interdum, quaſi acoribus, condias. Vale.

IV. C. PLINIUS PONTIO SUO S.

Ais legiſſe te Hendecaſyllabos meos: requiris etiam quemadmodum cœperim ſcribere, homo, ut tibi videor, ſeverus, ut ipſe fateor, non ineptus. Nunquam à poëtice (altius enim repetam) alienus fui: quin etiam quatuordecim natus annos græcam tragœdiam ſcripſi. Qualem? inquis: neſcio, tragœdia vocabatur. Mox cum è militia rediens, in Icaria inſula ventis detinerer, latinos elegos in illud ipſum mare, ipſamque inſulam feci. Expertus ſum me aliquando & heroico, hendecaſyllabis nunc primum: quorum hic natalis, hæ cauſæ. Legebantur in Laurentino mihi libri Aſinii Galli de comparatione patris & Ciceronis: Incidit epigramma Ciceronis in Tyronem ſuum, dein cum meridie (erat enim æſtas) dormiturus me recepiſſem, nec obreperet ſomnus: cœpi reputare maximos oratores, hoc ſtudii genus, & in oblectationibus habuiſſe, & in laude poſuiſſe.

Digitized by Google

Intendi animum, contraque opinionem meam poſt longam deſuetudinem, perquam exiguo temporis momento, idipſum quod me ad ſcribendum ſolicitaverat, his verſibus exaravi,

Cum libros Galli legerem, quibus ille parenti
Auſus de Cicerone dare palmamque decuſque,
Laſcivum inveni luſum Ciceronis, & illo
Spectandum ingenio, quo ſeria condidit, & quo
Humanis ſalibus multo, varioque lepore
Magnorum oſtendit mentes gaudere virorum.
Nam queritur, quod fraude mala fruſtratus amantem
Paucula cœnato ſibi debita ſuavia Tyro
Tempore nocturno ſubtraxerit. His ego lectis,
Cur poſt hæc, inquam, noſtros celamus amores?
Nullumque in medium timidi damus? atque fatemur
Tyroniſque dolos, Tyronis noſſe fugaces
Blanditias, & furta novas addentia flammas?

Tranſii ad elegos, hos quoque non minus celeriter explicui: addidi alios facilitate corruptus: deinde in urbem reverſus, ſodalibus legi. Probaverunt. Deinde plura metra, ſi quid otii, maxime in itinere tentavi. Poſtremo placuit, exemplo multorum unum ſeparatim hendeca-

Digitized by Google

ſyllaborum volumen abſolvere, nec pœnitet. Legitur, deſcribitur, cantatur etiam, à Græcis quoque, quos Latine hujus libelli amor docuit, nunc cithara, nunc lyra perſonatur. Sed quid ego tam glorioſe? quanquam poëtis furere conceſſum eſt, & tamen non de meo, ſed de aliorum judicio loquor, qui ſive judicant, ſive errant, me delectant. Unum precor, ut poſteri quoque aut errent ſimiliter, aut judicent. Vale.

V. C. PLINIUS CALPHURNIÆ SUÆ S.

INCREDIBILE eſt, quanto deſiderio tui tenear. In cauſa amor primum: deinde, quod non conſuevimus abeſſe. Inde eſt, quod magnam partem noctium in imagine tua vigil exigo: Inde, quod interdiu, quibus horis te viſere ſolebam, ad diætam tuam ipſi me, ut veriſſime dicitur, pedes ducunt: quod denique æger metu, & ſimilis excluſo à vacuo limine recedo. Unum tempus his tormentis caret, quo in foro, & amicorum litibus conteror. Æſtima tu, quæ vita mea ſit, cui requies in labore, in miſeria curiſque ſolatium eſt. Vale.

Digitized by Google

VI. C. PLINIUS MACRINO SUO S.

Rara, & notabilis res contigit Vareno, ſit licet adhuc dubia. Bithyni accuſationem ejus, ut temere inchoatam, omiſiſſe narrantur: de eo adeſt provinciæ legatus: attulit decretum concilii ad Cæſarem, attulit ad multos principes viros, attulit etiam ad nos Vareni advocatos. Perſtat tamen idem ille Magius, quin etiam Nigrinum optimum virum pertinaciſſime exercet. Per hunc à Conſulibus poſtulabat, ut Varenus exhibere rationes cogeretur. Aſſiſtebam Vareno jam tantum, ut amicus, & tacere decreveram. Nihil enim tam contrarium, quam ſi advocatus à Senatu datus defenderem, ut reum, cui opus eſſet, ne reus videretur. Cum tamen finita poſtulatione Nigrini, Conſules ad me oculos retuliſſent, *Scietis*, inquam, *conſtare nobis ſilentii noſtri rationem, cum veros legatos provinciæ audieritis contra Nigrinum, ad quem miſſi ſunt: Ego apud me quoque habeo decretum provinciæ.* Rurſus ille, *Poteſt tibi liquere.* Ad hoc ego, *Si tibi ex diverſo liquet, poteſt & mihi, quod eſt melius, in cauſa liquere.* Tum legatus Polyænus cauſas

Digitized by Google

abolitæ accuſationis expoſuit, poſtulavitque, ne cognitioni Cæſaris præjudicium fieret. Reſpondit Magius: Iterumque Polyænus: ipſe raro & breviter interlocutus. Multum me intra ſilentium tenui. Accepi enim, non minus interdum oratorium eſſe tacere quam dicere: atque adeo repeto, quibuſdam me capitis reis vel magis ſilentio, quam oratione accuratiſſima profuiſſe. Mater amiſſo filio (quid enim prohibet, quanquam alia ratio ſcribendæ epiſtolæ fuerit, de ſtudiis diſputare?) libertos ejus, eoſdemque cohæredes ſuos, falſi & veneficii reos detulerat ad Principem, judicemque impetraverat Julium Servianum. Defenderam reos ingenti quidem cœtu: erat enim cauſa notiſſima. Præterea utrinque ingenia clariſſima. Finem cognitioni quæſtio impoſuit, quæ ſecundum reos dedit. Poſtea mater adiit Principem, affirmavit ſe novas probationes inveniſſe. Præceptum eſt Serviano, ut vacaret finitam cauſam retractanti, ſi quid novi afferret. Aderat matri Julius Africanus, nepos Julii Oratoris: quo audito Paſſienus Criſpus dixit, *Bene me Hercule, bene: ſed quo tam bene?* Julius Nepos juvenis ingenioſus, ſed parum callidus, cum multa dixiſſet,

Digitized by Google

adſignatumque tempus impleſſet, *Rogo*, inquit, *Serviane, permittas unum verbum adjicere*. Tum ego, cum omnes me, ut diu reſponſurum, intuerentur, *Reſpondiſſem*, inquam, *ſi unum illud verbum Africanus adjeciſſet, in quo non dubito omnia nova fuiſſe*. Non facile me repeto, tantum conſecutum adſenſum agendo, quantum tunc non agendo. Similiter nunc & probatum & exceptum eſt, quod pro Vareno hactenus non tacui. Conſules, ut Polyænus poſtulabat, omnia integra Principi ſervaverunt, cujus cognitionem ſuſpenſus expecto. Nam dies ille nobis pro Vareno, aut ſecuritatem & otium dabit, aut intermiſſum laborem renovata ſolicitudine injunget. Vale.

VII. C. PLINIUS SATURNINO SUO S.

Et proxime Priſco noſtro, & rurſus, quia ita juſſiſti, gratias egi, libentiſſime quidem. Eſt enim mihi perjucundum, quod viri optimi mihique amiciſſimi adeo cohæſiſtis, ut invicem vos obligari putetis. Nam ille quoque præcipuam ſe voluptatem ex amicitia tua capere profitetur, certatque tecum honeſtiſſimo certa-

Digitized by Google

mine mutuæ caritatis, quam ipſum tempus augebit. Te negotiis deſtineri, ob hoc moleſte fero, quod deſervire ſtudiis non potes: ſi tamen alteram litem per judicem, alteram, ut ais, ipſe finieris, incipies primum iſtic otio frui, deinde ſatiatus ad nos reverti. Vale.

VIII. C. PLINIUS PRISCO SUO S.

Exprimere non poſſum, quam jucundum ſit mihi, quod Saturninus noſter ſummas tibi apud me gratias aliis ſuper alias epiſtolis agit. Perge, ut cœpiſti, virumque optimum quam familiariſſime dilige, magnam voluptatem ex amicitia ejus percepturus, nec ad breve tempus. Nam cum omnibus virtutibus abundet, tum hac præcipue, quod habet maximam in amore conſtantiam. Vale.

IX. C. PLINIUS CORNELIO FUSCO SUO S.

Quæris quemadmodum in ſeceſſu, quo jamdiu frueris, putem te ſtudere oportere. Utile inprimis, ut multi præcipiunt, vel ex Græco in Latinum, vel ex Latino vertere in Græ-

Digitized by Google

cum: quo genere exercitationis proprietas, ſplendorque verborum, copia figurarum, vis explicandi, præterea imitatione optimorum ſimilia inveniendi facultas paratur. Simul quæ legentem fefelliſſent, transferentem fugere non poſſunt. Intelligentia ex hoc & judicium acquiritur: nihil obfuerit, quæ legeris hactenus, ut rem, argumentumque teneas, quaſi æmulum ſcribere, lectiſque conferre, ac ſedulo penſitare, quid tu, quid ille commodius. Magna gratulatio, ſi nonnulla tu: magnus pudor, ſi cuncta ille melius. Licebit interdum & notiſſima eligere & certare cum electis. Audax hæc, non tamen improba, quia ſecreta contentio: quanquam multos videmus ejuſmodi certamina ſibi cum multa laude ſumpſiſſe, quoſque ſubſequi ſatis habebant, dum non deſperant, anteceſſiſſe. Poteris & quæ dixeris, poſt oblivionem retractare, multa retinere, plura tranſire, alia interſcribere, alia reſcribere. Laborioſum iſtud & tædio plenum, ſed difficultate ipſa fructuoſum recaleſcere ex integro, & reſumere impetum fractum, omiſſumque: Poſtremo nova velut membra peracto corpori intexere, nec tamen priora turbare. Scio nunc tibi

Digitized by Google

eſſe præcipuum ſtudium orandi: ſed non ideo ſemper pugnacem hunc, & quaſi bellatorium ſtylum ſuaſerim. Ut enim terræ variis mutatiſque ſeminibus, ita ingenia noſtra, nunc hac nunc illa meditatione recoluntur. Volo interdum aliquem ex hiſtoria locum apprehendas: volo epiſtolam diligentius ſcribas, volo carmina: nam ſæpe in orationes quoque non hiſtorica modo, ſed prope poëtica deſcriptionum neceſſitas incidit: & preſſus ſermo puruſque ex epiſtolis petitur. Fas eſt & carmine remitti, non dico continuo, & longo, (Id enim perfici niſi in otio non poteſt) ſed hoc arguto & brevi, quod apte quantaſlibet occupationes curaſque diſtinguit. Luſus vocantur, ſed hi luſus non minorem interdum gloriam, quam ſeria conſequuntur: atque adeo, (cur enim te ad verſus non verſibus adhorter?)

Ut laus eſt ceræ, mollis cedenſque ſequatur
Si doctos digitos, juſſaque fiat opus.
Et nunc informet Martem, caſtamque Minervam,
Nunc Venerem effingat, nunc Veneris puerum:
Utque ſacri fontes non ſola incendia ſiſtunt,
Sæpe etiam flores, vernaque prata lavant;

Digitized by Google

Sic hominum ingenium flecti, ducique per artes
Non rigidas docta mobilitate decet.

Itaque ſummi oratores, ſummi etiam viri ſic ſe aut exercebant, aut delectabant: immo delectabant, exercebantque. Nam mirum eſt, ut his opuſculis animus intendatur, remittaturque. Recipiunt enim amores, odia, iras, miſericordiam, urbanitatem, omnia denique, quæ in vita atque etiam in foro cauſiſque verſantur. Ineſt his quoque eadem quæ aliis carminibus utilitas, quod metri neceſſitate devincti ſoluta oratione lætamur, & quod facilius eſſe, comparatio oſtendit, libentius ſcribimus. Habes plura etiam fortaſſe quam requirebas: unum tamen omiſi. Non enim dixi, quæ legenda arbitrarer, quanquam dixi, cum dicerem, quæ ſcribenda. Tu memineris, ſui cujuſque generis auctores diligenter eligere. Ajunt enim, *Multum legendum eſſe, non multa.* Qui ſint hi, adeo notum provocatumque eſt, ut demonſtratione non egeat: & alioqui tam immodice epiſtola me extendi, ut dum tibi quemadmodum ſtudere debeas, ſuadeo, ſtudendi tempus abſtulerim. Quin ergo pugillares reſumis, & aliquid ex his, vel iſtud ipſum quod cœperas, ſcribis. Vale.

Digitized by Google

X. C. PLINIUS MACRINO SUO S.

Quia ipſe cum prima cognovi, jungere extrema quaſi avulſa cupio, te quoque exiſtimo velle de Vareno & Bithynis reliqua cognoſcere. Acta cauſa hinc à Polyæno, inde à Magio. Finitis actionibus, Cæſar, *Neutra*, inquit, *pars de mora queretur. Erit mihi curæ, explorare provinciæ voluntatem.* Multum interim Varenus tulit. Etenim quam dubium eſt, an merito accuſetur, qui an omnino accuſetur incertum eſt? Supereſt, ne rurſus provinciæ quod damnaſſe dicitur, placeat, agatque pœnitentiam pœnitentiæ ſuæ. Vale.

XI. C. PLINIUS FABATO SUO S.

Miraris, quod Hermes libertus meus hæreditarios agros, quos ego juſſeram proſcribi, non expectata auctione pro meo quincunce ex ſeptingentis millibus Corelliæ addixerit: adjicis poſſe eos nongentis millibus vænire, ac tanto magis quæris, an quod geſſerit ratum ſervem. Ego vero ſervo: quibus ex cauſis accipe. (Cupio enim & tibi probatum & cohæredibus meis

Digitized by Google

excuſatum eſſe, quod me ab illis majore officio jubente, ſecerno) Corelliam cum ſumma reverentia diligo: primum ut ſororem Corellii Rufi, cujus mihi memoria ſacroſancta eſt: deinde ut matri meæ familiariſſimam. Sunt mihi & cum marito ejus Minutio Fuſco, optimo viro, vetera jura: fuerunt & cum filio maxima; adeo quidem, ut Prætore me ludis meis præſederit. Hæc cum proxime iſtic fui, indicavit mihi cupere ſe, aliquid circa Larium noſtrum poſſidere: ego illi ex prædiis meis, quod vellet & quanti vellet obtuli, exceptis paternis maternisque: his enim cedere ne Corelliæ quidem poſſum. Igitur cum obveniſſet mihi hæreditas, in qua prædia iſta, ſcripſi ei venalia futura. Has epiſtolas Hermes tulit, exigentique ut ſtatim portionem meam ſibi addiceret, paruit. Vides quam ratum habere debeam, quod libertus meus meis moribus geſſit? Supereſt, ut cohæredes æquo animo ferant ſeparatim me vendidiſſe, quod mihi licuit omnino vendere: nec vero coguntur imitari meum exemplum. Non enim illis eadem cum Corellia jura ſunt. Poſſunt ergo intueri utilitatem ſuam, pro qua mihi fuit amicitia. Vale.

Digitized by Google

XII. C. PLINIUS MINUTIO SUO S.

LIBELLUM formatum à me, ſicut exegeras, quo amicus tuus, immo noſter (quid enim non commune nobis?) ſi res poſceret, uteretur. Miſi tibi ideo tardius, ne tempus emendandi eum, id eſt diſperdendi haberes: habebis tamen: an emendandi, neſcio, utique diſperdendi, (ὑμᾶς γὰρ κακόζηλοι) optima quæque ſi detraxeris. Quod ſi feceris, boni conſulam. Poſtea enim illis ex aliqua occaſione, ut meis utar. Et beneficio faſtidii tui ipſe laudabor, ut in eo, quod adnotatum invenies, & ſupra ſcripto aliter explicitum. Nam cum ſuſpicarer futurum, ut tibi tumidius videretur, quod eſt ſonantius & elatius, non alienum exiſtimavi, ne te torqueres, addere ſtatim preſſius quiddam & exilius, vel potius humilius & pejus, veſtro tamen judicio rectius. Cur enim non uſquequaque tenuitatem veſtram inſequar & exagitem? Hæc, ut inter iſtas occupationes aliquid aliquando rideres, illud ſerio. Vide, ut mihi viaticum reddas, quod impendi data opera, curſore dimiſſo. Næ tu, cum hoc legeris, non

Digitized by Google

partes libelli, ſed totum libellum improbabis, negabiſque ullius pretii eſſe, cujus pretium repoſceris. Vale.

XIII. C. PLINIUS FEROCI SUO S.

Eadem epiſtola & ſtudere te & non ſtudere ſignificat. Ænigmata loquor, ita plane, donec diſtinctius quod ſentio enunciem. Negat enim te ſtudere: ſed eſt tam polita, quæ niſi à ſtudente non poteſt ſcribi: aut es tu ſuper omnes beatus, ſi talia per deſidiam & otium perficis. Vale.

XIV. C. PLINIUS CORELLIÆ SUÆ S.

Tu quidem honeſtiſſime, quod tam impenſe & rogas & exigis, ut accipi jubeam à te pretium agrorum non ex ſeptingentis millibus, quanti illos à liberto meo, ſed ex nongentis, quanti à publicanis partem viceſimam emiſti. Invicem ego & rogo & exigo, ut non ſolum quid te, verum etiam quid me deceat aſpicias, patiariſque me in hoc uno tibi eodem animo repugnare, quo in omnibus obſequi ſoleo. Vale.

Digitized by Google

XV. C. PLINIUS SATURNINO SUO S.

REQUIRIS quid agam? quo noſti, diſtringor officio, amicis deſervio, ſtudeo interdum, quod non interdum, ſed ſolum, ſemperque facere, non audeo dicere rectius, certe beatius erat: te alia omnia, quam quæ velis agere, moleſte ferrem, niſi ea quæ agis, eſſent honeſtiſſima. Nam & Reipublicæ ſuæ negotia curare, & diſceptare inter amicos, laude digniſſimum eſt. Priſci contubernium jucundum tibi futurum ſciebam, noveram ſimplicitatem ejus, noveram comitatem: eundem eſſe, quod minus noram, gratiſſimum experior, quod tam jucunde officiorum noſtrorum meminiſſe eum ſcribas. Vale.

XVI. C. PLINIUS FABATO PROSOCERO SUO S.

CALESTRIUM Tyronem familiariſſime diligo, & privatis mihi & publicis neceſſitudinibus implicitum. Simul militavimus, ſimul quæſtores Cæſaris fuimus. Ille me in Tribunatu

Digitized by Google

liberorum jure præceſſit, ego illum in Prætura ſum conſecutus, cum mihi Cæſar annum remiſiſſet, ego in villas ejus ſæpe ſeceſſi, ille in domo mea ſæpe convaluit. Hic nunc Proconſul provinciam Bæticam per Ticinum eſt petiturus. Spero, immo confido, facile me impetraturum, ut ex itinere deflectat ad te, ſi voles vindicta liberare, quos proxime inter amicos manumiſiſti. Nihil eſt quod verearis, ne ſit hoc illi moleſtum, cui orbem terrarum circumire non erit longum mea cauſa. Proinde nimiam iſtam verecundiam pone, teque quid velis, conſule. Illi tam jucundum eſt quod ego, quam mihi, quod tu jubes. Vale.

XVII. C. PLINIUS NONIO CELERI SUO S.

SUA cuique ratio recitandi: mihi, quod ſæpe jam dixi, ut ſi quid me fugit, ut certe fugit, admonear. Quo magis miror, quod ſcribis fuiſſe quoſdam qui reprehenderent quod orationes omnino recitarem: niſi vero has ſolas non putant emendandas. A quibus libenter requiſierim, cur concedant (ſi concedant tamen) hiſtoriam debere recitari, quæ non oſten-

Digitized by Google

tationi, ſed fidei veritatique componitur? cur tragœdiam, quæ non auditorium, ſed ſcenam & actores? cur lyrica, quæ non lectorem, ſed chorum & lyram poſcunt? At horum recitatio uſu jam recepta eſt: num ergo culpandus eſt ille qui cœpit? quanquam orationes quoque & noſtri quidem, & Græci lectitaverunt. Supervacuum tamen eſt recitare, quæ dixeris, etiamſi eadem omnia, ſi iiſdem omnibus, ſi ſtatim recites: ſi vero multa inſeras, multa commutes: ſi quoſdam novos, quoſdam eoſdem, ſed poſt tempus aſſumas, cur minus probabilis ſit cauſa recitandi quæ dixeris, quam edendi? Sed difficile eſt, ut oratio dum recitatur, ſatisfaciat. Jam hoc ad laborem recitantis pertinet, non ad rationem non recitandi: nec vero ego dum recito, laudari, ſed dum legor, cupio. Itaque nullum emendandi genus omitto: ac primum quæ ſcripſi, mecum ipſe pertracto: deinde duobus aut tribus lego, mox aliis trado annotanda, notaſque eorum ſi dubito, cum uno rurſus aut altero penſito, noviſſime pluribus recito, ac ſi quid mihi credis, tunc acerrime emendo. Nam tanto diligentius, quanto ſolicitius intendo. Optime autem reverentia, pudor, metus judi-

Digitized by Google

cant. Idque adeo ſic habe. Nonne ſi locuturus es cum aliquo quamlibet docto uno, tamen minus commovereris, quam ſi cum multis vel indoctis? Nonne cum ſurgis ad agendum, tum maxime tibi ipſe diffidis? tum commutata, non dico plurima, ſed omnia cupis? utique ſi latior ſcena, & corona diffuſior. Nam illos quoque ſordidos pullatoſque reveremur. Nonne ſi prima quæque improbari putes, debilitaris & concidis? Opinor, quia in numero ipſo eſt quoddam magnum collatumque conſilium, quibuſque ſingulis judicii parum, omnibus plurimum. Itaque Pomponius Secundus, hic ſcriptor tragœdiarum, ſi quid forte familiarior amicus tollendum, ipſe retinendum arbitraretur, dicere ſolebat, AD POPULUM PROVOCO: atque ita ex populi vel ſilentio, vel aſſenſu, aut ſuam, aut amici ſententiam ſequebatur. Tantum ille populo dabat. Recte, an ſecus, nihil ad me. Ego enim non populum advocare, ſed certos, electoſque ſoleo, quos intuear, quibus credam, quos denique, & tanquam ſingulos obſervem, & tanquam non ſingulos timeam. Nam quod M. Cicero de ſtilo, ego de metu ſentio. Timor eſt emendator acerrimus.

Digitized by Google

Hoc ipſum quod nos recitaturos cogitamus, emendat: quod auditorium ingredimur, emendat: quod pallemus, horreſcimus, circumſpicimus, emendat. Proinde non pœnitet me conſuetudinis meæ, quam utiliſſimam experior. Adeoque non deterreor ſermunculis iſtorum, ut ultro te rogem, monſtres aliquid, quod his addam. Nihil enim curæ meæ ſatis eſt. Cogito quam ſit magnum dare aliquid in manus hominum, nec perſuadere mihi poſſum, non & cum multis & ſæpe tractandum, quod placere, & ſemper, & omnibus cupias. Vale.

XVIII. C. PLINIUS CANINIO SUO S.

Deliberas mecum quemadmodum pecunia, quam municipibus noſtris in epulum obtuliſti, poſt te quoque ſalva ſit. Honeſta conſultatio, non expedita ſententia. Numeres Reipublicæ ſummam? verendum eſt ne dilabatur. Des agros? ut publici negligentur. Equidem nihil commodius invenio, quam quod ipſe feci. Nam pro quingentis millibus nummûm, quæ in alimenta ingenuorum ingenuarumque promiſeram, agrum ex meis longe pluris actori publico

Digitized by Google

mancipavi: eundem vectigali impoſito recepi. Tricena millia annua daturus. Per hoc enim & Reipublicæ ſors in tuto, nec reditus incertus, & ager ipſe propter id, quod vectigali large ſupercurrit, ſemper dominum à quo exerceatur, inveniet. Nec ignoro, me plus aliquanto, quam donaſſe videor, erogaviſſe, cum pulcherrimi agri pretium neceſſitas vectigalis infregerit. Sed oportet privatis utilitatibus publicas, mortalibus æternas anteferre: multoque diligentius muneri ſuo conſulere, quam facultatibus. Vale.

XIX. C. PLINIUS PRISCO SUO S.

ANGIT me Fanniæ valetudo. Contraxit hanc dum aſſidet Juniæ, Virgini Veſtali ſponte primum: (eſt enim affinis) deinde etiam ex auctoritate Pontificum. Nam virgines, cum vi morbi atrio Veſtæ coguntur excedere, matronarum curæ cuſtodiæque mandantur: quo munere Fannia dum ſedulo fungitur, hoc diſcrimine implicita eſt. Inſident febres, tuſſis increſcit, ſumma macies, ſumma defectio, animus tantum & ſpiritus viget, Helvidio marito,

Digitized by Google

Thraſea patre digniſſima. Reliqua labuntur, meque non metu tantum, verum etiam dolore conficiunt. Doleo enim maximam fœminam eripi oculis civitatis, neſcio an aliquid ſimile viſuris. Quæ caſtitas illius? quæ ſanctitas? quanta gravitas? quanta conſtantia? Bis maritum ſecuta in exilium eſt, tertio ipſa propter maritum relegata. Nam cum Senecio reus eſſet, quod de vita Helvidii libros compoſuiſſet, rogatumque ſe à Fannia in defenſione dixiſſet, quærente minaciter Mettio Caro *an rogaſſet?* reſpondit, rogavi: *an commentarios ſcripturo dediſſet*, dedi: *an ſciente matre*, neſciente. Poſtremo nullam vocem cedentem periculo emiſit, quin etiam illos ipſos libros, quanquam ex neceſſitate, & metu temporum abolitos Senatuſconſulto, publicatis bonis, ſervavit, habuit, tulitque in exilium exilii cauſam. Eadem quam jucunda, quam comis, quam denique (quod paucis datum eſt) non minus amabilis, quam veneranda: erit ſane quam poſtea uxoribus noſtris oſtentare poſſimus: erit à qua viri quoque fortitudinis exempla ſumamus: quam ſic cernentes audienteſque miramur, ut illas, quæ leguntur. Ac mihi domus ipſa nutare, con-

Digitized by Google

vulſaque ſedibus ſuis ruitura ſupra videtur, licet adhuc poſteros habeat. Quantis enim virtutibus, quantiſque factis aſſequentur, ut hæc non noviſſima occiderit? Me quidem illud etiam adfligit & torquet, quod matrem ejus, illam (nihil poſſum illuſtrius dicere) tantæ fœminæ matrem rurſus videor amittere, quam hæc, ut reddit ac refert nobis, ſic auferet ſecum, meque & novo pariter, & reſciſſo vulnere adficiet. Utramque colui, utramque dilexi: utram magis, neſcio, nec diſcerni volebant. Habuerunt officia mea in ſecundis, habuerunt in adverſis. Ego ſolatium relegatarum, ego ultor reverſarum. Non feci tamen paria, atque eo magis hanc cupio ſervari, ut mihi ſolvendi tempora ſuperſint. In his eram curis, cum ſcriberem ad te, quas ſi Deus aliquis in gaudium verterit, de metu non querar. Vale.

XX. C. PLINIUS TACITO SUO S.

LIBRUM tuum legi, & quam diligentiſſime potui annotavi, quæ commutanda, quæ eximenda arbitrarer. Nam & ego verum dicere aſſuevi, & tu libenter audire. Neque enim

Digitized by Google

ulli patientius reprehenduntur, quam qui maxime laudari merentur. Nunc à te librum meum cum annotationibus tuis expecto. O jucundas! ô pulchras vices! quam me delectat, quod ſi qua poſteris cura noſtri, uſquequaque narrabitur, qua concordia, ſimplicitate, fide vixerimus. Erit rarum & inſigne, duos homines ætate propemodum æquales, nonnullius in literis nominis, (Cogor enim de te quoque parcius dicere, quia de me ſimul dico) alterum alterius ſtudia foviſſe. Equidem adoleſcentulus, cum jam tu fama, gloriaque floreres, te ſequi, tibi longo, ſed proximus intervallo, & eſſe, & haberi concupiſcebam. Et erant multa clariſſima ingenia, ſed tu mihi (ita ſimilitudo naturæ ferebat) maxime imitabilis, maxime imitandus videbaris. Quo magis gaudeo, quod ſi quis de ſtudiis ſermo, una nominamur, quod de te loquentibus ſtatim occurro: nec deſunt, qui uni ut utrique noſtrûm præferantur. Sed nihil intereſt mea, quo loco jungimur. Nam hoc ego primus, quia tu proximus, & ego proximus, quia tu primus: quin etiam in teſtamentis debes annotaſſe, niſi quis forte alterutri noſtrûm amiciſſimus, eadem legata & quidem

Digitized by Google

pariter accipimus. Quæ omnia huc ſpectant, ut invicem ardentius diligamus, cum tot vinculis nos ſtudia, mores, fama, ſuprema denique hominum judicia conſtringant. Vale.

XXI. C. PLINIUS CORNUTO FUSCO SUO S.

PAREO, collega cariſſime, & infirmitati oculorum, ut jubes, conſulo. Nam & huc tecto vehiculo undique incluſus, quaſi in cubiculo perveni, & non ſtylo modo, verum etiam lectionibus, difficulter, ſed abſtineo, ſoliſque auribus ſtudeo, cubicula obductis velis opaca, nec tamen obſcura facio. Cryptoporticus quoque adopertis inferioribus feneſtris, tantum umbræ, quantum luminis habet. Sic paulatim lucem ferre condiſco. Balineum aſſumo, quia prodeſt: vinum, quia non nocet, parciſſime tamen. Ita aſſuevi, & nunc cuſtos adeſt. Gallinam, ut à te miſſam libenter accepi, quam ſatis acribus oculis, quanquam adhuc lippis, pinguiſſimam vidi. Vale.

Digitized by Google

XXII. C. PLINIUS FALCONI SUO S.

Minus miraberis, me tam inſtanter petiſſe, ut in amicum meum conferres Tribunatum, cum ſcieris, quis ille, qualiſque. Poſſum autem jam tibi & nomen indicare, & deſcribere ipſum, poſtquam polliceris. Eſt Cornelius Minutianus, ornamentum regionis meæ, ſeu dignitate ſeu moribus: natus ſplendide, abundat facultatibus, amat ſtudia, ut ſolent pauperes. Idem rectiſſimus judex, fortiſſimus advocatus, fideliſſimus amicus. Accepiſſe te beneficium credes, cum propius inſpexeris hominem omnibus honoribus, omnibus titulis (nihil volo elatius de modeſtiſſimo viro dicere) parem. Vale.

XXIII. C. PLINIUS FABATO PROSOCERO SUO S.

Gaudeo quidem eſſe te tam fortem, ut Mediolani occurrere Tyroni poſſis. Sed ut perſeveres eſſe tam fortis, rogo, ut tibi contra rationem ætatis tantum laboris injungas. Quinimmo denuncio, ut illum & domi, & intra

Digitized by Google

domum, atque etiam intra cubiculi limen expectes. Etenim cum à me, ut frater diligatur, non debet ab eo, quem ego parentis loco obſervo, exigere officium, quod parenti ſuo remiſiſſet. Vale.

XXIV. C. PLINIUS GEMINIO SUO S.

NUMIDIA Quadratilla paulo minus octogeſimo ætatis anno deceſſit, uſque ad noviſſimam valetudinem viridis, atque etiam ultra matronalem modum compacto corpore & robuſto, deceſſit honeſtiſſimo teſtamento. Reliquit hæredes, ex beſſe nepotem, ex tertia parte neptem. Neptem parum novi: nepotem familiariſſime diligo, adoleſcentem ſingularem, nec iis tantum, quos ſanguine attingit inter propinquos amandum: ac primum conſpicuus forma, omnes ſermones malignorum & puer & juvenis evaſit: intra quartum & viceſimum annum maritus, & ſi Deus annuiſſet, pater. Vixit in contubernio aviæ delicate, ſeveriſſime, & tamen obſequentiſſime. Habebat illa pantomimos, fovebatque effuſius, quam principi fœminæ conveniret. Hos Quadratus non in

Digitized by Google

theatro, non domi ſpectabat, nec illa exigebat. Audii ipſam cum mihi commendaret nepotis ſui ſtudia, ſolere ſe ut fœminam in illo otio ſexus, laxare animum luſu calculorum, ſolere ſpectare pantomimos ſuos; ſed cùm factura eſſet alterutrum, ſemper ſe nepoti ſuo præcepiſſe abiret, ſtuderetque; quod mihi non amore ejus magis facere, quam reverentia videbatur. Miraberis, & ego miratus ſum. Proximis ſacerdotalibus ludis productis in commiſſione pantomimis, cum ſimul theatro ego & Quadratus egrederemur, ait mihi: *Scis me hodie primum vidiſſe ſaltantem aviæ meæ libertum?* Hoc nepos. At Hercule! alieniſſimi homines in honorem Quadratillæ (pudet me dixiſſe honorem per adulationis officium) in theatrum curſitabant, exultabant, plaudebant, mirabantur: ac deinde ſingulos geſtus dominæ cum canticis reddebant, qui nunc exiguiſſima legata theatralis operæ corollarium accipient ab hærede, qui non ſpectabat. Quorſum hæc? quia ſoles, ſi quid incidit novi, non invitus audire: deinde quia jucundum eſt mihi, quod ceperim gaudium, ſcribendo retractare. Gaudeo enim pietate defunctæ, honore optimi juvenis: Læ-

Digitized by Google

tor etiam, quod domus aliquando C. Caſſii, hujus, qui Caſſianæ ſcholæ princeps & parens ſerviet domino non minori. Implebit enim illam Quadratus meus, ut decebit, rurſuſque ei priſtinam dignitatem, celebritatem, gloriamque reddet, cum tantus orator inde procedet, quantus juris ille conſultus. Vale.

XXV. C. PLINIUS RUFO SUO S.

O QUANTUM eruditorum aut modeſtia ipſorum, aut quies operit & ſubtrahit famæ! At nos eos tantum dicturi aliquid, aut lecturi timemus, qui ſtudia ſua proferunt: cum illi, qui tacent, hoc amplius præſtent, quod maximum opus ſilentio reverentur. Expertus ſcribo, quod ſcribo. Terentius Junior equeſtribus militiis, atque etiam procuratione Narbonenſis provinciæ, integerrime functus, recepit ſe in agros ſuos, paratiſque honoribus tranquilliſſimum otium prætulit. Hunc ego invitatus hoſpitio, ut bonum patrem familiæ, ut diligentem agricolam intuebar: de his locuturus, in quibus illum verſari putabam: & cœperam, cum ille me doctiſſimo ſermone revocavit ad

Digitized by Google

ſtudia. Quam terſa omnia! quam Latina! quam Græca! Nam tantum utraque lingua valet, ut ea magis videatur excellere, quam cum maxime loquitur. Quantum ille legit! quantum tenet! Athenis vivere hominem, non in villa putes. Quid multa? auxit ſolicitudinem meam, effecitque, ut illis, quos doctiſſimos novi, non minus hos ſeductos, & quaſi ruſticos verear. Idem ſuadeo tibi. Sunt enim ut in caſtris, ſic etiam in literis noſtris plures cultu pagano, quos cinctos & armatos, & quidem ardentiſſimo ingenio, diligentius ſcrutatus invenies. Vale.

XXVI. C. PLINIUS MAXIMO SUO S.

NUPER me cujuſdam amici languor admonuit, optimos eſſe nos, dum infirmi ſumus. Quem enim infirmum aut avaritia, aut libido ſolicitat? non amoribus ſervit, non appetit honores, opes negligit, & quantulumcunque, ut relicturus, ſatis habet: Tunc Deos, tunc hominem eſſe ſe meminit, invidet nemini, neminem miratur, neminem deſpicit, ac ne ſermonibus quidem malignis, aut attendit, aut alitur, bali-

Digitized by Google

nea imaginatur, & fontes. Hæc ſumma curarum, ſumma votorum, mollemque in poſterum, & pinguem ſi contingat evadere, hoc eſt, innoxiam beatamque deſtinat vitam. Poſſum ergo, quod pluribus verbis, pluribus etiam voluminibus philoſophi docere conantur, ipſe breviter tibi, mihique præcipere, ut tales eſſe ſani perſeveremus, quales nos futuros profitemur infirmi. Vale.

XXVII. C. PLINIUS SURÆ SUO S.

Et mihi diſcendi, & tibi docendi facultatem otium præbet. Igitur perquam velim ſcire, eſſe phantaſmata, & habere propriam figuram, numenque aliquod putes, an inania & vana ex metu noſtro imaginem accipere. Ego ut eſſe credam, inprimis eo ducor, quod audio accidiſſe Curtio Rufo. Tenuis adhuc & obſcurus obtinenti Africam comes hæſerat. Inclinato die ſpatiabatur in porticu: offertur ei mulieris figura, humana grandior pulchriorque, perterrito Africam ſe futurorum prænunciam dixit. Iturum enim Romam, honoreſque geſturum, atque etiam cum ſummo imperio in eandem pro-

Digitized by Google

vinciam reverſurum, ibique moriturum. Facta ſunt omnia. Præterea accedenti Carthaginem, egredientique navem, eandem figura in litore occurriſſe narratur. Ipſe certe implicitus morbo, futura præteritis, adverſa ſecundis auguratus, ſpem ſalutis, nullo ſuorum deſperante, projecit. Jam illud, nonne & magis terribile, & non minus mirum eſt? quod exponam ut accepi. Erat Athenis ſpatioſa & capax domus, ſed infamis & peſtilens: per ſilentium noctis ſonus ferri, &, ſi attenderes acrius, ſtrepitus vinculorum longius primo, deinde proximo reddebatur. Mox apparebat idolon, ſenex macie & ſqualore confectus, promiſſa barba, horrenti capillo, cruribus compedes, manibus catenas gerebat, quatiebatque: inde inhabitantibus triſtes diræque noctes per metum vigilabantur: vigiliam morbus & creſcente formidine, mors ſequebatur. Nam interdiu quoque quanquam abſceſſerat imago, memoria imaginis oculis inerrabat, longiorique cauſa timoris timor erat. Deſerta inde & damnata ſolitudine domus, totaque illi monſtro relicta: proſcribebatur tamen, ſeu quis emere, ſeu quis conducere, ignarus tanti mali vellet. Venit Athenas philoſo-

Digitized by Google

phus Athenodorus, legit titulum, auditoque pretio, quia ſuſpecta vilitas, percunctatus, omnia docetur, ac nihilominus, immo tanto magis conducit: ubi cœpit adveſperaſcere, jubet ſterni ſibi in prima domus parte, poſcit pugillares, ſtylum, lumen: ſuos omnes in interiora dimittit, ipſe ad ſcribendum, animum, oculos, manum intendit, ne vacua mens audita ſimulacra & inanes ſibi metus fingeret. Initioque ubique ſilentium noctis, deinde concuti ferrum, vincula moveri: ille non tollere oculos, non remittere ſtylum, ſed obfirmare animum, auribuſque prætendere: tum crebreſcere fragor, adventare etiam, ac jam ut in limine, jam ut intra limen audiri: reſpicit, videt, agnoſcitque narratam ſibi effigiem. Stabat innuebatque digito ſimilis vocanti: hic contra, ut paululum expectaret, manu ſignificat, rurſuſque ceris & ſtylo incumbit: illa ſcribentis capiti catenis inſonabat: reſpicit rurſus idem quod prius innuentem: nec moratus tollit lumen, & ſequitur. Ibat illa lento gradu, quaſi gravis vinculis. Poſtquam deflexit in aream domus, repente dilapſa deſerit comitem, deſertus herbas & folia concerpta ſignum loco ponit. Poſtero die

X

Digitized by Google

adit magiſtratus, monet, ut illum locum effodi jubeant. Inveniuntur oſſa inſerta catenis & implicita, quæ corpus ævo terraque putrefactum nuda & exeſa reliquerat vinculis: collecta publice ſepeliuntur: domus poſtea rite conditis manibus caruit. Et hæc quidem affirmantibus credo: illud affirmare aliis poſſum. Eſt libertus mihi Marcus, non illiteratus, cum hoc minor frater eodem lecto quieſcebat. Is viſus eſt ſibi cernere quendam in toro reſidentem, admoventemque capiti ſuo cultros, atque etiam ex ipſo vertice amputantem capillos. Ubi illuxit, ipſe circa verticem tonſus, capilli jacentes repe-riuntur. Exiguum temporis medium, & rurſus ſimile aliud priori fidem fecit. Puer in pædagogio miſtus pluribus dormiebat: venerunt per feneſtras (ita narrat) in tunicis albis duo, cubantemque detonderunt: & qua venerant, receſſerunt. Hunc quoque tonſum, ſparſoſque circa capillos dies oſtendit. Nihil notabile ſecutum, niſi forte, quod non fui reus: futurus, ſi Domitianus, ſub quo hæc acciderunt, diutius vixiſſet. Nam in ſcrinio ejus datus à Caro de me libellus inventus eſt, ex quo conjectari poteſt, quia reis moris eſt ſubmittere capillum, reciſos me-

Digitized by Google

orum capillos, depulſi, quod imminebat, periculi ſignum fuiſſe. Proinde rogo eruditionem tuam intendas. Digna res eſt quam diu multumque conſideres: ne ego quidem indignus, cui copiam ſcientiæ tuæ facias. Licet etiam utramque in partem, ut ſoles, diſputes: ex altera tamen fortius, ne me ſuſpenſum incertumque dimittas, cum mihi conſulendi cauſa fuerit, ut dubitare deſinerem. Vale.

XXVIII. C. PLINIUS SEPTITIO SUO S.

AIS quoſdam apud te reprehendiſſe tanquam amicos meos ex omni occaſione ultra modum laudem. Agnoſco crimen, amplector etiam. Quid enim honeſtius culpa benignitatis? qui ſunt tamen iſti, qui amicos meos melius norint? Sed ut norint, quid invident mihi feliciſſimum errorem? ut enim non ſint tales, quales à me prædicantur, ego tamen beatus quod mihi videntur. Igitur ad alios hanc ſiniſtram diligentiam conferant: nec ſunt parum multi, qui carpere amicos ſuos judicium vocant: mihi nunquam perſuadebunt, ut meos amari à me nimium putem. Vale.

Digitized by Google

XXIX. C. PLINIUS MONTANO SUO S.

RIDEBIS, deinde indignaberis, ſi legeris: quod niſi legeris, non potes credere. Eſt via Tiburtina intra primum lapidem (proxime annotavi) monimentum Pallantis, ita inſcriptum, HUIC SENATUS OB FIDEM PIETATEMQUE ERGA PATRONOS ORNAMENTA PRÆTORIA DECREVIT, ET SESTERTIUM CENTIES QUINQUAGIES: CUJUS HONORE CONTENTUS FUIT. Equidem nunquam ſum miratus, quæ ſæpius à fortuna, quam à judicio proficiſcerentur. Maxime tamen hic me titulus admonuit, quam eſſent mimica & inepta, quæ interdum in hoc cœnum, in has ſordes adjicerentur: quæ denique ille furcifer, & recipere auſus eſt, & recuſare, atque etiam, ut moderationis exemplum, poſteris prodere. Sed quid indignor? Ridere ſatius eſt, ne ſe magnum aliquod adeptos putent, qui huc felicitate perveniunt, ut rideantur. Vale.

Digitized by Google

XXX. C. PLINIUS GENITORI SUO S.

Torqueor quod diſcipulum ut ſcribis, optimæ ſpei amiſiſti, cujus & valetudine & morte impedita ſtudia tua quid neſciam, cum ſis omnium officiorum obſervantiſſimus, cumque omnes quos probas effuſiſſime diligas? Me huc quoque urbana negotia perſequuntur, non delectant. Sunt enim, qui me aut judicem, aut arbitrum faciant. Accedunt querelæ ruſticorum, qui auribus meis poſt longum tempus ſuo jure abutuntur. Inſtat & neceſſitas agrorum locandorum perquam moleſta. Adeo rarum eſt invenire idoneos conductores, quibus ex cauſis precario ſtudeo: ſtudeo tamen. Nam & ſcribo aliquid & lego: ſed cum lego, ex comparatione ſentio quam male ſcribam; licet tu mihi bonum animum facias, qui libellos meos de ultione Helvidii, orationi Demoſthenis *κατὰ Μειδίυ* confers: quam ſane, cum componerem illos, habui in manibus, non ut æmularer (improbum enim, ac pene furioſum) ſed tamen imitarer & ſequerer, quantum aut diverſitas in-

Digitized by Google

geniorum, maximi & minimi, aut cauſæ diſſimilitudo pateretur. Vale.

XXXI. C. PLINIUS CORNUTO SUO S.

Claudius Pollio amari à te cupit. Dignus hoc ipſo quod cupit: deinde, quod ipſe te diligit. (Neque enim fere quiſquam exigit iſtud, niſi qui facit) vir alioqui rectus, integer, quietus, ac pene ultra modum (ſi quis tamen ultra modum) verecundus. Hunc cum ſimul militaremus, non ſolum ut commilito inſpexi: nam præerat alæ militari. Ego juſſus à Legato Conſulari rationem alarum & cohortium excutere, ut magnam quorundam fœdamque avaritiam, & negligentiam parem. Ita hujus ſummam integritatem, ſolicitam diligentiam inveni. Poſtea promotus ad ampliſſimas procurationes, nulla occaſione corruptus, ab inſito abſtinentiæ amore deflexit; nunquam ſecundis rebus intumuit, nunquam officiorum varietate continuam laudem humanitatis infregit; eademque firmitate animi laboribus ſuffecit, qua nunc otium patitur. Quod quidem paulifper cum magna ſua laude intermiſit & poſuit, à Corelio

noſtro ex liberalitate Imperatoris Nervæ emendis dividendiſque agris adjutor aſſumptus. Etenim qua gloria dignum eſt, ſummo viro in tanta eligendi facultate præcipue placuiſſe? Idem quam reverenter, quam fideliter amicos colat, multorum ſupremis judiciis, in his Muſonii Baſſi, graviſſimi civis, credere potes, cujus memoriam tam grata prædicatione prorogat & extendit, ut librum de vita ejus (nam ſtudia quoque, ſicut alias artes bonas, veneratur) ediderit pulchrum. Iſtud & raritate ipſa probandum, cum plerique hactenus defunctorum meminerint, ut querantur. Hunc hominem appetentiſſimum tui, (mihi crede) complectere, apprehende, immo & invita, ac ſic ama, tanquam gratiam referas. Neque enim obligandus, ſed remunerandus eſt in amoris officio qui prior cœpit. Vale.

XXXII. C. PLINIUS FABATO PROSOCERO SUO S.

DELECTOR jucundum tibi fuiſſe Tyronis mei adventum. Quod vero ſcribis oblata occaſione Proconſulis plurimos manumiſſos, unice lætor.

Digitized by Google

Cupio enim patriam noſtram omnibus quidem rebus augeri, maxime tamen civium numero. Id enim oppidis firmiſſimum ornamentum. Illud etiam me, non ut ambitioſum, ſed tamen juvat, quod adjicis, Me teque & gratiarum actione & laude celebratos. Eſt enim, ut Xenophon ait, ἥδιςον ἄκεσμα ἔπαινος, utique ſi te mereri putes. Vale.

XXXIII. C. PLINIUS TACITO SUO S.

Auguror (nec me fallit augurium) hiſtorias tuas immortales futuras, quo magis illis (ingenue fatebor) inſeri cupio. Nam ſi eſſe nobis curæ ſolet, ut facies noſtra ab optimo quoque artifice exprimatur, nonne debemus optare, ut operibus noſtris ſimilis tui ſcriptor prædicatorque contingat? Demonſtro itaque, quanquam diligentiam tuam fugere non poſſit, cum ſit in publicis actis, demonſtro tamen, quo magis credas, jucundum mihi futurum, ſi factum meum, cujus gratia periculo crevit, tuo ingenio, tuo teſtimonio ornaveris. Dederat me Senatus cum Herennio Senecione advocatum provinciæ Bæticæ contra Bæbium Maſſam: damnatoque

Digitized by Google

Maſſa cenſuerat, ut bona ejus publice cuſtodirentur. Senecio cum exploraſſet Conſules poſtulationibus vacaturos, convenit me: &, *qua concordia*, inquit, *injunctam nobis accuſationem executi ſumus, hac adeamus Conſules, petamuſque, ne bona diſſipari ſinant, quorum eſſe in cuſtodia debent.* Reſpondi, *Cum ſimus advocati à Senatu dati, diſpice, num peractas putes partes noſtras Senatus cognitione finita?* Et ille, *Tu quem voles tibi terminum ſtatues, cui nulla cum provincia neceſſitudo, niſi ex beneficio tuo, & hoc recenti: ipſe & natus ibi, & Quæſtor in ea fui.* Tum ego, *Si fixum tibi iſtud ac deliberatum, ſequar te: ut ſi qua ex hoc invidia erit, non tua tantum ſit.* Venimus ad Coſſ. dicit Senecio quæ res ferebat: aliqua ſubjungo. Vix dum conticueramus, & Maſſa, queſtus Senecionem non advocati fidem, ſed inimici amaritudinem impleſſe, impietatis reum poſtulat. Horror omnium: ego autem, *Vereor*, inquam, *clariſſimi Conſules, ne mihi Maſſa ſilentio ſuo prævaricationem objecerit, quod non & me reum poſtulavit.* Quæ vox & ſtatim excepta, & poſtea multo ſermone celebrata eſt. Divus quidem Nerva (nam privatus quoque attendebat his,

Digitized by Google

quæ recte in publico fierent) miſſis ad me graviſſimis literis, non mihi ſolum, verum etiam ſeculo eſt gratulatus, cui exemplum (ſic enim ſcripſit) ſimile antiquis contigiſſet. Hæc utcunque ſe habent, notiora, clariora, majora tu facies: quanquam non exigo, ut excedas actæ rei modum. Nam nec hiſtoria debet egredi veritatem, & honeſte factis veritas ſufficit. Vale.

Digitized by Google

C. PLINII CÆCILII

SECUNDI

EPISTOLARUM

LIBER OCTAVUS.

I. C. PLINIUS SECUNDUS SEPTITIO SUO S.

ITER commode explicui, excepto quod quidam ex meis adverſam valetudinem ferveſcentibus actibus contraxerunt. Encolpus quidem lector, ille ſeria noſtra, ille deliciæ, exaſperatis faucibus pulvere ſanguinem rejecit. Quam triſte hoc ipſi, quam acerbum mihi! ſi is, cui omnis ex ſtudiis gratia, inhabilis ſtudiis fuerit. Quis deinde libellos meos ſic leget? ſic amabit? quem aures meæ ſic ſequentur? Sed Dii lætiora promittunt. Stetit ſanguis, reſedit dolor. Præterea continens ipſe: Nos ſoliciti, medici diligentes. Ad hoc ſalubritas cœli, ſeceſſus, quies, tantum ſalutis quantum otii pollicentur. Vale.

Digitized by Google

II. C. PLINIUS CALVISIO SUO S.

Alii in prædia ſua proficiſcuntur, ut locupletiores revertantur; ego ut pauperior. Vendideram vindemias certatim negotiatoribus ementibus: invitabat pretium, & quod tunc, & quod fore videbatur: ſpes fefellit. Erat expeditum, omnibus remittere æqualiter, ſed non ſatis æquum. Mihi autem egregium inprimis videtur, ut foris, ita domi: ut in magnis, ita in parvis: ut in alienis, ita in ſuis, agitare juſtitiam. Nam ſi paria peccata, pares etiam laudes. Itaque omnibus quidem, nequis mihi non donatus abiret, partem octavam pretii, quo quis emerat, conceſſi: deinde iis, qui ampliſſimas ſummas emptionibus occupaverant, ſeparatim conſului. Nam & me magis juverant, & majus ipſi fecerant damnum. Igitur iis, qui pluris, quam decem millibus emerant, ad illam communem, & quaſi publicam octavam, addidi decimam ejus ſummæ, quæ decem millia exceſſerat. Vereor, ne parum expreſſerim: apertius calculos oſtendam. Si qui forte quindecim millibus emerant, hi & quindecim millium

Digitized by Google

octavam, & quinque millium decimam tulerunt. Præterea cum reputarem quoſdam ex debito aliquantum, quoſdam aliquid, quoſdam nihil repoſuiſſe: nequaquam verum arbitrabar, quos non æquaſſet fides ſolutionis, hos benignitate remiſſionis æquari. Rurſus ergo iis qui ſolverant, decimam remiſi. Per hoc enim aptiſſime & in præteritum ſingulis pro cujuſque merito gratia referri, & in futurum omnes cum ad emendum, tum etiam ad ſolvendum allici videbantur. Magno mihi ſeu ratio hæc, ſeu facilitas ſtetit: ſed fuit tanti. Nam regione tota, & novitas remiſſionis, & forma laudatur. Ex ipſis etiam, quos non una (ut dicitur) pertica, ſed diſtincte gradatimque tractavi, quanto quis melior & probior, tanto mihi obligatior abit, expertus non eſſe apud me, Ἐν δ' ἰῇ τιμῇ ἠ μὲν κακὸς, ἠδὲ καὶ ἐσθλός. Vale.

III. C. PLINIUS SPARSO SUO S.

LIBRUM, quem noviſſime tibi miſi, ex omnibus meis vel maxime placere ſignificas. Eſt eadem opinio cujuſdam eruditiſſimi: quo magis adducor, ut neutrum falli putem; quia non

Digitized by Google

eſt credibile utrumque falli, & quia tantum blandior mihi. Volo enim proxima quæque abſolutiſſima videri: & ideo jam nunc contra iſtum librum faveo orationi, quam nuper in publicum dedi: communicaturus tecum, ut primum diligentem tabellarium invenero. Erexi expectationem tuam, quam vereor, ne deſtituat oratio in manus ſumpta. Interim tamen tanquam placituram (& fortaſſe placebit) expecta. Vale.

IV. C. PLINIUS CANINIO SUO S.

OPTIME facis, quod bellum Dacicum ſcribere paras. Nam quæ tam recens, tam copioſa, tam lata, quæ denique tam poëtica, & (quanquam in veriſſimis rebus) tam fabuloſa materia? dices immiſſa terris nova flumina, novos pontes fluminibus injectos, inſeſſa caſtris montium abrupta: pulſum regia, pulſum etiam vita regem nihil deſperantem. Super hæc actos bis triumphos: quorum alter ex invicta gente primus, alter noviſſimus fuit. Una, ſed maxima difficultas, quod hæc æquare dicendo, arduum, immenſum, etiam tuo ingenio, quan-

Digitized by Google

quam altiſſime adſurgat, & ampliſſimis operibus increſcat. Nonnullus & in illo labor, ut barbara & fera nomina, inprimis regis ipſius, Græcis verſibus non reſultent. Sed nihil eſt, quod non arte curaque, ſi non poteſt vinci, mitigetur. Præterea, ſi datur Homero & mollia vocabula & Græca ad lenitatem verſus contrahere, extendere, inflectere: cur tibi ſimilis audentia, præſertim non delegata, ſed neceſſaria, negetur? Proinde jure vatum invocatis Diis, & inter Deos, ipſo, cujus res, opera, conſilia dictaturus es, immitte rudentes, pande vela, ac ſi quando alias, toto ingenio vehere. Cur enim non ego quoque poëtice cum poëta? Illud jam nunc paciſcor, prima quæque ut abſolveris, mitte, immo etiam antequam abſolvas, ſic ut erunt recentia & rudia, & adhuc ſimilia naſcentibus. Reſpondebis non poſſe perinde carptim, ut contexta, perinde inchoata placere, ut effecta. Scio. Itaque & à me æſtimabuntur ut cœpta: ſpectabuntur ut membra, extremamque limam tuam operientur in ſcrinio noſtro. Patere hoc me ſuper cætera habere amoris tui pignus, ut ea quoque norim, quæ noſſe neminem velles. In ſumma, potero fortaſſe

Digitized by Google

ſcripta tua magis probare, laudare, quanto illa tardius cautiuſque: ſed ipſum te magis amabo, magiſque laudabo, quanto celerius & incautius miſeris. Vale.

V. C. PLINIUS GEMINIO SUO S.

GRAVE vulnus Macrinus noſter accepit. Amiſit uxorem ſingularis exempli, etiamſi olim fuiſſet. Vixit cum hac triginta novem annis ſine jurgio, ſine offenſa. Quam illa reverentiam marito ſuo præſtitit, cum ipſa ſummam mereretur? quot quantaſque virtutes ex diverſis ætatibus ſumptas collegit & miſcuit! Habet quidem Macrinus grande ſolatium, quod tantum bonum tamdiu tenuit: ſed hoc magis exacerbatur, quod amiſit. Nam fruendis voluptatibus creſcit carendi dolor. Ero ergo ſuſpenſus pro homine amiciſſimo, dum admittere avocamenta, & cicatricem pati poſſit: quam nihil æque, ac neceſſitas ipſa, & dies longa, & ſatietas doloris inducit. Vale.

Digitized by Google

VI. C. PLINIUS MONTANO SUO S.

COGNOVISSE jam ex epiſtola mea debes, annotaſſe me nuper monimentum Pallantis ſub hac inſcriptione: HUIC SENATUS OB FIDEM PIETATEMQUE ERGA PATRONOS, ORNAMENTA PRÆTORIA DECREVIT, ET SESTERTIUM CENTIES QUINQUAGIES, CUJUS HONORE CONTENTUS FUIT. Poſtea mihi viſum eſt pretium curæ, ipſum S. C. quærere. Inveni tam copioſum & effuſum, ut ille ſuperbiſſimus titulus, modicus atque etiam demiſſus videretur. Conferant ſe, miſceantque, non dico illi veteres Africani, Achaici, Numantini: ſed hi proximi, Marii, Syllæ, Pompeji, (nolo progredi longius) infra Pallantis laudes jacebunt. Urbanos, qui illa cenſuerunt, putem? an miſeros? Dicerem Urbanos, ſi Senatum deceret urbanitas. Miſeros ergo? ſed nemo tam miſer eſt, ut ad illa cogatur. Ambitio ergo, & procedendi libido? Sed quis adeo demens, ut aut per ſuum, aut per publicum dedecus procedere vellet in ea civitate, in qua hic eſſet uſus potentiſſimæ dignitatis, ut primus in

Digitized by Google

Senatu laudare Pallantem poſſet? Omitto, quod Pallanti ſervo PRÆTORIA ORNAMENTA OFFERUNTUR; quippe offeruntur à ſervis: Mitto quod cenſent, NON EXHORTANDUM MODO, VERUM ETIAM COMPELLENDUM AD USUM AUREORUM ANNULORUM. Erat enim contra majeſtatem Senatus, ſi ferreis Prætorius uteretur. Levia hæc & tranſeunda. Illa memoranda, QUOD NOMINE PALLANTIS SENATUS (nec expiata poſtea curia eſt?) PALLANTIS NOMINE SENATUS GRATIAS AGIT CÆSARI, QUOD ET IPSE CUM SUMMO HONORE MENTIONEM EJUS PROSECUTUS ESSET, ET SENATUI FACULTATEM FECISSET TESTANDI ERGA EUM BENEVOLENTIAM SUAM. Quid enim Senatui pulchrius, quam ut erga Pallantem ſatis gratus videretur? Additur UT PALLAS, CUI SE OMNES PRO VIRILI PARTE OBLIGATOS FATENTUR, SINGULARIS FIDEI, SINGULARIS INDUSTRIÆ FRUCTUM MERITISSIMO FERAT: prolatos Imperii fines, redditos exercitus Reipub. credas. Aſtruitur his, CUM SENATUI POPULOQUE ROMANO LIBERALITATIS GRATIOR REPRÆSENTARI NULLA MATERIA POSSET, QUAM SI ABSTINEN-

Digitized by Google

TISSIMI FIDELISSIMIQUE CUSTODIS PRINCIPALIUM OPUM FACULTATES ADJUVARE CONTIGISSET. Hoc tunc votum Senatus, hoc præcipuum gaudium populi: hæc liberalitatis materia gratiſſima, ſi Pallantis facultates adjuvare publicarum opum egeſtione contingeret. Jam quæ ſequuntur, VOLUISSE QUIDEM SENATUM CENSERE DANDUM EX ÆRARIO SESTERTIUM CENTIES QUINQUAGIES, ET QUANTO AB EJUSMODI CUPIDITATIBUS REMOTIOR EJUS ANIMUS ESSET, TANTO IMPENSIUS PETERE A PUBLICO PARENTE, UT EUM COMPELLERET AD CEDENDUM SENATUI. Id vero deerat, ut cum Pallante auctoritate publica ageretur: Pallas rogaretur, ut Senatui cederet, ut illi ſuperbiſſimæ abſtinentiæ Cæſar ipſe patronus advocaretur, ne ſeſtertium centies quinquagies ſperneret. Sprevit, quod ſolum potuit, tantis opibus publice oblatis: arrogantius fecit quam ſi accepiſſet. Senatus tamen id quoque ſimilis querenti, laudibus tulit, his quidem verbis, SED CUM PRINCEPS OPTIMUS, PARENSQUE PUBLICUS, ROGATUS A PALLANTE, EAM PARTEM SENTENTIÆ, QUÆ PERTINEBAT

Digitized by Google

AD DANDUM EI EX ÆRARIO CENTIES QUINQUAGIES SESTERTIUM, REMITTI VOLUISSET: TESTARI SENATUM, ET SE LIBENTER AC MERITO HANC SUMMAM INTER RELIQUOS HONORES OB FIDEM DILIGENTIAMQUE PALLANTIS DECERNERE COEPISSE: VOLUNTATI TAMEN PRINCIPIS SUI, CUI IN NULLA RE FAS PUTARET REPUGNARE, IN HAC QUOQUE RE OBSEQUI. Imaginare Pallantem velut intercedentem Senatuſconſulto: moderantemque honores ſuos, & ſeſtertium centies quinquagies, ut nimium, recuſantem: cum prætoria ornamenta, tanquam minus recepiſſet. Imaginare Çæſarem, liberti precibus, vel potius imperio, coram Senatu obtemperantem. Imperat enim libertus patrono, quem in Senatu rogat. Imaginare Senatum, uſquequaque teſtantem merito libenterque ſe hanc ſummam inter reliquos honores Pallanti cœpiſſe decernere: & perſeveraturum fuiſſe ſe, niſi obſequeretur principis voluntati, cui non eſſet fas in ulla re repugnare. Ita, ne ſeſtertium centies quinquagies Pallas ex ærario referret, verecundia ipſius, obſequio Senatus opus fuit? in hoc præcipue non obſecuturi, ſi in

Digitized by Google

ulla re putaſſet fas eſſe non obſequi? Finem exiſtimas? Mane dum, & majora accipe. UTIQUE CUM SIT UTILE, PRINCIPIS BENIGNITATEM PROMPTISSIMAM AD LAUDEM PRÆMIAQUE MERENTIUM ILLUSTRARI UBIQUE, ET MAXIME IIS LOCIS, QUIBUS INCITARI AD IMITATIONEM PRÆPOSITI RERUM EJUS CURA POSSENT, ET PALLANTIS SPECTATISSIMA FIDES, ATQUE INNOCENTIA EXEMPLO PROVOCARE STUDIUM TAM HONESTÆ ÆMULATIONIS POSSET, EA QUÆ QUARTO CALENDAS FEBRUARII, QUÆ PROXIME FUISSENT, IN AMPLISSIMO ORDINE OPTIMUS PRINCEPS RECITASSET, SENATUSQUE CONSULTA DE HIS REBUS FACTA IN ÆS INCIDERENTUR, IDQUE ÆS FIGERETUR AD STATUAM LORICATAM D. JULII. Parum viſum tantorum dedecorum eſſe curiam teſtem: Delectus eſt celeberrimus locus, in quo legenda præſentibus, legenda futuris proderentur. Placuit ære ſignari omnes honores faſtidioſiſſimi mancipii: quoſque repudiaſſet, quoſque, quantum ad decernentes pertinet, geſſiſſet. Inciſa & inſculpta ſunt publicis æterniſque monimentis Prætoria, ſic quaſi fœdera

Digitized by Google

antiqua, ſic quaſi ſacræ leges. Tanta principis, tanta Senatus, tanta Pallantis ipſius, (quid dicam neſcio) ut vellet in oculis omnium figi Pallas inſolentiam ſuam, patientiam Cæſar, humilitatem Senatus. Nec puduit rationem turpitudini obtendere. Egregiam quidem, pulchramque rationem, ut exemplo Pallantis præmiorum ad ſtudium æmulationis cæteri provocarentur. Ea honorum utilitas erat, illorum etiam, quos Pallas non dignabatur. Inveniebantur tamen honeſto loco nati, qui peterent cuperentque, quod dari liberto, promitti ſervis videbant. Quam juvat, quod in tempora illa non incidi, quorum ſic me, tanquam illis vixerim, pudet! Non dubito ſimiliter affici te. Scio quam ſit tibi verus & ingenuus animus: ideoque facilius eſt, ut me (quanquam indignationem quibuſdam in locis fortaſſe ultra epiſtolæ modum extulerim) parum doluiſſe, quam nimis credas. Vale.

VII. C. PLINIUS TACITO SUO S.

Neque ut magiſtro magiſter, neque ut diſcipulo diſcipulus (ſic enim ſcribis) ſed ut diſci-

Digitized by Google

pulo magiſter (nam tu magiſter, ego contra. Atque ideo tu in ſcholam revocas, ego adhuc Saturnalia extendo) librum miſiſti. Non potui longius hyperbaton facere, atque hoc ipſo probare, eum me eſſe, qui non modo magiſter tuus, ſed ne diſcipulus quidem debeam dici. Sumam tamen perſonam magiſtri: exeramque in librum tuum jus, quod dediſti: eo liberius, quo nihil ex meis interim miſſurus ſum tibi, in quo te ulciſcaris. Vale.

VIII. C. PLINIUS ROMANO SUO S.

VIDISTINE aliquando Clitumnum fontem? ſi nondum (& puto nondum: alioqui narraſſes mihi) vide: quem ego (pœnitet tarditatis) proxime vidi. Modicus collis aſſurgit, antiqua cupreſſu nemoroſus & opacus: hunc ſubter fons exit, & exprimitur pluribus venis, ſed imparibus, eluctatuſque facit gurgitem, qui lato gremio pateſcit purus & vitreus, ut numerare jactas ſtipes & relucentes calculos poſſis. Inde non loci devexitate, ſed ipſa ſui copia & quaſi pondere impellitur. Fons adhuc, & jam ampliſſimum flumen atque etiam navium patiens,

Digitized by Google

quas obvias quoque & contrario niſu in diverſa tendentes, tranſmittit & perfert: adeo validus ut illa qua properat, ipſe tanquam per ſolum planum remis non adjuvetur: idem ægerrime remis contiſque ſuperetur adverſus. Jucundum utrumque per jocum ludumque fluitantibus, ut flexerint curſum, laborem otio, otium labore variare. Ripæ fraxino multa, multa populo veſtiuntur: quas perſpicuus amnis, velut merſas viridi imagine annumerat. Rigor aquæ certaverit nivibus, nec color cedit. Adjacet templum priſcum & religioſum. Stat Clitumnus ipſe amictus ornatuſque prætexta. Præſens numen, atque etiam fatidicum, indicant ſortes. Sparſa ſunt circa ſacella complura, totidemque Dei ſimulacra: ſua cuique veneratio, ſuum nomen: quibuſdam vero etiam fontes. Nam præter illum, quaſi parentem cæterorum, ſunt minores capite diſcreti; ſed flumini miſcentur, quod ponte tranſmittitur. Is terminus ſacri profanique. In ſuperiore parte navigare tantum, infra etiam natare conceſſum. Balineum Hiſpellates, quibus illum locum Divus Aug. dono dedit, publice præbent, & hoſpitium. Nec deſunt villæ, quæ ſecutæ fluminis amœni-

Digitized by Google

tatem, margini inſiſtunt. In ſumma, nihil erit ex quo non capias voluptatem. Nam ſtudebis quoque, & leges multa multorum omnibus columnis, omnibus parietibus inſcripta, quibus fons ille Deuſque celebratur. Plura laudabis, nonnulla ridebis, quanquam tu vero, quæ tua humanitas, nulla ridebis. Vale.

IX. C. PLINIUS URSO SUO S.

Olim non librum in manus, non ſtylum ſumpſi. Olim neſcio, quid ſit otium, quid quies, quid denique illud iners quidem, jucundum tamen, nihil agere, nihil eſſe: adeo multa me negotia amicorum nec ſecedere, nec ſtudere patiuntur. Nulla enim ſtudia tanti ſunt, ut amicitiæ officium deſeratur: quod religioſiſſime cuſtodiendum ſtudia ipſa præcipiunt. Vale.

X. C. PLINIUS FABATO PROSOCERO SUO S.

Quo magis cupis ex nobis pronepotes videre, hoc triſtior audies, neptem tuam abortum feciſſe, dum ſe prægnantem eſſe puellariter ne-

Digitized by Google

ſcit: ac per hoc quædam cuſtodienda prægnantibus omittit, facit omittenda: quem errorem magnis detrimentis expiavit, in ſummum periculum adducta. Igitur ut neceſſe eſt, graviter accipias ſenectutem tuam, quaſi paratis poſteris deſtitutam, ſic debes agere Diis gratias, quod ita tibi in præſentia pronepotes negaverunt, ut ſervarent neptem, illos reddituri: quorum nobis ſpem certiorem hæc ipſa, quanquam parum proſpere explorata, fœcunditas facit. Iiſdem nunc ego te, quibus ipſum me hortor, moneo, confirmo. Neque enim ardentius tu pronepotes, quam ego liberos cupio: quibus videor à meo tuoque latere pronum ad honores iter, & ad audita latius nomina, & non ſubitas imagines relicturus. Naſcantur modo, & hunc noſtrum dolorem gaudio mutent. Vale.

XI. C. PLINIUS HISPULLÆ SUÆ S.

Cum affectum tuum erga fratris filiam cogito, etiam materna indulgentia molliorem, intelligo prius tibi, quod eſt poſterius, nunciandum, ut præſumpta lætitia ſolicitudini locum non relinquat: quanquam vereor, ne poſt gratulati-

Digitized by Google

onem quoque in metum redeas: atque ita gaudeas periculo liberatam, ut ſimul quod periclitata ſit, perhorreſcas. Jam hilaris, jam ſibi, jam mihi reddita, incipit refici, tranſmiſſumque diſcrimen convaleſcendo remetiri. Fuit alioqui in ſummo diſcrimine (impune dixiſſe liceat) fuit nulla ſua culpa, ætatis aliqua; inde abortus, & ignorati uteri triſte experimentum. Proinde & ſi non contigit tibi deſiderium fratris amiſſi, aut nepote ejus, aut nepte ſolari, memento tamen dilatum magis iſtud quam negatum, cum ſalva ſit, ex qua ſperari poteſt. Simul excuſa patri tuo caſum, cui paratior apud fœminas venia eſt. Vale.

XII. C. PLINIUS MINUTIANO SUO S.

Hunc ſolum diem excuſo. Recitaturus eſt Titinius Capito, quem ego audire neſcio magis debeam an cupiam. Vir eſt optimus, & inter præcipua ſæculi ornamenta numerandus: colit ſtudia, ſtudioſos amat, fovet, provehit, multorumque, qui aliqua componunt, portus, ſinus, præmium, omnium exemplum: ipſarum denique literarum jam ſeneſcentium reductor ac re-

Digitized by Google

formator. Domum ſuam recitantibus præbet, auditoria non apud ſe tantum benignitate mira frequentat: mihi certe, ſi modo in urbe eſt, defuit nunquam. Porro tanto turpius gratiam non referre, quanto honeſtior cauſa referendæ. An ſi litibus tererer, obſtrictum eſſe me crederem obeunti ad vadimonia mea? nunc quia mihi omne negotium, omnis in ſtudiis cura, minus obligor tanta ſedulitate celebranti? in quo obligari ego, ne dicam ſoleo, certe maxime poſſum. Quod ſi illi nullam diem, nulla quaſi mutua officia deberem, ſolicitarer tamen vel ingenio hominis pulcherrimo & maximo, & in ſumma ſeveritate dulciſſimo, vel honeſtate materiæ. Scribit exitus illuſtrium virorum, in iis quorundam mihi cariſſimorum. Videor ergo fungi pio munere, quorumque exequias celebrare non licuit, horum quaſi funebribus laudationibus, ſeris quidem, ſed tanto magis veris, intereſſe. Vale.

XIII. C. PLINIUS GENIALI SUO S.

PROBO quod libellos meos cum patre legiſti. Pertinet ad profectum tuum, à diſertiſſimo viro

Digitized by Google

diſcere, quid laudandum, quid reprehendendum: ſimul ita inſtitui, ut verum dicere aſſueſcas. Vides quem ſequi, cujus debeas implere veſtigia. O te beatum! cui contigit unum atque idem optimum, & conjunctiſſimum exemplar: qui denique eum potiſſimum imitandum habes, cui natura eſſe te ſimillimum voluit. Vale.

XIV. C. PLINIUS ARISTONI SUO S.

CUM ſis peritiſſimus & privati juris & publici, cujus pars ſenatorium eſt, cupio ex te potiſſimum audire, erraverim in Senatu proxime, necne: non ut in præteritum (ſerum enim) verum ut in futurum, ſiquid ſimile inciderit, erudiar. Dices, *Cur quæris quod noſſe debeas?* Priorum temporum ſervitus, ut aliarum optimarum artium, ſic etiam juris Senatorii oblivionem quandam & ignorationem induxit. Quotus enim quiſque tam patiens, ut velit diſcere quod in uſu non ſit habiturus? Adde quod difficile eſt tenere, quæ acceperis, niſi exerceas. Itaque reducta libertas rudes nos & imperitos deprehendit, cujus dulcedine accenſi cogimur quædam facere ante quam noſſe. Erat autem

Digitized by Google

antiquitus inſtitutum, ut à majoribus natu, non auribus modo, verum etiam oculis diſceremus, quæ facienda, mox ipſi, ac per vices quaſdam tradenda minoribus haberemus. Inde adoleſcentuli ſtatim caſtrenſibus ſtipendiis imbuebantur, ut imperare parendo, duces agere, dum ſequuntur, aſſueſcerent. Inde honores petituri adſiſtebant curiæ foribus, & conſilii publici ſpectatores antequam conſortes erant. Suus cuique parens pro magiſtro, aut cui parens non erat, maximus quiſque & vetuſtiſſimus pro parente. Quæ poteſtas referentibus? quod cenſentibus jus? quæ vis magiſtratibus? quæ cæteris libertas? ubi cedendum? ubi reſiſtendum? quod ſilentii tempus? quis dicendi modus? quæ diſtinctio pugnantium ſententiarum? quæ executio prioribus aliquid addentium? Omnem denique Senatorium morem, quod fideliſſimum præcipiendi genus, exemplis docebantur. At nos juvenes fuimus quidem in caſtris: ſed cum ſuſpecta virtus, inertia in pretio, cum ducibus auctoritas nulla, nulla militibus verecundia, nuſquam imperium, nuſquam obſequium, omnia ſoluta, turbata, atque etiam in contrarium verſa, poſtremo oblivifcenda magis quam tenenda.

Digitized by Google

Iidem proſpeximus curiam: ſed curiam trepidam & elinguem, cum dicere quod velles, periculoſum: quod nolles, miſerum eſſet. Quid tunc diſci potuit? quid didiciſſe juvit, cum Senatus aut ad otium ſummum, aut ad ſummum nefas vocaretur? & modo ludibrio, modo dolori retentus, nunquam ſeria, triſtia ſæpe cenſeret? eadem mala jam Senatores, jam participes malorum multos per annos vidimus, tulimuſque, quibus ingenia noſtra in poſterum quoque hebetata, fracta, contuſa ſunt. Breve tempus (nam tanto brevius omne, quanto fœlicius tempus) quod libet ſcire quid ſimus, libet exercere quod ſumus. Quo juſtius peto, primum ut erroris (ſiquis eſt error) tribuas veniam: deinde medearis ſcientia tua, cui ſuperfuit curæ, ſic jura publica ut privata, ſic antiqua ut recentia, ſic rara ut aſſidua tractare. Atque ego arbitror illis etiam, quibus plurimarum rerum agitatio frequens, nihil eſſe ignotum patiebatur, genus quæſtionis, quod adfero ad te, aut non ſatis tritum, aut etiam inexpertum fuiſſe. Hoc & ego excuſatior, ſi forte ſum lapſus, & tu dignior laude, ſi potes id quoque docere, quod in obſcuro eſt, an didi-

Digitized by Google

ceris. Referebatur de libertis Afranii Dextri Conſulis, incertum ſua, an ſuorum manu, ſcelere, an obſequio perempti. Hos alius, quis? Ego (ſed nihil refert) poſt quæſtionem ſupplicio liberandos, alius in inſulam relegandos, alius morte puniendos arbitrabatur. Quarum ſententiarum tanta diverſitas erat, ut non poſſent eſſe niſi ſingulæ. Quid enim commune habet occidere, & relegare? non Hercule magis quam relegare & abſolvere: quanquam propior aliquanto eſt ſententiæ relegantis, quæ abſolverit, quam quæ occiderit. Utraque enim ex illis vitam relinquit, hæc adimit: cum interim & qui morte puniebant, & qui relegabant, una ſedebant, & temporaria ſimulatione concordiæ diſcordiam differebant. Ego poſtulabam, ut tribus ſententiis conſtaret ſuus numerus, nec ſe brevibus induciis duæ jungerent. Exigebam ergo, ut qui capitali ſupplicio afficiendos putabant, diſcederent à relegante, nec interim contra abſolventes mox diſſenſuri congregarentur, quia paululum referret, an idem diſpliceret, quibus non idem placuiſſet. Illud etiam mihi permirum videbatur, eum quidem, qui libertos relegandos, ſervos ſupplicio afficiendos cenſu-

Digitized by Google

iſſet, coactum eſſe dividere ſententiam: hunc autem, qui libertos morte mulctaret, cum relegante numerari. Nam ſi oportuiſſet dividi ſententiam unius, quia res duas comprehendebat, non reperiebam, quemadmodum poſſet jungi ſententia duorum tam diverſa cenſentium. Atque adeo permitte mihi, ſic apud te, tanquam ibi: ſic peracta re, tanquam adhuc integra, rationem judicii mei reddere; quæque tunc carptim, multis obſtrepentibus dixi, nunc per otium jungere. Fingamus tres omnino judices in hanc cauſam datos eſſe: horum uni placuiſſe perire libertos; alteri, relegari; tertio, abſolvi: utrum ne ſententiæ duæ collatis viribus noviſſimam periment, an ſeparatim unaquæque tantundem quantum altera valebit: nec magis poterit cum ſecunda prima connecti, quam ſecunda cum tertia? Igitur in Senatu quoque numerari tanquam contrariæ debent, quæ tanquam diverſæ dicuntur. Quod ſi unus atque idem & perdendos cenſeret & relegandos, num ex ſententia unius & perire poſſent & relegari? Num denique omnino una ſententia putaretur, quæ tam diverſa conjungeret? Quemadmodum igitur cum alter puniendos, alter cenſeat rele-

Digitized by Google

gandos, videri poteſt una ſententia, quæ dicitur à duobus: quæ non videretur una, ſi ab uno diceretur? Quid? lex non aperte docet dirimi debere ſententias occidentis & relegantis, cum ita diſceſſionem fieri jubet; *Qui hæc ſentitis, in hanc partem: qui alia omnia, in illam partem ite, qua ſentitis?* Examina ſingula verba, & expende. *Qui hæc cenſetis*, hoc eſt, qui relegandos putatis, *in hanc partem*, id eſt, in eam, in qua ſedet, qui cenſuit relegandos. Ex quo manifeſtum eſt, non poſſe in eadem parte remanere eos, qui interficiendos arbitrantur. *Qui alia omnia:* animadvertis, ut non contenta lex dicere *alia*, addiderit, *omnia*. Num ergo dubium eſt, alia omnia ſentire eos qui occidunt, quam qui relegant? *in illam partem ite, qua ſentitis*. Nonne videtur ipſa lex eos, qui diſſentiunt, in contrariam partem vocare, cogere, impellere? num conſulere etiam ubi quiſque remanere, quo tranſgredi debeat, non tantum ſolennibus verbis, ſed manu geſtuque demonſtrat? At enim futurum eſt, ut ſi dividantur ſententiæ interficientis & relegantis, prævaleat illa, quæ abſolvit. Quid iſtud ad cenſentes? quos certe non decet omnibus artibus,

Digitized by Google

omni ratione pugnare, ne fiat, quod eſt mitius: oportet tamen eos qui puniunt, & qui relegant, abſolventibus primum, mox inter ſe comparari, ſcilicet ut in ſpectaculis quibuſdam ſors aliquem ſeponit ac ſervat, qui cum victore contendat: ſic in Senatu ſunt aliqua prima, ſunt ſecunda certamina: & ex duabus ſententiis eam, quæ ſuperior exierit, tertia expectat. Quid quod prima ſententia comprobata, cæteræ perimuntur? Qua ergo ratione poteſt eſſe non unus atque idem locus ſententiarum, quarum nullus eſt poſtea? Planius repetam, niſi dicente ſententiam eo qui relegat, illi qui puniunt capite, initio ſtatim in alia diſcedunt, fruſtra poſtea in eo diſſentient ab eo, cui paulo ante conſenſerint. Sed quid ego ſimilis docenti, cum diſcere velim, an ſententias dividi, an iri in ſingulas oportuerit? Obtinui quidem, quod poſtulabam: nihilominus tamen quæro, an poſtulare debuerim, an abſtinere, quemadmodum abſtinuit is, qui ultimum ſupplicium ſumendum eſſe cenſebat. Neſcio an jure, certe æquitate poſtulationis meæ victus, omiſſa ſententia ſua, acceſſit releganti: veritus ſcilicet, ne, ſi dividerentur ſententiæ (quod alioqui fore videbatur) ea, quæ abſolvendos eſſe

Digitized by Google

cenſebat, numero prævaleret. Etenim longe plures in hac una, quam in duabus ſingulis erant. Tum illi quoque, qui auctoritate ejus trahebantur, tranſeunte illo deſtituti, reliquerunt ſententiam ab ipſo auctore deſertam, ſecutique ſunt quaſi transfugam, quem ducem ſequebantur. Sic ex tribus ſententiis duæ factæ, tenuitque ex duabus altera, tertia expulſa: quæ cum ambas ſuperare non poſſet, elegit ab utra vinceretur. Vale.

XV. C. PLINIUS JUNIORI SUO S.

ONERAVI te tot pariter miſſis voluminibus, ſed oneravi, primum, quia exegeras: deinde, quia ſcripſeras tam graciles iſtic vindemias eſſe, ut plane ſcirem tibi vacaturum (quod vulgo dicitur) librum legere. Eadem ex meis agellis nunciantur. Igitur mihi quoque licebit ſcribere, quæ legas, ſit modo unde chartæ emi poſſint: quæ ſi ſcabræ bibulæve ſint, aut non ſcribendum, aut neceſſario quicquid ſcripſerimus boni malive, delebimus. Vale.

Digitized by Google

XVI. C. PLINIUS PATERNO SUO S.

Confecerunt me infirmitates meorum, mortes etiam, & quidem juvenum. Solatia duo, nequaquam paria tanto dolori, ſolatia tamen: unum, facilitas manumittendi (videor enim non omnino immaturos perdidiſſe, quos jam liberos perdidi) alterum, cum permitto ſervis quoque quaſi teſtamenta facere, eaque ut legitima cuſtodio. Mandant rogantque, quod viſum: pareo ocyus. Suis dividunt, donant, relinquunt duntaxat intra domum. Nam ſervis Reſp. quædam & quaſi civitas domus eſt. Sed quanquam his ſolatiis acquieſcam, debilitor & frangor eadem illa humanitate, quæ me ut hoc ipſum permitterem, induxit. Non ideo tamen velim durior fieri: nec ignoro alios hujuſmodi caſus nihil amplius vocare, quam damnum: eoque ſibi magnos homines & ſapientes videri. Qui an magni ſapienteſque ſint, neſcio: homines non ſunt. Hominis eſt enim affici dolore, ſentire, reſiſtere tamen, & ſolatia admittere, non ſolatiis non egere. Verum de his plura fortaſſe quam debui, ſed pauciora

Digitized by Google

quam volui. Eſt enim quædam etiam dolendi voluptas: præſertim ſi in amici ſinu defleas, apud quem lacrymis tuis vel laus ſit parata, vel venia. Vale.

XVII. C. PLINIUS MACRINO SUO S.

NUM iſtic quoque immite & turbidum cœlum? hîc aſſiduæ tempeſtates, & crebra diluvia. Tiberis alveum exceſſit, & demiſſioribus ripis alte ſuperfunditur. Quanquam foſſa, quam providentiſſimus Imperator fecit, exhauſtus, premit valles, innatat campis: quaque planum ſolum, pro ſolo cernitur: inde, quæ ſolet flumina accipere, & permiſta devehere, velut obvius retro cogit; atque ita alienis aquis operit agros, quos ipſe non tangit. Anio, delicatiſſimus amnium, ideoque adjacentibus villis velut invitatus retentuſque, magna ex parte nemora, quibus inumbratur, & fregit & rapuit. Subruit montes, & decidentium mole pluribus locis clauſus, dum amiſſum iter quærit, impulit tecta, ac ſe ſuper ruinas evexit atque extulit. Viderunt hi, quos excelſioribus [illegible]rris illa tempeſtas non deprehendit: alibi di-

Digitized by Google

vitum apparatus, & gravem ſupellectilem, alibi inſtrumenta ruris: ibi boves, aratra, rectores: hîc ſoluta & libera armenta: atque inter hæc arborum truncos, aut villarum trabes atque culmina, varie lateque fluitantia. Ac ne illa quidem loca malo vacaverunt, ad quæ non aſcendit amnis. Nam pro amne imber aſſiduus, & dejecti nubibus turbines: prorupta opera, quibus pretioſa rura cinguntur: quaſſata atque etiam decuſſa monimenta. Multi ejuſmodi caſibus debilitati, obruti, obtriti, & aucta luctibus damna. Ne quid ſimile iſtic, pro menſura periculi, vereor: teque rogo, ſi nihil tale eſt, quam maturiſſime ſolicitudini meæ conſulas: ſed & ſi tale, id quoque nuncies. Nam parvulum differt, patiaris adverſa, an expectes: niſi quod tamen eſt dolendi modus, non eſt timendi. Doleas enim quantum ſcias accidiſſe: timeas, quantum poſſit accidere. Vale.

XVIII. C. PLINIUS RUFINO SUO S.

FALSUM eſt nimirum, quod creditur vulgo, Teſtamenta hominum ſpeculum eſſe morum: cum Domitius Tullus longe melior apparuerit

Digitized by Google

morte, quam vita. Nam cum ſe captandum præbuiſſet, reliquit filiam hæredem, quæ illi cum fratre communis, quia genitam fratre adoptaverat. Proſecutus eſt nepotes plurimis jucundiſſimiſque legatis: proſecutus etiam pronepotem. In ſumma, omnia pietate pleniſſima: ac tanto magis, quoniam inexpectata ſunt. Ergo varii tota civitate ſermones: alii fictum, ingratum, immemorem loquuntur, ſeque ipſos, dum inſectantur illum, turpiſſimis confeſſionibus produnt, qui de illo uti de patre, avo, proavo, quaſi orbi, querantur: alii contra hoc ipſum laudibus ferunt, quod ſit fruſtratus improbas ſpes hominum, quos ſic decipere, pro moribus temporum, prudentia eſt. Addunt etiam non fuiſſe ei liberum, alio teſtamento mori: neque enim reliquiſſe opes filiæ, ſed reddidiſſe, quibus auctus per filiam fuerat. Nam Curtius Mantia peroſus generum ſuum Domitianum Lucanum (frater eſt Tulli) ſub ea conditione filiam ejus neptem ſuam, inſtituerat hæredem, ſi eſſet manu patris emiſſa. Emiſerat pater, adoptaverat patruus: atque ita circumſcripto teſtamento, conſors frater in patris poteſtate emancipatam filiam adoptionis

Digitized by Google

fraude revocaverat, & quidem cum opibus ampliſſimis. Fuit alioqui fratribus illis quaſi fato datum, ut divites fierent, invitiſſimis à quibus facti ſunt. Quinetiam Domitius Afer, qui illos in nomen aſſumpſit, reliquit teſtamentum ante octo & decem annos nuncupatum: adeoque poſtea improbatum ſibi, ut patris eorum bona proſcribenda curaverit. Mira illius aſperitas, mira felicitas horum: illius aſperitas, qui numero civium excidit, quem ſocium etiam in liberis habuit: felicitas horum, quibus ſucceſſit in locum patris, qui patrem abſtulerat. Sed hæc quoque hæreditas Afri, ut reliqua cum fratre quæſita, tranſmittenda erant filiæ fratris: à quo Tullus ex aſſe hæres inſtitutus, prælatuſque filiæ fuerat, ut reconciliaretur. Quo laudabilius teſtamentum eſt, quod pietas, fides, pudor, ſcripſit: in quo denique omnibus affinitatibus, pro cujuſque officio, gratia relata eſt, relata & uxori. Accepit amœniſſimas villas, accepit magnam pecuniam uxor optima & patientiſſima: ac tanto melius de viro merita, quanto magis eſt reprehenſa quod nupſit. Nam mulier natalibus clara, moribus proba, ætate declivis, diu vidua, mater olim, parum decore

Digitized by Google

ſecuta matrimonium videbatur divitis ſenis, ita perditi morbo, ut eſſe tædio poſſet uxori, quam juvenis ſanuſque duxiſſet. Quippe omnibus membris extortus & fractus, tantas opes ſolis oculis obibat: ac ne in lectulo quidem, niſi ab aliis movebatur. Quinetiam (fœdum miſerandumque dictu) dentes lavandos fricandoſque præbebat. Auditum eſt frequenter ab ipſo, cum quereretur de contumeliis debilitatis ſuæ, ſe digitos ſervorum ſuorum quotidie lingere. Vivebat tamen, & vivere volebat, ſuſtentante maxime uxore, quæ culpam inchoati matrimonii in gloriam perſeverantia verterat. Habes omnes fabulas urbis. Nam ſunt venales tabulæ Tulli; expectatur auctio. Fuit enim tam copioſus, ut ampliſſimos hortos, eodem quo emerat die, inſtruxerit plurimis & antiquiſſimis ſtatuis. Tantum illi pulcherrimorum operum in horreis, quæ negligebantur. Invicem tu, ſi quid iſtic epiſtola dignum, ne gravare ſcribere. Nam cum aures hominum novitate lætantur, tum ad rationem vitæ exemplis erudimur. Vale.

Digitized by Google

XIX. C. PLINIUS MAXIMO SUO S.

Et gaudium mihi & ſolatium in literis: nihilque tam lætum, quod his lætius: nihil tam triſte, quod non per has ſit minus triſte. Itaque & infirmitate uxoris, & meorum periculo, quorundam vero etiam morte turbatus, ad unicum doloris levamentum ſtudia confugio, quæ præſtant, ut adverſa magis intelligam, ſed patientius feram. Eſt autem mihi moris, quod ſum daturus in manus hominum, ante amicorum judicio examinare, in primis tuo. Proinde, ſi quando, nunc intende libro, quem cum hac epiſtola accipies: quia vereor, ne ipſe, ut triſtis, parum intenderim. Imperare enim dolori ut ſcriberem potui, ut vacuo animo lætoque, non potui. Porro ut ex ſtudiis gaudium, ſic ſtudia hilaritate proveniunt. Vale.

XX. C. PLINIUS GALLO SUO S.

Ad quæ noſcenda iter ingredi, tranſmittere mare ſolemus, ea ſub oculis poſita negligimus: ſeu quia ita natura comparatum, ut proxi-

Digitized by Google

morum incurioſi, longinqua ſectemur: ſeu quod omnium rerum cupido langueſcit, cum facilis occaſio eſt: ſeu quod differimus, tanquam ſæpe viſuri, quod datur videre, quoties velis cernere. Quacunque de cauſa, permulta in urbe noſtra, juxtaque urbem, non oculis modo, ſed ne auribus quidem novimus. Quæ ſi tuliſſet Achaia, Ægyptus, Aſia, aliave quælibet miraculorum ferax commendatrixque terra, audita, perlecta, luſtrataque haberemus. Ipſe certe nuper, quod nec audieram ante, nec videram, audii pariter & vidi. Exegerat proſocer meus, ut Amerina prædia ſua inſpicerem. Hæc perambulanti mihi oſtenditur ſubjacens lacus, nomine Vadimonis, ſimul quædam incredibilia narrantur. Perveni ad ipſum. Lacus eſt in ſimilitudinem jacentis rotæ circumſcriptus, & undique æqualis, nullus ſinus, obliquitas nulla, omnia dimenſa, paria, & quaſi artificis manu cavata & exciſa. Color cæruleo albidior, viridior, & preſſior: ſulphuris odor, ſaporque medicatus, vis qua fracta ſolidantur. Spatium modicum, quod tamen ſentiat ventos, & fluctibus intumeſcat. Nulla in hoc navis (ſacer enim eſt) ſed innatant inſulæ

Digitized by Google

herbidæ, omnes arundine & junco tectæ, quæque alia fœcundior palus, ipſaque illa extremitas lacus effert. Sua cuique figura, ut modus: cunctis margo deraſus, quia frequenter vel litori vel ſibi illiſæ terunt teruntur que. Par omnibus altitudo, par levitas: quippe in ſpeciem carinæ humili radice deſcendunt. Hæc ab omni latere perſpicitur: eadem aqua pariter ſuſpenſa & merſa. Interdum junctæ copulatæque & continenti ſimiles ſunt: interdum diſcordantibus ventis digeruntur: nonnunquam deſtitutæ tranquillitate ſingulæ fluitant. Sæpe minores majoribus, velut cymbulæ onerariis, adhæreſcunt: Sæpe inter ſe majores minoreſque quaſi curſum certamenque deſumunt. Rurſus omnes in eundem locum appulſæ, qua ſteterunt, promovent terram, & modo hac, modo illac lacum reddunt auferuntque: ac tum demum, cum medium tenuere, non contrahunt. Conſtat pecora herbas ſecuta, ſic in inſulas illas, ut in extremam ripam procedere ſolere, nec prius intelligere mobile ſolum, quam litore abrepta, quaſi illata & impoſita, circumfuſum undique lacum pavent. Mox quo tulerit ventus egreſſa, non magis ſe deſcendiſſe ſentire,

Digitized by Google

quam ſenſerint aſcendiſſe. Idem lacus in flumen egeritur, quod ubi ſe pauliſper oculis dedit, ſpecu mergitur, alteque conditum meat: ac ſi quid ante, quam ſubduceretur, accepit, ſervat & profert. Hæc tibi ſcripſi, quia nec minus ignota quam mihi, nec minus grata credebam. Nam te quoque, ut me, nihil æque ac naturæ opera delectant. Vale.

XXI. C. PLINIUS ARRIANO SUO S.

Ut in vita, ſic in ſtudiis pulcherrimum & humaniſſimum exiſtimo, ſeveritatem comitatemque miſcere, ne illa in triſtitiam, hæc in petulantiam procedat. Qua ratione ductus, graviora opera luſibus jociſque diſtinguo. Ad hos proferendos & tempus & locum opportuniſſimum elegi, utque jam nunc adſueſcerent, & ab otioſis, & in triclinio audiri, Julio menſe, quo maxime lites interquieſcunt, poſitis ante lectos cathedris, amicos collocavi. Forte accidit, ut eo die mane in advocationem ſubitam rogarer: quod mihi cauſam præloquendi dedit. Sum enim deprecatus, ne quis ut irreverentem operis argueret, quod recitaturus, quanquam & amicis,

Digitized by Google

& paucis, idem iterum amicis, foro & negotiis non abſtinuiſſem. Addidi, hunc ordinem me & in ſcribendo ſequi, ut neceſſitates voluptatibus, ſeria jucundis anteferrem, ac primum amicis, tum mihi ſcriberem. Liber fuit & opuſculis varius & metri. Ita ſolemus, qui ingenio parum fidimus, ſatietatis periculum fugere. Recitavi biduo: hoc aſſenſus audientium exegit. Et tamen ut alii tranſeunt quædam, imputantque, quod tranſeant: ſic ego nihil prætereo, atque etiam non præterire me teſtor. Lego enim omnia, ut omnia emendem, quod contingere non poteſt electa recitantibus. At illud modeſtius, & fortaſſe reverentius, ſed hoc ſimplicius & amantius. Amat enim qui ſe ſic amari putat, ut tædium non pertimeſcat. Alioqui quid præſtant ſodales, ſi conveniunt voluptatis ſuæ cauſa? delegatus ac ſimilis ignoto eſt, qui amici librum bonum mavult audire, quam facere. Non dubito cupere te pro cætera mei caritate, quam maturiſſime legere hunc adhuc muſteum librum. Leges, ſed retractatum, quæ cauſa recitandi fuit; & tamen nonnulla jam ex eo noſti. Hæc vel emendata poſtea, vel (quod interdum longiore mora ſolet)

deteriora facta, quaſi nova rurſus & reſcripta cognoſces. Nam pleriſque mutatis, ea quoque mutata videntur quæ manent. Vale.

XXII. C. PLINIUS GEMINIO SUO S.

NOSTINE hos, qui omnium libidinum ſervi, ſic aliorum vitiis iraſcuntur, quaſi invideant, & graviſſime puniunt, quos maxime imitantur? cum eos etiam, qui non indigent clementia ullius, nihil magis quam lenitas deceat. Atque ego optimum & emendatiſſimum exiſtimo, qui cæteris ita ignoſcit, tanquam ipſe quotidie peccet: ita peccatis abſtinet, tanquam nemini ignoſcat. Proinde hoc domi, hoc foris, hoc in omni vitæ genere teneamus, ut nobis implacabiles ſimus, exorabiles iſtis etiam, qui dare veniam, niſi ſibi neſciunt: mandemuſque memoriæ, quod vir mitiſſimus, & ob hoc quoque maximus, Thraſea, crebro dicere ſolebat; QUI VITIA ODIT, HOMINES ODIT. Fortaſſe quæris, quo commotus hæc ſcribam. Quidam nuper, ſed melius coram. Quanquam ne tunc quidem. Vereor enim ne id, quod improbo, eos ſectari, carpere, referre, huic, quod quam

Digitized by Google

maxime præcipimus, repugnet. Quiſquis ille, qualiſcunque, ſileatur: quem inſignire, exempli nihil, non inſignire, humanitatis plurimum refert. Vale.

XXIII. C. PLINIUS MARCELLINO SUO S.

OMNIA mihi ſtudia, omnes curas, omnia avocamenta exemit, excuſſit, eripuit dolor: quem ex morte Junii Aviti graviſſimum cepi. Latum clavum in domo mea induerat: ſuffragio meo adjutus in petendis honoribus fuerat: ad hoc ita me diligebat, ita verebatur, ut me formatore morum, me quaſi magiſtro uteretur. Rarum hoc adoleſcentibus noſtris. Nam quotuſquiſque vel ætati alterius, vel auctoritati, ut minor cedit? Statim ſapiunt, ſtatim ſciunt omnia: neminem verentur, imitantur neminem, atque ipſi ſibi exempla ſunt. Sed non Avitus, cujus hæc præcipua prudentia, quod alios prudentiores arbitrabatur: hæc præcipua eruditio, quod diſcere volebat. Semper ille aut de ſtudiis aliquid, aut de officiis vitæ conſulebat: ſemper ita recedebat, ut melior factus: & erat factus, vel eo quod audierat, vel quod omnino quæſi-

Digitized by Google

erat. Quod ille obſequium Serviano, exactiſſimo viro, præſtitit? quem Legatum Tribunus ita & intellexit, & cepit, ut ex Germania in Pannoniam tranſeuntem, non ut commilito, ſed ut comes affectatorque ſequeretur. Qua induſtria, qua modeſtia Quæſtor Conſulibus ſuis (& plures habuit) non minus jucundus & gratus, quam uſui fuit? quo diſcurſu, qua vigilantia hanc ipſam ædilitatem, cui præreptus eſt, petiit? Quod vel maxime dolorem meum exulcerat: obverſantur oculis caſſi labores, & infructuoſæ preces, & honor, quem meruit. Tantum non redit animo ille latus clavus, in penatibus meis ſumptus: redeunt illa prima, illa poſtrema ſuffragia mea, illi ſermones, illæ conſultationes. Afficior adoleſcentia ipſius, afficior neceſſitudinum caſu. Erat illi grandis natu parens, erat uxor, quam ante annum virginem acceperat: erat filia quam paulo ante ſuſtulerat. Tot ſpes, tot gaudia dies unus in diverſa convertit. Modo deſignatus ædilis, recens maritus, recens pater, intactum honorem, orbam matrem, viduam uxorem, filiam pupillam, ignaram avi, ignaramque patris reliquit. Accedit lacrymis meis, quod abſens & impen-

Digitized by Google

dentis mali neſcius, pariter ægrum, pariter deceſſiſſe cognovi, ne graviſſimo dolori timore conſueſcerem. In tantis tormentis eram, cum ſcriberem hæc, ſcriberem ſola. Neque enim nunc aliud aut cogitare, aut loqui poſſum. Vale.

XXIV. C. PLINIUS MAXIMO SUO S.

AMOR in te meus cogit, non ut præcipiam (neque enim præceptore eges) admoneam tamen, ut quæ ſcis, teneas & obſerves, aut ſcias melius. Cogita te miſſum in provinciam Achajam, illam veram & meram Græciam, in qua primum humanitas, literæ, etiam fruges inventæ eſſe creduntur: miſſum ad ordinandum ſtatum liberarum civitatum, id eſt, ad homines maxime liberos, qui jus à natura datum virtute, meritis, amicitia: fœdere denique & religione tenuerunt. Reverere conditores Deos, nomina deorum: reverere gloriam veterem, & hanc ipſam ſenectutem, quæ in homine venerabilis, in urbibus ſacra eſt: Sit apud te honor antiquitatis, ſit ingentibus factis, ſit fabulis quoque. Nihil ex cujuſquam dignitate,

Digitized by Google

nihil ex libertate, nihil etiam ex jactatione decerpſeris. Habe ante oculos hanc eſſe terram, quæ nobis miſerit jura, quæ leges non victa acceperit, ſed petentibus dederit: Athenas eſſe, quas adeas: Lacedæmonem eſſe, quam regas: quibus reliquam umbram, & reſiduum libertatis nomen eripere durum, ferum, barbarumque eſt. Vides à medicis, quanquam in adverſa valetudine nihil ſervi ac liberi differant, mollius tamen liberos clementiuſque tractari? Recordare quid quæque civitas fuerit: non ut deſpicias, quod eſſe deſierit. Abſit ſuperbia, aſperitas: nec timueris contemptum. An contemnitur, qui imperium, qui faſces habet? niſi qui humilis & ſordidus, & qui ſe primus ipſe contemnit. Male vim ſuam poteſtas aliorum contumeliis experitur: male terrore veneratio acquiritur: longeque valentior amor ad obtinendum, quod velis, quam timor. Nam timor abit, ſi recedas, manet amor: ac ſic, ut ille in odium, hic in reverentiam vertatur. Te vero etiam atque etiam (repetam enim) meminiſſe oportet officii tui titulum, ac tibi ipſum interpretari, quale quantumque ſit ordinare ſtatum liberarum civitatum. Nam quid ordinatione

Digitized by Google

civilius? quid libertate pretioſius? porro quam turpe, ſi ordinatio everſione, libertas ſervitute mutetur? Accedit quod tibi certamen eſt tecum: onerat te Quæſturæ tuæ fama, quam ex Bithynia optimam revexiſti: onerat teſtimonium Principis: onerat Tribunatus, Prætura, atque hæc ipſa legatio, quaſi præmium data. Quo magis nitendum eſt, ne in longinquam provinciam, quam ſuburbanam, ne inter ſervientes, quam liberos, ne ſorte quam judicio miſſus, ne rudis & incognitus, quam exploratus probatuſque, humanior, melior, peritior fuiſſe videaris. Cum ſit alioqui, ut ſæpe audiſti, ſæpe legiſti, multo deformius amittere, quam non aſſequi laudem. Hæc velim credas, quod initio dixi, ſcripſiſſe me admonentem, non præcipientem, quanquam præcipientem quoque. Quippe non vereor in amore ne modum exceſſerim. Neque enim periculum eſt, ne ſit nimium quod eſſe maximum debet. Vale.

Digitized by Google

Digitized by Google

C. PLINII CÆCILII
SECUNDI
EPISTOLARUM
LIBER NONUS.

I. C. PLINIUS SECUNDUS MAXIMO SUO S.

SÆPE te monui, ut libros, quos vel pro te, vel in Blateram (immo & pro te & in illum: ita enim materia cogebat) compoſuiſti, quam maturiſſime emitteres: quod nunc præcipue morte ejus audita, & hortor & moneo. Quamvis enim legeris multis, legendoſque dederis, nolo tamen quenquam opinari defuncto demum inchoatos, quos incolumi eo peregiſti. Salva ſit tibi conſtantiæ fama. Erit autem, ſi notum æquis iniquiſque fuerit, non poſt inimici mortem ſcribendi tibi natam eſſe fiduciam: ſed jam paratam editionem morte præventam. Simul vitabis illud,

Οὐχ ὅσιον φθιμένοισιν ἐπ' ἀνδράσιν εὐχετάασθαι.

Nam quod de vivente ſcriptum, de vivente

Digitized by Google

recitatum eſt, in defunctum quoque tanquam viventem adhuc editur, ſi editur ſtatim. Igitur ſi quid aliud in manibus, differ: interim hoc perfice, quod nobis, qui legimus olim, abſolutum videtur, ſed jam videatur & tibi, cujus cunctationem nec res ipſa deſiderat, & temporis ratio præcedit. Vale.

II. C. PLINIUS SABINO SUO S.

FACIS jucunde, quod non ſolum plurimas epiſtolas meas, verum etiam longiſſimas flagitas, in quibus parcior fui, partim quia tuas occupationes verebar, partim quia ipſe multum diſtringebar plerumque frigidis negotiis: quæ ſimul & avocant animum & comminuunt. Præterea nec materia plura ſcribendi dabatur: neque enim eadem noſtra conditio, quæ M. Tullii, ad cujus exemplum nos vocas. Illi enim & copioſiſſimum ingenium, & ingenio materiam, quâ varietas rerum, quâ magnitudo largiſſime ſuppetebat. Nos quam anguſtis terminis claudamur, etiam tacente me perſpicis; niſi forte volumus ſcholaſticas tibi, atque (ut ita dicam) umbraticas literas mittere. Sed nihil

Digitized by Google

minus aptum arbitramur, cum arma veſtra, cum caſtra, cum denique cornua, tubas, ſudorem, pulverem, ſoles cogitamus. Habes, ut puto, juſtam excuſationem, quam tamen dubito, an tibi probari velim. Erat enim ſummi amoris negare veniam brevibus epiſtolis amicorum, quamvis ſcias illis conſtare rationem. Vale.

III. C. PLINIUS PAULINO SUO S.

ALIUS alium, ego beatiſſimum exiſtimo, qui bonæ manſuræque famæ præſumptione perfruitur, certuſque poſteritatis cum futura gloria vivit, ac mihi niſi præmium æternitatis ante oculos, pingue illud, altumque otium placeat. Etenim omnes homines arbitror oportere, aut immortalitatem ſuam, aut mortalitatem cogitare: & illos quidem contendere, eniti: hos quieſcere, remitti, nec brevem vitam caducis laboribus fatigare, ut video multos, miſera ſimul, & ingrata imagine induſtriæ, ad mortalitatem ſui pervenire. Hæc ego tecum, quæ quotidie mecum, ut deſinam mecum, ſi diſſenties tu: quanquam non diſſenties, ut qui ſemper

Digitized by Google

præclarum aliquid, & immortale meditaris. Vale.

IV. C. PLINIUS MACRINO SUO S.

VERERER ne immodicam orationem putares, quam cum hac epiſtola accipies, niſi eſſet generis ejus ut ſæpe incipere, ſæpe deſinere videatur: nam ſingulis criminibus ſingulæ velut cauſæ continentur. Poteris ergo undecunque inceperis, ubicunque deſieris, quæ deinceps ſequentur, & quaſi incipientia legere, & quaſi cohærentia: meque in univerſitate longiſſimum, breviſſimum, in partibus judicare. Vale.

V. C. PLINIUS TYRONI SUO S.

EGREGIE facis (inquiro enim, & perſevero) quod juſtitiam tuam provincialibus multa humanitate commendas: cujus præcipua pars eſt honeſtiſſimum quemque complecti, atque ita à minoribus amari, ut ſimul à principibus diligare. Plerique autem dum verentur, ne gratiæ potentium nimium impertiri videantur, ſiniſteritatis, atque etiam malignitatis famam conſequuntur,

Digitized by Google

à quo vitio tu longe receſſiſti: ſcio. Sed temperare mihi non poſſum, quo minus laudem ſimilis monenti, quod eum modum tenes, ut diſcrimina ordinum dignitatumque cuſtodias: quæ ſi confuſa, turbata, permiſta ſint, nihil eſt ipſa æqualitate inæqualius. Vale.

VI. C. PLINIUS CALVISIO SUO S.

OMNE hoc tempus inter pugillares ac libellos jucundiſſima quiete tranſviſi. *Quemadmodum*, inquis, *in urbe potuiſti?* Circenſes erant, quo genere ſpectaculi ne leviſſime quidem teneor. Nihil novum, nihil varium, nihil quod non ſemel ſpectaſſe ſufficiat. Quo magis miror tot millia virorum tam pueriliter indentidem cupere. Currentes equos, inſiſtentes curribus homines videre. Si tamen aut velocitate equorum, aut hominum arte traherentur, eſſet ratio nonnulla. Nunc favent panno, pannum amant: etſi in ipſo curſu, medioque certamine, hic color illuc, ille huc transferatur, ſtudium favorque tranſibit, & repente agitatores illos equos, illos quos procul noſcitant, quorum clamitant nomina relinquent. Tanta gratia,

Digitized by Google

tanta auctoritas in una viliſſima tunica. Mitto apud vulgus, quod vilius tunica eſt, ſed apud quoſdam graves homines: quos ego cum recordor in re inani, frigida, aſſidua tam inſatiabiliter deſidere, capio aliquam voluptatem, quod hac voluptate non capiar. Ac per hos dies libentiſſime otium meum in literis colloco, quos alii otioſiſſimis occupationibus perdunt. Vale.

VII. C. PLINIUS ROMANO SUO S.

ÆDIFICARE te ſcribis, bene eſt; inveni patrocinium. Ædifico enim jam ratione, quia tecum. Nam hoc quoque non diſſimile, quod ad mare tu, ego ad Larium lacum. Hujus in litore plures villæ meæ, ſed duæ, ut maxime delectant, ita exercent. Altera impoſita ſaxis more Bajano lacum proſpicit: altera æque more Bajano lacum tangit. Itaque illam tragœdiam, hanc, appellare comœdiam ſoleo: illam, quod, quaſi cothurnis: hanc; quod quaſi ſocculis ſuſtinentur. Sua utrique amœnitas, & utranque poſſidenti ipſa diverſitate jucundior. Hæc lacu propius, illa latius utitur: hæc unum

Digitized by Google

ſinum molli curvamine amplectitur, illa editiſſimo dorſo duos dirimit: illic recta geſtatio longo limite ſuper litus extenditur, hîc ſpatioſiſſimo xyſto leviter inflectitur: illa fluctus non ſentit, hæc frangit: ex illa poſſis deſpicere piſcantes, ex hac ipſe piſcari, hamumque de cubiculo, ac pene etiam de lectulo, ut è navicula jacere. Hæ mihi cauſæ utrique, quæ deſunt, aſtruendi: ob ea, quæ ſuperſunt. Etſi quid ego, rationem tibi, apud quem pro ratione erit idem facere? Vale.

VIII. C. PLINIUS AUGURINO SUO S.

Si laudatus à te, laudare te cœpero, vereor ne non tam proferre judicium meum, quam referre gratiam videar. Sed licet videar, omnia ſcripta tua pulcherrima exiſtimo, maxime tamen illa, quæ de nobis. Accidit hoc, una eademque de cauſa. Nam & tu, quæ de amicis optime ſcribis, & ego quæ de me, ut optima lego. Vale.

Digitized by Google

IX. C. PLINIUS COLONI SUO S.

UNICE probo, quod Pompeii Quintiani morte tam dolenter afficeris, ut amiſſi caritatem deſiderio extendas: non ut plerique, qui tantum viventes amant, ſeu potius amare ſe ſimulant, ac ne ſimulant quidem, niſi quos florentes vident. Nam miſerorum non ſecus ac defunctorum obliviſcuntur. Sed tibi perennis fides, tantaque in amore conſtantia, ut finiri, niſi tua morte, non poſſit. Et Hercules, is fuit Quintianus, quem diligi deceat exemplo ipſius. Felices amabat, miſeros tuebatur, deſiderabat amiſſos. Jam illa quanta probitas in ore? quanta in ſermone cunctatio? quam pari libra gravitas, comitaſque? quod ſtudium literarum? quod judicium? qua pietate cum diſſimillimo patre vivebat, cum non obſtabat illi, quo minus vir optimus videretur, quod erat optimus filius? Sed quid dolorem tuum exulcero? quanquam ſic amaſti viventem, ut hoc potius, quam de illo ſileri velis, à me præſertim: cujus prædicatione putas vitam ejus ornari, me-

Digitized by Google

moriam prorogari, ipſamque illam, qua eſt raptus, ætatem poſſe reſtitui. Vale.

X. C. PLINIUS TACITO SUO S.

Cupio præceptis tuis parere, ſed aprorum tanta penuria eſt, ut Minervæ & Dianæ, quas ais pariter colendas, convenire non poſſit. Itaque Minervæ tantum ſerviendum eſt, delicate tamen, ut in ſeceſſu, & æſtate. In via plane nonnulla leviora, ſtatimque delenda, ea garrulitate, qua ſermones in vehiculo ſeruntur, extendi. His quædam addidi in villa, cum aliud non liberet. Itaque poëmata quieſcunt, quæ tu inter nemora, & lucos commodiſſime perfici putas. Oratiunculam unam & alteram retractavi, quanquam id genus operis inamabile, inamœnum, magiſque laboribus ruris, quam voluptatibus ſimile. Vale.

XI. C. PLINIUS GEMINIO SUO S.

Epistolam tuam jucundiſſimam recepi, eo maxime, quod aliquid ad te ſcribi volebas, quod libris inſeri poſſet. Obveniat materia, vel hæc

Digitized by Google

ipſa, quam monſtras, vel potior alia. Sunt enim in hac offendicula nonnulla: circumſer oculos, & occurrent. Bibliopolas Lugduni eſſe non putabam, ac tanto libentius ex literis tuis cognovi venditari libellos meos, quibus peregre manere gratiam, quam in urbe collegerint, delector. Incipio enim ſatis abſolutum exiſtimare, de quo tanta diverſitate regionum diſcreta hominum judicia conſentiunt. Vale.

XII. C. PLINIUS JUNIORI SUO S.

CASTIGABAT quidam filium ſuum, quod paulo ſumptuoſius equos, & canes emeret, huic ego, juvene digreſſo, heus tu, nunquamne feciſti, quod à patre corripi poſſet? feciſti dico. Non interdum facis, quod filius tuus ſi repente pater ille, tu filius, pari gravitate reprehendat? Non omnes homines aliquo errore ducuntur? non hic in illo ſibi, in hoc alius indulget? Hæc tibi admonitus immodicæ ſeveritatis exemplo pro amore mutuo ſcripſi, ne quando tu quoque filium tuum acerbius duriuſque tractares. Cogita & illum puerum eſſe, & te fuiſſe, atque ita hoc quod es pater, utere, ut me-

Digitized by Google

mineris & te hominem eſſe, & hominis patrem. Vale.

XIII. C. PLINIUS QUADRATO SUO S.

QUANTO ſtudioſius, intentiuſque legiſti libros, quos de Helvidii ultione compoſui, tanto impenſius poſtulas, ut perſcribam tibi quæque extra libros, quæque circa libros, totum denique ordinem rei, cui per ætatem non interfuiſti. Occiſo Domitiano ſtatui mecum ac deliberavi, eſſe magnam pulchramque materiam inſectandi nocentes, miſeros vindicandi, ſe proferendi. Porro inter multa ſcelera multorum, nullum atrocius videbatur, quam quod in Senatu Senator Senatori, Prætorius Conſulari, reo judex manus intuliſſet. Fuerat alioqui mihi cum Helvidio amicitia, quanta potuerat eſſe cum eo, qui metu temporum nomen ingens, pareſque virtutes ſeceſſu tegebat. Fuerat cum Arria & Fannia, quarum altera Helvidii noverca, altera mater novercæ. Sed non ita me jura privata, ut publicum fas, & indignitas facti, & exempli ratio incitabat. Ac primis quidem diebus redditæ libertatis pro ſe quiſque inimicos

Digitized by Google

ſuos, duntaxat minores incondito turbidoque clamore poſtulaverat ſimul, & oppreſſerat. Ego & modeſtius, & conſtantius arbitratus immaniſſimum reum non communi temporum invidia, ſed proprio crimine urgere. Cum jam ſatis ille primus impetus deferbuiſſet, & languidior in dies ira ad juſtitiam rediſſet, quanquam tum maxime triſtis amiſſa nuper uxore, mitto ad Antejam (nupta hæc Helvidio fuerat) rogo ut veniat, quia me recens adhuc luctus limine contineret. Ut venit, *Deſtinatum eſt*, inquam *mihi*, *maritum tuum non inultum pati*, *nuncia Arriæ & Fanniæ* (ab exilio enim redierant) *conſule te*, *conſule illas*, *an velitis aſcribi facto*, *in quo ego comite non egeo. Sed non ita gloriæ meæ faverim*, *ut vobis ſocietatem ejus invideam*. Perfert Anteja mandata: nec illæ morantur. Opportune Senatus intra diem tertium. Omnia ego ſemper ad Corellium retuli, quem prudentiſſimum ætatis noſtræ ſapientiſſimumque cognovi: in hoc tamen contentus conſilio meo fui, veritus ne vetaret. (Erat enim cunctantior, cautiorque) ſed non ſuſtinui inducere in animum, quo minus illi eodem die facturum me indicarem: quod an facerem,

Digitized by Google

non deliberabam, expertus uſu, de eo, quod deſtinaveris, non eſſe conſulendos, quibus conſultis obſequi debeas. Venio in Senatum, jus dicendi peto, dico pauliſper maximo aſſenſu: ubi cœpi crimen attingere, reum deſtinare, adhuc tamen ſine nomine, undique mihi reclamari. Alius, *ſciamus qui ſit, de quo extra ordinem referas.* Alius, *Quis eſt ante relationem reus:* Alius, *ſalvi ſimus, qui ſuperſumus.* Audio imperturbatus, interritus: tantum ſuſceptæ rei honeſtas valet, tantumque ad fiduciam vel metum differt, nolint homines, quod facias, an non probent. Longum eſt omnia, quæ tunc hinc inde jactata ſunt recenſere. Noviſſime Conſul, Secunde, ſententiæ loco dices, ſiquid volueris. *Permiſeris,* inquam, *quod uſque adhuc omnibus permiſiſti.* Reſido. Aguntur alia interea. Me quidam ex conſularibus amicis ſecreto, accuratoque ſermone, quaſi nimis fortiter incauteque progreſſum corripit, revocat, monet, ut deſiſtam: adjecit etiam, Notabilem te futuris principibus feciſti. *Eſto,* inquam, *dum malis.* Vix ille diſceſſerat, rurſus alter, *Quid audes? cur ruis? quibus te periculis objicis? quid præſentibus confidis incertus futuro-*

Digitized by Google

rum? Laceſſis hominem jam præfectum ærarii & brevi Conſulem. Præterea qua gratia: quibus amicitiis fultum? nominat quendam, qui tunc ad orientem ampliſſimum & famoſiſſimum exercitum, non ſine magnis dubiiſque rumoribus obtinebat. Ad hæc ego, *Omnia percepi, atque animo mecum ante peregi: nec recuſo, ſi ita caſus attulerit, luere pœnas ob honeſtiſſimum factum, dum flagitioſiſſimum ulciſcor.* Jam cenſendi tempus. Dicit Domitius Apollinaris, Conſul deſignatus, dicit Fabritius Vejento, Fabius Poſthumius, Vectius Proculus, collega Publicii Certi, de quo agebatur: uxoris autem meæ, quam amiſeram, vitricus: poſt hos Ammius Flaccus, omnes Certum nondum à me nominatum, ut nominatum defendunt: crimenque quaſi in medio relictum defenſione ſuſcipiunt. Quæ præterea dixerint, non eſt neceſſe narrare, in libris habes. Sum enim cuncta ipſorum verbis perſecutus. Dicunt contra Avidius Quietus, Cornutus Tertullus. Quietus, *iniquiſſimum eſſe, querelas dolentium excludi: ideoque Arriæ, & Fanniæ jus querendi non auferendum: nec intereſſe cujus ordinis quis ſit, ſed quam cauſam habeat.* Cornutus, *datum ſe à*

Digitized by Google

Conſulibus tutorem Helvidii filiæ, petentibus matre ejus, & vitrico: nunc quoque non ſuſtinere deſerere officii ſui partes, in quo tamen, & ſuo dolori modum imponere, & optimarum fœminarum perferre modeſtiſſimum affectum: quas contentas eſſe admonere Senatum Publicii Certi cruentæ adulationis: & petere, ſi pœna flagitii maniſeſtiſſimi remittatur, nota Certo quaſi cenſoria inuratur. Tum Satrius Rufus medio ambiguoque ſermone, *Puto*, inquit, *injuriam factam Publicio Certo, ſi non abſolvitur: nominatus eſt ab amicis Arriæ, & Fanniæ, nominatus ab amicis ſuis, nec debemus ſoliciti eſſe. Idem enim nos, qui bene ſentimus de homine, judicaturi ſumus: ſi innocens eſt, ſicuti & ſpero, & malo, donec aliquid probetur, credo poteritis abſolvere.* Hæc illi, quo quiſque ordine citabantur. Venitur ad me, conſurgo, utor initio, quod in libro eſt: reſpondeo ſingulis. Mirum, qua intentione, quibus clamoribus omnia exceperint, qui modo reclamabant: tanta converſio, vel negotii dignitatem, vel proventum orationis, vel actoris conſtantiam ſubſecuta eſt. Finito. Incipit reſpondere Vejento: nemo patitur, obturbatur, obſtrepitur: adeo quidem, ut diceret, *Rogo*,

Digitized by Google

PATRES C. *ne me cogatis implorare auxilium Tribunorum.* Et ſtatim Murena Tribunus, *Permitto tibi vir clariſſime Vejento dicere.* Tunc quoque reclamatur. Inter moras Conſul citatis nominibus, & peracta diſceſſione mittit Senatum, ac pene adhuc ſtantem, tentantemque dicere Vejentonem relinquit. Multum ille de hac (ita vocitabat) contumelia, queſtus eſt Homerico verſu,

Ὦ γέρον, ἦ μάλα δή σε νέοι τείρουσι μαχηταί.

Non fere quiſquam in Senatu fuit, qui non me complecteretur, exoſcularetur, certatimque laudem cumularet, quod intermiſſum jamdiu morem in publicum conſulendi, ſuſceptis propriis ſimultatibus, reduxiſſem: quod denique Senatum invidia liberaſſem, qua flagrabat apud ordines alios, quod ſeverus in cæteros, Senatoribus ſolis diſſimulatione quaſi mutua parceret. Hæc acta ſunt abſente Certo. Abfuit enim ſeu tale aliquid ſuſpicatus, ſive ut excuſabatur, infirmus. Et relationem quidem de eo Cæſar ad Senatum non remiſit. Obtinui tamen quod intenderam. Nam collegá Certi conſulatum, ſucceſſorem Certus accepit: planeque factum eſt, quod dixeram in fine, *Reddat præmium ſub*

Digitized by Google

optimo Principe, quod à peſſimo accepit. Poſtea acceſſionem meam utcunque potui, recollegi: addidi multa. Accidit fortuitum, ſed non tanquam fortuitum, quod editis libris Certus intra pauciſſimos dies implicitus morbo deceſſit. Audivi referentes hanc imaginem menti ejus, hanc oculis oberraſſe, tanquam videret me ſibi cum ferro imminere. Verane hæc, affirmare non auſim: intereſt tamen exempli, ut vera videantur. Habes epiſtolam, ſi modo epiſtolam cogitas libris, quos legiſti non minorem: ſed imputabis tibi, qui contentus libris non fuiſti. Vale.

XIV. C. PLINIUS TACITO SUO S.

Nec ipſe tibi plaudis, & ego nihil magis ex fide, quam de te ſcribo. Poſteris an aliqua cura noſtri? Neſcio: nos certe meremur ut ſit aliqua; non dico ingenio, id enim ſuperbum, ſed ſtudio, ſed labore, & reverentia poſterûm: pergamus modo itinere inſtituto, quod ut paucos in lucem famamque provexit, ita multos è tenebris & ſilentio protulit. Vale.

Digitized by Google

XV. C. PLINIUS FALCONI SUO S.

REFUGERAM in Thuſcos, ut omnia ad arbitrium meum facerem, at hoc ne in Thuſcis quidem: tam multis undique ruſticorum libellis, & tam querulis inquietor, quos aliquanto magis invitus, quam meos lego. Nam & meos invitus. Retracto enim actiunculas quaſdam; quod poſt intercapedinem temporis & frigidum, & acerbum eſt. Ratiocinationes, quaſi abſente me, negliguntur: interdum tamen equum conſcendo, & patremfamiliæ hactenus ago, quod aliquam partem prædiorum, ſed pro geſtatione percurro. Tu conſuetudinem ſerva, nobiſque ſic ruſticis urbana acta perſcribe. Vale.

XVI. C. PLINIUS MAMILIANO SUO S.

SUMMAM te voluptatem percepiſſe ex iſto copioſiſſimo genere venandi non miror, cum hiſtoricorum more ſcribas numerum iniri non potuiſſe. Nobis venari nec vacat, nec libet: non vacat, quia vindemiæ in manibus: non libet, quia exiguæ. Devehemus tamen pro novo

Digitized by Google

muſto, novos verſiculos tibi, quos jucundiſſime exigenti, ut primum videbuntur deferbuiſſe, mittemus. Vale.

XVII. C. PLINIUS GENITORI SUO S.

RECEPI literas tuas, quibus quereris tædio tibi fuiſſe quamvis lautiſſimam cœnam, quia ſcurræ, cinædi, moriones menſis inerrabant. Vis tu remittere aliquid ex rugis? Equidem nihil tale habeo, habentes tamen fero. Cur ergo non habeo? quia nequaquam me ut inexpectatum, feſtivumve delectat: ſi quid molle à cinædo, petulans à ſcurra, ſtultum à morione profertur, non rationem, ſed ſtomachum tibi narro. Atque adeo quam multos putas eſſe, quos æque ea quibus ego & tu, capimur & ducimur, partim ut inepta, partim ut moleſtiſſima offendant? Quam multi cum lector, aut lyriſtes, aut comœdus inductus eſt, calceos poſcunt, aut non minore cum tædio recubant, quam tu iſta (ſic enim appellas) prodigia perpeſſus es? Demus igitur alienis oblectationibus veniam, ut noſtris impetremus. Vale.

Digitized by Google

XVIII. C. PLINIUS SABINO SUO S.

Qua intentione, quo ſtudio, qua denique memoria legeris libellos meos, epiſtola tua oſtendit. Ipſe igitur exhibes negotium tibi, qui elicis & invitas, ut quamplurima communicare tecum velim. Faciam, per partes tamen, & quaſi digeſta, ne iſtam ipſam memoriam, cui gratias ago, aſſiduitate & copia turbem, oneratamque & quaſi oppreſſam cogam pluribus ſingula, poſterioribus priora dimittere. Vale.

XIX. C. PLINIUS RUFONI SUO S.

Significas legiſſe te in quadam epiſtola mea, juſſiſſe Virginium Rufum inſcribi ſepulchro ſuo,

Hic ſitus eſt Rufus, pulſo qui Vindice quondam
Imperium aſſeruit, non ſibi, ſed patriæ.

Reprehendis, quod juſſerit, addis etiam, melius, rectiuſque Frontinum, quod vetuerit omnino monimentum ſibi fieri: meque ad extremum, quid de utroque ſentiam, conſulis. Utrumque dilexi. Miratus ſum magis quem

tu reprehendis, mirariſque, atque ita miratus ut non putarem ſatis unquam laudari poſſe, cujus nunc mihi ſubeunda defenſio eſt. Omnes ègo, qui magnum aliquod memorandumque fecerunt, non modo venia, verum etiam laude digniſſimos judico, ſi immortalitatem, quam meruêre, ſectantur: victurique nominis famam ſupremis etiam titulis prorogare nituntur. Nec facile quenquam, niſi Virginium invenio, cujus tanta in prædicando verecundia, quanta gloria ex facto. Ipſe ſum teſtis familiariter ab eo dilectus probatuſque, ſemel omnino me audiente provectum, ut de rebus ſuis hoc unum referret, ita ſecum aliquando Cluvium locutum, *Scis Virgini quæ hiſtoriæ fides debeatur: proinde ſi quid in hiſtoriis meis legis aliter ac velles, rogo ignoſcas.* Ad hoc ſic illum, *Cluvine tu ignoras, ideo me feciſſe, quod feci, ut eſſet liberum vobis ſcribere, quæ libuiſſet?* Agedum hunc ipſum Frontinum in hoc ipſo, in quo tibi parcior videtur & preſſior, comparemus. Vetuit extrui monimentum: ſed quibus verbis? *Impenſa monimenti ſupervacua eſt, memoria noſtri durabit, ſi vitam meruimus.* An reſtrictius arbitraris per orbem terrarum legendum, dare dura-

turam memoriam ſuam, quam uno in loco duobus verſiculis ſignare quod feceris? Quanquam non habeo propoſitum, illum reprehendendi, ſed hunc tuendi, cujuſque poteſt apud te juſtior eſſe defenſio, quam ex collatione ejus quem prætuliſti. Meo quidem judicio neuter culpandus, quorum uterque ad gloriam pari cupiditate, diverſo itinere contendit: alter, dum expetit debitos titulos: alter, dum mavult videri contempſiſſe. Vale.

XX. C. PLINIUS VENATORI SUO S.

TUA vero epiſtola tanto mihi jucundior fuit, quanto longior erat, præſertim cum de libellis meis tota loqueretur: quos tibi voluptati eſſe non miror, cum omnia noſtra, perinde ac nos ames. Ipſe cum maxime vindemias graciles quidem, uberiores tamen quam expectaveram, colligo, ſi colligere eſt nonnunquam decerpere uvam, torculum inviſere, guſtare de lacu muſtum, obrepere urbanis qui nunc ruſticis præſunt, meque notariis & lectoribus reliquerunt. Vale.

Digitized by Google

XXI. C. PLINIUS SABINIANO SUO S.

Libertus tuus, cui ſuccenſere te dixeras, venit ad me, advolutuſque pedibus meis tanquam tuis hæſit: flevit multum, multumque rogavit, multum etiam tacuit: in ſumma, fecit mihi fidem pœnitentiæ. Vere credo emendatum, quia deliquiſſe ſentit. Iraſceris, ſcio, & iraſceris merito, id quoque ſcio: ſed tunc præcipua manſuetudinis laus cum iræ cauſa juſtiſſima eſt. Amaſti hominem, & ſpero amabis: interim ſufficit ut exorari te ſinas. Licebit rurſus iraſci, ſi meruerit: quod exoratus excuſatius facies. Remitte aliquid adoleſcentiæ ipſius, remitte lacrymis, remitte indulgentiæ tuæ: ne torſeris illum, ne torſeris etiam te. Torqueris enim cum tam lenis iraſceris. Vereor ne videar non rogare, ſed cogere, ſi precibus ejus meas junxero. Jungam tamen tanto plenius & effuſius, quanto ipſum acrius ſeveriuſque corripui, diſtricte minatus nunquam me poſtea rogaturum. Hoc illi, quem terreri oportebat, tibi non idem. Nam fortaſſe iterum rogabo,

Digitized by Google

iterum impetrabo: ſit modo tale, ut rogare me, ut præſtare te deceat. Vale.

XXII. C. PLINIUS SEVERO SUO S.

MAGNA me ſolicitudine affecit Paſſieni Pauli valetudo, & quidem plurimis juſtiſſimiſque de cauſis. Vir eſt optimus, honeſtiſſimus, noſtri amantiſſimus. Præterea in literis veteres æmulatur, exprimit, reddit, Propertium in primis, à quo genus ducit, vera ſoboles: eoque ſimillima illi, in quo ille præcipuus. Si elegos ejus in manum ſumpſeris, leges opus terſum, molle, jucundum & plane in Propertii domo ſcriptum. Nuper ad lyrica deflexit: in quibus ita Horatium, ut in illis illum alterum effingi putes: ſi quid in ſtudiis cognatio valet, & hujus propinquum: magna varietas, magna mobilitas. Amat, ut qui veriſſime: dolet, ut qui impatientiſſime: laudat, ut qui benigniſſime: ludit, ut qui facetiſſime. Omnia denique tanquam ſingula abſolvit. Pro hoc ego amico, pro hoc ingenio, non minus æger animo, quam corpore ille. Tandem illum, tandem me recepi. Gratulare mihi, gratulare etiam literis ipſis, quæ

Digitized by Google

ex periculo ejus tantum diſcrimen adierunt, quantum ex ſalute gloriæ conſequentur. Vale.

XXIII. C. PLINIUS MAXIMO SUO S.

FREQUENTER agenti mihi evenit, ut Centumviri, cum diu ſe intra judicium, auctoritatem, gravitatemque tenuiſſent, omnes repente quaſi victi coactique conſurgerent, laudarentque. Frequenter è ſenatu famam, qualem maxime optaveram, retuli: nunquam tamen majorem cepi voluptatem, quam nuper ex ſermone Cornelii Taciti. Narrabat ſediſſe ſecum Circenſibus proximis equitem Romanum. Hunc poſt varios eruditoſque ſermones requiſiſſe, *Italicus es, an provincialis?* ſe reſpondiſſe, *Noſti me, & quidem ex ſtudiis.* Ad hoc illum, *Tacitus es, an Plinius?* Exprimere non poſſum, quam ſit jucundum mihi, quod nomina noſtra quaſi literarum propria, non hominum, literis redduntur: quod uterque noſtrum his etiam ex ſtudiis notus, quibus aliter ignotus eſt. Accidit aliud ante pauculos dies ſimile. Recumbebat mecum vir egregius Fabius Rufinus, ſuper eum municeps ipſius, qui illo die primum in urbem

Digitized by Google

venerat: cui Rufinus demonſtrans me, *Vides hunc?* multa deinde de ſtudiis noſtris. Et ille, *Plinius eſt*, inquit. Verum fatebor, capio magnum laboris mei fructum. An ſi Demoſthenes jure lætatus eſt, quod illum anus Attica ita demoſtravit, ὗτός ἐςι Δημοσθένης, ego celebritate nominis mei gaudere non debeo? Ego vero & gaudeo, & gaudere me dico. Neque enim vereor, ne jactantior videar, cum de me aliorum judicium, non meum profero: præſertim apud te, qui nec ullius invides laudibus, & faves noſtris. Vale.

XXIV. C. PLINIUS SABINIANO SUO S.

Bene feciſti, quod libertum aliquando tibi carum, reducentibus epiſtolis meis, in domum, in animum recepiſti. Juvabit hoc te: me certe juvat: primum, quod te talem video, ut in ira regi poſſis: deinde, quod tantum mihi tribuis, ut vel auctoritati meæ pareas, vel precibus indulgeas. Igitur & laudo & gratias ago. Simul in poſterum moneo, ut te erroribus tuorum, & ſi non fuerit qui deprecetur, placabilem præſtes. Vale.

Digitized by Google

XXV. C PLINIUS MAMILIANO SUO S.

Quereris de turba caſtrenſium negotiorum, & tanquam ſummo otio perfruare, luſus & ineptias noſtras legis, amas, flagitas, meque ad ſimilia condenda non mediocriter incitas. Incipio enim ex hoc genere ſtudiorum non ſolum oblectationem, verum etiam gloriam petere, poſt judicium tuum viri graviſſimi, eruditiſſimi, ac ſuper iſta veriſſimi. Nunc me rerum actus modice, ſed tamen diſtringit, quo finito aliquid earundem camœnarum in iſtum benigniſſimum ſinum mittam. Tu paſſerculis & columbulis noſtris inter aquilas veſtras dabis pennas, ſi tamen & ſibi & tibi placebunt: ſi tantum ſibi, continendos cavea, nidove curabis. Vale.

XXVI. C. PLINIUS LUPERCO SUO S.

Dixi de quodam oratore ſeculi noſtri, recto quidem & ſano, ſed parum grandi & ornato, ut opinor, apte. *Nihil peccat, niſi quod nihil peccat.* Debet enim orator erigi, attolli, inter-

dum etiam efferveſcere, efferri, ac ſæpe accedere ad præceps. Nam plerumque altis & excelſis adjacent abrupta: tutius per plana, ſed humilius & depreſſius iter: frequentior currentibus, quam reptantibus lapſus. Sed his non labentibus nulla laus, illis nonnulla laus, etiamſi labantur. Nam ut quaſdam artes, ita eloquentiam nihil magis, quam ancipitia commendant. Vides qui per funem in ſumma nituntur, quantos ſoleant excitare clamores, cum jam jamque caſuri videntur. Sunt enim maxime mirabilia, quæ maxime inſperata, maxime periculoſa, utque Græci magis exprimunt *παράβολα*, ideo nequaquam par gubernatoris eſt virtus, cum placido & cum turbato mari vehitur: tunc admirante nullo illaudatus, inglorius ſubit portum: at cum ſtridunt funes, curvatur arbor, gubernacula gemunt, tunc ille clarus & diis maris proximus. Cur hæc? quia viſus es mihi in ſcriptis meis annotaſſe quædam, ut tumida, quæ ego ſublimia: aut improba, quæ ego audentia: aut nimia, quæ ego plena arbitrabar. Plurimum autem refert reprehendenda annotes, an inſignia. Omnis enim advertit, quod eminet, & extat, ſed acri intentione di-

Digitized by Google

judicandum eſt, immodicum ſit an grande, altum an enorme. Atque ut Homerum potiſſimum attingam, quem tandem alterutram in partem poteſt fugere

——— Βράχε δ' εὐρεῖα χθὼν,
Ἀμφὶ δ' ἐσάλπιγξε μέγας ȣ̓ρανός.

Et

Ἤερι δ' ἔγχος ἐκέκλιτο.

Et totum illud:

Ὡς δ' ὅτε χείμαῤῥοι ποταμοὶ κατ' ὄρεσφι ῥέοντες,
Ἐς μισγάγκειαν συμβάλλετον ὄμβριμον ὕδωρ.

Sed opus eſt examine & libra, incredibilia ſint hæc, & immania, an magnifica & cœleſtia. Nec nunc ego me his ſimilia aut dixiſſe, aut poſſe dicere puto, non ita inſanio: ſed hoc intelligi volo, laxandos eſſe eloquentiæ frenos, nec anguſtiſſimo gyro ingeniorum impetus refringendos. Etenim alia conditio oratorum, alia poëtarum. Quaſi vero M. Tullius minus audeat, quanquam hunc omitto, neque enim ambigi puto. Sed Demoſthenes ipſe ille norma oratoris, & regula, num ſe cohibet & comprimit cum dicit illa notiſſima, *ἄνθρωποι μιαροὶ, καὶ κόλακες, καὶ ἀλάστορες.* Et rurſus, *ȣ̓ γὰρ λίθοις ἐτείχισα τὴν πόλιν ȣ̓δὲ πλίνθοις ἐγώ.* Et ſtatim,

Digitized by Google

ταῦτα προὐβαλόμην ἐγὼ πρὸ τῆς Ἀττικῆς, ὅσον ἦν ἀνθρωπίνῳ λογισμῷ δυνατόν. Et alibi, *ἐγὼ δὲ οἶμαι μὲν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, νὴ τοὺς θεοὺς ἐκεῖνον μεθύειν τῷ μεγέθει τῶν πεπραγμένων.* Jam quid audentius illo pulcherrimo ac longiſſimo exceſſu, *νόσημα γάρ.* Quid hæc? breviora ſuperioribus, ſed audacia paria, *τότε ἐγὼ μὲν τῷ πύθωνι θρασυνόμενῳ, καὶ πολλῷ ῥέοντι καθ' ὑμῶν.* Ex eadem nota: *ὅταν δὲ ἐκ πλεονεξίας καὶ πονηρίας τὶς, ὥσπερ οὗτος ἰσχύσῃ, ἡ πρώτη πρόφασις καὶ μικρὸν πταῖσμα ἅπαντα ἀνεχαίτισε καὶ διέλυσε.* Simile his, *ἀπεσχοινισμένος ἅπασι τοῖς ἐν τῇ πόλει δικαίοις γνώσεσι τριῶν δικαστηρίων.* Et ibidem, *σὺ τὸν εἰς ταῦτα ἔλεον προὔδωκας ἀριστογεῖτον, μᾶλλον δὲ ἀνῄρηκας ὅλως μὴ δὴ πρὸς οὓς αὐτὸς ἑάλωκας λιμένας, καὶ προσβολῶν ἐνέπλησας, πρὸς τούτους ὁρμίζου.* Et dixerat, *δέδοικα μὴ δόξητέ τισι τὸν ἀεὶ βουλόμενον εἶναι πονηρὸν τῶν ἐν τῇ πόλει παιδοτρίβειν. Ἀσθενὴς μὲν γάρ ἐστι πᾶς ὁ πονηρὸς καθ' ἑαυτόν.* Et deinceps, *τούτῳ δ' οὐδένα ὁρῶ τῶν τούτων βάσιμον ὄντα, ἀλλὰ πάντα ἀπόκρημνα, φάραγγας, βάραθρα.* Nec ſatis, *οὐδὲ γὰρ τοὺς προγόνους ὑπολαμβάνω τὰ δικαστήρια ταῦτα οἰκοδομῆσαι, ἵνα τοὺς τοιούτους ἐν αὐτοῖς μοσχεύητε, ἀλλὰ τοὐναντίον, ἵν', ἀνείργητε, καὶ κολάζητε, καὶ μηδεὶς ζοιλοῖ,*

μηδὲ ἐπιθυμείη κακίας. Adhuc, *εἰ δὲ κάπηλός ἐςι πονηρίας καὶ παλιγκάπηλος, καὶ μεταβολεύς.* Et mille talia, ut prætercam quæ ab Æſchine *θαύματα*, non *ῥήματα*, vocantur. In contrarium incidi: dices hunc quoque ab iſto culpari. Sed vide quanto major ſit qui reprehenditur, ipſo reprehendente: & major ob hæc quoque. In aliis enim vis, in his granditas ejus elucet. Num autem Æſchines ipſe iis, quæ in Demoſthene carpebat, abſtinuit? *χρὴ γὰρ, (ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι) τὸ αὐτὸ φθέγγεσθαι τὸν ῥήτορα καὶ τὸν νόμον. Ὅταν δ' ἑτέραν μὲν φωνὴν ἀφιῇ ὁ νόμος, ἑτέραν δὲ ὁ ῥήτωρ, τῷ τοῦ νόμου δικαίῳ χρὴ διδόναι τὴν ψῆφον, οὐ τῇ τοῦ λέγοντος ἀναισχυντίᾳ.* Alio loco, *ἔπειτα ἀναφαίνεται περὶ πάντων ἐν τῷ ψηφίσματι, πρὸς τῷ κλέμματι γράψας τὰ πέντε τάλαντα, τοὺς πρέσβεις ἀξιῶν τοὺς ὠρείτας μὴ ἡμῖν ἀλλὰ καλλίᾳ διδόναι. Ὅτι δὲ ἀληθῆ λέγω ἀφελὼν τὸν κόμπον, καὶ τὰς τριήρεις, καὶ τὴν ἀλαζονίαν ἐκ τοῦ ψηφίσματος, ἀνάγνωθι.* Iterum alio, *καὶ μὴ ἐᾶτε αὐτὸν εἰς τοὺς τοῦ παρανόμου λόγους περιΐςασθαι.* Quod adeo probavit, ut repetat, *ἀλλὰ ἐγκαθήμενοι καὶ ἐνεδρεύοντες ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ εἰσελαύνετε αὐτὸν εἰς τοὺς τοῦ παρανόμου λόγους, καὶ τὰς ἐκτροπὰς αὐτοῦ τῶν λόγων ἐπι-*

Digitized by Google

τηρεῖτε. An illa cuſtoditius preſſiuſque? *σὺ δὲ ἑλκοποιεῖς, καὶ μᾶλλόν σοι μέλει τῶν αὐθημέρων λόγων, ἢ τῆς σωτηρίας τῆς πόλεως.* Altius illa, *οὐκ ἀποπέμψησθε τὸν ἄνθρωπον ὡς κοινὴν τῶν ἑλλήνων συμφορὰν, ἢ συλλαβόντες ὡς λῃστὴν τῶν πραγμάτων διὰ τῆς πολιτείας πλέοντα τιμωρήσασθε,* & alia. Expecto quædam ex hac epiſtola, ut illud gubernacula gemunt, & diis maris proximus, iiſdem notis, quibus ea de quibus ſcribo, confodias. Intelligo enim me dum veniam prioribus peto, in illa ipſa quæ annotaveras, incidiſſe. Sed confodias licet, dummodo jam nunc deſtines diem, quo & de illis & de his coram exigere poſſimus. Aut enim tu me timidum, aut ego te temerarium faciam. Vale.

XXVII. C. PLINIUS LATERANO SUO S.

QUANTA poteſtas, quanta dignitas, quanta majeſtas, quantum denique numen ſit hiſtoriæ, cum frequenter alias, tum proxime ſenſi. Recitaverat quidam veriſſimum librum, partemque ejus in alium diem reſervaverat: ecce amici cujuſdam orantes obſecranteſque ne reliqua recitaret. Tantus audiendi quæ fecerint pudor,

Digitized by Google

quibus nullus faciendi, quæ audire erubeſcunt. Et ille quidem præſtitit, quod rogabatur: ſinebat fides. Liber tamen, ut factum ipſum manet, manebitque, legeturque ſemper tanto magis, quia non ſtatim. Incitantur enim homines ad cognoſcenda quæ differuntur. Vale.

XXVIII. C. PLINIUS ROMANO SUO S.

Post longum tempus, epiſtolas tuas, ſed tres pariter recepi, omnes elegantiſſimas, amantiſſimas, & quales à te venire præſertim deſideratas oportebat: quarum una injungis mihi jucundiſſimum miniſterium, ut ad Plotinam, ſanctiſſimam fœminam, literæ tuæ perferantur: perferentur: eadem commendas Popilium Artemiſium, ſtatim præſtiti quod petebat. Indicas etiam modicas te vindemias collegiſſe, communis hæc mihi tecum, quanquam in diverſiſſima parte terrarum, querela eſt. Altera epiſtola nuncias multa te nunc dictare, nunc ſcribere, quibus nos tibi repræſentes. Gratias ago, agerem magis, ſi me illa ipſa, quæ ſcribis, aut dictas, legere voluiſſes. Et erat æquum ut te mea, ita me tua ſcripta cognoſcere, etiamſi ad

Digitized by Google

alium quam ad me pertinerent. Polliceris in fine cum certius de vitæ noſtræ ordinatione aliquid audieris, futurum te fugitivum rei familiaris, ſtatimque ad nos evolaturum, qui jam tibi compedes nectimus, quas perfringere nullo modo poſſis. Tertia epiſtola continebat, eſſe tibi redditam orationem pro Clario, eamque viſam veriorem quam dicente me, audiente te fuerit. Eſt uberior. Multa enim poſtea inſerui. Adjicis, alias te literas curioſius ſcriptas miſiſſe: an acceperim quæris: non accepi, & accipere geſtio. Proinde prima quaque occaſione mitte, appoſitis quidem uſuris, quas ego (num parcius poſſim?) centeſimas computabo. Vale.

XXIX. C. PLINIUS RUSTICO SUO S.

Ut ſatius eſt, unum aliquid inſigniter, quam facere plurima mediocriter: ita plurima mediocriter, ſi non poſſis unum aliquid inſigniter. Quod intuens ego, variis me ſtudiorum generibus, nulli ſatis confiſus experior. Proinde cum hoc vel illud legis, ita ſingulis veniam, ut non ſingulis dabis. An cæteris artibus excuſatio in numero, literis durior lex, in quibus

Digitized by Google

difficilior effectus eſt? quid autem ego de venia quaſi ingratus? nam ſi ea facilitate hæc proxima acceperis, qua priora, laus potius ſperanda quam venia obſecranda eſt: mihi tamen venia ſufficit. Vale.

XXX. C. PLINIUS GEMINIO SUO S.

LAUDAS mihi, & frequenter præſens, & nunc per epiſtolas Nonium tuum, quod ſit liberalis in quoſdam: & ipſe laudo, ſi tamen non in nos ſolos. Volo enim eum, qui ſit vere liberalis tribuere patriæ, propinquis, affinibus, amicis, ſed amicis dico pauperibus: non ut iſti qui iis potiſſimum donant qui donare maxime poſſunt. Hos ego viſcatis hamatiſque muneribus, non ſua promere puto, ſed aliena corripere. Sunt ingenio ſimili, qui quod huic donant, auferunt illi, famamque liberalitatis avaritia petunt. Primum eſt autem ſuo eſſe contentum: deinde quos præcipue ſcias indigere, ſuſtentantem foventemque, orbe quodam ſocietatis ambire. Quæ cuncta ſi facit iſte, uſque quaque laudandus eſt: ſi unum aliquod, minus quidem, laudandus tamen. Tam rarum eſt

Digitized by Google

etiam imperfectæ liberalitatis exemplar: ea invaſit homines habendi cupido, ut poſſideri magis quam poſſidere videantur.

XXXI. C. PLINIUS SARDO SUO S.

Postquam à te receſſi, non minus tecum quam cum apud te fui. Legi enim librum tuum, identidem repetens ea maxime (non enim mentiar) quæ de me ſcripſiſti, in quibus quidem percopioſus fuiſti: quam multa, quam varia, quam non eadem de eodem, nec tamen diverſa, dixiſti? Laudem pariter & gratias agam? neutrum ſatis poſſum: etſi poſſem, timerem ne arrogans eſſet, ob ea laudare, ob quæ gratias agerem. Unum illud addam, omnia mihi tanto laudabiliora viſa, quanto jucundiora: tanto jucundiora, quanto laudabiliora erant. Vale.

XXXII. C. PLINIUS TITIANO SUO S.

Quid agis? quid acturus es? ipſe vitam jucundiſſimam, id eſt otioſiſſimam vivo. Quo fit ut ſcribere longiores epiſtolas nolim, velim legere: illud tanquam delicatus, hoc tanquam otioſus.

Digitized by Google

Nihil eſt enim aut pigrius delicatis, aut curioſius otioſis. Vale.

XXXIII. C. PLINIUS CANINIO SUO S.

Incidi in materiam veram, ſed ſimillimam fictæ, dignamque iſto lætiſſimo, altiſſimo, planeque poëtico ingenio. Incidi autem dum ſuper cœnam varia miracula hinc inde referuntur. Magna auctoris fides, tametſi quid poëtæ cum fide? is tamen auctor, cui bene vel hiſtoriam ſcripturus credidiſſes. Eſt in Africa Hipponenſis Colonia, mari proxima, adjacet ei navigabile ſtagnum, ex quo in modum fluminis æſtuarium emergit, quod vice alterna prout æſtus aut repreſſit, aut impulit, nunc infertur mari, nunc redditur ſtagno. Omnis hic ætas piſcandi, navigandi, atque etiam natandi ſtudio tenetur: maxime puerorum, quos otium luduſque ſolicitant. His gloria & virtus, altiſſime provehi: victor ille, qui longiſſime ut litus, ita ſimul nantes reliquit. Hoc certamine puer quidam audentior cæteris in ulteriora tendebat, Delphinus occurrit, & nunc præcedere puerum, nunc ſequi, nunc circuire, poſtremo ſubire,

Digitized by Google

deponere, iterum ſubire, trepidantemque perferre, primum in altum, mox flectit ad litus, redditque terræ, & æqualibus. Serpit per Coloniam fama: concurrere omnes, ipſum puerum tanquam miraculum aſpicere, interrogare, audire, narrare. Poſtero die obſident litus, proſpectant mare: & ſi quid eſt mari ſimile: natant pueri, inter hos ille, ſed cautius. Delphinus rurſus ad tempus, rurſus ad puerum venit. Fugit ille cum cæteris. Delphinus quaſi invitet, revocet, exilit, mergitur, varioſque orbes implicitat, expeditque. Hoc altero die, hoc tertio, hoc pluribus, donec homines innutritos mari ſubiret timendi pudor, accedunt, & alludunt, & appellant, tangunt etiam, pertrectantque præbentem. Creſcit audacia experimento. Maxime puer qui primus expertus eſt, adnatat, natanti inſilit tergo: fertur, refertur-que: agnoſci ſe, amari putat, amat ipſe: neuter timet, neuter timetur. Hujus fiducia, manſuetudo illius augetur: necnon alii pueri dextra, lævaque ſimul eunt hortantes, monenteſque. Ibat una (id quoque mirum) Delphinus alius tantum ſpectator & comes. Nihil enim ſimile, aut faciebat, aut patiebatur: ſed alterum illum

Digitized by Google

ducebat, reducebat, ut puerum cæteri pueri, incredibile, tam verum tamen, quam priora, Delphinum geſtatorem, colluſoremque puerorum in terram quoque extrahi ſolitum, areniſque ſiccatum ubi incaluiſſet, in mare revolvi. Conſtat Octavium Avitum, legatum Proconſulis, in litus educto religione prava ſuperfudiſſe unguentum: cujus illum novitatem, odoremque in altum refugiſſe: nec niſi poſt multos dies viſum languidum & mœſtum, mox redditis viribus, priorem laſciviam, & ſolita miniſteria repetiſſe. Confluebant ad ſpectaculum omnes magiſtratus, quorum adventu & mora, modica Reſp. novis ſumptibus atterebatur. Poſtremo locus ipſe quietem ſuam ſecretumque perdebat. Placuit occulte interfici, ad quod coibatur. Hæc tu qua miſeratione, qua copia deflebis, ornabis, attolles? quanquam non eſt opus affingas aliquid, aut adſtruas, ſufficit ne ea, quæ ſunt vera, minuantur. Vale.

XXXIV. C. PLINIUS TRANQUILLO SUO S.

EXPLICA æſtum meum. Audio me male legere duntaxat verſus. Orationes enim com-

Digitized by Google

modius, ſed tanto minus verſus. Cogito ergo recitaturus familiaribus amicis, experiri libertum meum. Hoc quoque familiare, quod elegi, non bene, ſed melius ſcio lecturum, ſi tamen non fuerit perturbatus. Eſt enim tam novus lector, quam ego poëta. Ipſe neſcio quid illo legente interim faciam, ſedeam defixus & mutus, & ſimilis otioſo: an ut quidam, quæ pronunciabit, murmure, oculis, manu proſequar? Sed puto me non minus male ſaltare, quam legere. Iterum dicam. explica æſtum meum, vereque reſcribe: num ſit melius peſſime legere, quam iſta vel non facere, vel facere. Vale.

XXXV. C. PLINIUS OPPIO SUO S.

LIBRUM quem miſiſti recepi, & gratias ago: ſum tamen hoc tempore occupatiſſimus. Ideo nondum eum legi, cum alioqui validiſſime cupiam: ſed eam reverentiam, cum literis ipſis, tum ſcriptis tuis debeo, ut ſumere illa, niſi vacuo animo, irreligioſum putem. Diligentiam tuam in retractandis operibus valde probo. Eſt tamen aliquis modus: primum, quod nimia cura deterit magis, quam emendat: deinde,

Digitized by Google

quod nos à recentioribus revocat, ſimulque nec abſolvit priora, & inchoare poſteriora non patitur. Vale.

XXXVI. C. PLINIUS FUSCO SUO S.

Quæris quemadmodum in Thuſcis diem æſtate diſponam: Evigilo, cum libuit, plerumque circa horam primam, ſæpe ante, tardius raro, clauſæ feneſtræ manent. Mire enim ſilentio, & tenebris animus alitur ab iis quæ avocant, abductus, & liber, & mihi relictus: non oculos animo, ſed animum oculis ſequor, qui eadem, quæ mens vident, quoties non vident alia. Cogito ſi quid in manibus, cogito ad verbum ſcribenti emendantique ſimilis: nunc pauciora, nunc plura, ut vel difficile vel facile componi, tenerive potuerunt. Notarium voco, & die admiſſo, quæ formaveram dicto, abit, rurſuſque revocatur, rurſuſque remittitur. Ubi hora quarta vel quinta: (neque enim certum, dimenſumque tempus,) ut dies ſuaſit, in xyſtum me, vel cryptoporticum confero, reliqua meditor & dicto, vehiculum aſcendo. Ibi quoque idem, quod ambulans aut jacens, durat inten-

Digitized by Google

tio, mutatione ipſa refecta paulum redormio, dein ambulo, mox orationem Græcam Latinamve clare & intente, non tam vocis cauſa, quam ſtomachi lego, pariter tamen & illa firmatur. Iterum ambulo, ungor, exerceor, lavor. Cœnanti mihi ſic cum uxore vel paucis, liber legitur: poſt cœnam, comœdi aut lyriſtes: mox cum meis ambulo, quorum numero ſunt eruditi. Ita variis ſermonibus veſpera extenditur, & quanquam longiſſimus dies, cito conditur. Nonnunquam ex hoc ordine aliqua mutantur. Nam ſi diu tacui, vel ambulavi, poſt ſomnum demum lectionemque, non vehiculo, ſed quod brevius, quia velocius, equo geſtor. Interveniunt amici ex proximis oppidis, partemque diei ad ſe trahunt, interdumque laſſato mihi, opportuna interpellatione ſubveniunt. Venor aliquando, ſed non ſine pugillaribus, vel quamvis nihil ceperim, non nihil referam. Datur & colonis, ut videtur ipſis, non ſatis temporis, quorum mihi agreſtes querelæ literas noſtras, & iſthæc urbana opera commendant. Vale.

Digitized by Google

XXXVII. C. PLINIUS PAULINO SUO S.

Nec tuæ naturæ eſt tranſlatitia hæc, & quaſi publica officia à familiaribus amicis contra ipſorum commodum exigere: & ego te conſtantius amo, quam ut verear, ne aliter ac velim accipias, niſi te Calendis ſtatim Conſulem vidèro: præſertim cum me neceſſitas locandorum prædiorum plures annos ordinatura detineat, in qua mihi nova conſilia ſumenda ſunt. Nam priore luſtro, quanquam poſt magnas remiſſiones, reliqua creverunt. Inde plerſque nulla jam cura minuendi æris alieni, quod deſperant poſſe perſolvi. Rapiunt etiam, conſumuntque quod natum eſt, ut qui jam putent ſe non ſibi placere. Occurrendum ergo augeſcentibus vitiis, & medendum eſt: & medendi una ratio, ſi non nummo, ſed partibus locem, ac deinde ex meis aliquos exactores operi, cuſtodes fructibus ponam: & alioqui nullum juſtius genus redditus, quam quod terra, cœlum, annus refert. Ad hoc, magnam fidem, acres oculos, numeroſas manus poſcit: experiendum tamen, & quaſi in veteri morbo quælibet mutationis auxilia ten-

Digitized by Google

tanda ſunt. Vides quam non delicata me cauſa obire primum Conſulatus tui diem non ſinat: quem tamen hîc quoque ut præſens, votis, gaudio, gratulatione celebrabo. Vale.

XXXVIII. C. PLINIUS SATURNINO SUO S.

Ego vero Rufum noſtrum laudo: non quia tu, ut ita facerem, petiſti, ſed quia ille eſt digniſſimus. Legi enim librum omnibus numeris abſolutum, cui multum apud me gratiæ amor ipſius adjecit. Judicavi tamen: neque enim ſoli judicant, qui maligne legunt. Vale.

XXXIX. C. PLINIUS MUSTIO SUO S.

Aruspicum monitu reficienda eſt mihi ædes Cereris in prædiis in melius & in majus. Vetus ſane & anguſta, cum ſit alioqui ſtato die frequentiſſima. Nam Idibus Septembribus magnus è regione tota coit populus, multæ res aguntur, multa vota ſuſcipiuntur, multa redduntur: ſed nullum in proximo ſuffugium, aut imbris aut ſolis. Videor ergo munifice ſimul, religioſeque facturus, ſi ædi quam pulcherri-

Digitized by Google

mam extruxero, addidero porticus: illam ad uſum Deæ, has ad hominum. Velim ergo emas quatuor marmoreas columnas, cujus tibi videbitur generis: emas marmora, quibus ſolum, quibus parietes excolantur. Erit etiam vel faciendum, vel emendum ipſius Deæ ſignum, quia antiquum illud è ligno quibuſdam ſui partibus vetuſtate truncatum eſt. Quantum ad porticus nihil interim occurrit, quod videatur iſtinc eſſe repetendum: niſi tamen, ut formam ſecundum rationem loci ſcribas: neque enim poſſunt circumdari templo. Nam ſolum templi hinc flumine & abruptiſſimis ripis, hinc via cingitur. Eſt ultra viam latiſſimum pratum, in quo ſatis apte contra templum ipſum porticus explicabuntur, niſi quid tu melius inveneris, qui ſoles locorum difficultates arte ſuperare. Vale.

XL. C. PLINIUS FUSCO SUO S.

SCRIBIS pergratas tibi fuiſſe literas meas, quibus cognoviſti, quemadmodum in Thuſcis otium æſtatis exegerim: requiris, quid ex hoc in Laurentino hyeme permutem. Nihil, niſi quod meridianus ſomnus eximitur, multumque

Digitized by Google

de nocte vel ante, vel poſt diem ſumitur: & ſi agendi neceſſitas inſtat, quæ frequens hyeme: non jam comœdo, vel lyriſtæ poſt cœnam locus: ſed illa quæ dictavi, identidem retractantur, ac ſimul memoriæ frequenti emendatione proficitur. Habes æſtate, hyeme conſuetudinem: addas huc, licet ver & autumnum, quæ inter hyemem æſtatemque media, ut nihil de die perdunt, ita de nocte parvulum acquirunt. Vale.

Digitized by Google

C. PLINII CÆCILII
SECUNDI
EPISTOLARUM
LIBER DECIMUS.

IN QUO EPISTOLÆ PLINII AD TRAJANUM IMPERATOREM; ET TRAJANI AD PLINIUM.

I. C. PLINIUS TR. IMP. S.

TUA quidem pietas, Imperator ſanctiſſime, optaverat, ut quam tardiſſime ſuccederes patri: ſed dii immortales feſtinaverunt, virtutes tuas ad gubernacula Reipublicæ, quam ſuſceperas, admovere. Precor ergo, ut tibi, & per te generi humano proſpera omnia, id eſt, digna ſeculo tuo contingant. Fortem te, & hilarem Imp. optime, & privatim & publice opto.

II. C. PLINIUS TR. IMP. S.

EXPRIMERE, Domine, verbis non poſſum, quantum mihi gaudium attuleris, quod me dignum putaſti jure trium liberorum: quamvis enim Julii Serviani, optimi, tuique amantiſſimi,

Digitized by Google

precibus indulſeris, tamen etiam ex reſcripto intelligo, libentius hoc ei te præſtitiſſe, quia pro me rogabat. Videor ergo ſummam voti mei conſecutus, cum inter initia feliciſſimi principatus tui, probaveris me ad peculiarem indulgentiam tuam pertinere: eoque magis liberos concupiſco, quos habere etiam illo triſtiſſimo ſeculo volui, ſicut potes duobus matrimoniis meis credere: ſed Dii melius, qui omnia integra bonitati tuæ reſervarunt. Malui hoc potius tempore me patrem fieri, quo futurus eſſem & ſecurus & felix.

III. C. PLINIUS TR. IMP. S.

INDULGENTIA tua, Imp. optime, quam pleniſſimam experior, hortatur me ut audeam tibi etiam pro amicis obligari, inter quos ſibi vel præcipuum locum vindicat Voconius Romanus, ab ineunte ætate condiſcipulus & contubernalis meus, quibus ex cauſis & à Divo patre tuo petieram, ut illum in ampliſſimum ordinem promoveret, ſed hoc votum meum bonitati tuæ reſervatum eſt, quia mater Romani liberalitatem ſeſtertii quadringenties, quod conferre ſe

Digitized by Google

filio codicillis ad patrem tuum ſcriptis profeſſa fuerat, nondum ſatis legitime peregerat: quod poſtea fecit admonita à nobis. Nam & fundos emancipavit, & cætera quæ in emancipatione implenda ſolent exigi, conſummavit. Cum ſit ergo finitum quod ſpes noſtras morabatur, non ſine magna fiducia ſubſigno. Auget fidem pro moribus Romani mei, quos & liberalia ſtudia exornant, & eximia pietas, quæ hanc ipſam matris liberalitatem, & ſtatim patris hæreditatem, & adoptionem à vitrico meruit, auget hæc & natalium & paternarum facultatum ſplendor, quibus ſingulis multum commendationis acceſſurum, etiam ex meis precibus indulgentiæ tuæ credo. Rogo ergo, Domine, ut me exoptatiſſimæ mihi gratulationis compotem facias, & honeſtis (ut ſpero) affectibus meis præſtes, ut non in me tantum, verum & in amico gloriari judiciis tuis poſſim.

IV. C. PLINIUS TR. IMP. S.

PROXIMO anno, Domine, graviſſima valetudine uſque ad periculum vitæ vexatus, Iatralipten adſumpſi, cujus ſolicitudini & ſtudio, tuæ

Digitized by Google

tantum indulgentiæ beneficio, referre gratiam parem poſſum. Quare rogo, des ei civitátem Romanam. Eſt enim peregrinæ conditionis manumiſſus à peregrina. Vocatur ipſe Harpocras, patronam habuit Thermuthin Theonis, quæ jam pridem defuncta eſt. Item rogo des jus Quiritium libertis Antoniæ Maximillæ, ornatiſſimæ fœminæ, Heliæ, & Antoniæ Harmeridi: quod à te, petente patrona, peto.

V. C. PLINIUS TR. IMP. S.

Exprimere, Domine, verbis non poſſum, quantum me gaudio adfecerint epiſtolæ tuæ, ex quibus cognovi, te Harpocrati Iatraliptæ meo etiam Alexandrinam civitatem tribuiſſe, quamvis ſecundum inſtitutionem principum non temere eam dare propoſuiſſes. Eſſe autem Harpocram *νόμȣ μεμΦιτικȣ̃*, indico tibi: rogo ergo indulgentiſſime Imp. ut mihi ad Pompejum Plantam, præfectum Ægypti, amicum tuum, ſic ut promiſiſti, epiſtolam mittas: obviam iturus, quo maturius Domine exoptatiſſime, adventus tui gaudio frui poſſim. Rogo permittas mihi quam longiſſime occurrere tibi.

Digitized by Google

VI. C. PLINIUS TR. IMP. S.

PROXIMA infirmitas mea, Domine, obligavit me Poſthumio Marino medico, cui parem gratiam referre beneficio tuo poſſum, ſi precibus meis ex conſuetudine bonitatis tuæ indulſeris. Rogo ergo ut propinquis ejus des civitatem, Chryſippo Mithridatis, uxorique Chryſippi Stratonicæ Epigoni. Item liberis ejuſdem Chryſippi Epigono & Mithridati, ita ut ſint in patris poteſtate, utque iis in libertos ſervetur jus patronorum. Item rogo indulgeas jus Quiritium L. Satrio Abaſcantio, & P. Cæſio Phoſphoro, & Panchariæ Soteridi, quod à te, volentibus patronis, peto.

VII. C. PLINIUS TR. IMP. S.

SCIO, Domine, memoriæ tuæ, quæ eſt benefaciendi tenaciſſima, preces noſtras inhærere, quia tamen in hoc quoque ſæpe indulſiſti, admoneo ſimul & impenſe rogo, ut Actium Suram prætura exornare digneris, cum locus vacet, ad quam ſpem alioqui quietiſſimum hortatur &

Digitized by Google

natalium ſplendor, & ſumma integritas in paupertate, & ante omnia felicitas temporum, quæ bonam conſcientiam civium tuorum ad uſum indulgentiæ tuæ provocat & extollit.

VIII. C PLINIUS TR. IMP. S.

Cum ſciam, Domine, ad teſtimonium laudemque morum meorum pertinere, tam boni principis judicio exornari, rogo, dignitati, ad quam me provexit indulgentia tua, vel auguratum, vel ſeptemviratum, quia vacant, adjicere digneris, ut jure ſacerdotii precari deos pro te publice poſſim, quos nunc precor pietate privata.

IX. C. PLINIUS TR. IMP. S.

Victoriæ tuæ, optime Imp. maximæ, pulcherrimæ, antiquiſſimæ, & tuo nomine, & Reipubl. gratulor: deoſque immortales precor, ut omnes cogitationes tuas tam lætus ſequatur eventus, ut virtutibus tantis gloria imperii & novetur, & augeatur.

Digitized by Google

X. C. PLINIUS TR. IMP. S.

SERVILIUS Pudens legatus Domine VIII. Cal. Decemb. Nicomediam venit, meque longæ expectationis ſolicitudine liberavit.

XI. C. PLINIUS TR. IMP. S.

ROSIANUM Geminum, Domine, arctiſſimo vinculo mecum tua in me beneficia junxerunt. Habui enim illum quæſtorem in conſulatu, mei ſumme obſervantiſſimum expertus: tantam mihi poſt conſulatum reverentiam præſtat, ut publicæ neceſſitudinis pignora, privatis cumulet officiis. Rogo ergo ut ipſi apud te pro dignitate ejus, precibus meis faveas: cui, & ſiquid credis, indulgentiam tuam dabis, dabit ipſe operam, ut in his quæ ei mandaveris, majora mereatur. Parciorem me in laudando facit, quod ſpero tibi & integritatem ejus, & probitatem, & induſtriam non ſolum ex ejus honoribus, quos in urbe ſub oculis tuis geſſit, verum etiam ex commilitio eſſe notiſſimam. Illud unum, quod propter caritatem ejus nondum

Digitized by Google

mihi videor ſatis plene feciſſe, etiam atque etiam facio: teque Domine rogo, gaudere me exornata quæſtoris mei dignitate, id eſt per illum mea, quam maturiſſime velis.

XII. C. PLINIUS TR. IMP. S.

DIFFICILE eſt Domine exprimere verbis, quantam perceperim lætitiam, quod & mihi & ſocrui meæ præſtitiſti, ut ad finem conſulatus Cœlium Clementem in hanc provinciam transferres. Ex illo enim menſuram beneficii tui penitus intelligo, cum tam plenam indulgentiam cum tota domo mea experiar, cui referre gratiam parem nec audeo quidem, quamvis maxime debeam: itaque ad vota confugio, deoſque precor, ut iis quæ in me aſſidue confers, non indignus exiſtimer.

XIII. C. PLINIUS TR. IMP. S.

SCRIPSIT mihi, Domine, Lycormas libertus tuus, ut ſi qua legatio à Boſphoro veniſſet urbem petitura, uſque in adventum ſuum retineretur. Et legatio quidem duntaxat in eam civi-

Digitized by Google

tatem, in qua ipſe ſum, nulla adhuc venit: ſed venit tabellarius Sauromata, quem ego uſus opportunitate, quam mihi caſus obtulerat, cum tabellario qui Lycormam ex itinere præceſſit, mittendum putavi: ut poſſis ex Lycormæ & ex regis epiſtolis pariter cognoſcere, quæ fortaſſe pariter ſcire debes.

XIV. C. PLINIUS TR. IMP. S.

Rex Sauromates ſcripſit mihi, eſſe quædam quæ deberes quam maturiſſime ſcire. Qua ex cauſa feſtinationem tabellarii, quem ad te cum epiſtolis miſit, diplomate adjuvi.

XV. C. PLINIUS TR. IMP. S.

Legato Sauromatæ regis, cum ſua ſponte Niceæ, ubi me invenerat, biduo ſubſtitiſſet, longiorem moram faciendam Domine non putavi: primum, quod incertum adhuc erat quando libertus tuus Lycormas venturus eſſet: deinde, quod ipſe proficiſcebar in diverſam provinciæ partem, ita officii neceſſitate exigente. Hæc in notitiam tuam perferenda exiſtimavi,

Digitized by Google

quia proxime ſcripſeram, petiiſſe Lycormam, ut legationem, ſi qua veniſſet à Boſphoro, uſque in adventum ſuum retinerem, quod diutius faciendi nulla mihi probabilis ratio occurrit, præſertim cum epiſtolæ Lycormæ, quas detinere, ut ante prædixi, nolui, aliquot diebus hunc legatum anteceſſuræ viderentur.

XVI. C. PLINIUS TR. IMP. S.

Apulejus, Domine, miles, qui eſt in ſtatione Nicomedenſi, ſcripſit mihi quendam nomine Callidromum, cum detineretur à Maximo & Dionyſio piſtoribus, quibus operas ſuas locaverat, confugiſſe ad tuam ſtatuam: perductumque ad magiſtratus indicaſſe, ſerviſſe aliquando Laberio Maximo, captumque a Suſago in Mœſia, & à Decibalo muneri miſſum Pacoro Parthiæ regi: pluribuſque annis in miniſterio ejus fuiſſe, deinde fugiſſe, atque ita in Nicomediam perveniſſe. Quem ego perductum ad me, cum eadem narraſſet, mittendum ad te putavi, quod paulo tardius feci, dum requiro gemmam, quam ſe habentem imaginem Pacori, & quibus inſignibus ornatus fuiſſet, ſubtractam indicabat.

Digitized by Google

Volui enim hanc quoque, ſi inveniri potuiſſet, ſimul mittere: ſicut glebulam miſi, quam ſe ex Parthico metallo attuliſſe dicebat. Signata eſt annulo meo, cujus eſt apoſphragiſma quadriga.

XVII. C. PLINIUS TR. IMP. S.

MAXIMUM libertum & procuratorem tuum, Domine, per omne tempus, quo fuimus una, probum & induſtrium, & diligentem, ac ſicut rei tuæ amantiſſimum, ita diſciplinæ tenaciſſimum expertus, libenter apud te teſtimonio proſequor ea fide quam tibi debeo.

XVIII. C. PLINIUS TR. IMP. S.

GABIUM Baſſum, Domine, præfectum oræ Ponticæ, integrum, probum, induſtrium, atque inter iſta reverentiſſimum mei expertus, voto pariter & ſuffragio proſequor ea fide quam tibi debeo: quem abunde conſpexi inſtructum commilitio tuo, cujus diſciplinæ debet, quod indulgentia tua dignus eſt. Apud me & milites & pagani, & à quibus juſtitia ejus & humanitas penitus inſpecta eſt, certatim ei qua privatim,

Digitized by Google

qua publice teſtimonium retribuerunt, quod in notitiam tuam profero ea fide, quam tibi debeo.

XIX. C. PLINIUS TR. IMP. S.

Nymphidium Lupum, Domine, primipilarem, commilitonem habui, cum ipſe tribunus eſſem, ille præfectus, inde familiariter diligere cœpi. Crevit poſtea caritas ipſa mutuæ vetuſtate amicitiæ. Itaque & quieti ejus injeci manum, & exegi ut me in Bithynia conſilio inſtrueret, quod ille amiciſſime, & otii & ſenectutis ratione poſtpoſita, & jam fecit, & facturus eſt. Quibus ex cauſis neceſſitudines ejus inter meas numero, & filium inprimis Nymphidium Lupum, juvenem probum, induſtrium, & egregio patre digniſſimum, ſuffecturum indulgentiæ tuæ, ſicut primis ejus experimentis cognoſcere potes, cum præfectus cohortis pleniſſimum teſtimonium meruerit Julii Ferocis, & Fuſci Salinatoris clariſſimorum virorum. Meum gaudium Domine, mea gratulatio filii honore continuetur.

Digitized by Google

XX. C. PLINIUS TRAJANO IMP. S.

Ut primum me, Domine, indulgentia tua promovit ad præfecturam Saturni, omnibus advocationibus, quibus alioqui nunquam eram promiſcue functus, renunciavi, ut toto animo delegato mihi officio vacarem. Qua ex cauſa, cum patronum me provinciales optaſſent contra Marium Priſcum, & petii veniam hujus muneris, & impetravi. Sed cum poſtea conſul deſignatus cenſuiſſes tacendum nobiſcum, quorum erat excuſatio recepta, ut eſſemus in ſenatus poteſtate, pateremurque nomina noſtra in urnam conjici: convenientiſſimum eſſe tranquillitati ſeculi tui putavi, præſertim tam moderatæ voluntati ampliſſimi ordinis non repugnare. Cui obſequio meo opto ut exiſtimes conſtare rationem, cum omnia facta dictaque mea probare ſanctiſſimis moribus tuis cupiam.

XXI. TRAJANUS PLINIO S.

Et civis & ſenatoris boni partibus functus es, obſequium ampliſſimi ordinis quod juſtiſſime

Digitized by Google

exigebat præſtando, quas partes impleturum te ſecundum ſuſceptam fidem confido.

XXII. C. PLINIUS TRAJANO IMP. S.

AGO gratias, Domine, quod & jus Quiritium libertis neceſſariæ mihi fœminæ, & civitatem Romanam Harpocrati Iatraliptæ meo ſine mora, indulſiſti. Sed cum annos ejus & cenſum, ſicut præceperas, ederem, admonitus ſum à peritioribus, debuiſſe me ei ante Alexandrinam civitatem impetrare, deinde Romanam, quoniam eſſet Ægyptius. Ego autem, quia inter Ægyptios cæteroſque peregrinos nihil intereſſe credebam, contentus fueram hoc ſolum ſcribere tibi, eum ſcilicet à peregrina manumiſſum, patronamque ejus jampridem deceſſiſſe, de qua ignorantia mea non queror, per quam ſtetit, ut tibi pro eodem homine ſæpius obligarer. Rogo itaque, ut beneficio tuo legitime frui poſſim, tribuas ei & Alexandrinam civitatem, & Romanam. Annos ejus & cenſum (ne quid rurſus indulgentiam tuam moraretur) libertis tuis, quibus juſſeras miſi.

Digitized by Google

XXIII. TRAJANUS PLINIO S.

Civitatem Alexandrinam ſecundum inſtitutionem principum non temere dare propoſui, ſed cum Harpocrati Iatraliptæ tuo jam civitatem Romanam impetraveris, huic quoque petitioni tuæ negare non ſuſtineo. Tu ex qua nomo ſit, notum mihi facere debebis, ut epiſtolam tibi ad Pompejum Plantam præfectum Ægypti amicum meum mittam.

XXIV. C. PLINIUS TR. IMP. S.

Cum divus pater tuus, Domine, & oratione pulcherrima, & honeſtiſſimo exemplo omnes cives ad munificentiam eſſet cohortatus, petii ab eo ut ſtatuas principum, quas in longinquis agris, per plures ſucceſſiones traditas mihi, quales acceperam, cuſtodiebam, permitteret in municipium transferre, adjecta ſua ſtatua, quodque ille mihi cum pleniſſimo teſtimonio indulſerat, ego ſtatim decurionibus ſcripſeram, ut adſignarent ſolum, in quo templum pecunia mea extruerem: illi in honore operis ipſius

Digitized by Google

electionem loci mihi obtulerant. Sed primum mea, deinde patris tui valetudine, poſtea curis delegati à vobis officii retentus, nunc videor commodiſſime poſſe in rem præſentem excurrere. Nam & menſtruum meum Calend. Septembris finitur, & ſequens menſis complures dies feriatos habet. Rogo ergo ante omnia permittas mihi opus, quod inchoaturus ſum, exornare & tua ſtatua: deinde, ut hoc facere, quam maturiſſime poſſim, indulgeas commeatum. Non eſt autem ſimplicitatis meæ, diſſimulare apud bonitatem tuam, obiter te plurimum collaturum utilitatibus rei familiaris meæ. Agrorum enim quos in eadem regione poſſideo, locatio cum alioqui CCCC. excedat, adeo non poteſt differri, ut proximam putationem novus colonus facere debeat. Præterea, continuæ ſterilitates cogunt me de remiſſionibus cogitare, quarum rationem niſi præſens inire non poſſum. Debeo ergo Domine indulgentiæ tuæ, & pietati meæ celeritatem, & ſtatuarum ordinationem, ſi mihi ob utraque hæc dederis commeatum triginta dierum. Neque enim anguſtius tempus præfinire poſſum, cum & municipium,

Digitized by Google

& agri, de quibus loquor, ſint ultra centeſimum & quinquageſimum lapidem.

XXV. TR. PLINIO S.

Et privatas multas, & omnes publicas cauſas petendi commeatus reddidiſti: mihi autem vel ſola voluntas tua ſuffeciſſet. Neque enim dubito, te ut primum potueris, ad tam diſtrictum officium reverſurum. Statuam poni mihi à te eo quod deſideras loco (quanquam ejuſmodi honorum parciſſimus) tamen patior, ne impediſſe curſum erga me pietatis tuæ videar.

XXVI. C. PLINIUS TR. IMP. S.

Quia confido, Domine, ad curam tuam pertinere, nuncio tibi me Epheſum cum omnibus meis ὑπὲρ μαλέαν navigaſſe, quamvis contrariis ventis retentus. Nunc deſtino partim orariis navibus, partim vehiculis provinciam petere. Nam ſicut itineri graves æſtus, ita continuæ navigationi Eteſiæ reluctantur.

Digitized by Google

XXVII. TR. PLINIO S.

Recte renunciaſti mi Secunde cariſſime. Pertinet enim ad animum meum, quali itinere in provinciam pervenias. Prudenter autem conſtituis, interim navibus, interim vehiculis uti, prout loca ſuaſerint.

XXVIII. C. PLINIUS TR. IMP. S.

Sicut ſaluberrimam navigationem, Domine, uſque Epheſum expertus: ita inde poſtquam vehiculis iter facere cœpi, graviſſimis æſtibus, atque etiam febriculis vexatus Pergami ſubſtiti. Rurſus enim tranſiſſem in orarias naviculas, contrariis ventis retentus, aliquanto tardius quam ſperaveram, id eſt xv. Cal. Octobris Bithyniam intravi. Non poſſum tamen de mora queri, cum mihi contigerit, quod erat auſpicatiſſimum, natalem tuum in provincia celebrare. Nunc Reip. Pruſenſium impendia, redditus, debitores excutio, quod ex ipſo tractu magis ac magis neceſſarium intelligo. Multæ enim pecuniæ variis ex cauſis à privatis detinentur:

Digitized by Google

præterea quædam minime legitimis ſumptibus erogantur. Hæc tibi Domine in ipſo ingreſſu meo ſcripſi. Quintodecimo Cal. Octob. Domine provinciam intravi, quam in eo obſequio, in ea erga te fide, quam de genere humano mereris, inveni. Diſpice, Domine, an neceſſarium putes mittere huc menſorem: videntur enim non mediocres pecuniæ poſſe revocari à curatoribus operum, ſi menſuræ fideliter agantur: ita certe proſpicio ex ratione Pruſenſium, quam cum Maximo tracto.

XXIX. TRAJANUS PLINIO S.

CUPEREM, ſine querela corpuſculi tui & tuorum, pervenire in Bithyniam potuiſſes, ac ſimile tibi iter ab Epheſo, ut navigationi fuiſſet, quam expertus uſque illo eras. Quo autem die perveniſſes in Bithyniam, cognovi, Secunde cariſſime, literis tuis. Provinciales credo proſpectum ſibi à me intelligent. Nam & tu dabis operam ut manifeſtum ſit illis, electum te eſſe, qui ad eoſdem mei loco mittereris. Rationes autem in primis tibi rerum publicarum excutiendæ ſunt. Nam & eſſe eas

Digitized by Google

vexatas ſatis conſtat. Menſores vix etiam iis operibus, quæ aut Romæ, aut in proximo fiunt, ſufficienter habeo, ſed in omni provincia inveniuntur, quibus credi poſſit, & ideo non deerunt tibi, modo velis diligenter excutere.

XXX. C. PLINIUS TR. IMP. S.

ROGO Domine conſilio me regas hæſitantem, utrum per publicos civitatum ſervos, quod uſque adhuc factum, an per milites adſervare cuſtodias debeam. Vereor enim ne & per ſervos publicos parum fideliter cuſtodiantur, & non exiguum militum numerum hæc cura diſtringat. Interim publicis ſervis paucos milites addidi. Video tamen periculum eſſe, ne idipſum utriſque negligentiæ cauſa ſit, dum communem culpam hi in illos, illi in hos regerere poſſe confidunt.

XXXI. TRAJANUS PLINIO S.

NIHIL opus eſt, mi Secunde cariſſime, ad continendas cuſtodias plures commilitones converti. Perſeveremus in ea conſuetudine, quæ

Digitized by Google

iſti provinciæ eſt, ut per publicos ſervos cuſtodiantur. Etenim, ut fideliter hoc faciant, in tua ſeveritate ac diligentia poſitum eſt. In primis enim, ſicut ſcribis, verendum eſt, ne ſi permiſceantur ſervis publicis milites, mutua inter ſe fiducia negligentiores ſint. Sed & illud hæreat nobis, quam pauciſſimos milites à ſignis avocandos eſſe.

XXXII. C. PLINIUS TR. IMP. S.

GABIUS Baſſus præfectus oræ Ponticæ, & reverentiſſime & officioſiſſime, Domine, venit ad me, & compluribus diebus fuit mecum. Quantum perſpicere potui, vir egregius, & indulgentia tua dignus, cui ego notum feci præcepiſſe te, ut ex cohortibus quibus me præeſſe voluiſti, contentus eſſet beneficiariis decem, equitibus duobus, centurione uno. Reſpondit, non ſufficere ſibi hunc numerum, idque ſe ſcripturum tibi. Hoc in cauſa fuit, quo minus ſtatim revocandos putarem quos habet ſupra numerum.

Digitized by Google

XXXIII. TRAJANUS PLINIO S.

Et ut mihi ſcripſit Gabius Baſſus, non ſufficere ſibi eum militum numerum, qui ut daretur illi, mandatis meis complexus ſum. Quot quæris ſcripſiſſe me? ut notum haberes, his literis ſubjici juſſi. Multum intereſt, res poſcat, an homines imperare latius velint. Nobis autem utilitas demum ſpectanda eſt, & quantum fieri poteſt, curandum, ne milites à ſignis abſint.

XXXIV. C. PLINIUS TR. IMP. S.

Prusenses, Domine, balineum habent & ſordidum & vetus: id itaque indulgentia tua reſtituere deſiderant. Ego tamen æſtimans novum fieri deberi: videris mihi deſiderio eorum indulgere poſſe. Erit enim pecunia ex qua fiat, primum ea, quam revocare à privatis, & exigere jam cœpi: deinde, quam ipſi erogare in oleum ſoliti, parati ſunt in opus balinei conferre, quod alioqui & dignitas civitatis, & ſeculi tui nitor poſtulat.

Digitized by Google

XXXV. TRAJANUS PLINIO S.

Si inſtructio novi balinei oneratura vires Pruſenſium non eſt, poſſumus deſiderio eorum indulgere: modo ne quid ideo aut intribuant: aut minus illis in poſterum fiat ad neceſſarias erogationes.

XXXVI. C. PLINIUS TRAJANO IMP. S.

Maximus libertus & procurator tuus Domine, præter decem beneficiarios, quos adſignari à me Gemellino, optimo viro, juſſiſti, ſibi quoque confirmat neceſſarios eſſe milites. Ex his interim, ſicut inveneram in miniſterio ejus, relinquendos exiſtimavi, præſertim cum ad frumentum comparandum iret in Paphlagoniam. Quinetiam tutelæ cauſa, quia ita deſiderabat, addidi duos equites. In futurum quid ſervari velis, rogo reſcribas.

Digitized by Google

XXXVII. TRAJANUS PLINIO S.

NUNC quidem proficiſcentem ad comparationem frumentorum, Maximum libertum meum, recte militibus inſtruxiſti: fungebatur enim & ipſe extraordinario munere, cum ad priſtinum actum reverſus fuerit, ſufficient illi duo à te dati milites, & totidem à Virdio Gemellino procuratore meo, quem adjuvat.

XXXVIII. C. PLINIUS TR. IMP. S.

SEMPRONIUS Cælianus, egregius juvenis, repertos inter tyrones duos ſervos miſit ad me: quorum ego ſupplicium diſtuli, ut te conditorem diſciplinæ militaris, firmatoremque conſulerem de modo pœnæ. Ipſe enim dubito ob hæc maxime, quod, ut jam dixerant, ſacramento militari nondum diſtributi in numeros erant. Quid ergo debeam ſequi, rogo Domine ſcribas, præſertim cum pertineat ad exemplum.

Digitized by Google

XXXIX. TRAJANUS PLINIO S.

Secundum mandata mea fecit Sempronius Cælianus, mittendo ad te eos, de quibus cognoſci oportebat, an capitale ſupplicium meruiſſe videantur. Refert autem, voluntarii ſe obtulerint, an lecti ſint, vel etiam vicarii dati. Lecti ſi ſint, inquiſitor peccavit: ſi vicarii dati, penes eos culpa eſt qui dederunt, ſi ipſi cum haberent conditionis ſuæ conſcientiam, venerunt, animadvertendum in illos erit. Neque enim multum intereſt, quod nondum per numeros diſtributi ſunt. Ille enim dies, quo primum probati ſunt, veritatem ab his originis ſuæ exigit.

XL. C. PLINIUS TRAJANO IMP. S.

Salva magnitudine tua, Domine, deſcendas oportet ad meas curas, cum jus mihi dederis referendi ad te, de quibus dubito. In pleriſque civitatibus, maxime Nicomediæ & Niceæ, quidam vel in opus damnati, vel in ludum, ſimiliaque his genera pœnarum, publicorum ſervorum officio miniſterioque funguntur, atque etiam

Digitized by Google

ut publici ſervi annua accipiunt, quod ego cum audiſſem, diu multumque hæſitavi, quid facere deberem. Nam & reddere pœnæ poſt longum tempus pleroſque jam ſenes, & quantum affirmatur frugaliter, modeſteque viventes, nimis ſeverum arbitrabar, & in publicis officiis retinere damnatos, non ſatis honeſtum putabam: eoſdem rurſus à Republica paſci otioſos, inutile, non paſci etiam periculoſum exiſtimabam. Neceſſario ergo rem totam, dum te conſulerem in ſuſpenſo reliqui. Quæres fortaſſe quemadmodum evenerit, ut pœnis, in quas damnati erant, exolverentur: & ego quæſivi, ſed nihil comperi. Quod affirmare tibi poſſum, ut decreta, quibus damnati erant, proferebantur: ita nulla monumenta, quibus liberati probarentur. Erant tamen qui dicerent, deprecantes, juſſu proconſulum, legatorumve dimiſſos. Addebat fidem, quod credibile erat, nemine hoc auſum ſine auctore.

XLI. TRAJANUS PLINIO S.

Memineris idcirco, te in iſtam provinciam miſſum, quoniam multa in ea emendanda ap-

Digitized by Google

paruerint: erit autem vel hoc maxime corrigendum, quod qui damnati ad pœnam erant, non modo ea ſine auctore, ut ſcribis, liberati ſunt: ſed etiam in conditionem proborum miniſtrorum retrahantur. Qui igitur intra hos proximos decem annos damnati, nec ullo idoneo auctore liberati ſunt, hos oportebit pœnæ ſuæ reddi: ſi qui vetuſtiores invenientur, & ſenes, ante annos decem damnati, diſtribuamus illos in ea miniſteria, quæ non longe à pœna ſint. Solent enim ejuſmodi ad balineum, ad purgationes cloacarum, item munitiones viarum, & vicorum dari.

XLII. C. PLINIUS TR. IMP. S.

Cum diverſam partem provinciæ circumirem Nicomediæ vaſtiſſimum incendium multas privatorum domos, & duo publica opera, quanquam via interjacente, Geruſiam & Iſſon abſumpſit. Eſt autem latius ſparſum: primum, violentia venti, deinde, inertia hominum, quod ſatis conſtat, otioſos & immobiles tanti mali ſpectatores perſtitiſſe, & alioqui nullus uſquam in publico ſipho, nulla hama, nullum denique

Digitized by Google

inſtrumentum ad incendia compeſcenda, & hæc quidem ut jam præcepi, parabantur. Tu Domine diſpice, an inſtituendum putes collegium fabrorum, duntaxat hominum CL. ego attendam ne quis, niſi faber, recipiatur, neve jure conceſſo in aliud utatur: nec erit difficile cuſtodire tam paucos.

XLIII. TRAJANUS PLINIO S.

Tibi quidem ſecundum exempla complurium in mentem venit, poſſe collegium fabrorum apud Nicomedenſes conſtitui. Sed meminerimus, provinciam iſtam, & præcipue eas civitates, ab ejuſmodi factionibus eſſe vexatas. Quodcunque nomen, ex quacunque cauſa, dederimus iis, qui in idem contracti fuerint, hetæriæ quamvis breves, fient. Satius itaque eſt, comparari ea, quæ ad coercendos ignes auxilio eſſe poſſint, admonerique dominos prædiorum, ut & ipſi inhibeant, ac ſi res popoſcerit, adcurſu populi ad hoc uti.

Digitized by Google

XLIV. C. PLINIUS TR. IMP. S.

Solennia vota pro incolumitate tua, qua publica ſalus continetur, & ſuſcipimus Domine pariter & ſolvimus, precati Deos, ut velint ea ſemper ſolvi, ſemperque ſignari.

XLV. TRAJANUS PLINIO S.

Et ſolviſſe vos cum provincialibus diis immortalibus vota pro mea ſalute & incolumitate, & nuncupaſſe, libenter mi Secunde cariſſime cognovi ex literis tuis.

XLVI. C. PLINIUS TR. IMP. S.

In aquæductum Domine Nicomedenſes impenderunt HS. XXX. CCCXXIX. qui imperfectus, adhuc relictus ac etiam deſtructus eſt: rurſus in alium ductum erogata ſunt CC. hoc quoque relicto, novo impendio eſt opus ut aquam habeant, qui tantam pecuniam male perdiderunt. Ipſe perveni ad fontem puriſſimum, ex quo videtur aqua debere perduci, ſicut initio tentatum

Digitized by Google

erat, arcuato opere, ne tantum ad plana civitatis & humilia perveniat. Manent adhuc pauciſſimi arcus, poſſunt & erigi quidam lapide quadrato, qui ex ſuperiore opere detractus eſt. Aliqua pars, ut mihi videtur, teſtaceo opere agenda erit. Id enim & facilius, & vilius. Et inprimis neceſſarium eſt, mitti à te vel aquilegem, vel architectum, ne rurſus eveniat quod accidit. Ego illud unum affirmo, & utilitatem operis, & pulchritudinem ſeculo tuo eſſe digniſſimam.

XLVII. TRAJANUS PLINIO S.

Curandum eſt ut aqua in Nicomedenſem civitatem perducatur. Vere credo te ea, qua debebis, diligentia, hoc opus aggreſſurum. Sed medius fidius ad eandem diligentiam tuam pertinet inquirere quorum vitio ad hoc opus tantam pecuniam Nicomedenſes perdiderint: ne cum inter ſe gratificantur, & inchoaverint aquæductus, & reliquerint. Quid itaque compereris, perfer in notitiam meam.

Digitized by Google

XLVIII. C. PLINIUS TR. IMP. S.

THEATRUM Domine Niceæ maxima jam parte conſtructum, imperfectum tamen, ſeſtertiûm, ut audio (neque enim ratio plus excuſſa eſt) amplius centies hauſit, vereor ne fruſtra. Ingentibus enim rimis deſcendit & hiat, ſive in cauſa ſolum humidum & molle, ſive lapis ipſe gracilis & putris: dignum eſt certe deliberatione, ſitne faciendum, aut ſit relinquendum, an etiam deſtruendum? Nam fulturæ ac ſubſtructiones, quibus ſubinde ſuſcipitur, non tam firmæ mihi, quam ſumptuoſæ videntur. Huic theatro ex privatorum pollicitationibus multa debentur, ut baſilicæ circa, ut porticus ſupra caveam, quæ nunc omnia differuntur, ceſſante eo quod ante peragendum eſt. Iidem Nicenſes gymnaſium incendio amiſſum, ante adventum meum reſtituere cœperunt, longe numeroſius laxiuſque quam fuerat. Etiam aliquantum erogaverunt: periculum eſt ne parum utiliter. Incompoſitum enim & ſparſum eſt. Præterea architectus ſane æmulus ejus à quo opus inchoatum eſt, affirmat, parietes (quanquam viginti

Digitized by Google

& duos pedes latos) impoſita onera ſuſtinere non poſſe, quia ſine cemento medio parti, nec teſtaceo opere præcincti. Claudiopolitani quoque in depreſſo loco, imminente etiam monte, ingens balineum defodiunt, magis quam ædificant, & quidem ex ea pecunia, quam buleutæ addunt beneficio tuo, aut jam obtulerunt ob introitum, aut nobis exigentibus conferent. Ergo cum timeam, ne illic publica pecunia: hîc, quod eſt omni pecunia pretioſius, munus tuum male collocetur: cogor petere à te, non ſolum ob theatrum, verum etiam ob hæc balinea, mittas architectum diſpecturum: utrum ſit utilius, poſt ſumptum qui factus eſt, quoquo modo conſummare opera ut inchoata ſunt: an, quæ videntur emendanda, corrigere: quæ transferenda, transferre, ne dum ſervare volumus quod impenſum eſt, male impendamus quod addendum eſt.

XLIX. TRAJANUS PLINIO S.

Quid oporteat fieri circa theatrum, quod inchoatum apud Nicenſes eſt, in re præſenti optime deliberabis, & conſtitues: mihi ſufficiet,

Digitized by Google

indicari cui ſententiæ acceſſeris. Tunc autem à privatis exigi opera tibi curæ ſit, cum theatrum, propter quod illa promiſſa ſunt, factum erit. Gymnaſiis indulgent Græculi, ideo forſitan Nicenſes majore animo conſtructionem ejus aggreſſi ſunt. Sed oportet illos eo contentos eſſe, quod poſſit illis ſufficere. Quid Claudiopolitanis circa balineum, quod parum, ut ſcribis, idoneo loco inchoaverunt, ſuadendum ſit, tu conſtitues. Architecti tibi deeſſe non poſſunt. Nulla provincia eſt, quæ non peritos & ingenioſos homines habeat, modo ne exiſtimes, brevius eſſe ab urbe mitti, cum ex Græcia etiam ad nos venire ſoliti ſint.

L. C. PLINIUS TR. IMP. S.

INTUENTI mihi & fortunæ tuæ, & animi magnitudinem, convenientiſſimum videtur, demonſtrare opera non minus æternitate tua, quam gloria digna, quantumque pulchritudinis, tantum utilitatis habitura. Eſt in Nicomedenſium finibus ampliſſimus lacus, per hunc marmora, fructus, ligna, materiæ, & ſumptu modico & labore uſque ad viam navibus, inde

Digitized by Google

magno labore, majore impendio vehiculis ad mare devehuntur. Sed hoc opus multas manus poſcit. At hæc porro non deſunt: nam & in agris magna copia eſt hominum, & maxima in civitate, certaque ſpes, omnes libentiſſime aggreſſuros opus omnibus fructuoſum. Supereſt ut tu libratorem, vel architectum, ſi tibi videbitur, mittas, qui diligenter exploret, ſit ne lacus altior mari, quem artifices regionis hujus quadraginta cubitis altiorem eſſe contendunt. Ego per eadem loca invenio foſſam à rege percuſſam, ſed incertum, utrum ad colligendum humorem circumjacentium agrorum, an ad committendum flumini lacum. Eſt enim imperfecta. Hoc quoque dubium, intercepto rege mortalitate, an deſperato operis effectu, ſed hoc ipſo (feres enim me ambitioſum) pro tua gloria incitor & accendor, ut cupiam peragi à te, quæ tantum cœperant reges.

LI. TRAJANUS PLINIO S.

Potest nos ſolicitare lacus iſte, ut committere illum mari velimus: ſed plane excogitandum eſt diligenter, ne ſi immiſſus in mare fu-

Digitized by Google

erit, totus effluat. Certe quantum aquarum, & unde accipiat, poteris à Calphurnio Macro petere. Libratorem & ego hinc aliquem tibi peritum ejuſmodi operum mittam.

LII. C. PLINIUS TR. IMP. S.

REQUIRENTI mihi Byzantiorum Reip. impendia, quæ fecit: indicatum eſt, Domine, legatum ad te ſalutandum annis omnibus cum pſephiſmate mitti, eique dari nummorum duodena millia. Memor ergo propoſiti tui, legatum quidem retinendum, pſephiſma autem mittendum putavi, ut ſimul ſumptus levaretur, & impleretur publicum officium. Eidem civitati imputata ſunt terna millia, quæ viatici nomine annua dabantur legato eunti ad eum, qui Mœſiæ præeſt, publice ſalutandum. Hæc ego in poſterum circumcidenda exiſtimavi. Te Domine rogo, ut quid ſentias, reſcribendo, aut conſilium meum confirmare, aut errorem emendare digneris.

Digitized by Google

LIII. TRAJANUS PLINIO S.

Optime feciſti Secunde cariſſime, duodena iſta Byzantiis, quæ ad ſalutandum me in legatum impendebantur, remittendo. Fungetur his partibus etſi ſolum eorum pſephiſma per te miſſum fuerit. Ignoſcet illis & Mœſiæ præſes, ſi minus illum ſumptuoſe coluerint.

LIV. C. PLINIUS TR. IMP. S.

Diplomata Domine, quorum dies præterita, an omnino obſervari, & quam diu velis, rogo ſcribas, meque hæſitatione liberes. Vereor enim ne in alterutram partem ignorantia lapſus, aut illicita confirmem, aut neceſſaria impediam.

LV. TRAJANUS PLINIO S.

Diplomata, quorum præteritus eſt dies, in uſu eſſe non debent, ideo inter prima injungo mihi, ut per omnes provincias ante mittam nova diplomata, quam deſiderari poſſint.

Digitized by Google

LVI. C. PLINIUS TR. IMP. S.

Cum vellem Apameæ Domine cognoſcere publicos debitores, & reditum, & impendia, reſponſum eſt mihi, cupere quidem univerſos, ut à me rationes Coloniæ legerentur, nunquam tamen eſſe lectas ab ullo proconſulum, habuiſſe privilegium, & vetuſtiſſimum morem, arbitrio ſuo Remp. adminiſtrare. Exegi, ut quæ dicebant, quæque recitabant, libello complecterentur, quem tibi, qualem acceperam, miſi: quamvis intelligerem, pleraque ex illo ad id de quo quæritur, non pertinere. Te rogo ut mihi præcipere digneris, quid me putes obſervare debere. Vereor enim ne aut exceſſiſſe, aut non impleſſe officii mei partes videar.

LVII. TR. PLINIO S.

Libellus Apameorum, quem epiſtolæ tuæ junxeras, remiſit mihi neceſſitatem perpendendi qualia eſſent, propter quæ videri volunt, eos qui proconſulibus hanc provinciam obtinuerunt, abſtinuiſſe inſpectatione rationum ſuarum, cum

ipſum te ut eas inſpiceres, non recuſaverint. Remuneranda eſt igitur probitas eorum, ut jam nunc ſciant hoc, quod inſpecturus es, ex mea voluntate, ſalvis quæ habent privilegiis, eſſe facturum.

LVIII. C. PLINIUS TR. IMP. S.

Ante adventum meum, Domine, Nicomedenſes priori foro novum adjicere cœperunt, cujus in angulo eſt ædes vetuſtiſſima Matris magnæ, aut reficienda, aut transferenda, ob hoc præcipue, quod eſt multo depreſſior opere eo, quod nunc maxime ſurgit. Ego cum quærerem, num eſſet aliqua lex dicta templo: cognovi, alium hîc, alium apud nos eſſe morem dedicationis. Diſpice ergo Domine, an putes ædem, cui nulla lex dicta eſt, ſalva religione poſſe transferri, alioqui commodiſſimum eſt, ſi religio non impedit.

LIX. TR. PLINIO S.

Potes mi Secunde cariſſime, ſine ſolicitudine religionis, ſi loci poſitio videtur hoc deſi-

Digitized by Google

derare, ædem Matris deûm transferre in eam, quæ eſt accommodatior, nec te moveat, quod lex declinationis nulla reperitur, cum ſolum peregrinæ civitatis capax non ſit dedicationis, quæ ſit noſtro jure.

LX. C. PLINIUS TR. IMP. S.

DIEM Domine, quo ſervaſti imperium dum ſuſcipis, quanta mereris lætitia celebravimus, precati deos, ut te generi humano (cujus tutela & ſecuritas ſaluti tuæ innifa eſt) incolumem florentemque præſtarent. Præivimus & commilitonibus jusjurandum more ſolenni præſtantibus, & provincialibus, qui eadem certarunt pietate, jurantibus.

LXI. TR. PLINIO S.

QUANTA religione ac lætitia commilitones cum provincialibus te præeunte, diem imperii mei celebraverint, libenter mi Secunde cariſſime cognovi literis tuis.

Digitized by Google

LXII. C. PLINIUS TR. IMP. S.

PECUNIÆ publicæ, Domine, providentia tua, & miniſterio noſtro etiam exactæ ſunt, & exiguntur, quæ vereor ne otioſæ jaceant. Nam & prædiorum comparandorum aut nulla, aut rariſſima occaſio eſt, nec inveniuntur qui velint debere Reip. præſertim duodenis aſſibus quanti à privatis mutuantur. Diſpice ergo Domine, numquid minuendam uſuram, ac per hoc idoneos debitores invitandos putes, & ſi ne ſic quidem reperiuntur, diſtribuendam inter decuriones pecuniam, ita ut recte Reip. caveant, quod quanquam invitis & recuſantibus minus acerbum erit, leviore uſura conſtituta.

LXIII. TR. PLINIO S.

ET ipſe non aliud remedium diſpicio mi Secunde cariſſime, quam ut quantitas uſurarum minuatur, quo facilius pecuniæ publicæ collocentur. Modum ejus ex copia eorum qui mutuabuntur, tu conſtitues. Invitos ad accipiendum compellere, quod fortaſſis ipſis otioſum

Digitized by Google

futurum ſit, non eſt ex juſtitia noſtrorum temporum.

LXIV. C. PLINIUS TR. IMP. S.

SUMMAS Domine gratias ago, quod inter maximas occupationes, iis de quibus te conſului, me quoque regere dignatus es, quod nunc quoque facias, rogo. Adiit enim me quidam, indicavitque, adverſarios ſuos à Servilio Calvo clariſſimo viro in triennium relegatos, in provincia morari: illi contra, ab eodem ſe reſtitutos affirmaverunt, edictumque recitaverunt. Qua cauſa neceſſarium credidi, rem integram ad te referre. Nam ſicut mandatis tuis cautum eſt, ne reſtituam ab alio, aut à me relegatos: ita de iis quos alius & relegaverit, & reſtituerit, nihil comprehenſum eſt. Ideo tu Domine conſulendus fuiſti, quid obſervare me velles, tam Hercule de iis, quam de illis qui in perpetuum relegati, nec reſtituti, in provincia deprehenduntur. Nam hæc quoque ſpecies incidit in cognitionem meam. Eſt enim adductus ad me in perpetuum relegatus à Julio proconſule. Ego, quia ſciebam acta Baſſi reſciſſa,

Digitized by Google

datumque à ſenatu jus omnibus, de quibus ille aliquid conſtituiſſet, ex integro agendi duntaxat per biennium, interrogavi hunc quem relegaverat, an adiiſſet, docuiſſetque proconſulem. Negavit. Per quod effectum eſt, ut te conſulerem, an reddendum eum pœnæ ſuæ, an gravius aliquid, & quid potiſſimum, conſtituendum putares & in hunc, & in eos, ſi qui forte in ſimili conditione invenirentur. Decretum Calvi & edictum, item decretum Baſſi his literis ſubjeci.

LXV. TRAJANUS PLINIO S.

Quid in perſonam eorum ſtatuendum ſit, qui à P. Servilio Calvo proconſule in triennium relegati, & mox ejuſdem edicto reſtituti in provincia remanſerunt: proxime tibi reſcribam, cum cauſas hujus facti à Calvo requiſiero. Qui à Julio Baſſo in perpetuum relegatus eſt, cum per biennium agendi facultatem habuerit, ſi exiſtimabat ſe injuria relegatum, neque id fecerit, atque in provincia morari perſeveraverit, vinctus mitti ad præfectos prætorii mei debet. Neque enim ſufficiet, eum pœnæ ſuæ reſtitui, quam contumacia eluſit.

Digitized by Google

LXVI. C. PLINIUS TR. IMP. S.

Cum citarem judices, Domine, conventum inchoaturus: Flavius Archippus vacationem petere cœpit, ut philoſophus. Fuerunt qui dicerent, non modo liberandum eum judicandi neceſſitate, ſed omnino tollendum de judicum numero, reddendumque pœnæ, quam fractis vinculis evaſiſſet. Recitata eſt ſententia Velii Pauli proconſulis, qua probabatur Archippus crimine falſi damnatus in metallum. Ille nihil proferebat quo reſtitutum ſe doceret. Adlegabat tamen, pro reſtitutione & libellum à ſe Domitiano datum, & epiſtolas ejus ad honorem ſuum pertinentes, & decretum Pruſenſium. Addebat his & tuas literas ſcriptas ſibi, addebat & patris tui edictum, & epiſtolam, quibus confirmaſſet beneficia à Domitiano data. Itaque quamvis eidem talia crimina applicarentur, nihil decernendum putavi, donec te conſulerem de eo, quod mihi conſtitutione tua dignum videbatur. Ea quæ ſunt utrinque recitata, his literis ſubjeci.

Digitized by Google

EPISTOLA DOMITIANI AD TERENTIUM MAXIMUM.

FLAVIUS *Archippus philoſophus impetravit à me, ut agrum ei DC. circa Pruſiadam, patriam ſuam emi juberem, cujus reditu ſuos alere poſſet, quod ei præſtari volo: ſummam expenſam liberalitati meæ feres.*

EJUSDEM AD L. APPIUM MAXIMUM.

ARCHIPPUM *philoſophum, bonum virum, & profeſſione ſua etiam majoribus reſpondentem, commendatum habeas velim, mi Maxime, & plenam ei humanitatem tuam præſtes in iis, quæ verecunde à te deſideraverit.*

EDICTUM DIVI NERVÆ.

QUÆDAM SINE DUBIO, QUIRITES, IPSA FELICITAS TEMPORUM EDICIT, NEC SPECTANDUS EST IN IIS BONUS PRINCEPS, QUIBUS ILLUM INTELLIGI SATIS EST, CUM HOC SIBI QUISQUE CIVIUM MEORUM SPON-

Digitized by Google

DERE POSSIT, ME SECURITATEM OMNIUM QUIETI MEÆ PRÆTULISSE, UT ET LIBENTER NOVA BENEFICIA CONFERREM, ET ANTE ME CONCESSA SERVAREM. NE TAMEN ALIQUAM GAUDIIS PUBLICIS ADFERAT HÆSITATIONEM, VEL EORUM QUI IMPETRAVERUNT DIFFIDENTIA, VEL EJUS MEMORIA QUI PRÆSTITIT, NECESSARIUM PARITER CREDIDI, AC LÆTUM, OBVIAM DUBITANTIBUS INDULGENTIAM MEAM MITTERE. NOLO EXISTIMET QUISQUAM, QUÆ ALIO PRINCIPE VEL PRIVATIM VEL PUBLICE CONSECUTUS, IDEO SALTEM A ME RESCINDI, UT POTIUS MIHI DEBEAT, SI ILLA RATA ET CERTA FECERO. NEC GRATULATIO ULLIUS INSTAURATIS EGET PRECIBUS, ET QUI NON HABENT, ME QUEM FORTUNA IMPERII VULTU MELIORE RESPEXIT, NOVIS BENEFICIIS VACARE PATIANTUR, ET EA DEMUM SCIANT ROGANDA ESSE, QUÆ NON HABENT.

Digitized by Google

EPISTOLA EJUSDEM AD TULLIUM JUSTUM.

Cum rerum omnium ordinatio, quæ prioribus temporibus inchoatæ conſummatæque ſunt, obſervanda ſit, tum epiſtolis etiam Domitiani ſtandum eſt.

LXVII. C. PLINIUS TR. IMP. S.

Flavius Archippus per ſalutem tuam æternitatemque petiit à me, ut libellum quem mihi dedit, mitterem tibi. Quod ego ſic roganti præſtandum putavi, ita tamen, ut miſſurum me, notum accuſatrici ejus facerem: à qua & ipſa acceptum libellum his epiſtolis junxi, quo facilius velut audita utraque parte diſpiceres, quid ſtatuendum putares.

LXVIII. TRAJANUS PLINIO S.

Potuit quidem ignoraſſe Domitianus, in quo ſtatu eſſet Archippus, cum tam multa ad honorem ejus pertinentia ſcriberet, ſed meæ naturæ accommodatius eſt, credere etiam ſtatui

Digitized by Google

ejus ſubventum interventu principis, præſertim cum etiam ſtatuarum ei honor toties decretus ſit ab iis, qui ignorabant quid de illo Paulus proconſ. pronunciaſſet. Quæ tamen mi Secunde cariſſime, non eo pertinent, ut ſi quid illi novi criminis objicitur, minus de eo audiendum putes. Libellos Furiæ Primæ accuſatricis, item ipſius Archippi, quos alteri epiſtolæ tuæ junxeras, legi.

LXIX. C. PLINIUS TR. IMP. S.

Tu quidem Domine providentiſſime, vereris ne commiſſus flumini, atque ita mari lacus effluat, ſed ego in re præſenti inveniſſe videor, quemadmodum huic cuniculo occurrerem. Poteſt enim lacus foſſa uſque ad flumen adduci, nec tamen in flumen emitti, ſed relicto quaſi margine contineri pariter & dirimi. Sic conſequemur, ut nec vicino videatur flumini miſtus, & ſit perinde ac ſi miſceatur. Erit enim facile per illam breviſſimam terram, quæ interjacebit, advecta foſſa onera tranſponere in flumen, quod ita fiet, ſi neceſſitas coget, & ſpero non coget. Eſt enim & lacus ipſe ſatis altus;

Digitized by Google

& nunc in contrariam partem flumen emittit, quod interclufum inde, & quo volumus averſum, ſine ullo detrimento lacus tantum aquæ, quantum nunc portat, effundet. Præterea per id ſpatium, per quod foſſa facienda eſt, incidunt rivi, qui ſi diligenter colligantur, augebunt illud quod lacus dederit. Enimvero ſi placeat foſſam longius ducere, & arctius preſſam mari æquare, nec in flumen, ſed in ipſum mare emittere, repercuſſus maris ſervabit, & reprimet quicquid è lacu veniet; quorum ſi nihil nobis loci natura præſtaret, expeditum tamen erat, cataractis aquæ curſum temperare. Verum & hæc & alia multo ſagacius conquiret explorabitque librator, quem plane Domine debes mittere, ut polliceris. Eſt enim res digna & magnitudine tua, & cura. Ego interim Calphurnio Macro, clariſſimo viro, auctore te ſcripſi, ut libratorem quam maxime idoneum mitteret.

LXX. TR. PLINIO S.

MANIFESTUM eſt, mi Secunde cariſſime, nec prudentiam nec diligentiam tibi defuiſſe circa iſtum lacum: cum tam multa proviſa habeas,

Digitized by Google

per quæ non periclitetur exhauriri, & magis in uſus nobis futurus ſit. Elice igitur id quod præcipue res ipſa ſuaſerit. Calphurnium Macrum credo facturum ut te libratore inſtruat: neque enim provinciæ iſtæ his artificibus carent.

LXXI. C. PLINIUS TR. IMP. S.

MAGNA, Domine, & ad totam provinciam pertinens quæſtio eſt, de conditione & alimentis eorum, quos vocant θρεπτοὺς: in qua ego auditis conſtitutionibus principum, quia nihil inveniebam aut proprium, aut univerſale, quod ad Bithynos ferretur, conſulendum te exiſtimavi, quid obſervari velles. Neque enim putavi, poſſe me in eo, quod auctoritatem tuam poſceret, exemplis eſſe contentum. Recitabatur autem apud me edictum, quod dicebatur divi Auguſti ad Anniam pertinens, recitatæ & epiſtolæ divi Veſpaſiani ad Lacedæmonios, & divi Titi ad eoſdem, dein ad Achæos, & Domitiani ad Avidium Nigrinum & Armenium Brocchum proconſules: item ad Lacedæmonios, quæ ideo tibi non miſi, quia & parum emendata, & quædam non certæ fidei videbantur,

Digitized by Google

& quia vera & emendata in ſcriniis tuis eſſe credebam.

LXXII. TR. PLINIO S.

Quæstio iſta quæ pertinet ad eos, qui liberi nati expoſiti, deinde ſublati à quibuſdam, & in ſervitute educati ſunt, ſæpe tractata eſt: nec quicquam invenitur in commentariis eorum principum qui ante me fuerunt, quod ad omnes provincias ſit conſtitutum. Epiſtolæ ſane ſunt Domitiani ad Avidium Nigrinum, & Armenium Brocchum, quæ fortaſſe debebant obſervari: ſed inter eas provincias, de quibus reſcripſit, non eſt Bithynia. Et ideo nec aſſertionem denegandam iis, qui ex ejuſmodi cauſa in libertatem vindicabuntur, puto, neque ipſam libertatem redimendam pretio alimentorum.

LXXIII. C. PLINIUS TR. IMP. S.

Petentibus quibuſdam ut ſibi reliquias ſuorum, aut propter injuriam vetuſtatis, aut propter fluminis incurſum, aliaque his ſimilia quæcunque ſecundum exemplum proconſulum tranſ-

Digitized by Google

ferre permitterem: quia ſciebam in urbe noſtra ex ejuſmodi cauſis collegium pontificum adiri ſolere, te, Domine, maximum Pontificem conſulendum putavi, quid obſervare me velis.

LXXIV. TR. PLINIO S.

DURUM eſt injungere neceſſitatem provincialibus pontificum adeundorum, ſi reliquias ſuorum propter aliquas juſtas cauſas transferre ex loco in alium locum velint. Sequenda ergo potius tibi exempla ſunt eorum, qui iſti provinciæ præfuerunt, & ex cauſa cuique ita aut permittendum, aut negandum.

LXXV. C. PLINIUS TR. IMP. S.

QUÆRENTI mihi Domine, Pruſæ ubi poſſet balineum, quod indulſiſti, fieri: placuit locus in quo fuit aliquando domus, ut audio pulchra, nunc deformis ruinis. Per hoc enim conſequemur, ut fœdiſſima facies civitatis ornetur, atque etiam ut ipſa civitas amplietur, nec ulla ædificia tollantur, ſed quæ ſunt vetuſtate ſublapſa, reparentur in melius. Eſt autem hu-

Digitized by Google

jus domus conditio talis. Legaverat eam Claudius Polyænus Claudio Cæſari, juſſeratque in periſtylio templum ei fieri, reliqua ex domo locari, ex quo reditum aliquandiu civitas percepit: deinde paulatim partim ſpoliata, partim neglecta, cum periſtylio domus tota collapſa eſt, ac jam pene nihil ex ea niſi ſolum ſupereſt. Quod tu Domine, ſive donaveris civitati, ſive venire juſſeris propter opportunitatem loci, pro ſummo munere accipiet. Ego, ſi permiſeris, cogito in area vacua balineum collocare. Eum autem locum in quo ædificia fuerunt, exedra & porticibus amplecti, atque tibi conſecrare, cujus beneficio elegans opus, dignumque nomine tuo fiet. Exemplar teſtamenti, quanquam mendoſum, miſi tibi: ex quo cognoſces, multa Polyænum in ejuſdem domus ornatum reliquiſſe, quæ ut domus ipſa perierunt: à me tamen in quantum potuerit, requirentur.

LXXVI. TR. PLINIO S.

POSSUMUS apud Pruſenſes area iſta cum domu collapſa, quam vacare ſcribis, ad extructionem balinei uti. Illud tamen parum expreſ-

Digitized by Google

ſiſti, an ædes in periſtylio Claudio facta eſſet. Nam ſi facta ædes eſſet, licet collapſa ſit, religio ejus occupavit ſolum.

LXXVII. C. PLIN. TR. IMP. S.

Postulantibus quibuſdam, ut de agnoſcendis liberis reſtituendiſque natalibus, & ſecundum epiſtolam Domitiani ſcriptam Minutio Rufo, & ſecundum exempla proconſulum, ipſe cognoſcerem. Reſpexi ad ſenatuſconſultum, pertinens ad eadem genera cauſarum. Quod de his tantum provinciis loquitur, quibus proconſules præſunt: ideoque rem integram diſtuli, dum tu Domine præceperis, quid obſervare me velis.

LXXVIII. TR. PLINIO S.

Si mihi ſenatuſconſultum miſeris, quod hæſitationem tibi fecit, æſtimabo an debeas cognoſcere de agnoſcendis liberis, & natalibus ſuis reſtituendis.

Digitized by Google

LXXIX. C. PLINIUS TR. IMP. S.

Julius, Domine, Largus ex Ponto nondum mihi viſus, ac ne auditus quidem, ſed judicio tuo credens, diſpenſationem quandam mihi erga te pietatis ſuæ, miniſteriumque mandavit. Rogavit enim teſtamento, ut hæreditatem ſuam adirem, cernerem que, ac deinde perceptis quinquaginta millibus nummûm, reliquum omne Heracleotarum & Tianorum civitatibus redderem: ita ut eſſet arbitrii mei utrum opera facienda, quæ honori tuo conſecrarentur putarem, an inſtituendos quinquennales agonas, qui Trajani appellarentur. Quod in notitiam tuam perferendum exiſtimavi, ob hoc maxime, ut diſpiceres quid eligere debeam.

LXXX. TRAJANUS PLINIO S.

Julius Largus fidem tuam, quaſi te bene noſſet, elegit. Quid ergo potiſſimum ad perpetuitatem memoriæ ejus faciat, ſecundum cujuſque loci conditionem ipſe diſpice, & quod ptimum exiſtimaveris, inſequere.

LXXXI. C. PLINIUS TR. IMP. S.

Providentissime Domine feciſti, quod præcepiſti Calphurnio Macro clariſſimo viro, ut legionarium centurionem Byzantium mitteret: diſpice an etiam Juliopolitanis ſimili ratione conſulendum putes, quorum civitas cum ſit perexigua, onera maxima ſuſtinet, tantoque graviores injurias, quanto eſt infirmior, patitur. Quicquid autem Juliopolitanis præſtiteris, id etiam toti provinciæ proderit. Sunt enim in capite Bithyniæ, plurimiſque per eam commeantibus tranſitum præbent.

LXXXII. TR. PLINIO S.

Ea conditio eſt civitatis Byzantiorum confluente undique in eam commeantium turba, ut ſecundum conſuetudinem præcedentium temporum honoribus ejus præſidio centurionis legionarii conſulendum habuerimus. Si Juliopolitanis ſuccurrendum eodem modo putaverimus, onerabimus nos exemplo: plures enim tanto magis eadem requirent, quanto infirmiores

Digitized by Google

erunt. Tibi eam fiduciam diligentiæ habeo, ut credam te omni ratione id acturum, ne ſint obnoxii injuriis. Si qui autem ſe contra diſciplinam meam geſſerint, ſtatim coërceantur: aut ſi plus admiſerint, quam ut in re præſenti ſit ſatis, puniantur. Si milites erunt, legatis eorum quæ deprehenderis notum facies: aut ſi in urbem verſus venturi erunt, mihi ſcribes.

LXXXIII. C. PLINIUS TR. IMP. S.

CAUTUM eſt Domine Pompeja lege, quæ Bithynis data eſt, ne quis capiat magiſtratum, neve ſit in ſenatu minor annorum xxx. Eadem lege comprehenſum eſt, ut qui ceperint magiſtratum, ſint in ſenatu. Secutum eſt dein edictum divi Auguſti, quo permiſit minores magiſtratus ab annis duobus & viginti capere. Quæritur ergo, an qui minor xxx. annorum geſſit magiſtratus, poſſit à cenſoribus in ſenatum legi, & ſi poſſunt, an ex iis quoque qui non geſſerit, poſſit quis per eandem interpretationem ab ea ætate ſenator legi, à quo illis magiſtratum gerere permiſſum eſt: quod alioqui factitatum, & adhuc eſſe neceſſarium dicitur, quia ſit ali-

Digitized by Google

quanto melius, honeſtorum hominum liberos, quam è plebe in curiam admitti. Ego à deſtinatis cenſoribus, quid ſentirem interrogatus, eos quidem, qui minores xxx. annis geſſiſſent magiſtratum, putabam poſſe in ſenatum, & ſecundum edictum Auguſti, & ſecundum legem Pompejam legi, quoniam Auguſtus gerere magiſtratus minoribus annis xxx. permiſiſſet, lex ſenatorem eſſe voluiſſet, qui geſſiſſet magiſtratum. De his autem qui non geſſiſſent, quamvis eſſent ætatis ejuſdem, cujus illi quibus gerere permiſſum eſt hæſitabam. Per quod effectum eſt, ut te Domine conſulerem, quid obſervari velles. Capita legis, tum edictum Auguſti literis ſubjeci.

LXXXIV. TR. PLINIO S.

INTERPRETATIONI tuæ mi Secunde cariſſime, idem exiſtimo, hactenus edicto divi Auguſti novatam eſſe legem Pompejam, ut magiſtratum quidem capere poſſent ii, qui non minores duorum & viginti annorum eſſent, & qui accepiſſent, in ſenatum cujuſque civitatis pervenirent. Cæterum non capto magiſtratu,

Digitized by Google

eos qui minores xxx. annorum ſint, quia magiſtratum capere poſſint, in curiam etiam loci cujuſque non exiſtimo legi poſſe.

LXXXV. C. PLINIUS TR. IMP. S.

Cum Pruſæ ad Olympum Domine publicis negotiis intra hoſpitium, eodem die exiturus vacarem, Aſclepiades magiſtratus indicavit, appellatum me à Claudio Eumolpo: cum Coccejanus Dion in Bule adſignari civitati opus, cujus curam egerat, vellet. Tum Eumolpus adſiſtens Flavio Archippo dixit, exigendam eſſe à Dione rationem operis ante quam Reip. traderetur, quod aliter feciſſet ac debuiſſet. Adjecit etiam, eſſe in eodem opere poſitam tuam ſtatuam, & corpora ſepultorum uxoris Dionis, & filiorum, poſtulavitque ut cognoſcerem pro tribunali. Quod cum ego me protinus facturum, dilaturumque profectionem dixiſſem, ut longiorem diem ad inſtruendam cauſam darem, utque in alia civitate cognoſcerem, petiit. Ego me auditurum Niceæ reſpondi. Ubi cum ſediſſem cogniturus, idem Eumolpus, tanquam adhuc parum inſtructus, dilationem petere

Digitized by Google

cœpit. Contra Dion, ut audiretur exigere. Dicta ſunt utrinque multa, etiam de cauſa. Ego cum dandam dilationem, & conſulendum exiſtimarem in re ad exemplum pertinenti, dixi utrique parti, ut poſtulationum ſuarum libellos darent. Volebam enim te ipſorum potiſſimum verbis, ea quæ erant propoſita, recognoſcere. Et Dion quidem ſe daturum dixit, & Eumolpus reſpondit, complexurum ſe libello, quæ Reipublicæ peteret. Cæterum quod ad ſepultos pertinet, non accuſatorem ſe, ſed advocatum Flavii Archippi, cujus mandata pertuliſſet Archippus. Cui Eumolpus ſicut Pruſiæ adſiſtebat, dixit, ſe libellum daturum. Ita nec Eumolpus, nec Archippus, quamplurimis diebus expectati, adhuc mihi libellos dederunt. Dion dedit, quem huic epiſtolæ junxi. Ipſe in re præſenti fui, & vidi quoque ſtatuam in bibliotheca poſitam. Id autem, in quo dicuntur ſepulti filii ejus, & uxor Dionis, in area collocatum, quæ porticibus includitur. Te Domine rogo, ut me in hoc præcipue genere cognitionis regere digneris, cum alioquin magna ſit expectatio: ut neceſſe ſit, in ea re, quæ & in confeſſum venit, & exemplis defenditur, deliberare.

Digitized by Google

LXXXVI. TRAJANUS PLINIO S.

Potuisti non hærere, mi Secunde cariſſime circa id, de quo me conſulendum exiſtimaſti, cum propoſitum meum optime noſſes, non ex metu, nec terrore hominum, aut criminibus majeſtatis reverentiam nomini meo adquiri. Omiſſa ergo ea quæſtione, quam non admitterem, etiamſi exemplis adjuvaretur, ratio totius operis effecti ſub cura tua Cocceiano Dioni excutiatur: cum & utilitas civitatis exigat, nec aut recuſet Dion, aut debeat recuſare.

LXXXVII. C. PLINIUS TR. IMP. S.

Rogatus Domine à Nicenſibus publice, per ea quæ mihi & ſunt & debent eſſe ſanctiſſima, id eſt, per æternitatem tuam ſalutemque, ut preces ſuas ad te perferrem, fas non putavi negare, acceptumque ab his libellum, huic epiſtolæ junxi.

Digitized by Google

LXXXVIII. TRAJANUS PLINIO S.

Nicensibus, qui inteſtatorum civium ſuorum conceſſam vindicationem bonorum à Divo Auguſto adfirmant, debebis vacare, contractis omnibus perſonis ad idem negotium pertinentibus, adhibitis Virdio Gemellino, & Epimacho liberto meo procuratoribus, ut æſtimatis etiam iis quæ contradicuntur, quod optimum credideritis, ſtatuatis.

LXXXIX. C. PLINIUS TR. IMP. S.

Opto Domine, & hunc natalem, & plurimos alios quàm feliciſſimos agas, æternaque laude florentem virtutis tuæ gloriam, & incolumis, & fortis aliis ſuper alia operibus augeas.

XC. TR. PLINIO S.

Agnosco vota tua mi Secunde cariſſime, quibus precaris, ut plurimos, & feliciſſimos natales florente ſtatu reipublicæ noſtræ agam.

Digitized by Google

XCI. C. PLINIUS TRAJANO IMP. S.

SINOPENSES Domine aqua deficiuntur, quæ videtur & bona & copioſa ab ſextodecimo milliario poſſe perduci: eſt tamen ſtatim ab capite paulo amplius mille paſſibus locus ſuſpectus & mollis, quem ego interim explorare modico impendio juſſi, an recipere & ſuſtinere opus poſſit. Pecunia curantibus nobis contracta non deerit, ſi tu Domine hoc genus operis, & ſalubritati & amœnitati valde ſitientis coloniæ, indulſeris.

XCII. TRAJANUS PLINIO S.

UT cœpiſti Secunde cariſſime, explora diligenter, an locus ille, quem ſuſpectum habes, ſuſtinere opus aquæductus poſſit. Neque enim dubitandum puto, quin aqua perducenda ſit in coloniam Sinopenſem, ſi modo & viribus ſuis ipſa id aſſequi poteſt, cum plurimum ea res & ſalubritati & voluptati ejus conlatura ſit.

Digitized by Google

XCIII. C. PLINIUS TRAJANO IMP. S.

AMISENORUM civitas & libera & fœderata beneficio indulgentiæ tuæ legibus ſuis utitur. In hac datum mihi publice libellum ad Eranos pertinentem, his literis ſubjeci, ut tu Domine diſpiceres, quid, & quatenus, aut permittendum, aut prohibendum putares.

XCIV. TRAJANUS PLINIO S.

AMISENOS, quorum libellum epiſtolæ tuæ ſubjunxeras, ſi legibus iſtorum, quibus de officio fœderis utuntur, conceſſum eſt Eranos habere, poſſumus quo minus habeant non impedire: eo facilius, ſi tali collatione non ad turbas & illicitos cœtus, ſed ad ſuſtinendam tenuiorum inopiam utuntur. In cæteris civitatibus, quæ noſtro jure obſtrictæ ſunt, res hujuſmodi prohibenda eſt.

Digitized by Google

XCV. C. PLINIUS TRAJANO IMP. S.

Suetonium Tranquillum, probiſſimum, honeſtiſſimum, eruditiſſimum virum, & mores ejus ſecutus & ſtudia, jampridem Domine in contubernium adſumpſi, tantoque magis diligere cœpi, quanto hunc propius inſpexi: huic jus trium liberorum neceſſarium faciunt cauſæ. Nam & judicia amicorum promeretur, & parum felix matrimonium expertus eſt, impetrandumque à bonitate tua per nos habet, quod illi fortunæ malignitas denegavit. Scio Domine, quantum beneficium petam: quod peto à te, cujus in omnibus deſideriis meis pleniſſimam indulgentiam experior. Potes autem colligere, quantopere cupiam, quod non rogarem abſens, ſi mediocriter cuperem.

XCVI. TRAJANUS PLINIO S.

Quam parce hæc beneficia tribuam, utique mi Secunde cariſſime, hæret tibi: cum etiam in ſenatu adfirmare ſoleam, non exceſſiſſe me numerum, quem apud ampliſſimum ordinem

Digitized by Google

ſuffecturum mihi profeſſus ſum: tuo tamen deſiderio ſubſcripſi, & ut ſcias dediſſe me jus trium liberorum Suetonio Tranquillo, ea conditione qua aſſuevi, referri in commentarios meos juſſi.

XCVII. C. PLINIUS TR. IMP. S.

SOLENNE eſt mihi Domine, omnia, de quibus dubito, ad te referre. Quis enim poteſt melius vel cunctationem meam regere, vel ignorantiam inſtruere? Cognitionibus de Chriſtianis interfui nunquam: ideo neſcio, quid, & quatenus, aut puniri ſoleat, aut quæri. Nec mediocriter hæſitavi, ſit ne aliquod diſcrimen ætatum, an quamlibet teneri nihil à robuſtioribus differant. Deturne pœnitentiæ venia: an ei, qui omnino Chriſtianus fuit, deſiſſe non proſit; nomen ipſum etiam ſi flagitiis careat, an flagitia cohærentia nomini puniantur. Interim in iis, qui ad me tanquam Chriſtiani deferebantur, hunc ſum ſecutus modum. Interrogavi ipſos an eſſent Chriſtiani: confitentes iterum ac tertio interrogavi, ſupplicium minatus: perſeverantes duci juſſi. Neque enim

Digitized by Google

dubitabam, qualecunque eſſet quod faterentur, pervicaciam certe & inflexibilem obſtinationem debere puniri. Fuerunt alii ſimilis amentiæ: quos, quia cives Romani erant, adnotavi in urbem remittendos: mox ipſo tractu, ut fieri ſolet, diffundente ſe crimine, plures ſpecies inciderunt. Propoſitus eſt libellus ſine auctore, multorum nomina continens, qui negant ſe eſſe Chriſtianos, aut fuiſſe; cum præeunte me Deos appellarent, & imagini tuæ (quam propter hoc juſſeram cum ſimulacris numinum afferri) thure, ac vino ſupplicarent: præterea maledicerent Chriſto; quorum nihil cogi poſſe dicuntur, qui ſunt re vera Chriſtiani. Ergo dimittendos putavi. Alii ab indice nominati, eſſe ſe Chriſtianos dixerunt: & mox negaverunt, fuiſſe quidem, ſed deſiiſſe: quidam ante triennium, quidam ante plures annos, non nemo etiam ante viginti quoque. Omnes & imaginem tuam, Deorumque ſimulacra venerati ſunt: ii & Chriſto maledixerunt. Adfirmabant autem, hanc fuiſſe ſummam vel culpæ ſuæ, vel erroris, quod eſſent ſoliti ſtato die ante lucem convenire, carmenque Chriſto quaſi Deo dicere ſecum invicem: ſeque ſacramento non in ſcelus aliquod

Digitized by Google

obſtringere, ſed ne furta, ne latrocinia, ne adulteria committerent, ne fidem fallerent, ne depoſitum appellati abnegarent: quibus peractis morem ſibi diſcedendi fuiſſe, rurſuſque coëundi ad capiendum cibum, promiſcuum tamen, & innoxium: quod ipſum facere deſiiſſe poſt edictum meum, quo ſecundum mandata tua hetærias eſſe vetueram. Quo magis neceſſarium credidi, ex duabus ancillis quæ miniſtræ dicebantur, quid eſſet veri & per tormenta quærere. Sed nihil aliud inveni, quam ſuperſtitionem pravam, & immodicam, ideoque dilata cognitione ad conſulendum te decucurri. Viſa eſt enim mihi res digna conſultatione, maxime propter periclitantium numerum. Multi enim omnis ætatis, omnis ordinis, utriuſque ſexus etiam vocantur in periculum, & vocabuntur. Neque enim civitates tantum, ſed vicos etiam atque agros ſuperſtitionis iſtius contagio pervagata eſt: quæ videtur ſiſti & corrigi poſſe. Certe ſatis conſtat, prope jam deſolata templa cœpiſſe celebrari, & ſacra ſolennia diu intermiſſa repeti: paſſimque venire victimas, quarum adhuc rariſſimus emptor inveniebatur. Ex quo facile

Digitized by Google

eſt opinari, quæ turba hominum emendari poſſit, ſi fiat pœnitentiæ locus.

XCVIII. TRAJANUS PLINIO S.

ACTUM, quem debuiſti mi Secunde in excutiendis cauſis eorum, qui Chriſtiani ad te delati fuerant, ſecutus es. Neque enim in univerſum aliquid, quod quaſi certam formam habeat, conſtitui poteſt. Conquirendi non ſunt, ſi deferantur & arguantur, puniendi ſunt. Ita tamen, ut qui negaverit ſe Chriſtianum eſſe, idque re ipſa manifeſtum fecerit, id eſt ſupplicando diis noſtris, quamvis ſuſpectus in præteritum fuerit, veniam ex pœnitentia impetret. Sine auctore vero propoſiti libelli nullo crimine locum habere debent. Nam & peſſimi exempli, nec noſtri ſeculi eſt.

XCIX. C. PLINIUS TR. IMP. S.

AMASTRIANORUM civitas, Domine, & elegans & ornata, habet inter præcipua opera pulcherrimam, eandemque longiſſimam plateam, cujus à latere per ſpatium omne porrigitur no-

Digitized by Google

mine quidem flumen, re vero cloaca fœdiſſima, quæ ſicut turpis & immundiſſima aſpectu, ita peſtilens eſt odore teterrimo. Quibus ex cauſis non minus ſalubritatis quam decoris intereſt, eam contegi. Quod fiet, ſi permiſeris, curantibus nobis ne deſit quoque pecunia operi tam magno, quam neceſſario.

C. TRAJANUS PLINIO S.

RATIONIS eſt mi Secunde cariſſime, contegi aquam iſtam, quæ per civitatem Amaſtrianorum fluit, ſi detecta ſalubritati obeſt. Pecunia ne huic operi deſit curaturum te ſecundum diligentiam tuam certum habeo.

CI. C. PLINIUS TR. IMP. S.

VOTA Domine priorum annorum nuncupata, alacres lætique perſolvimus: novaque rurſus curante commilitonum, & provincialium pietate ſuſcepimus: precati Deos, ut te, remque publicam florentem & incolumem, ea benignitate ſervarent, quam ſuper magnas, plurimaſque vir-

Digitized by Google

tutes præcipua ſanctitate conſequi Deorum honore meruiſti.

CII. TR. PLINIO S.

Solvisse vota Diis immortalibus te præeunte pro mea incolumitate commilitones cum provincialibus lætiſſimo conſenſu, in futurumque nuncupaſſe: libenter mi Secunde cariſſime cognovi literis tuis.

CIII. C. PLINIUS TR. IMP. S.

Diem, in quem tutela generis humani feliciſſima ſucceſſione tranſlata eſt, debita religione celebravimus, commendantes diis imperii tui auctoribus & vota publica, & gaudia.

CIV. TR. PLINIO S.

Diem imperii mei debita lætitia & religione à commilitonibus, & provincialibus præeunte te celebratum, libenter mi Secunde cariſſime cognovi literis tuis.

Digitized by Google

CV. C. PLINIUS TR. IMP. S.

VALERIUS, Domine, Paulinus, excepto uno, jus Latinorum ſuorum mihi reliquit: ex quibus rogo tribus interim jus Quiritium des. Vereor enim ne ſit immodicum pro omnibus pariter invocare indulgentiam tuam, qua debeo tanto modeſtius uti, quanto pleniorem experior. Sunt autem pro quibus peto, C. Valerius Æſtiæus, C. Valerius Dionyſius, C. Valerius Aper.

CVI. TRAJANUS PLINIO S.

CUM honeſtiſſime iis, qui apud fidem tuam à Valerio Paulino depoſiti ſunt, conſultum velis mature per me, iis interim, quibus nunc petiſti, ut ſcias dediſſe me jus Quiritium, referri in commentarios meos juſſi: idem facturus in cæteris, pro quibus petieris.

CVII. C. PLINIUS TR. IMP. S.

ROGATUS Domine à P. Accio Aquila, centurione cohortis ſextæ equeſtris, ut mitterem

Digitized by Google

tibi libellum, per quem indulgentiam pro ſtatu filiæ ſuæ implorat: durum putavi negare: cum ſcirem quantam ſoleres militum precibus patientiam humanitatemque præſtare.

CVIII. TRAJANUS PLINIO S.

Libellum P. Accii Aquilæ centurionis cohortis ſextæ equeſtris, quem mihi miſiſti, legi: cujus precibus motus dedi filiæ ejus civitatem Romanam. Libellum reſcripti, quem illi redderes, miſi tibi.

CIX. C. PLINIUS TR. IMP. S.

Quid habere juris velis & Bithynas & Ponticas civitates in exigendis pecuniis, quæ illis vel ex locationibus vel ex venditionibus, aliiſve cauſis debeantur, rogo Domine reſcribas. Ego inveni, à pleriſque proconſulibus conceſſam eis protopraxian, eamque pro lege valuiſſe. Exiſtimo tamen tua providentia conſtituendum aliquid, & ſanciendum, per quod utilitatibus eorum in perpetuum conſulatur. Nam quæ ſunt ab aliis inſtituta, ſint licet ſapienter indulta, bre-

Digitized by Google

via tamen & infirma ſunt, niſi illis tua contingat auctoritas.

CX. TRAJANUS PLINIO S.

Quo jure uti debeant Bithynæ vel Ponticæ civitates in iis pecuniis, quæ ex quaque cauſa reipublicæ debebuntur, ex lege cujuſque animadvertendum eſt. Nam ſi habent privilegium, quo cæteris creditoribus anteponantur, cuſtodiendum eſt: ſi vero non habent, in injuriam privatorum id dari à me non oportebit.

CXI. C. PLINIUS TR. IMP. S.

Ecdicus Domine Amiſenorum civitatis petebat apud me à Julio Piſone denariorum circiter XL. millia donata ei publice ante XX. annos, & Bule, & eccleſia conſentiente: nitebaturque mandatis tuis, quibus ejuſmodi donationes vetantur. Piſo contra, plurima ſe in Remp. contuliſſe, ac prope totas facultates erogaſſe dicebat. Addebat etiam temporis ſpatium, poſtulabatque, ne id quod pro multis & olim accepiſſet, cum everſione reliquæ dignitatis reddere

Digitized by Google

cogeretur. Quibus ex cauſis integram cognitionem differendam exiſtimavi, ut te Domine conſulerem, quid ſequendum putares.

CXII. TRAJANUS PLINIO S.

Sicut largitiones ex publico fieri mandata prohibent: ita ne multorum ſecuritas ſubruatur, factas ante aliquantum temporis retractari, atque in irritum vindicari non oportet. Quicquid ergo ex hac cauſa actum ante viginti annos erit, omittamus. Non minus enim hominibus cujuſque loci, quam pecuniæ publicæ conſultum volo.

CXIII. C. PLINIUS TR. IMP. S.

Lex Pompeja Domine qua Bithyni & Pontici utuntur, eos qui in Bulen à cenſoribus leguntur, dare pecuniam non jubet, ſed ii quos indulgentia tua quibuſdam civitatibus ſuper legitimum numerum adjicere permiſit, & ſingula millia denariorum & bina intulerunt. Anicius deinde Maximus proconſul, eos etiam qui à cenſoribus legerentur, duntaxat in pauciſſimis

Digitized by Google

civitatibus aliud aliis juſſit inferre. Supereſt ergo ut ipſe diſpicias, an in omnibus civitatibus certum aliquid omnes, qui deinde buleutæ leguntur, debeant pro introitu dare. Nam quod in perpetuum manſurum eſt, à te conſtitui decet, cujus factis dictiſque debetur æternitas.

CXIV. TRAJANUS PLINIO S.

Honorarium decurionatus omnes, qui in quaque civitate Bithyniæ decuriones fiunt, inferre debeant necne, in univerſum à me non poteſt ſtatui. Id ergo, quod ſemper tutiſſimum eſt, ſequendam cujuſque civitatis legem puto: ſcilicet adverſus eos, qui inviti fiunt decuriones, exiſtimo id acturos, ut erogatio cæteris præferatur.

CXV. C. PLINIUS TR. IMP. S.

Lege Domine Pompeja permiſſum Bithynicis civitatibus, adſcribere ſibi quos vellent cives, dum civitatis non ſint alienæ, ſed ſuarum quiſque civitatum, quæ ſunt in Bithynia. Eadem lege ſancitur, quibus de cauſis è ſenatu à cenſo-

Digitized by Google

ribus ejiciantur, inter quas nihil de cive alieno cavetur. Inde me quidam ex cenſoribus conſulendum putaverunt, an ejicere deberent eum qui eſſet alterius civitatis. Ego, quia lex ſicut adſcribi civem alienum vetabat, ita ejici è ſenatu ob hanc cauſam non jubebat: præterea quia aliquibus affirmabatur mihi, in omni civitate plurimos eſſe buleutas ex aliis civitatibus, futurumque ut multi homines, multæque civitates concuterentur ea parte legis, quæ jampridem conſenſu quodam exoleviſſet: neceſſarium exiſtimavi conſulere te, quid ſervandum putares. Capita legis his literis ſubjeci.

CXVI. TRAJANUS PLINIO S.

MERITO hæſiſti Secunde cariſſime, quid à te reſponderi oporteret cenſoribus conſulentibus, an legerent in ſenatum aliarum civitatum, ejuſdem tamen provinciæ cives. Nam & legis auctoritas, & longa conſuetudo uſurpata contra legem, in diverſum movere te potuit. Mihi hoc temperamentum ejus placuit, ut ex præterito nihil novaremus: ſed manerent, quamvis contra legem adſciti quarumcunque civitatum

Digitized by Google

cives: in futurum autem lex Pompeja obſervaretur, cujus vim ſi retro quoque velimus cuſtodire, multa neceſſe eſt perturbari.

CXVII. C. PLINIUS TR. IMP. S.

Qui virilem togam ſumunt, vel nuptias faciunt, vel ineunt magiſtratum, vel opus publicum dedicant, ſolent totam bulen, atque etiam è plebe non exiguum numerum vocare, binoſque denarios vel ſingulos dare, quod an celebrandum, & quatenus putes, rogo ſcribas. Ipſe enim ſicut arbitror, non imprudenter, præſertim ex ſolennibus cauſis, concedendum juſſi invitationi: ita vereor ne ii qui mille homines, interdum etiam plures vocant, modum excedere, & in ſpeciem diamœries incidere videantur.

CXVIII. TR. PLINIO S.

Merito vereris ne in ſpeciem diamœries incidat invitatio, quæ & in numero modum excedit: & quaſi per corpora non viritim ſingulos ex notitia ad ſolennes ſportulas contrahit. Sed

Digitized by Google

ego ideo prudentiam tuam elegi, ut formandis iſtius provinciæ moribus ipſe moderareris, & ea conſtituas, quæ ad perpetuam ejus provinciæ quietem eſſent profutura.

CXIX. C. PLINIUS TR. IMP. S.

Athletæ, Domine, ea quæ pro Iſelaſticis certaminibus conſtituiſti, deberi ſibi putant ſtatim ex eo die quo ſunt coronati. Nihil enim referre, quando ſint patriam invecti: ſed quando certamine vicerint, ex quo invehi poſſint. Ego contra ſcribo Iſelaſticorum nomine. Itaque eorum vehementer addubitem, an ſit potius id tempus, quo εἰσέλασαν intuendum. Iidem obſonia petunt pro eo agone, qui à te Iſelaſticus factus eſt, quamvis vicerint antequam fieret. Ajunt enim, congruens eſſe, ſicut non datur ſibi pro his certaminibus, quæ eſſe Iſelaſtica poſtquam vicerunt, deſierunt: ita pro iis dari, quæ eſſe cœperunt. Hîc quoque non mediocriter hæreo, ne cujuſquam retro habeatur ratio: dandumque quod tunc cum vincerent, non debebatur. Rogo ergo ut dubitationem

Digitized by Google

meam regere, id eſt, beneficia tua interpretari ipſe digneris.

CXX. TRAJANUS PLINIO S.

ISELASTICUM tunc primum mihi videtur incipere deberi: cum quis in civitatem ſuam ipſe *εἰσέλασεν*. Obſonia eorum certaminum, quæ Iſelaſtica eſſe placuit mihi, ſi ante Iſelaſtica non fuerunt, retro non debentur. Nec proficere pro deſiderio athletarum poteſt, tam eorum quæ poſtea Iſelaſtica lege conſtitui: quam quæ, cum vincerent, eſſe deſierunt. Mutata enim conditione certaminum, nihilominus quæ ante perceperant, non revocantur.

CXXI. C. PLINIUS TR. IMP. S.

USQUE in hoc tempus, Domine, neque cuiquam diplomata commodavi, neque in rem ullam niſi tuam miſi, quam perpetuam ſervationem meam quædam neceſſitas rupit. Uxori enim meæ audita morte avi, volenti ad amitam ſuam excurrere, uſum eorum negare durum putavi, cum talis officii gratia in celeritate con-

Digitized by Google

ſiſteret, ſciremque te rationem itineris probaturum, cujus cauſa erat pietas. Hæc ſcripſi, quia mihi parum gratus tibi fore videbar, ſi diſſimulaſſem inter alia beneficia hoc unum, quod me debere ſciebam indulgentiæ tuæ: quod fiducia ejus, quaſi conſulto te, non dubitavi facere, quæ ſi conſuluiſſem, ſero feciſſem.

CXXII. TR. PLINIO S.

MERITO habuiſti Secunde cariſſime fiduciam animi mei: nec dubitandum fuiſſet, ſi expectaſſes donec me conſuleres an iter uxoris tuæ diplomatibus, quæ officio tuo dedi, adjuvandum eſſet, uſum eorum intentioni non profuiſſe: cum apud amitam ſuam uxor tua deberet etiam celeritate gratiam adventus ſui augere.

F I N I S.

TYPIS EDMUNDI FRY.

Digitized by Google

E R R A T A.

Pag. 33.	lin. 17 & 18.	*lege*, oſtentat
123.	5.	*lege*, uterque
128.	ult.	*lege*, ornare
135.	10.	*lege*, incredibili
173.	2.	*lege*, ἄλλῳ
213.	14.	*poſt verbum* materiam, *pone* periodum

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google